

**PS 19/26 Notulen van de vergadering van Provinciale Staten
van Noord-Brabant op 11 en 12 december 2025**

Inhoudsopgave

Index gesproken personen	3
Lijst van de leden van Provinciale Staten van Noord-Brabant	5
Agenda	7
Opening van de vergadering / vaststellen agenda	8
Hamerstukken	8
Beperkte bespreekstukken	9
Insprekers	28
Bespreekstukken	41
Stemming	134
Actualiteiten	141
Beperkte bespreekstukken	144
Stemming	151

Index gesproken personen

Alphen, J. van, 32
Bens, W., 35, 40
Berkvens, M.P.M.J., 144
Boelema, S.M., 105, 106, 107, 108, 143, 148, 149, 150, 151
Brouwers, J.F.X.M., 10, 16, 21, 25, 37, 85, 86, 123, 124, 137, 148
Buiks, R.P.A.F., 10, 11
Deckers, E.H., 36, 55, 112
Dingemans, F., 30, 38
Dirken, A.M.W., 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133
Gorp, J. van, 32
Griffier, 8, 28
Gruijthuijsen, M.P.J.M. van, 10, 11, 17, 18, 19, 20, 21, 22
Haften, E.J. van, 31, 39
Hamerslag, N.I., 16, 20, 21, 36, 65, 66, 81, 97, 103, 104, 120, 133, 134, 137, 138
Hattem, A.W.J.A. van, 36, 40, 45, 46, 49, 50, 54, 55, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 94, 100, 101, 108, 113, 126, 128, 129, 130, 132, 133, 135, 139, 140, 142, 144
Havermans, M.C.J., 35, 41, 44, 50, 51, 59, 63, 64, 77, 78, 92, 93, 106, 108, 109, 110, 114, 115, 127, 132, 135, 138, 144, 149
Heer, C. de, 15, 18
Heesbeen, L. van, 33, 34
Hordijk, K.J.M., 9
Kammen, P. van der, 9, 12, 13, 14, 19, 20, 22, 154
Keimpema, S., 29
Koevoets, H.J.P.E., 8, 37, 73, 77, 78, 79, 98, 120, 123
Koopman, F.W.M., 24, 56, 57, 112, 141, 143, 146
Koreman, L., 31, 38
Kort, G.T.A. de, 12
Kuiper, A.M.H., 15, 153
Leeger, E.M., 24
Linden, J.J. van der, 36, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 88
Meuwissen, C.C.R.M., 8, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 67, 68, 110, 111, 112
Miltenburg, M. van, 11, 13, 14, 15, 36, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 68, 80, 84, 87, 88, 103, 109, 110, 114, 115
Minkels, J.D., 37, 64, 65, 84, 85, 99, 121, 135, 139, 148
Nieuwenhuijzen, Y. van, 34, 39
Nostrum, J.H.F.A.M. van, 23, 26, 27
Nunen, E. van, 30, 38
Oever, M. van den, 28, 37
Putman, N.H.M., 147, 149, 150, 151
Roijackers, H.I., 25, 27
Rutjens, W.H.A., 16, 25, 47, 48, 52, 53, 80, 86, 99, 100, 107, 108, 120, 142, 147, 150
Schellekens, E.F.M., 24, 146, 147
Sheikkariem, S.S.R., 41, 144
Sluiters, B., 24, 146
Spapens, M., 9
Spierings, P., 34, 35, 39
Tolsma, S.A.H., 9
Ven, A.J.M. van de, 36, 47, 56, 57, 66, 67, 68, 69, 79, 83, 91, 92, 102, 105, 111, 112, 115, 130, 131, 146
Verriet, L., 29, 37

Voorzitter, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30,
31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55,
56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 73, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85,
86, 87, 88, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107,
108, 109, 110, 111, 112, 114, 115, 120, 121, 123, 124, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132,
133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 146, 147, 148, 149, 150, 151,
152, 153, 154, 155

Vossen, I.E.F.M., 25, 36, 82, 83, 121, 124, 135

Wildenberg, C.H.A. van den, 11, 12, 14, 15, 153

Zelst, H. van, 37, 44, 45, 51, 52, 86, 87, 88, 95, 96, 111, 124, 142, 152, 153

Lijst van de leden van Provinciale Staten van Noord-Brabant

Mr. I.R. Adema, commissaris van de Koning/voorzitter PS
G.J.P. van Soest (Geert) griffier

Berkvens, M.P.M.J. (Marcel)	BBB	Mariahout
Bijl, F.S.D. (Fiona)	PvdA	Reusel
Broek, D.C.H. van den (Daan)	GroenLinks	Eersel
Brouwers, J.F.X.M. (Jan Frans)	50PLUS	Son en Breugel
Buiks, R.P.A.F (Ronnie)	CDA	Etten-Leur
Damen, C.A.M. (Lia)	BBB	Fijnaart
Deckers, E.H. (Ward)	PvdA	Vught
Dommelen, J.C.F.M. van (Johan)	BBB	Reusel
Eck, J.J.A.W. van (Jente)	SP	's-Hertogenbosch
Frenken, J.P. (John)	BBB	Son en Breugel
Gremmen, R.J. (Roel)	VVD	Oss
Hamerslag, N.I (Nikky)	Partij voor de Dieren	Tilburg
Hattem, A.W.J.A. van (Alexander)	PVV	Vinkel
Havermans, M.C.J. (Marco)	BBB	Lage Zwaluwe
Heer, C. De (Cees)	CDA	Eindhoven
Heijmans, N.G.L. (Nico)	SP	's-Hertogenbosch
Hordijk, K.J.M. (Kevin)	PvdA	Tilburg
Jansen, J.F. (Joachim)	VVD	Moerdijk
Kammen, P. Van der (Patricia)	PVV	Riel
Koevoets, H.J.P.E. (Hubert)	Lokaal Brabant	Etten-Leur
Koopman, F.W.M. (Irma)	SP	Geldrop
Kort-Jagers, G.T.A. de (Gidi)	VVD	Eindhoven
Kuiper, A.M.H. (Angela)	Lokaal Brabant	Breda
Lange, N.C. de (Nino)	PvdA	Vught
Langenberg, K.M.M. van de (Kasper)	D66	Boxtel
Langman, T. (Tjerk)	PVV	Nuenen
Lauwen, W.P.J.C. (Wilfred)	Lokaal Brabant	Rucphen
Leeger, E.M. (Ezra)	CDA	Nistelrode
Lepolder, P.W.A. (Petra)	VVD	Dongen
Linden, J.J. van der (Jade)	GroenLinks	Oss
Ludwig, T.W. (Tom)	GroenLinks	's-Hertogenbosch
Meuwissen, C.C.R.M (Carola)	VVD	Maarheeze
Meylink, T.N.A. (Tom)	VVD	Eindhoven
Miltenburg, M. Van (Matthijs)	D66	's-Hertogenbosch
Minkels, J.D (Jozef)	Forum voor Democratie	Schijndel
Nostrum, J.H.F.A.M. van (Jeroen)	BBB	Oirschot
Nuijten, K. (Kevin)	JA21	Oosteind
Nuland, J.S. van (Jelle)	VVD	Oisterwijk
Philippart, M.J.A. (Michiel)	GroenLinks	Eindhoven
Pluijm, R.A.P.A. van der (Rik)	VVD	Rijswijk
Putman, N.H.M. (Ellen)	Partij voor de Dieren	Rijsbergen
Rijvers, A.J.M. (Aloïjs)	BBB	Baarle-Nassau
Rutjens, W.H.A. (Willem)	JA21	's-Hertogenbosch
Schellekens, E.F.M. (Dianne)	D66	Vught
Sheikkariem, S.S.R. (Shah)	Lokaal Brabant	Babyloniënbroek
Sluiters, B. (Boy)	PVV	Steenbergen
Spapens, M. (Maurice)	SP	Breda
Stoot, F. (Floris)	D66	Zevenbergschenhoek
Tolsma, S.A.H. (Sinne)	BBB	Wernhout

Ven, A.J.M. van de (Tanja)
Vossen, I.E.F.M. (Inge)
Wijk, P.G. (Nelleke)
Wildenberg, C.H.A. van den (Corinne)
Zelst, H. Van (Henk)
Zwart, P.S. (Suzanne)

CDA
Volt
GroenLinks
BBB
ChristenUnie-SGP
VVD

Beek en Donk
Rosmalen
's-Hertogenbosch
's-Hertogenbosch
Sprang-Capelle
Molenschot

**Vergadering van Provinciale Staten van Noord-Brabant
Donderdag 11 december 2025**

Agenda

I. Opening van de vergadering / vaststellen agenda

II. Hamerstukken

61/25 Benoeming lid en tevens voorzitter van het bestuur van de Zuidelijke Rekenkamer Noord-Brabant en Limburg

III. Beperkte bespreekstukken

16/25 Slotwijziging 2025

46/25 Procedure Wensen en Bedenkingen voor het verstrekken van een leningsfaciliteit uit de immunisatieportefeuille aan BPA

54/25 Zienswijze op ontwerp gemeenschappelijke regeling Uitvoeringstaken Natuur en Omgeving

IV. Insprekers

V. Actualiteiten

VI. Bespreekstukken

43/25 Vaststellen Omgevingsverordening Noord-Brabant – regelwijziging 2

VII. Stemming

VIII. Beperkte bespreekstukken

31/25 Verordening Grondwaterheffing Noord-Brabant 2026

IX. Hamerstukken

56/25 Notulen vergadering Provinciale Staten 19 september 2025

57/25 Notulen vergadering Provinciale Staten 10 oktober 2025

**59/25 Lijst Ingekomen Stukken Provinciale Staten 12 december 2025
(periode 24 september 2025 tot en met 5 november 2025)**

X. Stemming

XI. Sluiting

Vergadering van Provinciale Staten van Noord-Brabant Donderdag 11 december 2025

mr. I.R. Adema, commissaris van de Koning, voorzitter.
G.J.P. van Soest, griffier.

Volgens de presentielijst zijn 48 leden aanwezig, te weten:

Berkvens, Bijl, Van den Broek, Brouwers, Buiks, Deckers, Van Dommelen, Van Eck, Frenken, Gremmen, Hamerslag, Havermans, De Heer, Heijmans, Hordijk, Van der Kammen, Koevoets, Koopman, De Kort-Jaegers, Kuiper, De Lange, Van de Langenberg, Langman, Lauwen, Leeger, Lepolder, Van der Linden, Ludwig, Meuwissen, Meylink, Van Miltenburg, Van Nostrum, Nuijten, Van Nuland, Philippart, Van der Pluijm, Putman, Rijvers, Rutjens, Schellekens, Sluiters, Spapens, Tolsma, Van de Ven, Vossen, Van Wijk, Van den Wildenberg, Zwart.

Afwezig: Damen, Van Hattem, Jansen, Minkels, Sheikkariem, Stoot, Van Zelst.

Opening van de vergadering / vaststellen agenda

De voorzitter opent de vergadering om 19.00 uur

De **voorzitter**: Ik open de vergadering en ik verzoek u allen te gaan staan voor een moment van stilte. Ik verzoek de griffier mededeling te doen van binnengekomen berichten van verhindering.

De heer **Van Soest**: Bericht van verhindering ontvangen van Jozef Minkels, Alexander van Hattem, Carola Meuwissen, Joachim Jansen, Henk van Zelst, Lia Damen, Floris Stoot en van de gedeputeerden Boelema, Dirken en Maes.

De **voorzitter**: Dank u wel, dat zijn er veel, maar dat heeft natuurlijk te maken met het feit dat wij vandaag en morgen vergaderen. Ik zag daar nog een hand omhooggaan.

De heer **Koevoets** (Lokaal Brabant): Ook Shah Sheikkariem is niet aanwezig vanavond.

De **voorzitter**: Oké, dank u wel. VVD.

Mevrouw **Meuwissen** (VVD): Ik ben er wel.

De **voorzitter**: Welkom. Goed, ik heet u natuurlijk allemaal van harte welkom en ook de mensen die ons volgen via brabant.nl. Ik stel de vergadering aan de orde. Ik ga specifiek in op het volgende. Er is een actuele motie ingediend. De agendavergadering voorafgaand aan deze vergadering heeft geadviseerd om deze actuele motie van de SP over geitenhouders wel toe te staan. Kunt u daarmee instemmen? Dan maakt deze deel uit van de agenda. Het was niet unaniem in de agendavergadering, maar de meerderheid heeft dat advies hier neergelegd, dus het maakt nu deel uit van de agenda. Het zal morgen aan de orde komen, na het debat over de landbouw, zeg ik maar eventjes huiselijk. Dan is de agenda bij dezen vastgesteld. Voor de goede orde herhaal ik de afspraak uit het presidium dat er terughoudend wordt geïnterrupteerd. Dat geldt vooral ook richting morgen. Maximaal vier keer interrupteren, twee vervolgvragen in de eerste termijn van uw Staten. U weet het, als er moties en amendementen worden ingediend, worden deze door de griffie op iBabs geplaatst onder de Statendag 11 en 12 december onder agendapunt 13 ingediende moties en amendementen.

Hamerstukken

De **voorzitter**: Dan beginnen we met een hamerstuk. Ik breng het voorstel onder nummer 61/25 Benoeming lid en tevens voorzitter van het bestuur van de Zuidelijke Rekenkamer Noord-Brabant en Limburg in stemming. Dat is een hamerstuk. Ik stel dan ook voor per acclamatie te stemmen over dit voorstel. Bent u daarmee akkoord? Dat is het geval. Dan zijn wij positief. De Staten van Limburg gaan morgen nog besluiten, maar vanaf deze plaats alvast van harte gefeliciteerd mevrouw Nienhuis en de beëdiging zal plaatsvinden op 30 januari 2026.

Beperkte bespreekstukken

16/25 Slotwijziging 2025

De **voorzitter**: Dan gaan we naar de beperkte bespreekstukken. Aan de orde is Statenvoorstel 16/25, Slotwijziging 2025. De heer Tolsma heeft het woord.

De heer **Tolsma** (BBB): Voorzitter, ik zie af van de spreektijd.

De **voorzitter**: De heer Hordijk.

De heer **Hordijk** (PvdA): Voorzitter, dank. Vorig jaar hebben we GS opgeroepen om strakker te gaan begroten. Een aanleiding was het feit dat tijdens de afgelopen slotwijziging voor meer dan 100 miljoen werd verschoven aan het einde van het jaar, terwijl deze Staten een maand daarvoor nog een begroting in al haar uitwerkingen had goedgekeurd. Het is goed te zien dat GS naar de Staten geluisterd heeft en de mutaties in deze slotwijziging niet alleen teruggebracht heeft naar 36 miljoen, maar vooral ook dat het gevolgen zijn van correcties en doorwerkingen van eerdere besluiten, waaronder die van de begroting. Wat dat betreft, mijn fractie is hiermee een goede lijn ingeslagen en daarvoor geven we graag onze complimenten. Dat was het.

De **voorzitter**: Dank u wel, de heer Spapens.

De heer **Spapens** (SP): Ik zie af van mijn spreektijd, voorzitter.

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Kammen.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Voorzitter, de PVV heeft het al vaker betoogd, deze provincie maakt de verkeerde keuzes, onder meer vanuit een ongetemde dadendrang. Overheden moeten zich niet grenzeloos willen bemoeien met alles wat los en vast zit. Wel moeten ze datgene doen wat nodig is, maar juist dat zien we in Brabant onvoldoende. Deze provincie opereert als een Rupsje. Nooitgenoeg die alleen maar meer bovenwettelijk beleid wil optuigen, taken naar zich toetrekt, kritiekloos achter Brussel aanholt en alles wil coördineren. Dat kan, en vooral moet, veel en veel selectiever, om meerdere redenen. Eén, ten eerste de te grote bestuursdrukke en bedrijfsdrukke worden onwerkbaar. Door de bomen is het bos simpelweg niet meer zichtbaar. Ten tweede, personeelscapaciteit blijft een knelpunt. Concurrenieren met andere overheden om mensen is echt idioot en maakt het bedenken en uitvoeren van overheidsbeleid alleen maar nog duurder voor onze belastingbetalers. Ten derde, deze punten maken de realisatie van doelen ook veel inefficiënter en ook dat is onnodig kostenverhogend. Voorzitter, durven loslaten en focussen op wat echt belangrijk is, zou getuigen van lef. De huidige provinciale overheid heeft echter geen lef, maar is juist laf. Laf, omdat achter het IPO verscholen wordt. Laf, omdat kritiekloos naar de pijpen van Brussel gedanst wordt en laf, omdat er geen goede keuzes worden gemaakt. Goede keuzes zoals bijvoorbeeld het aanleggen van asphalt, zodat de files afnemen, of het steunen van onze Brabantse boeren en hun mooie ondernemingen. Voorzitter, het loslaten van de drang om alles maar te willen regelen zal ruimte creëren om datgene te doen wat nodig is en om dat ook daadwerkelijk goed te doen. Voorzitter, tot zover.

De **voorzitter**: Dank u wel. De heer Buiks.

De heer **Buiks** (CDA): Dank u wel, voorzitter. We gaan er maar aan beginnen. Ja, het CDA heeft een aantal opmerkingen over de slotwijziging. Eén, blij met de toezegging over de cultuursubsidies, dat gekeken gaat worden waar dit is misgegaan, zoals in de themavergadering door de gedeputeerde is aangegeven. Echter, wij willen wel weten wanneer wij daar iets van gaan horen, dus concreet wanneer we iets horen van het onderzoek. Twee, bij het afwikkelen van subsidies bij natuurprojecten is € 1,4 miljoen overgehouden. Er wordt voorgesteld deze weer in de pot Natuur te stoppen. Wij als PS hebben dan geen grip op deze uitgaven. Het CDA zou deze liever naar de Algemene Reserve zien gaan, voorzitter. Dan dient het college met een concreet voorstel terug te komen in 2026 als deze gelden nodig zijn. Drie, er gaat € 1,95 miljoen doorgeschoven worden in verband met de Spreidingswet naar 2026. Het is nog onzeker of de Spreidingswet in 2026 effectief ingezet gaat worden. Ook daar zou het CDA graag zien dat dit geld eerst naar de Algemene Reserve gaat en dat we als PS een voorstel tegemoet kunnen zien als het zover is en deze gelden ook noodzakelijk zijn. Vier, bij Ruimte en Wonen is er € 1,5 miljoen aan personeelskosten niet ingezet dat wel begroot was. Wij vinden bouwen heel belangrijk. Dit gaat ten koste van woningbouw, die al achterloopt in Brabant. Het betreft dus ongeveer twaalf mensen die niet ingezet zijn. Dit terwijl er bij Natuur te veel mensen hebben gewerkt die niet begroot waren volgens de overzichten. Het CDA zou voor beide graag een verklaring ontvangen. Tot zover in eerste termijn.

De **voorzitter**: Dank u wel mijnheer Buiks. De heer Brouwers tot slot.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Dank u wel, voorzitter. Bij de bespreking op 28 november van de slotwijziging waren er helemaal nog geen technische vragen gesteld. Het is dan ook moeilijk om als Statenlid al die cijfers te doorgronden en in die themavergadering is besproken dat de accountant en de gedeputeerde wanneer er iets raars aan de hand is, wat vaak moeilijk te zien is door ons, zij ons daarop attent zullen maken en de vraag aan de gedeputeerde is of hij het daar nog steeds mee eens is. Tot zover, voorzitter.

De **voorzitter**: Dank u wel. Dan is het woord aan de gedeputeerde.

De heer **Van Gruijthuijsen** (GS, VVD): Dank u wel, voorzitter. Er zijn met name door het CDA een aantal concrete vragen gesteld en er zijn wat reflecties gegeven. Als eerste op de heer Brouwers, ja, zoals bij Sturen en Verantwoorden..., dat is een andere vergadering dan een themavergadering in mijn beleving, maar als we iets raars zien, dan zullen we dat vanzelfsprekend ook melden. Dat vinden we ook een actieve informatieplicht, dus dat zullen we natuurlijk doen en u bent de opdrachtgever van de accountant, dus dan zou ik willen verwijzen naar die rol, maar ik ga ervanuit dat als de accountant dat op 28 november heeft aangegeven, dat die dat ook doet en ook daarvoor staat. Een aantal vragen van de heer Buiks, CDA. Ik heb over de cultuursubsidies schriftelijk geantwoord. Het zijn een aantal hele specifieke vragen die u aangeeft waar ik op dit moment niet de directe antwoorden op heb, dus die moeten we even navragen bij onze ambtelijke organisatie over de woningbouw en over wanneer de evaluatie rondom de cultuursubsidies naar u toe kan komen. Daar kunnen we u schriftelijk vanzelfsprekend over informeren. Over de werkwijze en het proces over overhevelen en het terug laten vloeien naar de Algemene Middelen, ja, dat is de standaard werkwijze die we wel echt willen aanhouden, omdat dat ook uiteindelijk een structureel betrouwbaar beeld geeft van onze werkwijze, maar ook de opgaven die er binnen de programma's zijn. U noemde de Spreidingswet en sprak over de natuursubsidies. Dat is op dit moment de werkwijze en die werkwijze blijven we hanteren totdat we ook op basis van uw uitspraken als Provinciale Staten dat anders gaan doen. Ik wil graag toezeggen om op de vraag over evaluatie van de cultuursubsidies en die van de woningbouw, uw laatste vraag, als ik daar schriftelijk op kan terugkomen, anders zou ik willen vragen om toch even te schorsen, want dan is dat een uitstel van bespreking, maar dat is op dit moment alles wat ik over die twee punten kan zeggen, mijnheer Buiks. Tot zover mijn inbreng.

De **voorzitter**: Mijnheer Buiks.

De heer **Buiks** (CDA): Nee, dat mag schriftelijk.

De heer **Van Gruijthuijsen** (GS, VVD): Dank u wel.

De **voorzitter**: Oké, dank u wel. Dan sluit ik de beraadslagingen over dit voorstel.

46/25 Procedure Wensen en Bedenkingen voor het verstrekken van een leningsfaciliteit uit de immunisatieportefeuille aan BPA

De **voorzitter**: Dan gaan we door naar de bespreking van het beperkte bespreekstuk Statenvoorstel 46/25 Procedure wensen bedenkingen voor het verstrekken van een leningsfaciliteit uit de immunisatieportefeuille aan Business Park Aviolanda. Mevrouw Van den Wildenberg heeft het woord.

Mevrouw **Van den Wildenberg** (BBB): Dank, voorzitter. Vandaag spreken we over twee leningen ter waarde van in totaal 55 miljoen aan Business Park Aviolanda, plus een extra verstrekking van 12 miljoen aan eigen vermogen, maar laten we helder zijn, dit is een Wensen- en Bedenkingenprocedure. We mogen niet stemmen of we deze lening willen verstrekken. Dat heeft Gedeputeerde Staten al voor ons gedaan, maar we dragen wel de risico's van de te verstrekken lening. Dat schuurt. We hebben toch onze bedenkingen bij het verstrekken van deze lening. BPA heeft geen enkele marktpartij kunnen vinden die de financiering wil verstrekken. Als professionele financiers met expertise en risicobeoordelingen afhaken, dan springt de provincie in het gat om toch een lening te financieren. Hierbij hebben we mooie verhalen gekregen van de gedeputeerde en daarbij ook zijn overtuiging dat deze lening gaat renderen en dat er weinig risico's zijn. Wij zijn er echter niet zo zeker van. De financiering van fase 2 is op dit moment volledig onzeker. Als marktpartijen al afhaken voor fase 1, hoe realistisch is het dan dat er überhaupt iemand opstaat voor fase 2? Zonder fase 2 komt het hele verdienmodel onder druk te staan met de risico's voor het terugbetalen van fase 1. Daarbij de vraag, wat als wij geen lening gaan verstrekken? Het antwoord lijkt nu te zijn, dan stort het plan in, maar als een project alleen overeind blijft doordat de provincie risico's overneemt die marktpartijen weigeren te dragen, dan moeten we ons serieus afvragen of dit project financieel wel gezond is. Tot zover.

De **voorzitter**: Dank u wel. Mevrouw De Kort. Oh, nou, dat is echt op de valreep. Gaat uw gang.

De heer **Van Miltenburg** (D66): Ja, ik dacht dat er nog meer zou komen. Dank, voorzitter. Ik heb toch wel een vraag, want u zegt eigenlijk bij marktfalen mag de overheid niet interveniëren met een lening, maar geldt dat ook voor landbouwinnovatie?

Mevrouw **Van den Wildenberg** (BBB): Ik zeg niet dat de overheid niet bij marktfalen mag inspringen, maar in dit geval kijken wij naar de risico's die er voor dit soort leningen lopen. Fase 2 is onduidelijk, dus wat als fase 2 dadelijk niet wordt gefinancierd? Kan fase 1 dan door of springen we dadelijk weer in het gat van fase 2 en moeten we weer een lening verstrekken? Dat is nu dus eigenlijk wat ik vraag.

De **voorzitter**: De heer Van Miltenburg.

De heer **Van Miltenburg** (D66): Dank, voorzitter. Is het niet altijd zo bij economische projecten dat je een begin en een eind hebt en misschien verschillende fasen en elke keer maak je de afweging, kan de overheid eventueel iets betekenen, kan de markt iets betekenen, liefst natuurlijk andersom. Is het niet gewoon simpelweg een gegeven als je economische ontwikkelingen wilt aanjagen, dat je ook flexibiliteit als overheid betracht en kijkt wat je kunt doen om uiteindelijk Brabant sterker te maken?

De **voorzitter**: Mevrouw Van den Wildenberg.

Mevrouw **Van den Wildenberg** (BBB): Wij willen gewoon zekerheid krijgen en die vraag ik, dat is eigenlijk wat ik vraag.

De **voorzitter**: Dank u wel. Mevrouw De Kort.

Mevrouw **De Kort** (VVD): Ja, dank u wel, voorzitter. De Brabantse VVD is enthousiast over de gevraagde besluiten voor Business Park Aviolanda. Deze zijn van urgent belang voor de verdere ontwikkeling van een robuust civiel militair aerospace maintenance cluster in West-Brabant, dat ook economische, veiligheids- en strategische belangen dient. Niet alleen voor Brabant, maar juist ook voor Nederland. In deze tijd waar geopolitieke spanningen toenemen en onze bondgenoten meer van ons vragen, dienen we onze verantwoordelijkheid te nemen en ons steentje bij te dragen. We geloven erin dat middels deze financiële bijdrage de gouden driehoek tussen Defensie, bedrijfsleven en kennisinstellingen kan accelereren. Voor de gewone Brabander biedt het ook voordelen, zoals een toename van 600 tot 700 hoogwaardige banen. Daarnaast betekent dit project een directe impuls voor zo een 200 leerlingen bij onze Brabantse mbo- en vakscholen. Helaas heeft de markt na een intensieve zoektocht het laten afweten om financieel in te stappen. In onze ogen pakt de provincie hier haar strategische rol. Hiervoor is immers de immunisatieportefeuille in het leven geroepen, zodat deze belangrijke maatschappelijke ontwikkelingen wel kunnen worden gerealiseerd. Als we tot slot inzoomen op de financiële structuur en risicobeheersing ziet dit er positief uit. Zo schat de onafhankelijke adviescommissie het risico in als laag en krijgt de provincie hypothecaire zekerheid op alle gronden en vastgoed. Daarnaast is de loan-to-value van 66% naar investeringen marktcomfort. Kortom, de Brabantse VVD kan instemmen met de voorgelegde besluiten. Deze investering is namelijk cruciaal voor de verdere ontwikkeling van een robuust civiel militair aerospace maintenance cluster, dat niet alleen goed is voor Brabant, maar juist ook voor Nederland. Op naar een vliegende start. Tot zover.

De **voorzitter**: Dank u wel. Mevrouw Van der Kammen.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Voorzitter, dit college speelt graag bankier, blijkend uit het voorstel om 67 miljoen naar Business Park Aviolanda te storten. € 55 miljoen aan leningen en 12 miljoen om het verstrekken van die leningen überhaupt mogelijk te maken. Geld storten om een lening te kunnen verstrekken. Het klinkt onlogisch en dat is het ook. Het Statenvoorstel maakt ook onvoldoende duidelijk waarom we hier nou eigenlijk in moeten investeren. Voorzitter, vervelend genoeg is de belangenparagraaf in het Statenvoorstel incompleet. GS vindt het benoemen van de rol van subsidieverstrekker in dit stuk niet nodig, omdat die subsidies al vastgesteld zijn, aldus de beantwoording van technische vragen. Dat is vreemd, omdat er sowieso nog diverse miljoenensubsidies uit 2022 in de pijplijn zitten en ook vanwege de nu voorliggende leningen, ook subsidies. Ik wil dan ook graag uitleg van het college en ik wil ook weten of er ten aanzien van de belangenparagraaf nog meer zaken ontbreken. Voorzitter, in 2016 en 2017 betaalde de provincie de helft van het salaris van de directeur. Waarom? Dat weet men niet, aldus de beantwoording van technische vragen. Kan het college uitleggen waarom zulke relevante vragen niet te beantwoorden zijn? Het voorstel levert nog meer vragen op. Oude gebouwen opknappen, prima, maar zoiets zou je voor een belangrijk deel moeten kunnen doen uit de huuropbrengsten. Kan het college aangeven of de bedrijfsvoering van BPA überhaupt op orde is? Zo ja, waarom is er dan, inclusief dit voorstel, al meer dan 100 miljoen richting BPA gegaan? De vraag die zich aandringt is, heeft BPA voldoende prikkels om financiële topprestaties te leveren? Immers, met de provincie en haar goedgevulde portemonnee als suikeroom kun je te gemakkelijk achteroverleunen. Hoe garandeert het college dat er niet over een paar jaar weer een forse lening nodig is? Bijvoorbeeld omdat er toch minder huurders waren dan verwacht of omdat er geen rekening was gehouden met hogere kosten voor het in 2024 extra aangestelde personeel? Hoe controleert en hoe stuurt het college op het Business Park om voldoende huurders te hebben en financieel gezond te zijn? Voorzitter, al dit soort kwesties worden niet duidelijk gemaakt en dat maakt dat de PVV forse bedenkingen heeft bij deze geldschuiverij. Daartoe dienen wij een amendement in, voorzitter.

Amendement A28-2025: wensen en bedenkingen voor het verstrekken van een leningsfaciliteit uit de immunisatieportefeuille aan BPA.

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 11 en 12 december 2025, ter bespreking van Statenvoorstel 46/25 'Procedure Wensen en Bedenkingen voor het verstrekken van een leningsfaciliteit uit de immunisatieportefeuille aan BPA'

besluiten om in Ontwerpbesluit 46/25 B

de tekst

"1. Ter kennis van Gedeputeerde Staten te brengen dat zij geen wensen en bedenkingen hebben bij het voorgenomen besluit van Gedeputeerde Staten om vanuit de immunisatieportefeuille een tweetal leningen te verstrekken met een omvang van EUR 55 miljoen:

- a. een geldlening van EUR 36 miljoen te verstrekken aan Business Park Aviolanda Property B.V. voor de verdere uitvoering van de eerste fase van het vastgoedplan;
- b. een geldlening van circa EUR 19 miljoen te verstrekken aan Business Park Aviolanda Property B.V. voor de herfinanciering van verschillende uitstaande hypothecaire leningen."

te vervangen door de tekst

"1. Ter kennis van Gedeputeerde Staten te brengen dat zij de volgende wensen en bedenkingen hebben bij het voorgenomen besluit van Gedeputeerde Staten om vanuit de immunisatieportefeuille een tweetal leningen te verstrekken met een omvang van EUR 55 miljoen:

- a. een geldlening van EUR 36 miljoen te verstrekken aan Business Park Aviolanda Property B.V. voor de verdere uitvoering van de eerste fase van het vastgoedplan;
- b. een geldlening van circa EUR 19 miljoen te verstrekken aan Business Park Aviolanda Property B.V. voor de herfinanciering van verschillende uitstaande hypothecaire leningen.

GS overlegt halfjaarlijks een beknopte en heldere rapportage aan PS over de bedrijfsvoering en sturing van BPA, met daarin informatie over:

- wat GS in het kader van solide sturing vanuit de aandeelhoudersrol heeft ondernomen om de doelen van het BPA te realiseren, waarbij ook aandacht voor de financiële revolverendheid;
- de voortgang van de business case;
- de gepleegde inzet op een volledige bezetting van de (verhuurbare) gebouwen;
- de kwaliteit van de bedrijfsvoering.

en gaat over tot de orde van de dag."

Patricia van der Kammen
PVV Noord-Brabant

De **voorzitter**: Dat was het einde van uw termijn, want u bent er doorheen. De heer Van Miltenburg.

De heer **Van Miltenburg** (D66): Ja, voorzitter, ik hoor mevrouw Van der Kammen over allerlei financiële zaken spreken, maar ik hoor eigenlijk niet wat ze nou inhoudelijk vindt van het Business Park Aviolanda en ook de relatie met veiligheid, nationale veiligheid. Is dat niet het belangrijkste en moet je het niet aanvlagen, letterlijk en figuurlijk zou ik bijna zeggen in dit geval, vanuit dat vertrekpunt?

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Kammen?

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Nee, voorzitter, ik denk niet dat we het vanuit dat vertrekpunt moeten aanvlagen. Ik denk dat het prima is dat wij gezonde en florerende bedrijvenparken en bedrijventerreinen in Brabant hebben, maar ik ben van mening dat er niet een overheid moet zijn die overal maar bankiertje gaat spelen. Dit kan gewoon door de markt gefinancierd worden en als het

per se een defensieaangelegenheid is, dan zou ik zeggen, dan moet Defensie maar vooral de portemonnee trekken.

De **voorzitter**: De heer Van Miltenburg.

De heer **Van Miltenburg** (D66): Voorzitter, ik wil toch graag mevrouw Van der Kammen voorhouden dat de tijden zijn veranderd, dat het puur en alleen maar gaat over hetzij defensie, hetzij civiel. Het gaat juist om dual use, tweezijdig gebruik van technologieën. Het gaat juist om publiek-private samenwerking. Het gaat juist om zorgen dat je gezamenlijk in synergie tussen Defensie en niet-defensie samen optrekt. Wat is er nou mooier dan bijvoorbeeld onderhoud aan luchtvaartuigen te verrichten? De ene dag aan militaire helikopters, dat we hebben kunnen aanschouwen tijdens een werkbezoek, voorzitter, en de volgende dag aan civiele luchtvaartuigen. Dat wil je toch uiteindelijk ook als overheid hier empoweren zou ik bijna zeggen in Brabant en dus ook mede financieren, daar waar de markt het niet wil doen?

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Ja, voorzitter, het valt mij toch op dat er echt maar vier financiers eigenlijk zijn benaderd om de vraag te beantwoorden: zou u dit willen financieren? Ik vind dat erg weinig. Als je echt daadwerkelijk van mening bent dat je private financiers wil vinden, dan zijn er echt wel meer te vinden die je zou kunnen bevragen dan vier. Ja, daar zou ik voor willen pleiten. Had eerst maar eens een goede zoektocht gedaan.

De **voorzitter**: De heer Van Miltenburg tot slot.

De heer **Van Miltenburg** (D66): Ja, ik hoor weer zeg maar een omtrekkende beweging, maar het is jammer. U beantwoordt eigenlijk niet de inhoudelijke vraag die ik stelde. Dank, voorzitter.

De **voorzitter**: U heeft het woord.

De heer **Van Miltenburg** (D66): Voorzitter, D66 steunt volledig de inzet van het college om leningen uit de immunisatieportefeuille te verstrekken aan het Business Park Aviolanda. Dat bleek eigenlijk denk ik wel ook uit mijn interruptie. Ook stemmen wij in met het voorstel om 12 miljoen extra eigen vermogen te verstrekken. Juist vandaag de dag beseffen we de urgentie. Aviolanda draagt immers bij aan de veiligheid van Brabant en van Nederland in een woelige, steeds onveiligere wereld. Laten we trots zijn, voorzitter, dat wij in West-Brabant beschikken over een vliegbasis Woensdrecht en een businesspark met hoogwaardig onderwijs en met bijzondere bedrijvigheid toegespitst op civiele en militaire luchtvaart en toegespitst op onderhoud aan luchtvaartuigen. Laten we trots zijn dat wij als provincie samen optrekken met de gemeente Woensdrecht om ruimte te maken voor nieuwe, hoognodige bedrijvigheid op het businesspark en laten we trots zijn, voorzitter, tot slot, dat we het publieke belang van nationale veiligheid en van Europese strategische autonomie mogen dienen door als Brabant te investeren in Aviolanda. Tot zover.

De **voorzitter**: Mevrouw Van den Wildenberg.

Mevrouw **Van den Wildenberg** (BBB): Dank, voorzitter. Ik zou graag van mijn collega van D66 willen weten of hij nu ook in gaat stemmen als boeren een financiering nodig hebben voor economische ontwikkeling in de landbouw en als daar ook marktpartijen afhaken.

De heer **Van Miltenburg** (D66): Nou, onder omstandigheden zou dat zeker kunnen, maar niet als stelregel, want boeren zijn ondernemers en ondernemen, mevrouw Van den Wildenberg, dat is toch ook echt risico nemen en niet het risico per definitie afschuiven richting de overheid.

Mevrouw **Van den Wildenberg** (BBB): Voorzitter, nou begrijp ik iets verkeerd, want volgens mij is het produceren van dual use goederen, die ook voor de civiele praktijk worden gebruikt, toch ook ondernemen met daarin de mogelijke risico's?

De heer **Van Miltenburg** (D66): Ja, voorzitter, volgens mij heb ik hier iets gemist, want het gaat niet zozeer om het produceren van goederen. Het gaat vooral om onderhoud aan luchtvaartuigen, dat had u kunnen aanschouwen tijdens een werkbezoek. Ik weet niet of u daarbij was, ik meen van niet. Het gaat om een vliegbasis Woensdrecht waar allerlei verkeersdiensten, luchtverkeersdiensten worden aangeboden. Het gaat om onderwijs, met onder andere een mbo-instelling en in de clustering van die activiteiten, ja, daar vindt uiteindelijk zeg maar de toegevoegde waarde voor Brabant plaats en uiteindelijk dus ook een bijdrage aan de veiligheid. Dank.

De **voorzitter**: Dank u wel. De heer De Heer heeft het woord.

De heer **De Heer** (CDA): Voorzitter, dank u wel. Voor ons ligt het plan van BPA met het voorstel om hier fors in te investeren door middel van leningen. De vraag is welke wensen en bedenkingen er zijn van de zijde van de Provinciale Staten. Allereerst dank voor het beantwoorden van de technische vragen en dank dat er voorafgaand aan dit hele verhaal een werkbezoek is geweest. Wat betreft de inhoud, vindt de CDA-fractie bijgevoegd ondernemingsplan nog steeds zeer ambitieus en dat staat ook in bijlage 1 van bijlage 3, andersom, bijlage 3 van bijlage 1. De financiële analyse laat goede punten zien, terwijl de marktpositie van BPA als een risico wordt gezien. Dat stelt een onafhankelijk accountantskantoor. Er is al voor temporisering gekozen, maar wat de CDA-fractie betreft had dit nog verder doorgevoerd mogen worden. Voorzitter, uit de beantwoording van onze technische vragen blijkt dat de commerciële banken in de toekomst geen rol meer spelen in de financiering en dat betekent dus volgens mij, of volgens de CDA-fractie, dat we een organisatie creëren die volledig gefinancierd wordt door de overheid, hetzij provinciaal, hetzij lokaal. Een soort semioverheidsinstelling dus. De markt wordt dus op afstand gezet en ik ben eigenlijk heel benieuwd hoe onze gedeputeerde Van Gruijthuijsen, notabene van VVD-huize, hiernaar kijkt. Je zou zeggen, de VVD is toch voor marktwerking. Wat betreft het CDA zou het voor de dynamiek van de BPA-organisatie goed zijn als er ook een commerciële partij aan de investeringstafel had gezeten om daarmee ook van die kant de vragen gesteld te krijgen. Kortom, voorzitter, als we als CDA onze wensen en bedenkingen mogen samenvatten dan zeggen we: goed dat er geïnvesteerd wordt in West-Brabant. Er is een risicovol ondernemingsplan waarin de marktpositie van BPA niet echt uit de verf komt en meer aandacht voor de commerciële kant van de onderneming zou wenselijk zijn. We horen graag de reactie van de gedeputeerde.

De **voorzitter**: Dank u wel. Mevrouw Kuiper.

Mevrouw **Kuiper** (Lokaal Brabant): Dank u wel, voorzitter. Vandaag spreken we over de lening uit de immunisatieportefeuille voor Business Park Aviolanda. Aviolanda ontwikkelt zich tot een centrum voor militaire en civiele aerospace maintenance. Een plek waar Defensie en de burgermaatschappij elkaar ontmoeten en samenwerken. Het mooie van Aviolanda is dan ook dat er niet alleen vliegtuigen landen, maar ook ideeën. Bedrijven, kennisinstellingen, Defensie en lokale overheden bouwen hier samen aan banen, kennis en innovatie. Het biedt ruimte voor onderwijs en onderzoek, waardoor studenten praktijkervaring opdoen in een sector die technologisch vooroploopt. Zo zorgen we er dan ook voor dat Brabant beschikt over de vakmensen en de innovatoren die nodig zijn om deze sector duurzaam te laten groeien. Dat is een ontwikkeling die past bij de kracht van Brabant. Veiligheid is de kern waar Defensie voor staat. Het gaat niet alleen over het beveiligen van grenzen, maar ook om het waarborgen van stabiliteit en vrijheid in ons dagelijks leven. In een wereld waarin geopolitieke spanningen toenemen is het essentieel dat wij beschikken over betrouwbare onderhoudscapaciteit en technologische kennis. Defensie kan haar taak alleen goed uitvoeren wanneer de infrastructuur stevig staat en de samenwerking met civiele partners solide is. Investerings bij Aviolanda zijn daarom geen luxe, onzes inziens, maar een fundament. Zij zorgen ervoor dat onze vliegtuigen blijven vliegen, onze missies betrouwbaar zijn en onze samenleving veilig blijft. Lokaal Brabant staat voor praktische,

toekomstgerichte keuzes die onze provincie sterker maken en dit besluit sluit daarbij aan. Het is een investering die zowel regionale economie als onze gezamenlijke veiligheid ondersteunt. Wij stemmen dan ook graag voor dit voorstel dat Brabant verankert in een sector die veiligheid en vooruitgang samenbrengt. Dank u wel.

De **voorzitter**: Dank u wel. Mevrouw Hamerslag. Oh, ik had mijnheer Rutjens, ik had nul bij u staan, maar u heeft zich wel gemeld. Eén minuut. Oké, gaat uw gang.

De heer **Rutjens** (JA21): Dank u wel, mevrouw de voorzitter en fijn dat het kan. Ja, wij hebben als fractie een heel erg warm hart voor defensie en nog meer als het voor Brabant is. We begroeten enorm de innovatie en de hoogwaardige werkgelegenheid en onze steun voor de luchtvaart, zowel civiel als militair, is bijna absoluut. Bijna. Persoonlijk wil ik daar graag aan toevoegen dat het voor onze hele fractie geldt dat wij enorm genieten van de sound of freedom die deze maand boven Tilburg te horen is. 55 miljoen belastinggeld voor een lening, 12 miljoen belastinggeld aan eigen vermogen voor taken die duidelijk buiten de taken van de provinciale overheid liggen en die ervoor zorgen dat deze organisatie veel meer een overheidsorganisatie wordt, vinden wij niet verstandig. Dank u wel.

De **voorzitter**: Dank u wel. Mevrouw Hamerslag.

Mevrouw **Hamerslag** (Partij voor de Dieren): Dank, voorzitter. Voorzitter, het Business Park Aviolanda, BPA, dat zijn wij. Het is volledig in overheidshanden en 80% daarvan is van de provincie Noord-Brabant. Nu ligt de vraag voor ons of wij geld willen lenen aan onszelf. Dit om vastgoedprojecten mogelijk te maken zodat er meer bedrijvigheid kan komen in het Aerospace MRO&U-cluster waar de bedrijven op dit bedrijventerrein in gespecialiseerd zijn. Meer bedrijvigheid die samenhangt met de oh zo vervuilde luchtvaart dus. Meer bedrijvigheid zorgt ook voor meer stikstofuitstoot en dat terwijl ze dicht bij Natura 2000-gebied Brabantse Wal liggen. Een gebied dat al enorm onder druk staat. Van de website van de groenblauwe gebiedsgerichte aanpak van dit gebied: 'Er is te veel stikstofuitstoot en neerslag. Ook is er minder water onder de grond en in de beken en vennen en het water dat er is, is niet schoon genoeg. Tegelijkertijd wordt de bodem minder vruchtbaar en zien we minder dier- en plantensoorten.' Einde citaat. Er wordt dus hard aan gewerkt, ook door de provincie, om stikstofuitstoot in de omgeving te verminderen en de natuur te versterken en ja, BPA heeft nog ruimte in de vergunning om stikstof uit te stoten, dus op papier klopt het allemaal wel, maar vogels kunnen niet lezen en brandnetels gaan niet minder hard groeien omdat de vergunningen kloppen. In de praktijk wordt er gewoon meer stikstof uitgestoten. Juist de provincie moet echt het goede voorbeeld geven en die stikstofruimte teruggeven. Zeker ook omdat er morgen in dit huis gestemd gaat worden over het intrekken van niet-gebruikte stikstofruimte in sommige vergunningen. We kunnen niet met twee maten meten. Het is aan de provincie om te investeren in wat echt nodig is voor Brabant en dat is niet het verdienvermogen van commerciële luchtvaartmaatschappijen ondersteunen. Volgens het ondernemingsplan van BPA B.V. is dit een meerwaarde van het MRO&U-cluster en BPA. Nee, wat echt nodig is, is het beschermen van de veiligheid van alle inwoners in Brabant en een gezonde leefomgeving is daarvoor cruciaal. Wij zullen dus tegen dit voorstel stemmen.

De **voorzitter**: Dank u wel. Dan tot slot de heer Brouwers.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Dank u wel, voorzitter. Voorzitter, een lening van 36 miljoen, een herfinanciering van 19 miljoen omdat de banken niet willen financieren, want de provincie moet dan garant staan bij de bank. Een extra eigen vermogen van 12 miljoen voor een nieuw vastgoedproject. Allemaal geld voor vooral defensiedoeleinden. Voorzitter, in de themavergadering heb ik de vraag gesteld waarom het geld voor de lening van die immunisatieportefeuille moet komen. Die vraag staat nog. Waarom laten wij Defensie niet zoveel mogelijk dit bedrag betalen? Tot zover, voorzitter.

De **voorzitter**: Dank u wel. Het woord is aan de gedeputeerde.

De heer **Van Gruijthuijsen** (GS, VVD): Dank u wel, voorzitter en dank u wel aan alle woordvoerders voor hun inbreng en ook dank voor de discussie over en het gesprek dat we op 28 november gevoerd hebben met betrekking tot de financiering van het Business Park Aviolanda, waarin wij als college de ambitie hebben om het BPA door te ontwikkelen tot een robuust, civiel, aerospace en maintenance cluster en dat doen we in samenwerking met de buurman van het businesspark, namelijk Defensie. De investering is volgens ons noodzakelijk voor de gewenste doorontwikkeling van dat businesspark en de ambities om dat ook waar te maken. Het is onze ambitie om ook vanuit de beleidskaders en de uitvoeringsagenda's een gezond ecosysteem met die brede campus te realiseren en die innovatieve business en ruimte voor nieuwe business te ontwikkelen in het kader, sommigen zeiden daar al van de werkgelegenheid in de regio, maar zeker ook het borgen van veiligheid. Ik denk dat mevrouw Kuipers daar een hele juiste kleur aan gaf over de onderhouds capaciteit dat in de toekomst wanneer er zaken escaleren dat ook daar die samenwerking tussen de civiele kant en de defensiekant buitengewoon goed gaat en dat de vliegtuigen en helikopters in de toekomst ook alleen maar kunnen vliegen als op dit moment ook daadwerkelijk de juiste opleidingen op deze plek plaatsvinden en dat we daar ook steeds blijven innoveren om dat op een goede manier te kunnen blijven doen en de mensen die dat doen dat ook in een goede behuizing en met een goed onderdak kunnen doen in de bedrijven die daar ook gevestigd zijn. Wij zien daar nu de noodzaak en de urgentie van en dat past ook bij het ambitieuze ondernemingsplan dat er ligt. Dat ambitieuze ondernemingsplan, een aantal van u haalde dat al aan, dat is ambitieus, maar ook daarin hebben we gezegd tegen het bestuur van het Business Park, laten we dat faseren. Laten we ook faseren in de bijdrage die ook noodzakelijk is volgens ons via het voorstel dat nu hier ligt. Wat er dan bij fase 2, een volgende fase, over een x-aantal jaren dan plaatsvindt, dan, zoals mijnheer Van Miltenburg al zei, is dat opnieuw ter overweging wat er dan gebeurt. Ik zeg tegen de heer De Heer, het antwoord dat toen gegeven is op uw technische vragen gaat over deze casus naar de toekomst toe, zeg ik ook inderdaad waar de heer De Heer aan refereerde vanuit mijn ideologie, zou ik maar zeggen, moet er dan weer naar de toekomst gekeken worden of daar ook commerciële of private financiers een rol kunnen spelen en op die manier een evenwicht kunnen vinden. Het klopt dus in dat opzicht in strikte zin ook niet dat er geen financiers, private financiers te vinden zijn, maar er werd net al aangegeven door de heer Brouwers dat we dan ook daadwerkelijk garant zouden moeten staan en dat combineren met ook uw opdracht van Provinciale Staten met de ambitie om voor 2030 via de immunisatieleningen 1 miljard toe te kunnen voegen via leningen aan maatschappelijke beleidsdoelstellingen van ons als provincie, is dit ook een juiste manier in plaats van alleen maar garant te staan, ook daadwerkelijk onze lening met de juiste condities met de juiste rendementen, en zeg ik tenslotte, ook met de juiste zekerheden op deze manier op dit moment nu voor deze doelstelling in te zetten. Ja, ook naar de toekomst toe kijken we niet alleen naar commerciële financiers, maar ook bijvoorbeeld naar Defensie, zoals ik ook tijdens de themavergadering zei. We zijn op dit moment in gesprek met Defensie over hun verdere betrokkenheid. Alleen de ontwikkeling van het Business Park Aviolanda vraagt op dit moment actie. Omdat er ook weer nieuwe bedrijven staan te popelen om zich te vestigen op Business Park Aviolanda kunnen we niet wachten op de, laat ik maar iets zeggen, de iets langere besluitvormingstijden van het ministerie en eventueel ook een Rijksvastgoeddienst, et cetera, et cetera. Wij willen nu handelen in het belang van het businesspark. Een aantal vragen van de PVV, mevrouw Van der Kammen. Ik heb ook tijdens de themavergadering antwoord proberen te geven op de vraag over een toevoeging aan het salaris van de op dat moment functionerende directeur. In algemene zin, en dat staat ook volgens mij in de beantwoording van uw extra technische vragen dat we de wettelijke termijnen die we hebben, dat we die ook daadwerkelijk naleven en we hebben geen informatie meer kunnen terugvinden op een aantal vragen die u gesteld heeft over wat is nou de overweging geweest om destijds die directeur deze toevoeging te geven. Ik denk, en dat heb ik ook tijdens de themavergadering gezegd, dat ik daar ook een persoonlijke opvatting over zou hebben en dat dat op dit moment niet zou gebeuren. Ik hoop, met de kennis die we nu hebben en de informatie die we hebben kunnen vinden, dat dat een antwoord is waarmee u in ieder geval ons en mijn standpunt kent. De bedrijfsvoering op orde was ook een vraag. Ja, wij kijken daar natuurlijk vanuit de aandeelhoudersrol of de bedrijfsvoering op orde is. Ook wordt er elk jaar een accountantscontrole uitgevoerd met een verklaring en daar wil ik dan ook toe naar een duiding

van uw ingediende amendement. Wij zorgen ervoor dat u als Provinciale Staten ook geïnformeerd bent over alle deelnemingen en over alle beleidsinhoudelijke doelstellingen van de diverse beleidskaders en uitvoeringsagenda's. Wij rapporteren via de reguliere voortgangsrapportages van de uitvoeringsagenda's, maar ook langs de reguliere lijnen van de S&V-cyclus over onze deelnemingen en of ze op een goede manier daadwerkelijk hun financiën op orde hebben. Wij zien op dit moment niet het nut, noch de noodzaak om het op de manier te doen zoals u in amendement 28 voorstelt. Het oordeel van het college is om dit amendement te ontraden. Ja, en daarmee kom ik, denk ik, ...dan kijk ik nog even langs het rijtje, voorzitter. Ja, toch even nog een reflectie op mevrouw Van den Wildenberg. Ik heb proberen aan te geven dat wij niet zomaar als uitgangspunt, heb ik ook bij de themavergadering aangegeven, bankje willen spelen. Ik heb net proberen aan te geven dat we het echt heel erg belangrijk vinden dat we het Business Park Aviolanda verder brengen. Er zijn banken die hebben aangegeven dat ze wel willen, maar dan willen ze wel dat de provincie garant staat. Dat is de reden waarom wij ervan overtuigd zijn dat het voor dit moment een juiste investering is. Voor fase 2, wat ik net al zei, kijken we dan op dat moment wat er nodig is. We zullen zeker weer ook kijken of er commerciële banken op dat moment wel willen instappen, omdat we dan ook weer verwachten dat de waarde van het businesspark dus ook op een andere manier vormgegeven is dan op dit moment. Met de ontwikkelrichting die wij met deze investering voorstaan, verwachten we dat ook dan over een x-aantal jaar, zes, zeven, acht jaar, we dan ook weer naar een fase 2 gaan. Als we het niet lenen, dat was ook een vraag van u, ja, dan blijft Business Park Aviolanda eigenlijk buitengewoon suboptimaal functioneren. We zorgen er niet voor dat de juiste capaciteiten en de juiste vaardigheden daar worden ontwikkeld en dan zal ook de samenwerking met Defensie, de andere kant van het hek, ook niet tot volle wasdom, wat we namelijk denken dat noodzakelijk is, namelijk om ook tot uitvoering te komen, zeg ik ook maar even, van uw door de Staten aangenomen motie over Brabantse bijdrage aan vrede en veiligheid, die door u allemaal is aangenomen. Tot zover, denk ik, de reactie van het college.

De **voorzitter**: Dank u wel. Ik zie een drietal interruptanten. Ik begin maar met de heer De Heer.

De heer **De Heer** (CDA): Ja, even toch om de commerciële kant nog even met elkaar te bespreken. Ik heb technische vragen gesteld over welke bedrijven er zoal geïnteresseerd zijn, met wie zijn er zoal gesprekken zijn gevoerd, er zijn er een aantal genoemd. Wat ik dan niet begrijp is als er dus zoveel belangstelling is dat de banken zo terughoudend zijn om erin te stappen. Ik zou zeggen daar zit business, maar dat is dus niet zo. Dat wordt dus door de banken anders beoordeeld en bekeken. Kunt u dat duiden?

De heer **Van Gruijthuijsen** (GS, VVD): Ja, dat is uiteindelijk de afweging van een bank die op zoek is naar zekerheden, maar er zijn ook, en dat staat volgens mij ook in een technische beantwoording, dat het ook niet langer tot hun portfolio gerekend wordt in dit soort type activiteiten verder te investeren. Het kan ook een strategische afweging zijn van banken om dit soort locaties niet te financieren of te herfinancieren. Dat is een strategische afweging die de banken dan zelfstandig maken, in ieder geval zonder garantstelling van de provincie die daar niet in wil stappen ondanks de interesse vanuit diverse bedrijven.

De **voorzitter**: De heer De Heer.

De heer **De Heer** (CDA): Wat moet er dan gebeuren dat het in fase 2 wel gaat gebeuren?

De heer **Van Gruijthuijsen** (GS, VVD): Ja, dat is een beetje een glazen bol, want op dat moment is het dan ook weer, wat is de strategische investeringsportefeuille van zo een bank. Wat we wel zien, en dat zien we ook, is dat de Rijksoverheid met de Nederlandse Vereniging van Banken in overleg is om echt de banken te vragen te investeren in de defensie-industrie. Dat zou al een hele goede en noodzakelijke stap zijn vanuit mijn perspectief, dat de banken ook daadwerkelijk Defensie kiezen en defensiegerelateerde industrie kiezen om te investeren, wat een aantal jaar geleden eigenlijk bijna niet kon. Ik hoop en verwacht dat het op die manier gaat ontwikkelen. Tenslotte is het aan de directie, aan

de campusorganisatie om samen met ons echt die robuuste organisatie te bouwen, zodat er daadwerkelijk ook de cijfers en de getallen op dat moment ook nog beter voor staan dan op dit moment het geval is, zodat er vertrouwen is op het moment bij de bank, op het moment dat ze gaan kijken naar de getallen om op dat moment dan wel of niet een lening te verstrekken.

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Kammen.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Ja, voorzitter, er zijn een aantal vragen die ik had gesteld nog niet beantwoord. Ik zou toch wel heel graag antwoord willen op de vraag waarom de provincie als subsidiegever niet vermeld zou moeten worden in de rollenparagraaf? Dat is gewoon een rol van de provincie, die is hartstikke actueel. Het tweede is, het college gaf aan dat die bedrijfsvoering echt wel op orde is, maar mijn vraag was ook van ja, waarom zou er dan in dat geval..., als het zo ongelooflijk in orde is, waarom is er dan al meer dan 100 miljoen richting dat businesspark gegaan? Als het allemaal in orde is, dan hoeft er toch helemaal niet zoveel geld naartoe geschoven te worden?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Van Gruijthuijsen** (GS, VVD): Ja, ik zal even kijken naar..., als u zegt inderdaad dat we als subsidiegever vanuit beleidsinhoudelijke thema's over de rollenparagraaf..., ga ik even induiken mevrouw Van der Kammen en dan zal ik daar via een memo gedeputeerde op terugkomen als daar een omissie in zit. Op dit moment heb ik dat even niet paraat moet ik bekennen. De kwaliteit van de bedrijfsvoering staat los van het getal wat we als provincie Noord-Brabant geïnvesteerd hebben of gesubsidieerd hebben aan het Business Park Aviolanda. We vinden op basis van de beleidskaders en de uitvoeringsprogramma's het relevant om daar via subsidies dan wel leningen daar het Business Park tot ontwikkeling te laten komen en de bedrijfsvoering op orde betekent bij de campusorganisatie dat dat ook op een goede manier geadmistreerd wordt, dat daar op de juiste wettelijke randvoorwaarden op die manier vastgelegd wordt. Dat staat los van de omvang van de provinciale bijdrage via subsidies dan wel leningen. Dat, denk ik, hebben we binnen ons provinciehuis, denk ik, goed op orde. Dat we dat goed overzichtelijk hebben en de Business-ParkAviolanda-organisatie heeft wat dat betreft denk ik ook de bedrijfsvoering goed op orde.

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Kammen.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Ik denk dat het college ook wel heel goed begrijpt dat ik niet bedoel of de administratie wel of niet op orde is, maar dat ik meer duid op het feit of er wel goed gekeken wordt naar of de huuropbrengsten wel voldoende zijn en of er überhaupt wel gewoon een sluitend verdienmodel is ontwikkeld. Hoe is het mogelijk dat je in het Statenvoorstel enerzijds moet lezen dat het allemaal een prachtig businesspark is, dat wil ik best geloven, maar anderzijds dat daar tegelijkertijd dus de afgelopen jaren al, inclusief het voorliggende voorstel, meer dan 100 miljoen naartoe is gegaan. Ik zou mij kunnen voorstellen, als je een prachtig renderend businesspark zegt te hebben, dat het uit de huuropbrengsten gewoon zichzelf zou moeten kunnen bedruipen en niet dat er iedere keer weer een hele hoop provinciaal geld naartoe zou moeten. Kunt u dat nou eens specifiek toelichten?

De **voorzitter**: De heer Van Gruijthuijsen.

De heer **Van Gruijthuijsen** (GS, VVD): Dat zou, mevrouw Van der Kammen, vooral, en sommige mensen refereerden daar al aan, inderdaad bij een private organisatie zijn. Vanuit beleidsinhoudelijke prioritering vinden wij het als provincie samen met de gemeente en de bedrijven die daar gevestigd zijn belangrijk om op die plek, op deze manier, ontwikkelingen te laten plaatsvinden. Dat is een provinciaal belang. Daarom ook dat het een deelneming is van onze provincie en op die manier krijgen we wel de ontwikkelingen die we wensen. De bedragen die u noemt, ja, dat zijn forse bedragen, maar dat betekent niet dat die als een subsidie zomaar zijn weggegeven, maar er zit daadwerkelijk een maatschappelijk rendement in. Hoe het precies..., u noemde bijvoorbeeld

huurprijzen en dat soort zaken. In bijlage 7 staan wat meer definities of uitgangspunten over het vastgoedplan. In bijlage 8 staat echt de uitwerking van de businesscase van dit businesspark. Die kunt u lezen in vertrouwen bij de griffie. Daar staan de gegevens als het gaat over bijvoorbeeld huurprijzen en return on investment om de organisatie op een goede manier verder te brengen.

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Kammen tot slot.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Ja, eigenlijk hoor ik het college hier dus zeggen dat waar overheden ondernemen dat eigenlijk gewoon per definitie minder efficiënt is want dat is het verhaal dat ik hem hoor vertellen.

De heer **Van Gruijthuijsen** (GS, VVD): Die woorden en conclusie laat ik aan u mevrouw Van der Kammen, maar wij vinden de maatschappelijke opgave en wat het maatschappelijk en publiekelijk oplevert van dien aard dat we dit kunnen verantwoorden en we vinden dat een wel bestede investering als provincie en dat zegt helemaal niets wat mij betreft over de efficiëntie van werken en de innovaties die door die samenwerking tussen bedrijven met de kennisinstellingen juist opleveren. Innovaties, die kunnen soms inderdaad niet efficiënt zijn, maar kunnen wel hele relevante nieuwe producten en diensten opleveren die voor onze veiligheid in dit geval bijvoorbeeld heel erg belangrijk zijn. Die veiligheid kunnen we ook niet langs de efficiëntieladder leggen helaas.

De **voorzitter**: Mevrouw Hamerslag.

Mevrouw **Hamerslag** (Partij voor de Dieren): Dank, voorzitter. Ik hoor de gedeputeerde hier spreken over de doelen die er zijn voor Brabant en hoe deze investering daaraan kan bijdragen. We hebben ook een doel om in 2030 55% minder CO₂ uit te stoten dan dat in 1990 gebeurde. Dat is al over vijf jaar. We hebben ook een doel om stikstof te reduceren om zo de natuur te beschermen en Brabant van het stikstofslot te halen. We willen dat dat ook heel snel gebeurt, dus hoe ziet de gedeputeerde een investering in een terrein dat zich focust op luchtvaart, waar enorm veel CO₂ wordt uitgestoten en waar ook nog eens extra stikstof zou worden uitgestoten, in lijn met deze andere doelstellingen van de provincie?

De heer **Van Gruijthuijsen** (GS, VVD): Dank u wel, voorzitter. U heeft een aantal technische vragen ook hierover gesteld, hoe het past bijvoorbeeld in de gebiedsaanpak Brabantse Wal, dus het past binnen het provinciale beleid om de doelstellingen waaronder die economische doelstelling maar ook de doelstellingen die u aangeeft... dat dit allemaal binnen die kaders past en vinden we het belangrijk ook in het kader van ook door de Staten aangenomen motie onder andere waar ik net aan refereerde over een bijdrage leveren aan veiligheid... vinden wij dit een evenwichtig en gepaste investering die we doen vanuit de provincie.

Mevrouw **Hamerslag** (Partij voor de Dieren): Voorzitter, we hebben daar inderdaad vragen over gesteld en het blijkt inderdaad dat het allemaal netjes binnen de regels past, want er is nog stikstofruimte in de vergunning, maar zoals ik ook al zei in mijn bijdrage gaan we morgen beleid vaststellen waarmee latente ruimte van stikstof kan worden ingetrokken. Dat is dan ook provinciaal beleid. Misschien niet voor deze vergunning, maar het intrekken van latente ruimte wordt ook provinciaal beleid. Is de gedeputeerde het dan met mij eens dat wij daar eigenlijk zelf het goede voorbeeld in moeten geven en niet zelf nu onze latente ruimte moeten gaan opvullen?

De heer **Van Gruijthuijsen** (GS, VVD): Ik denk dat die twee een beetje appels en peren wat dat betreft zijn. Ik snap dat u dat op deze manier zegt. Echter, wij vinden het als college belangrijk om op deze manier deze ontwikkeling mogelijk te maken binnen, nou wat u al zelf aangeeft, de afspraken die er zijn en binnen de beleidsdoelstellingen die we ook als provincie, als Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten samen hebben afgesproken.

De **voorzitter**: Tot slot.

Mevrouw **Hamerslag** (Partij voor de Dieren): Dank, voorzitter. Is er ook overwogen om eens te kijken naar welke bedrijven er nou zijn op dat businesspark? Er zijn ook bestaande bedrijven die bijvoorbeeld willen uitbreiden, die nu vooral onderhoud doen aan civiele luchtvaart. Is er ook gekeken van hebben deze nog wel een toekomst als wij inderdaad met zijn allen, met Nederland enorm CO₂ gaan reduceren en dat hopelijk ook een keer de commerciële luchtvaart gaat raken? Hoe gaat de investering zich dan nog terugverdienen?

De heer **Van Gruijthuijsen** (GS, VVD): Ja, er wordt door de directie en de organisatie van Business Park Aviolanda, dat zei ik ook tijdens de themavergadering, buitengewoon zorgvuldig gekeken naar de mogelijkheden die er zijn. Gebouwen worden verduurzaamd, er wordt gekeken naar mitigerende maatregelen, dus alles om op de juiste manier als campus op een goede manier zich te verhouden tot hun huurders, maar ook tot de omgeving. Het is uiteindelijk ook aan de bedrijven zelf of zij die gevestigd zijn op het Business Park Aviolanda hun toekomst zien voor hun eigen bedrijf in Nederland. Wij denken dat juist in de sector die u zojuist noemde hele mooie uitdagingen zijn door via innovaties echt de luchtvaart te verduurzamen en daarnaast de competenties die nodig zijn om wanneer het in de geopolitieke sfeer verder mis dreigt te gaan dan ook de vaardigheden aanwezig te hebben die nu op dit moment bij juist die private bedrijven aanwezig zijn om die in te kunnen zetten. Daar zijn ook afspraken over gemaakt tussen individuele bedrijven en Defensie om dan ook daadwerkelijk die mensen in te zetten voor onze veiligheid en dat vinden wij als college een buitengewone goede afweging van de belangen die er zijn. Wij hopen dus ook dat de bedrijven die er zijn, mee willen werken aan een verdere toekomst, een duurzame toekomst voor de sector en voor Nederland.

De **voorzitter**: Ik ga naar de heer Brouwers.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Dank u wel, voorzitter. Toch even de geldvraag. Het verhaal van de banken is duidelijk, dat hebt u duidelijk uitgelegd, maar we hebben het ministerie van Defensie, daar zit ontzettend veel geld. Er zit steeds meer geld. U zegt van ja, dat is een beetje ingewikkeld, dat duurt een beetje lang. De vraag is toch van pak maar even de 19 miljoen voor die herfinanciering. Waarom kunnen we die niet bij Defensie halen? Waarom moet die uit de immunisatieportefeuille?

De heer **Van Gruijthuijsen** (GS, VVD): Omdat we onder andere met die 19 miljoen uiteindelijk de businesscase, de bedrijfsvoering van het Business Park Aviolanda door een deel aflossing van oude leningen bij een private financier of de leningen die we via het ontwikkelbedrijf hebben die met wat hogere rentepercentages of andere voorwaarden, dat dat juist het bedrijf, laat ik het zo maar noemen, Aviolanda, Business Park Aviolanda, kan helpen en dat we daar dan ook via het vermogen van Brabant, voor Brabant laten werken, dat we dat op die manier en onszelf, laat ik het zo maar noemen, en ook het businesspark verder kunnen helpen. Het is uiteindelijk ook een civiele kant van de totale ontwikkeling van de vliegbasis en het Business Park Aviolanda. We zijn bezig het gesprek te voeren hoe Defensie een rol kan spelen aan de civiele kant. Die uitreikende hand die ze hebben, daar gaan we graag mee in gesprek, maar het moet wel echt voor de ontwikkeling zijn van die civiele-militaire samenwerking. Wij verwachten zeker in de toekomst nog aardig veel van Defensie. In het verleden hebben we dat ook gedaan, ik hoef maar even te noemen dat wij samen in het verleden, ministerie van Economische Zaken, ministerie van Defensie, hebben gewerkt om een bedrijf daar te vestigen dat, laten we zeggen, een testcel heeft mogelijk gemaakt. Op zo een manier kijken we ook naar de toekomst, maar dan moet dat ook maatwerk zijn. Daar waren op dit moment niet de juiste tijd en de juiste voorwaarden voor, maar ik kijk zeker uit naar de toekomst. Het was helaas nu op dit moment niet.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Toch nog even een vervolgvraag, waarom toch was die tijd dan niet... aan welke voorwaarden voldeden wij dan niet?

De heer **Van Gruijthuijsen** (GS, VVD): Voorzitter, het ging er niet om dat wij niet aan voorwaarden voldoen, maar je merkt ook dat... en dat is geen negatief punt richting Defensie, maar je merkt wel dat

na decennia bezuinigen en nu in een keer veel middelen hebben, dat ook om een andere wending vraagt, een andere cultuur vraagt, andere afwegingen vraagt bij Defensie en snelheid dus ook om dat op een goede manier op te pakken. Die tijd gunnen wij ze ook op een bepaalde..., omdat we namelijk de samenwerking die wel kan, koesteren en dat we weten dat we in de toekomst wel tot de goede afspraken kunnen komen. Het is geen onenigheid over randvoorwaarden of iets dergelijks, maar het vraagt gewoon meer tijd zoals ik dat net ook al in de eerste reactie heb aangegeven.

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Kammen.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Dank u wel, voorzitter. Ja, voorzitter, GS ontraadt ons amendement en wij denken toch dat het belangrijk is, los van de vraag hoe je over die leningen denkt, om aan PS gewoon duidelijk te laten zien dat een businesspark als Aviolanda goed rendeeft en goed bestuurd wordt. De vraag, zoals ik hem ook al in de eerste termijn stelde, en het college heeft er nog niet echt een antwoord op gegeven, is welke prikkel heeft dat businesspark nou om een meer dan gezonde financiële situatie na te streven als de provincie telkens maar die portemonnee trekt? Dan vind ik dat zo een amendement waar gewoon waarborgen worden ingebouwd om gewoon ons toch te overtuigen dat er een serieuze inzet is om dat businesspark vol te krijgen, om het financieel supergezond te houden en dus zo min mogelijk belastinggeld erin te hoeven steken, echt geen heel raar amendement is.

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Van Gruijthuijsen** (GS, VVD): Over sec het amendement heb ik net, denk ik, aangegeven, hoe wij daarnaar kijken. Wij vinden dat er voldoende borging is om dat op een goede manier te doen via de voortgangsrapportages en via de reguliere S&V-cycli, ook met de accountantsverklaring die er ook elk jaar bij komt kijken. Daar zitten we op. Over prikkels tot een goede bedrijfsvoering, tot een goede ambitie en om alles af te wegen, het is wat het college betreft echt een maatschappelijk bedrijf dat zo goed mogelijk de ontwikkelingen moet faciliteren, zowel qua vastgoedontwikkeling, qua omgevingsmanagement, qua ecosystemen bouwen en dat is uiteindelijk de inzet binnen de kaders van het draaien van zwarte cijfers, laat ik het zo maar even noemen. Dat is de opdracht die het Business Park Aviolanda van haar aandeelhouders krijgt, met een ondernemingsplan als onderbouwing en daar houden wij de directie van Aviolanda aan. Op die manier kijken wij naar de ontwikkeling van de organisatie Business Park Aviolanda en niet zozeer of dat men in financiële zin geprikkeld wordt, want dat zou ook nog iets betekenen voor de salarissenhuishouding, denk ik, van de organisatie. Dat men niet verkeerd geprikkeld wordt om aan het eind van het jaar betere, positievere, financiële resultaten te halen die ten koste zouden gaan van de maatschappelijke doelstellingen die wij als aandeelhouder ook belangrijk vinden.

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Kammen.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Ja, maar voorzitter, welke prikkel geeft de provincie nou aan het businesspark om te zorgen dat ze zichzelf kunnen bedruipen in plaats van maar heel makkelijk lekker achterover te kunnen leunen bij wijze van spreken omdat de provincie toch een hele grote portemonnee heeft?

De heer **Van Gruijthuijsen** (GS, VVD): Die portemonnee wordt niet elke keer getrokken, zeg ik als beleidsinhoudelijke gedeputeerde. Daar zal men echt nu en in de toekomst met een goed verhaal moeten komen waarom in afwijking van het ondernemingsplan zoals dat voorligt, dan toch vanuit die kant nog een financiering te ontvangen. Dat moet echt goed onderbouwd worden. De prikkel en het achteroverhangen, nou dat is denk ik het laatste wat de organisatie Business Park Aviolanda doet. Men zorgt ervoor, in opdracht ook van de aandeelhouders, die maatschappelijke en financiële doelstellingen daadwerkelijk hand in hand te laten gaan. Dat is de prikkel die wij als aandeelhouders, gemeente Woensdrecht en provincie Noord-Brabant, nastreven in plaats van alleen maar het

financiële rendement te laten prioriteren boven het maatschappelijke rendement. Dat evenwicht zoeken wij, want dan wordt namelijk het publieke belang het beste nagestreefd.

De **voorzitter**: Dank u wel. Dan sluit ik de beraadslaging over dit voorstel.

54/25 Zienswijze op ontwerp gemeenschappelijke regeling Uitvoeringstaken Natuur en Omgeving

De **voorzitter**: Dan gaan we door met het bespreken van het beperkte bespreekstuk Statenvoorstel 54/25 Zienswijze op ontwerp gemeenschappelijke regeling Uitvoeringstaken Natuur en Omgeving. Het woord is aan de heer Van Nostrum met zijn maidenspeech. Hij heeft het woord.

De heer **Van Nostrum** (BBB): Voorzitter, het heeft even geduurd, maar dan maar beter laat dan ooit, wordt het wel eens ooit gezegd. We moeten eerst een goed onderwerp hebben, ook waar we de maidenspeech over kunnen doen. Nu hebben we intussen wel ontzettend veel bevindingen opgedaan, waarvan we een aantal niet begrijpen of we het heel anders zouden doen, maar daar ga ik later nog op terugkomen. Zo gaan we het vandaag hebben over de Nationale Databank Flora en Fauna. In de databank zijn ongeveer 250 miljoen waarnemingen genoteerd. Iedereen kan in deze bank iets melden als ze iets in de natuur zien waarvan ze denken dat het iets bijzonders is en iets anders kan er ook in gemeld worden. 250 miljoen. Hoeveel zijn er dat per natuurgebied? Als het iets speciaals is, gaan er kundigen naar kijken of dit klopt, maar we hebben het over betrouwbare natuurdata bij de Nationale Databank Flora en Fauna. Als iedereen iets ziet, mogen ze het ook allemaal melden. Van kwetsbare soorten die gemeld worden of zijn, wordt niet specifiek aangegeven waar deze zich bevinden, maar wel globaal, bijvoorbeeld op een oppervlakte van 20 bij 20 kilometer en daar gaan we op handelen. De kwetsbare soortenlijst wordt onder meer samengesteld door de terreinbeherende organisatie en partnerraad. Zij gebruiken deze lijst ook om te kijken of er bijvoorbeeld wel of geen vergunning afgegeven kan worden voor bedrijven in de buurt. Partijen zoals het Waterschap kunnen meesturen op de lijst van kwetsbare soorten. De databank is naar mijn idee niet fair. Alles moet toch gewoon te controleren zijn door iedereen, op alle soorten. Ofwel, het kost ons geld, maar we mogen niet controleren of de boekhouding wel goed gedaan wordt. Is de natuur dan wel slecht of is die toch goed? Worden we hier nu voor de gek gehouden? Gelukkig gaat de Nationale Databank Flora en Fauna wel wat veranderen. Als het goed is, wordt er meer openbaar gemaakt, maar zij is al vijftien jaar bezig om te kijken hoe ze dat of wat ze gaat doen. De Nationale Databank Flora en Fauna gaat overgezet worden naar de gemeenschappelijke regeling Uitvoeringstaken Natuur en Omgeving en dit wordt gecontroleerd door een interprovinciaal overleg. De gegevens van de Nationale Databank Flora en Fauna worden landelijk geregeld in plaats van provinciaal. Anders krijg je twaalf kapiteins op één schip, zo werd verteld afgelopen week in een webinar. Dit moet Brabant ook doen met het stal- en stikstofbeleid en niet alles zelf willen regelen. Het is toch al zo een zootje voor die ondernemers, maar we zijn hier in Brabant op een aantal punten wel goed bezig. Brabant is eigenlijk een beetje een innovatiecentrum, toch? Kijk bijvoorbeeld naar ASML. Hier in Brabant wordt veel gedacht en er wordt heel veel over nagedacht. Zo hebben we ook LIB, Landbouw Innovatie Brabant. Hier zijn we bijvoorbeeld afgelopen week bij VDBorne in Reusel geweest, vanwege het feest van dertig jaar bestaan van Landbouw Innovatie Brabant en ook vanwege het afscheid van de voorzitter. Ook waren hier twee gedeputeerden aanwezig, de heer Oudenhoven en mevrouw Roijackers. Wat gaan we doen met de innovatieve campus? Net als bij de VDBorne Campus nemen we de informatie tot ons die we daar opdoen. We gaan het merken en zien. Vol innovatie. Dit is niet in één dag of in één jaar tot stand gekomen. Innovatie heeft tijd nodig en dit hebben de heer Oudenhoven en mevrouw Roijackers ook gezien en dit weet verder iedereen. De informatie die ze bij VDBorne opdoen en ontwikkelen, ondersteunen we die? Wordt die verder meegenomen in de besluitvorming of doen we dit niet en trekken we eigenwijs ons eigen plan? Zo werd verteld dat gronden het makkelijkst nutriënten uitspoelen. Dit zijn niet de gronden met een dikke bouwvoor, zoals wij dat noemen, of anders gezegd met een dikke laag zwarte grond, maar waar veel natuurlijke bouwstoffen in zitten. Wat gaan we hier in Brabant doen? Juist, deze percelen gaan we verschrallen, dus met minder natuurlijke bouwstoffen. We krijgen straks nog meer uitspoeling, maar

ook bijvoorbeeld wateronttrekking, beregenen en chemie. Over het onderhoud van het gewas hier in Brabant, bij de campus, kunnen ze informatie inwinnen, maar we zijn er bang voor dat ze in dit gebouw hun eigen plan trekken. In de innovatiecampus hebben we geld gestopt, maar hier doen we verder niets mee, dus geld weg, achter de problemen aanlopen, problemen die we denken te hebben. Zo heb ik alle Gedeputeerde Staten al eens gesproken met 'haal de praktijk erbij en alle problemen die we in Brabant hebben, zijn zo opgelost. Ik ben dus, zoals jullie weer horen, van en voor de praktijk. Dank.

De **voorzitter**: Dank u wel en gefeliciteerd. Dan geef ik graag het woord aan mevrouw Koopman. Mevrouw Koopman.

Mevrouw **Koopman** (SP): Excuus', voorzitter, ik werd even afgeleid. Het is een hectische dag geweest. Mag ik vanaf de plek, want ik heb maar twee zinnnetjes?

De **voorzitter**: Als het twee zinnnetjes zijn, gaat uw gang.

Mevrouw **Koopman** (SP): Wij vinden het mooi dat het van een privaat bedrijf naar een gemeenschappelijke regeling gaat en als Socialistische Partij vinden wij dat natuurlijk een goede ontwikkeling. We delen dan ook de mening van GS dat een zienswijze niet nodig is. Dank.

De **voorzitter**: Dank u wel. De heer Sluimers.

De heer **Sluimers** (PVV): Dank u wel, voorzitter. Vanaf deze plaats, omdat ik toch iets meer heb dan twee zinnnetjes. Voorzitter, er wordt aan ons gevraagd om geen zienswijze in te dienen. Dit was de PVV ook niet meteen van plan. Wel hebben wij nog enkele vragen. In de evaluatieparagraaf wordt aangegeven dat het bestuur eens in de vier jaar vanaf de inwerkingtreding van de regeling de samenwerking zal evalueren en daarbij in elk geval in zal gaan op het functioneren van de uitvoeringsorganisatie UNO. De PVV vraagt zich af hoe we eens in de vier jaar worden geïnformeerd en of dit dan kan met een informerende bijeenkomst? Is het college het met de PVV eens dat een informerende bijeenkomst hier geschikt voor is? Of heeft het college een ander idee? Waarom is eigenlijk gekozen voor een frequentie van slechts één evaluatie per vier jaar? Tot zover, voorzitter.

De **voorzitter**: Dank u wel, mijnheer Sluimers. Ik ga naar mevrouw Schellekens.

Mevrouw **Schellekens** (D66): Dank u wel, voorzitter. Ik zie af van mijn termijn.

De **voorzitter**: Dan ga ik naar mevrouw Leeger.

Mevrouw **Leeger** (CDA): Dank u, voorzitter. Gedeputeerde Staten stelt voor om geen zienswijze in te dienen ten aanzien van de instelling van de gemeenschappelijke regeling met betrekking tot de Nationale Databank Flora en Fauna. Ik zeg het even voluit, want het stuk wemelt wel een beetje van de tongberekende afkortingen. Een gratis toegankelijke databank ten aanzien van flora en fauna is een goed iets, want zoals in de stukken staat te lezen, speelt een goede balans tussen economie en leefbaarheid een belangrijke rol bij de inrichting van onze leefomgeving en is daarbij betrouwbare natuurdata van essentieel belang. Dat deze data eenvoudig en gratis toegankelijk is, vindt onze fractie een belangrijke zaak. Een paar aandachtspunten hebben we wel. Als CDA-fractie zijn we geen voorstander van een ongebreidelde uitbreiding van het aantal gemeenschappelijke regelingen, want daar is moeilijk grip op te houden. Van groot belang is dus dat deze nieuw in te stellen gemeenschappelijke regeling daadwerkelijk concreet een bijdrage levert aan de kwaliteit van de besluitvorming in het landelijk gebied. Wij zullen dit dan ook met aandacht volgen. In de stukken valt te lezen dat de Nationale Databank Flora en Fauna wordt ingesteld voor onbepaalde tijd en dat het ministerie van LNVN betrokken blijft bij de databank en dat de financiering van het Rijk voor 20% geborgd blijft tot en met 2031. Uit de beantwoording van onze technische vragen, dank daarvoor, blijkt dat de wettelijke taak vastgelegd is in een Algemene Maatregel van Bestuur. Dat is mooi. We

hopen echter wel dat de databank na 2031 niet geslachteerd zal worden in de Haagse wispelturigheid, waarmee de rekening dan weer volledig provinciaal komt te liggen. Kortom, voorzitter, we kunnen instemmen met het voorstel geen zienswijze in te dienen, maar we zullen het reilen en zeilen van deze nieuw in te stellen gemeenschappelijke regeling positief kritisch blijven volgen. Tot zover.

De **voorzitter**: Dank u wel. De heer Rutjens. Het kan soms snel gaan.

De heer **Rutjens** (JA21): Mevrouw de voorzitter, dames en heren, Brabanders, als partij vragen we al langer of de Nationale Databank Flora en Fauna de gegevens daarvan openbaar kan maken en wel echt openbaar, dus gratis openbaar. We zijn heel blij dat daar nu een eerste stap voor wordt gedaan. Wel vinden we het uiterst spijtig dat er bijna geen detailniveau in deze data te ontdekken is. Aan de ene kant begrijpen we de zorgen dat de overheid bang is dat mensen nu dat zeldzame plantje gaan plukken of dat beestje gaan verstoren, maar het maakt het wel erg lastig voor omwonenden en andere belanghebbenden om een soort sanitycheck op die Nationale Databank uit te voeren. Is dat wel zo? Zie ik dat ook in mijn omgeving? Een ander probleem dat we hebben of liever gezegd we zijn meer dan verbaasd dat in plaats van een degelijke webtoegang tot die database er een nieuwe organisatie wordt opgetuigd met een directeur. Het lijkt wel alsof de overheid bijna elke gelegenheid aangrijpt om baantjes weg te geven. Daar zetten we onze vraagtekens bij. Dank u wel.

De **voorzitter**: Dank u wel, mijnheer Rutjens. Ik ga naar mevrouw Vossen.

Mevrouw **Vossen** (Volt): Dank u, voorzitter. Ik zie af van mijn spreektijd.

De **voorzitter**: Dan de heer Brouwers.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Voorzitter, ik kan een heel verhaal houden, dat had ik ook voorbereid, maar er is al zoveel gezegd dat ik me beperk tot twee vragen die ik heb aan de gedeputeerde. Hoe wordt geborgd dat Provinciale Staten worden betrokken als de UNO, de Uitvoeringstaken Natuur en Omgeving, in de toekomst extra taken krijgt? De tweede vraag is, wat zijn de risico's als soorten organisaties of vrijwilligers minder data gaan aanleveren? Dank u wel, voorzitter.

De **voorzitter**: Dank u wel. Dan ga ik naar de gedeputeerde, mevrouw Roijackers.

Mevrouw **Roijackers** (GS, GroenLinks): Voorzitter, dank u wel. Als eerste wil ik Statenlid Van Nostrum feliciteren met zijn maidenspeech. Het is inderdaad een mooi onderwerp om hier een maidenspeech over te doen. Ik vond het ook mooi dat er op innovatie werd ingegaan en op die bijzondere avond bij de VDBorne Campus. Voorzitter, ik onderstreep het belang van dit soort topinnovaties in Brabant en het is inderdaad inspirerend voor velen. Daar hebben gedeputeerde Oudenhoven en ik natuurlijk ook veel..., dat nemen we ook mee terug in de tas in ons dagelijks bestuur. Wat dat betreft, voel ik ook de bijdrage vanuit de maidenspeech van Statenlid Van Nostrum als een aansporing van ons college om dit soort innovatiekrachten in Brabant nooit te veronachtzamen. Wat fijn dat er ook zoveel Statenleden waren op die avond met dertig jaar Landbouw Innovatie Brabant en daar gaan we ook nog wel even mee door. Misschien nog wel dertig jaar. Voorzitter, er werd door een aantal van de inbrengers gezegd van hoe kun je nou goed kijken naar die Nationale Database Flora en Fauna en dat is een opbouw. Als je kijkt naar de verkenner die er zit, ook via de stukken ziet u een doorlink naar de verkenner, dan is ook op heel veel plekken juist wel inzoomen mogelijk. Ik heb net ook eventjes laten zien aan gedeputeerde Oudenhoven, ook hier in de omgeving kun je kijken naar de vele soorten die hier zijn geteld. Niet alleen in de natuurgebieden, maar eigenlijk in de totale omgeving, zeg ik ook richting de heer Van Nostrum, kun je kijken naar alle soorten die daar zijn geteld en zijn waargenomen. Die ruim 200 miljoen waarnemingen hebben betrekking op de totale leefomgeving die er is in Nederland en u zou

bijvoorbeeld eens kunnen kijken in uw stukje van Brabant wat er allemaal door de vele vrijwilligers en professionals is waargenomen en hoeveel aan gevalideerde informatie er ook op dit moment al toegankelijk is. Ik mag een aantal jaar gedeputeerde zijn, maar hier is de afgelopen jaren een enorme slag in geslagen. Een slag in transparantie en openbaarheid, een slag in de ondersteunende database, een slag in het herkenbaar maken en het relateren aan het natuurbeleid en daar doen we het ook voor met elkaar. Dank richting van de fractie van de SP voor de ondersteuning van waarom we dit doen met elkaar. Ik ga even in op de vragen vanuit de PVV-fractie van Statenlid Sluimers. De evaluatie van eens in de vier jaar hoort eigenlijk bij een tempo dat wij normaal ook aanhouden voor ook verbonden partijen en anderen, dus dat is eigenlijk een heel gebruikelijk tempo. We wijken niet af van evaluaties die we doen. Dat is ook dan gemiddeld eens per Statenperiode. Dat zit er ook achter als een gedachte daarvan. De Staten gaan over hun eigen agenda, dus als gewenst is om hier bijeenkomsten over te organiseren, dan doen we dat ook en ik ben ook blij overigens dat de bijeenkomst vanuit BIJ12 ook, onder meer het webinar, openbaar is gemaakt, zodat ook nieuwe Statenleden weer op de hoogte gebracht kunnen worden van de stand van zaken ten aanzien van deze gemeenschappelijke regeling en oprichting. Ik zou ook iedereen die interesse heeft hiervoor willen aanraden om die nieuwsbrief van BIJ12 te raadplegen over dit onderwerp. Dan vanuit de Statenfractie van het CDA, dank ook voor de goede technische vragen hierover en het positief-kritisch volgen van dit onderwerp en deze GR. Dat doet het college ook, rekent u maar. We zijn straks natuurlijk ook onderdeel van het bestuur en wij gaan natuurlijk als provincie dat niet pikken als vanuit de systeemverantwoordelijkheid het ministerie van LNVN, of welke afkorting daar weer voor wordt gebruikt in de volgende regeerperiode, dit niet gaat verlengen, want dit is zo essentieel, deze gevalideerde en openbare natuurinformatie, dat dit echt niet veronachtzaamd kan gaan worden. Wij zullen echt..., ik weet niet welke totale bemensing er straks gaat zijn vanuit de provincies, maar reken maar dat het college van Brabant hier ook echt heel scherp op gaat zijn, dat die financiering gewoon structureel gaat zijn, niet alleen aan de kant van de twaalf provincies, maar zeker ook aan de kant van het Rijk als systeemverantwoordelijke voor het natuurbeleid in Nederland, ook voor de rapportages in de richting van de Europese Commissie, waar we natuurlijk volgens de richtlijn te rapporteren hebben. Even kijken, dank aan de fractie van JA21 voor de ondersteuning dat we een stap aan het maken zijn in de richting van die transparantie en de openbaarheid. Ik denk dat er wel veel detailniveau is ten aanzien van heel erg veel van de soorten. Ja, misschien niet altijd alle 250 miljoen waarnemingen, maar dat komt omdat we natuurlijk ook vallen onder de Wet op openbaarheid van de gegevens rondom kwetsbare soorten. Wat dat betreft voldoen we aan de wettelijke taken, maar ja, natuurliefhebbers zullen een ongelooflijke hoeveelheid soorten terugvinden via de verkenner in deze database. Tot slot, goede vragen vanuit de kant van de 50PLUS-fractie. Komen er in de toekomst extra taken? Ja, daar gaat het bestuur zelf over. Dat is een mogelijkheid. Dat had u ook gezien in uw stukken. Als het bestuur daartoe besluit, dan kunnen er extra taken worden toegevoegd aan de gemeenschappelijke regeling. Wij moeten inderdaad met elkaar zorgen dat de soorten organisaties en de vrijwilligers gemotiveerd blijven om te doen wat ze al zoveel jaren met zoveel kwaliteit en inspanning doen. Vanuit het beleid dat wij als Noord-Brabant hebben ten aanzien van soorten organisaties en soorten kunt u afleiden, dat wij vanuit Noord-Brabant investeren en blijven investeren in onder meer natuurvrijwilligers en het feit dat die 10.000 natuurvrijwilligers in Brabant op aantal blijven, laat zien dat wij in Brabant er gelukkig in slagen om ze op getal te houden. Ik hoop ook ze gemotiveerd te houden vanuit alles wat ik doe als natuurgedeputeerde en ik herken het blijvende aandachtspunt dat we hebben voor de komende jaren, want we zijn, voorzitter, inderdaad van hen afhankelijk.

De **voorzitter**: De heer Van Nostrum.

De heer **Van Nostrum** (BBB): Dank, voorzitter. Mijn vraagje, is er iets duidelijk hoelang dat nog gaat duren voordat het openbaar is? We zijn er al vijftien jaar mee bezig en er is nog helemaal niks duidelijk over hoeveel maanden of jaren dat nog gaat duren. Is er iets over duidelijk? Kunt u daar iets over meegeven?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

Mevrouw **Roijackers** (GS, GroenLinks): Voorzitter, het grootste deel van de waarnemingen dat gevalideerd is, want je kan niet zomaar iets beweren, daar moet wel validatie op zijn, is op dit moment al openbaar via de verkenner van de Nationale Database Flora en Fauna. Verreweg het meeste kunt u nu ook al inzien. Voor de kwetsbare soorten, ook om te zorgen dat daar niet iedereen bovenop duikt, is er een letterlijke verplichting om daar de specificatie van de locatie weg te laten, maar verreweg het grootste deel van de waarnemingen is op dit moment ook al te vinden en ik moet zeggen dat ten opzichte van nog maar een paar jaar geleden dat echt een enorme verbetering is.

De **voorzitter**: De heer Van Nostrum.

De heer **Van Nostrum** (BBB): Kan mevrouw dan ook nog even aangeven...of is het duidelijk of kunt u aangeven wie de lijst samenstelt van de kwetsbare soorten? Of dat er misschien ook nog andere mensen van andere partijen bij aanwezig kunnen zijn om te duiden wie de kwetsbare soorten lijsten maken?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

Mevrouw **Roijackers** (GS, GroenLinks): Ja, kwetsbare soorten die komen voort uit de Europese richtlijn daartoe en die worden centraal vastgesteld. Je hebt natuurlijk gradaties in kwetsbaarheid, dus dit heeft te maken met de beschermingswaardigheid van aantallen soorten en hoe vaak zij voorkomen van algemeen voorkomend tot ernstig bedreigd en zelfs verdwenen. Dit is al heel lang ook in Europees verband eigenlijk een afspraak en een verplichting die we hebben. Overigens is dit ook wereldwijd zo. Onder meer het Wereld Natuur Fonds heeft ook al heel lang natuurlijk een speerpunt gemaakt van het beschermen van dieren en plantensoorten. We zijn ook al heel lang internationaal bezig om die soorten te identificeren, te beschermen en ook te ranken in algemeen voorkomend tot zeer bedreigd tot zelfs met uitsterven bedreigd.

De **voorzitter**: De heer Van Nostrum tot slot.

De heer **Van Nostrum** (BBB): Zijn er ook nog partijen in Nederland die er ook nog invloed op uit kunnen oefenen? Op de lijst maken van de kwetsbare soorten of wordt het alleen maar Europees geregeld?

Mevrouw **Roijackers** (GS, GroenLinks): Soorten die in Europa voorkomen worden heel goed gemonitord, omdat ze zo fijnmazig zijn gemonitord, weten we ook van soorten die we al heel lang in Europa hebben hoe vaak ze voorkomen en dan kijk je natuurlijk op een stukje van nou komt het minder vaak voor, komt het vaker voor en we hebben richtlijnen over aantallen. Zo kijken wij of een soort nog voldoende op kracht en kwaliteit kan blijven en of een soort terugloopt en of een soort bedreigd gaat zijn. Het gaat over aantallen waarin een soort voorkomt, dus invloed daarop, ik ben even aan het zoeken, volgens mij is het gewoon echt tellingen van soorten die geacht worden in Europa voor te komen en daar kijken wij ook al heel lang, al decennialang naar. Daar houden we ook indexen van bij, van die soorten.

De **voorzitter**: Dank u wel. U was, denk ik, aan het einde gekomen van uw betoog. Daarmee sluit ik de beraadslaging over dit voorstel.

De **voorzitter**: Dan zijn we daarmee ook gekomen tot het einde van deze vergadering. Morgen zullen wij over de zojuist behandelde beperkte besprekingsstukken stemmen en om 9.30 uur hervatten wij deze vergadering. Ik schors de vergadering.

De vergadering wordt geschorst tot vrijdag 12 december 9.30 uur.

Voorzetting vergadering van Provinciale Staten van Noord-Brabant Vrijdag 12 december 2025

mr. I.R. Adema, commissaris van de Koning, voorzitter.
G.J.P. van Soest, griffier.

Volgens de presentielijst zijn 55 leden aanwezig, te weten:

Berkvens, Bijl, Van den Broek, Brouwers, Buiks, Damen, Deckers, Van Dommelen, Van Eck, Frenken, Gremmen, Hamerslag, Van Hattem, Havermans, De Heer, Heijmans, Hordijk, Jansen, Van der Kammen, Koevoets, Koopman, De Kort-Jaegers, Kuiper, De Lange, Van de Langenberg, Langman, Lauwen, Leeger, Lepolder, Van der Linden, Ludwig, Meuwissen, Meylink, Van Miltenburg, Minkels, Van Nostrum, Nuijten, Van Nuland, Philippart, Van der Pluijm, Putman, Rijvers, Rutjens, Schellekens, Sheikkariem, Sluiters, Spapens, Stoot (vanaf 12.00 uur), Tolsma, Van de Ven, Vossen, Van Wijk, Van den Wildenberg, Van Zelst, Zwart.

Afwezig: -

De voorzitter heropent de vergadering om 9.30 uur

De **voorzitter**: Ik heropen de vergadering en ik verzoek de griffier mededeling te doen van de binnengekomen berichten van verhindering.

De **griffier**: Dat is er één, van Floris Stoot, die zal vanaf 12.00 uur aanwezig zijn.

De **voorzitter**: Er was iemand spontaan mijn microfoon aan het uitdoen. Ik heet alle aanwezigen van harte welkom. In het bijzonder alle bezoekers vandaag op de publieke tribune en natuurlijk eenieder die ook onze vergadering digitaal volgt. Voordat wij overgaan naar de sprekers leg ik een verklaring af namens de grootst mogelijke meerderheid van Provinciale Staten. Gisteren is aan meerdere Statenleden op hun huisadres een brief door een deurwaarder uitgereikt namens de vereniging Farmers Defence Force. Daarin staat dat Statenleden die het voorstel over onder andere de ammoniakemissie-eisen in de veehouderij steunen, zouden meewerken aan een onrechtmatige daad of zelfs een strafbaar feit. Het thuis benaderen en intimideren van volksvertegenwoordigers is volstrekt onacceptabel en ontoelaatbaar. Wij moeten zonder last, dus in vrijheid, ons werk kunnen doen, ook bij soms moeilijke en impactvolle besluiten. Het hebben van een verschil van mening en het voeren van een stevig debat hoort bij een open samenleving. Bangmakerij niet. Dit tast het gevoel van veiligheid van volksvertegenwoordigers aan en ondermijnt het democratisch proces en daarom veroordelen wij deze intimiderende actie. Als commissaris voeg ik daar graag aan toe dat ik respect en waardering heb voor het werk van onze Statenleden en dat ik dit statement volledig onderschrijf.

Insprekers

De **voorzitter**: Er hebben zich voor deze vergadering dertien insprekers gemeld. Zij zullen allen spreken over de Omgevingsverordening. Alle insprekers hebben, dacht ik, twee minuten tijd voor hun inspraakreactie. Ik geef als eerst het woord aan de heer Van den Oever. Hij spreekt namens Farmers Defence Force. Beste mensen, in het Reglement van Orde staat dat u zich moet onthouden van commentaar, of dat nu ook positief of negatief is. Dan weet u dat in ieder geval in het vervolg. De heer Van den Oever heeft het woord.

De heer **Van den Oever**: Statenleden, zes jaar geleden sprak ik hier voor het eerst. Mijn woorden echoën nog door deze zaal. Zes jaar zitten de boeren op de schopstoel, maar vanaf vandaag zitten jullie naast hen. Jullie hebben allemaal bezoek gehad van de gerechtsdeurwaarder met een officiële maning. Ik wil jullie vragen, ben ik voldoende verzekerd? Heb ik genoeg juridische kennis in huis? Als dingen onverhoopt verkeerd lopen, hoe pakt het dan uit? Dit is hoe de boeren van Brabant zich voelen. Onzeker en onbehaaglijk, huis en haard in de waagschaal. De fundering onder je bestaan

staat te schudden. Ik lees in de krant dat jullie je druk maken over de inhoud van deze brief, maar je kunt je beter druk maken over wat we niet in deze brief geschreven hebben. De passages over mogelijke schades die kunnen ontstaan hebben we verwijderd. Ook wil ik benadrukken dat onze werkwijze exact dezelfde is als die een gemeente, provincie en Omgevingsdienst gebruiken. Daarom hebben wij een lijst van eisen. Stikstof, daar willen wij dat jullie het landelijk beleid volgen. Water, het grondwater is van ons, van ons land, dus daar moet je van afblijven. Gewasbescherming, gewoon het landelijk beleid volgen. Wij hebben vandaag een kerstboom opgezet, als teken van vrede en verdraagzaamheid. Wij zijn gekomen in vrede, maar jullie bepalen hoe we met elkaar verdergaan. Jullie moeten vandaag in jullie hart kijken en bepalen hoe we hier in Brabant met elkaar omgaan. Weet één ding, wij zijn bereid en voorbereid, welke route jullie ook mogen kiezen. Dank u.

De **voorzitter**: Dank u. Ik zal op een gegeven moment, als u uitingen blijft doen, genoodzaakt zijn om mensen te verwijderen van de publieke tribune. Dan geef ik u dat maar alvast aan, dat doe ik liever niet. Ik ga kijken of we naar de volgende spreker gaan. Nog niet iedereen is terug. Laat ik daar maar eventjes op wachten dan. Ik geef mevrouw Van Keimpema het woord namens DDB.

Mevrouw **Van Keimpema**: Dank u wel, voorzitter, geachte Statenleden. Wet- en regelgeving moeten doelmatig en proportioneel zijn. Brabant weer open. Minder stikstofdepositie Natura 2000-gebieden, natuurherstel. Deze doelen wilt u bereiken via onder andere generiek stikstofemissie reductiebeleid opgelegd aan de veehouderij. Doelmatig. In 2022 stootte Schiermonnikoog 40% van haar koeien af. Een hogere ammoniakconcentratie werd daarna gemeten. Maandenlang lege stallen in geruimde MKZ-, varkenspest- en vogelgriepgebieden. De gemeten stikstofconcentraties bleven hetzelfde. 2020, de lockdown. De boer ploegde, bemestte en werkte tijdens de lockdown zoals altijd. Wij, de burgers van de EU, reden, vlogen en reisden nauwelijks en industrie viel stil. Metingen toonden aan dat toen wel stikstofdioxide en fijnstof in de lucht daalden tot wel 60%. Vergunningen zijn niet nodig voor stalaanpassingen, een melding volstaat. Stelt u en baseert uw aanname onder andere op de second opinion van landsadvocaat Pels Rijcken, die in 2015 ook geen probleem zag in het PAS. Ze zaten fout toen en ze zitten fout nu. De Nederlandse Vereniging van Banken stelt dat uw ontwerpbesluit rechtskundig onhoudbaar is en rechtsonzekerheid oplevert. Ze gaan niet financieren zonder vergunningen. Dat betekent geen mogelijkheid om te investeren, dus handhaving, dus verplicht vee afstoten, dus faillissement voor boeren, want geen verdienmodel meer. Proportioneel? Uw plannen grijpen in in het ongestoord genot en gebruik dat een onherroepelijke vergunning garandeert. Onrechtmatig. Een hoos aan geldverslindende juridische procedures zullen volgen bij uw instemming, want boeren kunnen niet anders. Na de stemming vandaag schuift u aan bij het kerstdiner. Realiseer u dat elk volgeschept bord, elke hap die u neemt, begint en begon met een boer. Stem met wijsheid en verstand en eet smakelijk.

De **voorzitter**: Dank u wel. Mevrouw Verriet, Linda Verriet namens POV.

Mevrouw **Verriet**: Beste Statenleden, er zijn al zoveel uren gesproken tijdens PS-vergaderingen, gesprekken met bestuurders en ambtenaren. Het heeft tot niks geleid, maar toch dendert jullie trein gewoon door. Naast alles wat al gezegd is, wil ik nog een paar zaken toevoegen wat u hopelijk meeweegt in de besluitvorming vandaag. Allereerst, Brabant geeft aan Brabant van het slot te willen halen met de regelgeving die vandaag voorligt. Echter, in Brabant zit alleen vergunningverlening voor landbouw op slot. Nieuwe woningen en wijken worden gewoon gebouwd. Industrie en recreatie heeft binnen enkele maanden de vergunning compleet en ook voor infrastructuur wordt wel zo gerekend en geschoven dat het ook kan. Dus wees eerlijk, alleen voor veehouderij zit vergunningverlening op slot. Dan over het rapport van Connecting Agri & Food. Het wekt de indruk dat varkenshouders de investeringen in luchtwassers makkelijk kunnen betalen, maar in het rapport wordt gerekend met de saldo's van de afgelopen vijf jaar. Daarbij wordt niet genoemd dat dat juist goede varkensjaren waren. Wie de varkenscyclus kent weet dat goede jaren worden voorafgegaan en gevolgd door slechte jaren. Voor 2019 waren het hele slechte jaren. De positieve saldo's van de afgelopen vijf jaar waren nodig om die verliezen überhaupt in te lopen. Er is geen eigen geld om deze investering te doen en banken gaan het niet financieren. U kunt als bestuurder varkenshouders toch niet vragen te

gaan investeren in luchtwassers op oude stallen? Dat is de enige keuze op de menukaart. Een enorm onrendabele investering op oude stallen die varkenshouders veel liever zouden slopen en nieuwe ervoor in de plaats zouden bouwen. Beter voor het dier, de omgeving en de natuur. Er zijn nog zoveel meer opgaven die op het boerenerf liggen. Het gaat niet alleen over stikstof, beste bestuurders in Brabant, maar ook over klimaat, circulariteit en dierenwelzijn in dit land. U kunt als bestuurder boeren toch niet vragen om vergunningen die hier soms al jarenlang op tafel liggen in te trekken, om vervolgens een melding te doen voor ammoniakreductie? Dat zet een streep door de brede verduurzaming van hun eigen bedrijf. Tot slot, provinciebestuur Brabant, maak een pas op de plaats, wacht op landelijk beleid, breng in beeld wat er al gebeurt, want er gebeurt heel veel. Er stoppen veel bedrijven. Ga vergunningen verlenen voor integraal duurzame stallen. Ga gebiedsgericht werken aan wat nodig is, maar stop met falend overheidsbeleid repareren over de rug van hardwerkende ondernemers. Dank u wel.

De **voorzitter**: Dank u wel. Ik ga naar de heer Van Nunen namens NOVUS AgroEcology.

De heer **Van Nunen**: Geachte Statenleden, Noord-Brabant staat voor een belangrijke keuze. De overstap van middelsturing naar doelsturing. Dit vraagt om maatregelen die bewezen ammoniakemissie reduceren, betaalbaar zijn voor boeren en snel effect opleveren voor natuur en omgeving. Een maatregel uit Brabant doet precies dat. De praktijk bij 25 melkveehouders in Noord-Brabant en bijna 100 in heel Nederland toont dat Kopros ammoniakemissies meer dan halveert. Het is een biologisch middel dat op stalvloeren bacteriën en schimmels toevoegt die ammoniak opnemen en vastleggen. Dit reduceert brongericht meer dan 50% van ammoniakemissie in de stal en er is bijna geen ammoniakemissie bij het uitrijden van mest en ook geen stank. De toepassing kost minder dan 1 cent per kilo melk. Tegelijkertijd halveren boeren hun kunstmestgebruik, spoelen meststoffen niet uit, stijgen de gewasopbrengsten door een gezondere bodem en verbetert de kwaliteit van geproduceerd voer. Het is een zeer zeldzame maatregel die emissies verlaagt en het verdienen van de boeren versterkt. Toepassingen en effecten van Kopros worden al gemonitord met sensormetingen in de stal en analyses van de mest en getoond door de lage ureumwaarde. In 2026 komen er ook betaalbare op laser gebaseerde meettechnieken en satellietmetingen op gedetailleerd gebiedsschaal beschikbaar, waarmee emissies volledig transparant gemonitord kunnen worden. Omdat emissiereducties zonder stalaanpassingen direct starten, zou Brabant met subsidie emissies rond natuurgebieden direct met tientallen procenten kunnen verminderen. Beste Statenleden, een effectieve stikstofreductie vraagt onbetaalbare oplossingen voor een lage emissie. Wij vragen u dan ook om Kopros op te nemen op de menukaart, zodat boeren direct kunnen starten met aantoonbare emissiereductie. Daarnaast vragen wij u om lang toegezegde onderzoeken te bespoedigen om dit vast te stellen en doelsturing mogelijk te maken. Dank u wel.

De **voorzitter**: Dank u wel. Ik ga naar mevrouw Dingemans van BMF.

Mevrouw **Dingemans**: Dank u wel. Beste Statenleden, samen staan we voor de missie om de natuur in Brabant te verbeteren, om zo een vergunningverlening weer mogelijk te maken, woningzoekenden na jaren weer perspectief te bieden en onze mooie en waardevolle Brabantse natuur te herstellen en versterken. De strekking van de aan u voorgestelde aanpak is wat ons betreft dan ook noodzakelijk en onvermijdelijk. De genoemde maatregelen richten zich op de veehouderij en dat is logisch omdat de veehouderij verreweg de grootste bron vormt van de binnenlandse stikstofemissies. De BMF heeft wel ernstige twijfels over of de voorgestelde aanpak voldoende zal zijn om de beoogde én benodigde emissiereductie te halen. Die twijfels hebben wij niet alleen, maar blijken ook uit het rapport van het adviesbureau Pouderoyen Tonnaer. Zij wijzen op grote onzekerheden bij de emissiereductieprognose van de voorgestelde maatregelen. Als die niet leiden tot de beoogde én benodigde emissiereductie zal herstel van de natuur nog meer vertraging oplopen en Brabant nog langer op slot blijven. Ook zien wij dat de maatregelen, hoewel noodzakelijk en onvermijdelijk, ingrijpend zijn voor Brabantse boeren. Daarom is het van belang om op voorhand te kunnen inschatten of met de voorgestelde aanpak de doelen bereikt gaan worden, zodat we zeker weten dat we met die maatregelen ook echt verder komen in het structureel oplossen van de stikstofcrisis. De

voorgestelde aanpak, de menukaart waarmee kan worden voldaan aan gestelde doelen, vinden we positief. Het doet recht aan het ondernemerschap van agrariërs en geeft hen de gelegenheid om te kiezen voor brongerichte maatregelen die passen bij hun type onderneming. Het zou echter een gemiste kans zijn als agrariërs massaal kiezen voor aanpassing van hun huisvestingssysteem vanwege de hoge investeringskosten en de onzekerheid over de effectiviteit van verschillende stalsystemen. Er bestaat natuurlijk ook de optie om minder dieren te gaan houden. Die bronmaatregel biedt de meeste zekerheid op directe emissiereductie en is bewezen effectief. Gezien de ambitie van de provincie om te streven naar meer natuurinclusief en biologische bedrijfsvoering zouden we graag zien dat de provincie het aantrekkelijk maakt voor ondernemers om voor die route te kiezen. Onze Brabantse bioboeren hebben immers de integrale oplossing voor een duurzame en volhoudbare landbouw in Brabant. Laten we deze koplopers steunen en zoveel mogelijk boeren helpen om de weg naar extensivering in te slaan. Beste Statenleden, we hebben allemaal baat bij een effectieve stikstofaanpak en daar zetten we ons graag samen met u voor in. Dank u wel.

De **voorzitter**: Dank u wel. Ik ga naar de heer Koreman namens Natuurmonumenten.

De heer **Koreman**: Samen staan we voor de missie om de natuur in Brabant te verbeteren, om de vergunningverlening weer mogelijk te maken, woningzoekenden na jaren weer perspectief te bieden en onze mooie en waardevolle Brabantse natuur te herstellen en te versterken. Natuurmonumenten heeft de afgelopen jaren extra maatregelen getroffen in onze Natura 2000-gebieden om de negatieve gevolgen van stikstofdepositie terug te dringen. Dat deden we onder andere op de Brabantse Wal, in de Loonse en Drunense Duinen, de Kampina, het Vlijmens Ven en De Plateaux. Daar werken onze mensen, betaalde krachten en vrijwilligers, heel hard om de negatieve effecten van stikstof terug te dringen. We doen er alles aan om onze bijzondere Brabantse natuur en de bijbehorende soorten te behouden. Daar zit nu weinig rek meer in. Er zullen nu ook concrete maatregelen buiten onze natuurgebieden genomen moeten worden, inclusief een forse stikstofreductie. Daar zijn andere partijen aan zet om hun bijdrage te leveren in het oplossen van het stikstofprobleem. Het voorstel waarover u vandaag een besluit neemt, is dan ook niet los te zien van het overgangsgebiedenbeleid rond de Natura 2000-gebieden. We meten de impact vanuit de aan onze natuurgebieden grenzende landbouwgronden beperken, anders blijven we dweilen met de kraan open. Het voorstel voor bijstelling van de ammoniakemissie-eisen voor de veehouderij moet gaan zorgen voor een aanzienlijke stikstofreductie in Brabant. De nu voorliggende aanpak is wat ons betreft dan ook noodzakelijk en onvermijdelijk. Ook Natuurmonumenten heeft twijfels over het doelbereik van de maatregelen en ook wij vinden het van belang om op voorhand te kunnen inschatten of met de bijgestelde aanpak de beoogde en benodigde emissiereductie bereikt wordt. De voorgestelde aanpak, waarbij meerdere middelen kunnen worden ingezet om het doel te halen, vinden wij positief. Dat doet recht aan het ondernemerschap van agrariërs en geeft hen de gelegenheid te kiezen voor brongerichte maatregelen die passen bij hun onderneming. Als de provincie inzet op doelsturing, is een nulmeting op bedrijfsniveau wel een noodzakelijke voorwaarde.

De **voorzitter**: Wilt u richting een afronding gaan?

De heer **Koreman**: Hoe weten we anders of de getroffen maatregelen voldoende effectief zijn? Natuurmonumenten zou graag zien dat de provincie kiest voor een integraal beleid waarmee ondernemers worden gestimuleerd om te kiezen voor een extensievere bedrijfsvoering. Beste Statenleden, we hebben allemaal baat bij een effectieve stikstofaanpak, daar zetten wij ons graag samen met u voor in. Dank u wel.

De **voorzitter**: Dank u wel. Ik ga naar Ernst-Jan van Haften namens Brabants Landschap.

De heer **Van Haften**: Beste Statenleden, samen staan we voor de missie om de natuur in Brabant te verbeteren, om zo vergunningverlening weer mogelijk te maken, woningzoekenden weer perspectief te bieden en onze mooie en waardevolle Brabantse natuur te herstellen en te versterken. Begin dit jaar riep de Brabantse Milieufederatie, mede namens Natuurmonumenten en Brabants

Landschap, u tijdens het Statendebat op om concrete maatregelen buiten natuurgebieden te gaan ontwikkelen die zouden leiden tot een forse stikstofreductie. Immers, stikstofreductie is in de afgelopen decennia een steeds nijpender probleem geworden, dat nu ook buiten de natuur ernstige schade veroorzaakt aan de Nederlandse woningbouwopgave, de energietransitie en het ondernemersklimaat. Sinds dat Statendebat wachten we nog steeds op oplossingen die binnen afzienbare termijn een aantoonbare en substantiële bijdrage gaan leveren aan het terugdringen van de stikstofdeken die over Brabant hangt. Ondertussen gaat de achteruitgang van de Brabantse natuur door. Wat wij als terreinbeheerders ook doen om dat tegen te gaan, we dweilen in feite met de kraan open. De nieuwe stikstofaanpak voor de Brabantse veehouderij moet leiden tot een aanzienlijke stikstofreductie in onze provincie. De strekking van de voorliggende aanpak is wat ons betreft dan ook noodzakelijk en onvermijdelijk. Net als de BMF hebben we echter twijfels over het doelbereik van de maatregelen, want wat als blijkt dat we de natuur hiermee niet duurzaam verbeteren en Brabant hierdoor nog langer op slot blijft? Daarom is het van belang om op voorhand goed te kunnen inschatten of met de bijgestelde aanpak de beoogde en benodigde emissiereductie bereikt kan worden. Brabants Landschap werkt veel samen met extensieve melkveehouders in onze natuurgebieden. Deze ondernemers zijn essentieel voor het beheer van het landschap en het bereiken van de natuurdoelen. Wij zouden daarom heel graag zien dat de provincie kiest voor maatregelen die deze groep ondernemers ondersteunt en een duurzaam perspectief biedt, bijvoorbeeld door extensivering en duurzame gronduitgifte nog sterker te bevorderen en stimuleren en de afwaardering van grond financieel te compenseren, maar ook door te voorkomen dat grasland in onze provincie verandert in intensieve akkerbouwgronden in plaats van extensief grasland. Beste Statenleden, we hebben allemaal baat bij een effectieve stikstofaanpak en daar zetten wij ons graag met u samen voor in. Dank u wel.

De **voorzitter**: Dank u wel. Ik ga naar Johan van Gorp namens NMV.

De heer **Van Gorp**: Dank u wel, voorzitter. Opnieuw in Den Bosch. Vandaag spreek ik in namens de Nederlandse Melkveehouders Vakbond. Twee weken geleden zaten we hier met zestien sprekers, ieder met een eigen verhaal, maar allemaal dezelfde boodschap. Toen ik hier aankwam vanochtend, zag ik de Brabantse vlag met zijn rode en witte blokken. Een vlag waar Brabanders trots op zijn. Vanmorgen ging ik die vlag symbolisch zien, hokjesdenken. De rode blokken staan voor de wensen en de meningen van bestuurders en overheden. De witte vlakken, dat is het werkvolk, de boeren en tuinders, de voedselvoorzieners. Ik zie de witte blokken onderdrukt worden door de rode blokken. De witte worden overheerst door middel van willekeurige regels, onrechtvaardige wetten en op maat gemaakte rapporten. De gevolgen hiervan worden niet overzien en zullen desastreus zijn. Menig boer heeft de witte vlag al gehesen en zich overgegeven, zijn bedrijf gesloopt of omgebouwd, maar het merendeel van de boeren zal de strijd niet opgeven en hun bedrijf en grond verdedigen. Menige oorlog in het verleden is op het platteland begonnen en gewonnen. Kerst komt eraan, het feest van licht, gezelligheid en rijk gevulde tafels, mede dankzij de agrarische sector is er voedsel in overvloed. Nog wel. Bij al dat feestelijk licht leven boerengezinnen in een donkere tijd. Zij zullen aan de kersttafel zitten met een knoop in hun maag. Daarin kunt u, beste Statenleden, verandering brengen. Luister naar de voedselvoorzieners, maak beleid met de juiste cijfers en rapporten en leg de huidige plannen naast u neer. Laat de Brabantse vlag weer eenheid en gelijkheid uitstralen. Breng de voedselzekerheid en de economie niet in gevaar en bescherm de gezins- en familiebedrijven waarvoor u hoofdelijk verantwoordelijk bent in de keuze van uw beleid. Dank u wel.

De **voorzitter**: Dank u wel. Ik ga naar de heer Joost van Alphen.

De heer **Van Alphen**: Dank u wel, voorzitter. Geachte leden van de Provinciale Staten, mijn naam, Joost van Alphen uit Heusden. Wij hebben daar een biologisch varkensbedrijf sinds 2002, toen wij de overstap maakten naar biologisch, waar we door het naleven van de biologische normen en waarden een duurzaam landbouwsysteem nastreven. Ik zeg duidelijk, een landbouwsysteem. Niet zoals vaak wordt afgedaan bij andere vele ketenconcepten. Een aantal jaren geleden heb ik als varkenshouder samen, in samenwerking met de provincie en een aantal belangenorganisaties een werkwijze opgezet

voor ammoniakreductie van 40% voor de kleine veehouderijsectoren in Brabant door middel van een aanpak die destijds revolutionair was. In dat proces is de menukaart ontstaan om te komen tot reductie op biologische bedrijven. Tot mijn verbazing zie ik een vergelijkbare menukaart voor het verlagen van ammoniakuitstoot bij allerlei veehouderijtakken, maar voor de biologische veehouderij staat er nu blijkbaar niets meer op het menu, terwijl vanwege vrije buitenuitloop, grote hokoppervlakten, veel strogebruik er geen systemen beschikbaar zijn, die in de gangbare houderijen wel aanwezig zijn, zoals luchtwassers en mestspoelsystemen en andere maatregelen voor dichte stallen. Gezien de ambitie die Europees, landelijk en provinciaal is vastgelegd om biologische consumptie in de toekomst te laten groeien, is te verwachten dat er ook vanuit de gangbare veehouderij meer aanmeldingen gaan komen om te kunnen omschakelen naar een integraal duurzame landbouwmethode. Ook zeker in kernrandzones rond natuurgebieden kan de biologische veehouderij een oplossing bieden bij issues voor lucht- en waterkwaliteit en biodiversiteit. De biologische bedrijfsvoering kan heel vaak niet werken met de regelgeving zoals die voor de reguliere landbouw is vastgelegd en vraagt om een andere aanpak. Ik vraag daarom aan u om in deze regeling, die gaat over de reductie, vast te leggen dat er ook een praktische menukaart komt voor de biologische veehouderijsectoren zoals de varkenshouderij. Ook willen we graag de mogelijkheid om inbreng te kunnen leveren voor vernieuwing en verbetering van deze lijst, zodat er in de toekomst een bestendige methode ontstaat en dat ook wij kunnen ontwikkelen met onze bedrijven, maar ook reguliere bedrijven de praktische mogelijkheid hebben om te kiezen uit een menu waarin ze een omschakeling kunnen maken naar biologische veehouderij. Ik dank u wel voor de aandacht.

De **voorzitter**: Dank u wel. Ik ga naar Lotte van Heesbeen namens het BAJK.

Mevrouw **Van Heesbeen**: Dank u wel, voorzitter. Geachte Statenleden, vandaag sta ik hier met een knoop in mijn maag. Het voorstel dat nu voorligt is bepalend voor de toekomst van de jonge boeren in Brabant. Twee weken geleden spraken zestien betrokkenen, ieder met een verhaal dat ertoe doet. Toch leek de vergadering na de sprekers gewoon door te gaan, alsof hun input nauwelijks betekenis had. Dat baart ons zorgen. Desondanks zijn wij hier vandaag opnieuw aanwezig. De kracht van herhaling, zullen we maar zeggen. Twee weken geleden brachten wij drie cruciale punten onder de aandacht. Eén, het gebrek aan rechtszekerheid. Twee, het ontbreken van een geborgd plan voor vergunningverlening en drie, de financiële gevolgen voor jonge boeren. Punten waar we niet tegen aanlopen als Brabant zich hard maakt voor een gezamenlijke lijn vanuit Den Haag in lijn met het bouwstenendocument en de voorliggende plannen uitstelt. In tegenstelling tot uitstel zien we enkele aanvullende voorstellen, zoals mogelijkheden voor vervangende nieuwbouw. Daarbij komt het risico bij de agrarische ondernemer te liggen, voor ons onacceptabel. Daarnaast ontbreekt een oplossing voor ondernemers met goed functionerende stallen waarin Lely Sphere of koetoilet technisch niet mogelijk is. Wat moeten deze ondernemers doen? De provincie wil ook kijken naar financieringssteun voor jonge boeren. Dat klinkt positief, maar het verandert niets aan de kern van het plan. Het zijn vooral zoetmakertjes die het fundamentele probleem niet oplossen. Over de vergunningverlening wil ik benadrukken, ja, stikstofreductie is nodig om vergunningverlening weer op gang te brengen, maar zorg dat die reductie zo wordt geborgd dat vergunningverlening tegelijkertijd geborgd wordt. Nu lopen twee zaken door elkaar. Emissiereductiebeleid, terwijl de wet blijft sturen op kritische depositiewaarden. Zo kunnen we eindeloos reduceren zonder dat vergunningverlening ooit op gang komt. Daarom vragen wij om tijd. Tijd om een doordacht plan te maken dat aansluit bij landelijk beleid. Een plan dat invulling geeft aan alle sporen van het bouwstenendocument, zodat het zoet met het zuur gecombineerd wordt. De provincie verwijst zelf naar het Rijk als het gaat om het legaliseren van PAS-melders en interimers en voor het oplossen van de vergunningsproblematiek. Dan moet de provincie dat ook doen bij dit voorstel. Deze onderdelen kun je niet los van elkaar zien, maar dat gebeurt nu wel en dat is onacceptabel. De eerste contouren uit het landelijke formatiestuk liggen er al en sluiten aan bij het bouwstenendocument, dat ook door uw provincie is ondertekend. Wij doen daarom een dringend beroep op u, om niet te kiezen voor snelle zogenaamde oplossingen, maar voor solide en uitvoerbaar beleid.

De **voorzitter**: U komt tot een afronding neem ik aan?

Mevrouw **Van Heesbeen**: Ja, een beleid dat perspectief geeft aan jonge boeren. Kortom, stel de plannen uit en ga met ons terug naar de tekentafel. Dank u wel.

De **voorzitter**: Dank u wel. Ik ga naar Yvon van Nieuwenhuijzen namens ZLTO Moerdijk.

Mevrouw **Van Nieuwenhuijzen**: *...Bijdrage in het Chinees...* U zult denken, wat is dit voor iets raars? Echt, ik heb serieus overwogen om deze inspraak in het Chinees te houden, omdat u hetgeen we in het Nederlands te zeggen hebben niet lijkt te begrijpen of wilt begrijpen. Toch zie ik er ervan af, want daarvoor heb ik te veel respect voor dit instituut en voor u als gekozen volksvertegenwoordigers. Ik wil u vragen om uw ogen even te sluiten, met klem te sluiten, voor het volgende citaat van boer Martin: "Dat was het dan. Dit hoofdstuk sluit ik af. De laatste dieren zijn weg, de gebouwen koud en leeg. Veertig jaar lang, dag in dag uit de klok rond werken en dan nu moeten stoppen. Omdat? Goede vraag, waarom eigenlijk? Omdat ik ongeveer 0,017 kilo stikstof per hectare per jaar op een natuurgebied uitstoot? Een natuurgebied dat nota bene op 12 kilometer afstand ligt van mijn bedrijf? 17 gram stikstof op een oppervlakte van één voetbalveld per jaar. 17 gram is ongeveer de uitstoot van één gans in een week. Met mijn bedrijf heb ik door de jaren heen zo een 100.000 mensen mogen voorzien van eieren en vlees, van groenten, graan en suiker en aardappelen. Ik snap het niet meer. Is voedsel maken onnatuurlijk? Is voedsel maken schadelijk? De beste kwaliteitsproducten van de hele wereld worden hier gemaakt. Veilig, lekker, betaalbaar. Ik begrijp het niet meer. Ik ben lamgeslagen." Einde citaat. Dames en heren, uw kerstreces staat voor de deur. Tijd voor bezinning en reflectie. Wij boeren en tuinders zullen doorwerken, ook voor u. Denk aan de kersttafel ook even aan hun waarde, aan de onzekerheid die nu aan hen knaagt en vraag u af of dit echt de goede weg is die u nu inslaat. Dank u.

De **voorzitter**: Dank u wel. Ik geef het woord aan de heer Frank, Patrick Spierings namens ZLTO De Langstraat.

De heer **Spierings**: Goedemorgen. Sorry, Frank, dat is de wethouder van Waalwijk.

De **voorzitter**: Nee, precies, dat was mijn associatie.

De heer **Spierings**: Nee, daarom dus even de vermenging.

De **voorzitter**: Ik had het op tijd goed hè? Patrick krijgt het woord.

De heer **Spierings**: Goedemorgen, mijn naam is Patrick Spierings, melkveehouder uit Sprang-Capelle. Ik ben bestuurder van ZLTO De Langstraat en gesprekspartner in de gebiedsgerichte aanpak van De Langstraat. Vorige week hadden wij een rondrit met bestuurders in deze schil. Helaas was de gedeputeerde verhinderd. Dat is dan ook de reden dat ik vandaag hier sta en u op maandag een mail heb gemaild die door diverse leden, ook met een persoonlijke boodschap, nogmaals aan u verstuurd is. Het Stallenbesluit dat vandaag voorligt, legt een last op ons die simpelweg niet te dragen is. Zeker in de overgangsgebieden rondom de Natura 2000-gebieden wordt van ondernemers het onmogelijke gevraagd, terwijl wij juist bereid zijn om verantwoordelijkheid te nemen. Hoe kun je toekomstgericht investeren als je geen enkel houvast meer hebt? Wanneer boeren investeren in stikstofproductie, mag de stikstofruimte die daardoor vrijkomt zonder compensatie worden ingezet voor de natuur, maar uiteindelijk voor economische ontwikkeling elders. Dit roept bij mij een vraag op. Praten we hier nou echt over natuurherstel? Of over een nieuw geitenpaadje? Is dit niet een nieuwe vorm van extern salderen, waarbij boeren opnieuw het kind van de rekening zijn? Daarom, praat niet over boeren, maar met boeren. Een toekomstig Noord-Brabant bouw je niet door over mensen heen te beslissen, maar door samen te beslissen. Door naast elkaar te staan in plaats van tegenover elkaar. Precies zoals wij in de gebiedsprocessen nu werken. Een besluit op dit moment schaadt die gebiedsprocessen en breekt het draagvlak en vertrouwen af. Dat zou nou een verlies zijn, voor iedereen, voor de agrarische sector, voor de natuur en voor Brabant als geheel. Neem daarom een

voorbeeld aan onze gezamenlijke resultaten. Resultaten in De Langstraat die we hebben gerealiseerd in het verleden. De Overdiepse Polder, waar we met elkaar de krachten hebben gebundeld van natuur en agrariërs. De kracht van dit proces was durf en lef te faciliteren, jawel door de provincie. Daarom nodig ik u graag als Staten uit om met onze afdeling een rondrit door de schil te komen maken van de Westelijke Langstraat. Als laatste doe ik een dringend beroep op u. Bevries dan ook dit voorstel. Ga niet verder met losse en versnipperde regels die elkaar overlappen en gezinnen klemzetten. Bundel alles in één integraal, uitvoerbaar, eerlijk en juridisch houdbaar voorstel. Een duidelijk kompas dat boeren perspectief biedt in plaats van wanhoop.

De **voorzitter**: U bent aan het afronden neem ik aan?

De heer **Spierings**: Bijna. Kies voor een Brabant waarin agrariërs, natuur en samenleving samen kunnen bestaan. Voor één Brabant waar gezinnen weer kunnen ademen. Voor een toekomst waarin we naast elkaar staan en niet tegenover elkaar. Als laatste wil ik u de vraag stellen, overzie alstublieft de integraliteit van alle beleidstukken die de komende maanden op u afkomen, die samenhangen met het Stallenbesluit.

De **voorzitter**: Dank u wel. Dan geef ik als laatste inspreker het woord aan de heer Wim Bens namens ZLTO.

De heer **Bens**: Dank u wel. Geachte leden van Provinciale Staten, ik ben vanochtend de dertiende inspreker. Op 28 november waren het er zestien. Dit hoge aantal geeft aan hoe belangrijk en emotioneel beladen het onderwerp is waarover u zich vandaag gaat uitspreken. Technisch heet het agendapunt Vaststellen Omgevingsverordening Noord-Brabant, regelwijziging 2. In de volksmond heet het 'het Stallenbeleid', de Stallendeadline. De afgelopen maanden, weken, dagen hebben wij op allerlei niveaus en met allerlei mensen intensief gesproken, bestuurders, politici, ambtenaren, boeren, burgers, media. Het houdt ons, het houdt onze boeren danig bezig, die Stallendeadline. U als volksvertegenwoordigers gaat er zo dadelijk over beraadslagen en er uiteindelijk een politiek oordeel over vellen. Voor het debat begint wil ik u een paar overwegingen meegeven. Kijkt u even omhoog naar die spreuk die daar staat. Quod dubitas ne feceris. Vrij vertaald, wat je niet zeker weet, moet je niet doen. Hoe zeker kunt u zijn dat de voorgestelde maatregelen dit keer wel effect hebben? Hoe zeker kunt u zijn? Dan de spreuk hierboven, absit reverentia vero, vergeeft u mij mijn Latijn, laat eerbied niet in de weg staan van de waarheid. Ik heb de grootste eerbied voor dit democratisch instituut en voor u allen als volksvertegenwoordigers, maar dat respect ontslaat mij niet van de verplichting om u een ongemakkelijke waarheid voor te houden. Dit voorstel van GS gaat uiteindelijk alleen maar verliezers opleveren met boosheid, frustratie en verdriet als enige oogst. Ik zeg dit voor onze boeren, tuinders en in het bijzonder de veehouders, oud en vooral jong, u heeft het net gehoord, voedselproducenten, beheerders van het buitengebied, mensen wiens voorouders Brabant hebben vormgegeven, zullen hun kinderen en kleinkinderen hetzelfde kunnen zeggen? Ik wens u veel wijsheid toe en een persoonlijke reflectie toe vandaag en kijkt u tijdens het debat af en toe eens naar de wand boven u en houdt die spreuk in de gedachten. Dank u wel.

De **voorzitter**: Dank u wel. Ik neem u eventjes mee in de orde nadat wij geluisterd hebben naar deze dertien sprekers. Alle fracties en dat hoeft overigens niet de woordvoerder van straks te zijn, maar alle fracties hebben de gelegenheid om één korte, bondige en verduidelijkende vraag te stellen aan de sprekers en geef daarbij vooral ook eventjes aan aan wie u die vraag gaat stellen, want dat helpt mij zo meteen weer te bepalen wie het woord zo meteen nog krijgt van de sprekers om ook daadwerkelijk antwoord te geven op de vraag die is gesteld. Ik geef het woord aan BBB.

De heer **Havermans** (BBB): Dank u wel, voorzitter en ook dank aan de sprekers. Ik heb een vraag aan de heer Van Nunen van Kopros. Ik begrijp dat er al 25 bedrijven in Brabant gebruik maken en kan hij iets meer reflectie geven op het contact tussen de provincie en hem en hoe dit verloopt de afgelopen jaren?

De **voorzitter**: Dank u wel. Ik kijk naar de VVD. Ik kijk naar GroenLinks.

Mevrouw **Van der Linden** (GroenLinks): Ja, dank u wel, voorzitter. We hebben een vraag aan mevrouw Dingemans van de Brabantse Milieufederatie. U benadrukt ook de mogelijkheid om met minder dieren te voldoen aan de Omgevingsverordening. Ziet u kans hoe wij als provincie kunnen bijdragen aan een duurzaam verdienmodel voor boeren die kiezen voor extensivering? Dank u wel.

De **voorzitter**: Ik kijk naar de PvdA.

De heer **Deckers** (PvdA): Ja, dank u wel, voorzitter. Ik heb een vraag aan de heer Van Haften van het Brabants Landschap. U vertelt over uw samenwerking met de extensieve melkveehouders. Mijn vraag aan u is, kunt u nog iets meegeven, hoe gaat dat in zijn werk? Een voorbeeld van hoe dat werkt en wat wij als provincie meer of anders zouden moeten kunnen doen om dit te stimuleren? Dank u wel, voorzitter.

De **voorzitter**: Ik kijk naar de SP, nee, ik kijk naar de PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank, voorzitter en dank aan alle sprekers. Ik heb een vraag aan de heer Van den Oever van Farmers Defence Force. Hij had het in zijn bijdrage over de grote gevolgen voor de boerensector van de maatregelen die genomen worden. Zou hij misschien enige schets kunnen geven van welke gevolgen, er bereiken mij berichten over zelfdoding, et cetera, wat de impact is voor de boeren op de sector, want dat is wel belangrijk om mee te nemen.

De **voorzitter**: Ik kijk naar D66.

De heer **Van Miltenburg** (D66): Ja, dank, voorzitter. Ik heb een vraag aan mevrouw Verriet. U doet het voorkomen alsof de woningbouw geen last heeft van de stikstofuitstoot en dat daar wel gewoon vergunningen worden afgegeven. Mijn vraag is, bent u bekend met het project Willemspoort Zuid in Den Bosch, dat bij mijn weten nog steeds op slot zit?

De **voorzitter**: CDA.

Mevrouw **Van de Ven** (CDA): Dank u wel, voorzitter en hartelijk dank aan alle sprekers. Ik zou graag aan de ZLTO een vraag willen stellen. Wat zou u de Statenleden willen adviseren naar aanleiding van het besluit dat nu voorligt vandaag? Dank u wel.

De **voorzitter**: JA21.

De heer **Rutjens** (JA21): Dank u wel, voorzitter. Ik heb een vraag aan de vertegenwoordiger van ZLTO Moerdijk. Afgelopen woensdag werd duidelijk dat de Amercentrale een nieuwe vergunning krijgt voor het stoken van bomen in hun Amercentrale, waarbij ze net doen alsof er minder stikstof wordt uitgestoten, wat dus niet klopt. Hoe ziet u dit in verband met de uitstoot van boeren van stikstof in uw omgeving?

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

Mevrouw **Hamerslag** (Partij voor de Dieren): Ik heb een vraag aan mijnheer Koreman van Natuurmonumenten. Kunt u schetsen wat er met de natuur in de natuurgebieden die u beheert, gebeurt als er nog te lang, nog te veel stikstof wordt uitgestoten? Dank u wel.

De **voorzitter**: Volt.

Mevrouw **Vossen** (Volt): Nee, dank u.

De **voorzitter**: Forum.

De heer **Minkels** (Forum voor Democratie): Dank u wel, voorzitter. Ik heb geen vraag. Ik vond het alleen spijtig om te horen dat de insprekers zich niet gehoord voelden.

De **voorzitter**: 50PLUS. O, Lokaal Brabant.

De heer **Koevoets** (Lokaal Brabant): Dank u wel, voorzitter. We hadden geen vraag, maar we willen wel alle insprekers hartelijk danken voor hun inspraak, voor hun inbreng. Dank u wel.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Ja, voorzitter, bedankt voor alle insprekers. Het is goed om te horen wat er toch allemaal leeft. Ik heb een vraag aan de heer Bens. Stel, vandaag is er een meerderheid om deze aanpassing van die omgevingsvergunning dus af te keuren, dat die dus niet doorgaat, dat betekent dat we automatisch zouden terugvallen op de bestaande omgevingsvergunning. Is dat wat de heer Bens graag wil?

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Van Zelst** (ChristenUnie-SGP): Ja, voorzitter, dank u wel. Allereerst alle insprekers bedankt en ik zou graag nog een vraag willen stellen aan de heer Patrick Spierings. Die heeft vooraf ook een brief gestuurd en daar wordt over sociale impact gesproken en dat heb ik in het verhaal niet gehoord, maar daar zou ik graag wat meer over willen horen, hoe dat onder de leden is en dat in relatie zien ook met ondernemers die in de GGA bezig zijn, dat is voor mij nog niet helemaal duidelijk. Dank u wel.

De **voorzitter**: Dank u wel. Dan ga ik in volgorde van zojuist het woord geven. Ik geef de heer Van den Oever het woord.

De heer **Van den Oever**: Men heeft me net gevraagd wat de effecten zijn op boeren en wat dat voor effecten heeft op de zelfmoordcijfers. De precieze cijfers kan ik je niet geven, maar ik kan wel zeggen dat vorige week we in de Krimpenerwaard een boer van 31 hebben moeten begraven en als we spreken is een begrafenis aan de gang hier in West-Brabant. Dat is een beetje in het tempo wat het gaat en dat zijn de effecten van het beleid van de afgelopen jaren.

De **voorzitter**: Dank u wel. Ik ga naar mevrouw Verriet.

Mevrouw **Verriet**: Bedankt voor de vraag. De vraag die mij gesteld was, is of dat ik van de specifieke situatie van een woningbouwproject hier in Den Bosch af weet dat die op slot zou zitten. Ik ken dat specifieke onderwerp niet. Ik rijd wel heel veel rond in het land en ik zie overal huizen gebouwd worden, ook hier in Brabant. Ik weet dus dit specifieke project niet. Mijn punt is dat GS met dit voorstel aangeeft: wij gaan Brabant van het slot afhalen. Mijn punt is dat u niet zeker bent dat met het instemmen op dit voorstel Brabant daadwerkelijk van het slot gaat, want er is geen enkele zekerheid op. Wat ik u mee wil geven is dat u dus reflecteert op alles wat er wel gebeurt, want wij zien gewoon woningen gebouwd worden, wij zien voor industrie dat er vergunningen verleend worden, wij zien dat er voor infrastructuur allerlei oplossingen bedacht worden en voor veehouderijbedrijven zit alle vergunningverlening op slot.

De **voorzitter**: Dank u wel. De heer Van Nunen.

De heer **Van Nunen**: Voorzitter, de vraag van BBB over het contact Kopros en de provincie. Wij zijn al zes jaar in contact met de provincie, 2019. Ook met Wageningen, net zo lang eigenlijk, maar specifiek met de provincie. Kopros is ook bekend van een innovatieonderzoek ondersteund door de LIJ. Dan praten we ook over vier jaar geleden. Na vijf jaar werden toezeggingen gedaan om stalmetingen te doen op bedrijven die klaarblijkelijk heel veel emissie reduceren. De gedeputeerde is ook op bezoek geweest op dit bedrijf en persoonlijk bekend met het bedrijf. Men ruikt geen ammoniak op het bedrijf, geen stank op het bedrijf. Dat is anders bij een buurman, mocht ik vernemen bij dat bezoek. Zijn systeem staat wel op de lijst, Kopros nog niet. Goed, anderhalf jaar geleden is er toegezegd door de provincie, het hoofdprogramma, hoofd Agri & Food, dat er toch ook metingen gefaciliteerd zouden gaan worden bij bedrijven waar Kopros worden toegepast. Dat zal zeker nog anderhalf jaar duren voordat dat, nou een halfjaar voordat het begint en anderhalf jaar voordat er onderzocht is en dat er wat over te zeggen is. Wat ik u aangeef is, het duurt enorm lang. Het is ook niet voor ondernemers zoals wij, binnen een klein bedrijf, een klein bedrijf, mogelijk om voor een 0,5 miljoen in Wageningen onderzoek te kopen om een emissiesysteem goedgekeurd te krijgen. Dan praten we eigenlijk toch wel over een monopolie in Nederland. Het is totaal afhankelijk van wat men ervan vindt of iets onderzocht gaat worden. Dat wil ik u meegeven, dat er is in al die jaren, dus in dezelfde zes jaar dat u sinds 2019 kijkt naar wat er toch gedaan moet worden aan stikstof in Brabant, dezelfde zes jaar zijn wij bezig, laten we ook al zien bij honderd bedrijven in Nederland dat dit werkt. Het werkt veel meer dan in de stal. De emissiereductie, en dat weet u misschien niet, omdat het altijd over die stallen gaat, als we het dan over melkveehouderijen hebben, hebben we het over 13 kilo per koe. Het totaalplaatje is meer dan 25 of rond 25 kilo per koe en dan tel je de emissie van mest die uitgereden wordt mee. Met Kopros verander je de mest en daardoor krijg je een reductie die ook buiten het bedrijf, dus op het weiland, maar ook nog op de akker voortduurt. Dat betekent dat de totale emissiereductie meer is dan 100% reductie als je het vergelijkt met de emissie van de stal. U kijkt hier naar stallenemissies. Wij hebben het over meer dan 100% reductie. Als u dat wil, dan kan dat volgend jaar naast die natuurgebieden veranderen. Die boeren die zijn daar helemaal voor. Die zijn alleen terughoudend omwille van wat zij denken wat u ervan vindt en of u het gaat goedkeuren en of u het gaat goedvinden. Onze vraag aan u, Kopros op een, hoe de lijst ook heet, menukaart, op de menukaart. U gaat ook nu vragen aan boeren om veranderingen te doen, maar de daadwerkelijke veranderingen, dat gaat nog veel langer duren dan juli volgend jaar. Omgekeerd, u zou emissiereductie volgend jaar al kunnen realiseren en de goedkeuring, daar iets langer de tijd voor nemen.

De **voorzitter**: De bijdrage is helder denk ik. Dank u wel. Dan ga ik naar mevrouw Dingemans van BMF.

Mevrouw **Dingemans**: Dank u wel. Ik kreeg een vraag van GroenLinks. Hoe kan de provincie bijdragen aan een duurzaam verdienmodel voor boeren die kiezen voor extensivering? Extensivering leidt natuurlijk automatisch tot minder dieren, maar het goede nieuws is dat in uw Omgevingsverordening op dit moment al maatregelen staan die natuurinclusief en biologische bedrijfsvoering stimuleren. Mijn advies aan u en ook aan het college zou vooral zijn, draag dat vooral uit, draag uw eigen ambitie uit en werk de komende jaren samen met maatschappelijke partners aan meer opties binnen de menukaart die positief bijdragen aan de beoogde en benodigde stikstofreductie. Oftewel, verrijk uw menu en dan wat ons betreft vooral ook voor de biologische boeren. Dank u wel.

De **voorzitter**: Dank u wel. De heer Koreman.

De heer **Koreman**: Ik ben blij met de vraag van de Partij voor de Dieren, om aan jullie duidelijk te maken wat nu de effecten zijn op de natuurgebieden van dat geïntensiveerde beheer. Wij dreigen eigenlijk het kind met het badwater weg te gooien door steeds intensiever te beheren. Natuurgebieden zijn kwetsbaar en intensieve maatregelen als plagen en maaien en chopperen gaan ook ten koste van die soorten die in die gebieden leven. Dat kunt u zich ongetwijfeld voorstellen. Het betekent eigenlijk dat we door al zoveel jaar extensief, of dat beheer sterk te hebben geïntensiveerd,

dat daarvan nu eigenlijk het einde in zicht is, omdat we anders ons doel voorbijschieten en maken we meer kapot dan we kunnen redden. Daarom is het ook zo van belang dat er systeemherstel komt en dat we weer terug kunnen naar een wat ontspannender beheer. Eigenlijk ook wat je je bij natuurgebied voorstelt. Het is eigenlijk niet normaal dat je daar met grote machines aan de slag bent om de natuur te redden. Daar zou je juist met grote machines weg willen blijven. Dank u wel.

De **voorzitter**: Dank u wel. De heer Van Haften namens Brabants Landschap.

De heer **Van Haften**: Ja, dank u wel aan de PvdA-fractie, met name voor de vraag over hoe wij samenwerken met melkveebedrijven en wat de provincie eventueel kan doen om die bedrijven ook nog verder te ondersteunen. Voor ons als Brabants Landschap, maar ook voor de collega-natuurbeheerders, wordt er veel samengewerkt met melkveehouders in de randzone van natuurgebieden. Dat doen ze door vee in onze natuurgebieden in te scharen, dus natuurgronden daarvoor te pachten of graslanden te maaien. Voor Brabants Landschap gaat dat om ordegrootte 350 bedrijven waar wij samenwerking mee hebben en dat blijven we ook graag doen. We proberen juist daarin ook de bedrijven te selecteren die stappen willen zetten op het vlak van natuurinclusief of naar biologisch en we merken dat dat voor die bedrijven, dat er best belangstelling voor is maar dat dat moeilijk is en de provincie doet daar ook al heel veel aan om dat soort bedrijven te helpen door de eigen pachtuitgifte daar erg op te richten, door een aantal ondersteuningsregelingen daarvoor te hebben, de Grondregeling natuurinclusieve landbouw of het ANLb bijvoorbeeld ondersteunt ook dat soort bedrijven om meer natuurinclusief te kunnen werken. Toch zien we dat dat moeilijk is. Ten eerste omdat er behoorlijk wat bedrijven zijn en bijvoorbeeld het aanbod van pachtgrond ook relatief beperkt is ten opzichte van het aantal bedrijven, maar ook omdat in die randzone de druk voor die bedrijven om zelf ook stappen te zetten in extensivering gewoon moeilijk is. Hoge gronddruk, hoge grondprijzen en dat is op het vlak van extensivering niet altijd makkelijk. Als u daar nog meer in zou kunnen doen, dan zou het eigenlijk het meer samenhang brengen daarin, zeg maar, in die ondersteuning en dat ook vanuit het RO-spoor verder aanjagen, hoe zeg je dat, ondersteunen. Dat zou behulpzaam kunnen zijn om een rem te zetten op de intensivering in de randzones van natuurgebieden en daardoor ook juist meer ruimte te bieden voor bedrijven die al in het extensieve spoor zitten, om voor hen daar een toekomst te vinden. Dank u wel.

De **voorzitter**: Dank u wel. Mevrouw Van Nieuwenhuijzen, namens ZLTO Moerdijk.

Mevrouw **Van Nieuwenhuijzen**: Dank u wel voor uw vraag. Bij de beantwoording van deze vraag geldt gelijke monniken, gelijke kappen, gelijk speelveld. We moeten allemaal bijdragen aan de vermindering van de stikstofemissie en ook dit voorbeeld laat maar weer zien dat we allemaal een rol en verantwoordelijkheid hebben hiervoor, niet alleen de boeren.

De **voorzitter**: Dank u wel. Dan ga ik naar de heer Patrick Spierings, ZLTO De Langstraat.

De heer **Spierings**: Bedankt, voorzitter. Bedankt mijnheer Van Zelst voor de vraag. Het stukje van de brief sociale impact, daar word ik eigenlijk stil van. Ik heb drie weken geleden bij een overgangsgebiedoverleg gezeten en daar heb ik dezelfde boodschap als nu gegeven. We missen een bouwsteen. De angst onder de boeren is groot. Dit is vandaag het zoveelste Stallenbesluit dat op tafel ligt. Bij het eerste Stallenbesluit hadden we nog keuzes. Inmiddels zijn er een hele hoop stalvloeren door de rechter onklaar gemaakt. Als je bij de melkveehouderij kijkt, hebben we er op dit moment twee liggen en dan kom je op het punt dat ook die op dit moment onder de loep van de rechtbank liggen. De angst op de keukentafel is dusdanig groot dat er een hele hoop wordt gevraagd, maar achter dat bedrijf waar we overal elke keer hierover praten zit een gezin en ook ik, ik heb vier kinderen. Ik zit vaak bij overleggen en dat schuurt en dat mag, daar is niks mis mee, want we willen vooruit met elkaar, maar als dan je zoon aan je vraagt en je zit in de zonen, van pa, hoe ziet er onze toekomst uit pa? Dan heb je een knoop in je zak en dan denk je bij jezelf van, en nu? Ja dan gaan we het toch maar over het voetbal hebben. Je weet wel, Ajax, Feyenoord, PSV. Probeer een ander onderwerp, want ik wil het niet op de keukentafel hebben. Ik wil mijn kinderen weghouden

van die zorgen. Die zorgen liggen bij mij op tafel. Twee weken geleden, voor deze vergadering, ik kom niet graag naar voren, maar daarom ben ik er vandaag wel, heb ik een uur met een boer zitten praten. Ik heb hem rustig gemaakt. Hij was in staat om dingen te doen die eigenlijk niet mogen. Ik heb ook gezegd: luister, er is meer dan het Stallenbesluit. Er is een toekomst. Je hebt een gezin. Wees rustig en ga verder. Er komen oplossingen. Kijk vooruit, kijk naar de toekomst. Maar die pijn, die voel ik bij heel veel leden en de vraag die je krijgt van luister, als ik nou nu in de Lely Sphere investeer en ik krijg voor de zomer te horen dat die Lely Sphere niet houdbaar is en ik zit in een overgangsgebied en de Staten krijgen voor de zomer het Statenvoorstel Overgangsgebieden binnen en er wordt van mij verwacht dat ik nog een keer mest reduceer op mijn weilanden. Ik kan minder mest aanwenden, minder voer. Hoe kan ik op een gegeven moment die investering nog verantwoorden? Als ik dan naar de bank ga, dan zegt de bank nee, en dan? Dan ben ik een vrijwilliger die stopt. Dat is uiteindelijk het gevaar, wat er gebeurt. Ik snap heel veel goede bedoelingen, theoretisch, maar de praktijk is veel weerbarstiger. In de overgangsgebieden willen heel veel boeren veranderen. Iedereen wil praten, maar als je gaat vragen, kunnen we? Er is geen facilitering op dit moment en alles wat we willen en doen, loopt vast in de facilitering, dus wees nou eens een keer en pak het voorbeeld van Overdiepse Polder samen. Steek er met elkaar de schouders onder. Bevries dit voorstel. Ga eerst een goed integraal voorstel maken richting de zomer en maak dan één goed verhaal met elkaar, met onderbouwing, met ondersteuning. Dan kan ik hopelijk ook die angst bij mijn andere leden klein houden. Bedankt.

De **voorzitter**: Dank u wel. Dan ga ik naar de heer Bens, die had een tweetal vragen gekregen.

De heer **Bens**: Ja, dank u wel 50PLUS en CDA voor de beide vragen die ik heb mogen ontvangen. Ik wil ze eigenlijk ook in één keer beantwoorden, want ik denk dat ze ook in elkaars verlengde liggen. Mijnheer Brouwers, nee, natuurlijk willen wij deze Omgevingsverordening niet. Het Stallenbeleid zoals die nu daarin zit, daar is al vanaf 2017 discussie over, in 2019 hebben we hier gezegd, dus nee, dat willen we niet. Moet er dan niks veranderen? Jawel, want als we dit besluiten, zou het toch weer opnieuw moeten leiden tot het nemen van enige tijd, denk aan wat we hierboven zeggen of staat, neem die tijd en zorg ervoor dat die Stallendeadline toch uitgesteld wordt zodat we en dat bedoel ik heel constructief want en dan ga ik op de vraag in van het CDA, wij hebben samen met de provincies, met de gemeenten, met de waterschappen landelijk een bouwsteen stikstof neergelegd, heel veel energie ingestopt, omdat wij weten dat we ook naar oplossingen moeten zoeken, naar creatieve oplossingen die houdbaar zijn en die ervoor zorgen dat er een land- en tuinbouw in Nederland blijft die ja, de duurzame weg kiest en als einddoel heeft, maar ook dat we een goede boterham kunnen blijven verdienen en continuïteit voor onze sector is. Dus sluit u aan op het landelijke beleid. We zijn heel dicht bij de eindoplossingen en voor nu, op dit moment, zullen we, althans wat ons betreft, toch nog een keer, en ik weet dat ik dat heel veel van u vraag, maar stel het uit en ga met ons in gesprek, zowel landelijk als provinciaal, om te komen tot een duurzaam, houdbaar beleid voor de land- en tuinbouw. Dank u wel.

De **voorzitter**: Dank u wel. Daarmee zijn we aan het einde gekomen van de insprekers en namens alle Statenleden, veel dank voor uw inspraak en reactie. Ik schors de vergadering voor vijf minuten.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ik wil een ordevoorstel doen. Gehoord de insprekers, hebben we een duidelijke roep gehoord om richting de zomer tot een integraal voorstel te komen waarbij de sector goed betrokken wordt en overleg plaatsvindt. Ik wil graag voorstellen, als ordevoorstel, om het stuk vandaag van de agenda te halen en eerst die stappen te zetten.

De **voorzitter**: U doet een ordevoorstel, nou daar gaan we over stemmen.

De heer **Van Hattem** (PVV): Daar wil ik graag hoofdelijke stemming over.

De **voorzitter**: Ja, ja, daar gaan we over stemmen. Ik ga eventjes kijken of we al zover zijn, of we tot een stemming kunnen komen. Weet u wat, ik schors even vijf minuten. Dan kunnen mensen die er

behoefte aan hebben eventjes de handen wassen of zo. Als we dan terug zijn hoop ik dat we klaar zijn voor de stemming. Ik schors de vergadering voor vijf minuten.

Schorsing

De **voorzitter**: Ik heropen de vergadering. Er is een punt van orde gedaan door de heer Van Hattem van de PVV. Zijn voorstel is uitstel besluitvorming Omgevingsverordening richting de zomer en als u het daarmee eens bent, met dat ordevoorstel, dan stemt u voor. Als u het niet eens bent met dat ordevoorstel, dan stemt u tegen. Aan de orde is het ordevoorstel. De stemming is geopend. Ik wacht nog op twee stemmen. De stemming is gesloten voor 21, tegen 31 en daarmee verworpen.

Voor hebben gestemd de leden: Berkvens, Brouwers, Buiks, Damen, Van Dommelen, Frenken, Van Hattem, Havermans, De Heer, Van der Kammen, Langman, Leeger, Minkels, Van Nostrum, Nuijten, Rutjens, Sluiter, Tolsma, Van de Ven, Van den Wildenberg, Van Zelst. (21)

Tegen hebben gestemd de leden: Bijl, Van den Broek, Deckers, Van Eck, Gremmen, Hamerslag, Hordijk, Jansen, Koevoets, Koopman, De Kort-Jaegers, Kuiper, De Lange, Van de Langenberg, Lauwen, Lepolder, Van der Linden, Ludwig, Meuwissen, Meylink, Van Miltenburg, Van Nuland, Philippart, Van der Pluijm, Putman, Schellekens, Sheikkariem, Spapens, Vossen, Van Wijk, Zwart. (31)

De **voorzitter**: Is er iemand die behoefte heeft aan een stemverklaring? Niet het geval. Ja, oh sorry, Lokaal Brabant.

De heer **Sheikkariem** (Lokaal Brabant): Dank u wel, voorzitter. Voorzitter, wij vanuit Lokaal Brabant hebben tegen het voorstel gestemd omdat we juist de kans willen benutten om samen met de Provinciale Staten en de agrariërs de doorbraak te forceren en die kans om zaken weer vooruit te schuiven moeten we ons niet laten ontnemen. Dank u wel.

De **voorzitter**: Anderen met een stemverklaring? Dat is niet het geval.

Besprekingsstukken

43/25 Vaststellen Omgevingsverordening Noord-Brabant – regelwijziging 2

De **voorzitter**: Dan is aan de orde Statenvoorstel 43/25 het vaststellen van de Omgevingsverordening Noord-Brabant en als eerste geef ik het woord aan de heer Havermans.

De heer **Havermans** (BBB): Dank u wel, voorzitter. Beste collega's, boeren, burgers en buitenlui. 2019, het jaar waar de boeren massaal hier op de stoep stonden. Vandaag staan ze er weer, maar waarvoor? Voor precies hetzelfde beleid als toen, er is niets veranderd. In de sector daarentegen heel veel. Honderden stoppers, meer innovaties, maar lamgeslagen mensen. Zo ook te horen tijdens de oordeelsvormende bijeenkomst van 28 november waar we zeventien sprekers hadden en vandaag staat een groot deel van hen opnieuw hier. De emotie in de zaal was en is voelbaar. Radeloosheid bij de honderden aanwezige boeren, verbijstering bij de jonge boeren van het BAK en frustratie bij organisaties die al jarenlang investeren in verduurzaming. In rode draad verbond hen de voortdurende onzekerheid die voortvloeit uit Brabants beleid. Voorzitter, in beide voorgaande bijeenkomsten hebben wij meerdere punten aangedragen. Ik som ze nogmaals op. De menukaart is gewoon te mager. Er ontbreken essentiële bronmaatregelen, zoals additieve mestvergistings, stikstofstrippers, Kopros en andere innovaties die wel bestaan, maar niet op uw lijst voorkomen. De paragraaf over vergunningverlening is niet uitgewerkt. Waarom krijgen agrariërs niet als eerste de ruimte om met hun eigen vrijgespeelde emissieruimte te verduurzamen? Of bijvoorbeeld te kunnen nieuwbouwen? Waarom is er niet beschreven hoe dit past in het reductiepad en wanneer de sector weer enige lucht krijgt? Ik verzucht het samen met de gedeputeerde, zolang deze provincie zelf erkent dat zelfs het leegvegen van Brabant niet voldoende is om de huidige doelen te halen en de sector dus

structureel onder druk blijft, waarom pleit u dan niet bij het Rijk voor andere realistische stikstofwetgeving? U beweert het bouwstenendocument uit te voeren, maar zolang bovengenoemde punten niet zijn uitgewerkt en de datum van 1 juli 2026 blijft staan, doet u de sector onrecht. Daarom hoeft u van ons in eerste termijn geen amendementen of moties te verwachten. Het voelt als spreken tegen dovemansoren. Het fundament is niet goed en daar bouwen wij niet op. De onzekerheid is wrang, omdat de agrarische sector al decennialang laat zien dat zij wel degelijk wil en kan verduurzamen. Sinds 1990 is de ammoniakuitstoot met ruim 65% gedaald en ik denk de laatste jaren nog wel veel harder. Duizenden bedrijven investeerden al in emissiearme stallen, managementmaatregelen en technologische oplossingen, zoals familie Thelosen en nog vele anderen. De bereidheid is er dus en toch veegt u al die tijd, geld en moeite van tafel. Sinds de afkondiging van de Stallendeadline hebben bovendien veel bedrijven deelgenomen aan beëindigingsregelingen of vrijwillig de handdoek in de ring gegooid. Hierdoor is de in 2009 afgesproken reductie al ruimschoots gerealiseerd. Met name juist in de zones rond N2000-gebieden waar de winst het grootst is. Voorzitter, afgelopen woensdag brak onze klomp. GS heeft besloten dat de Amercentrale een nieuwe vergunning krijgt, want energievoorziening gaat boven natuurherstel. Hoe dan? Als je reduceert, duurzame energie produceert en ook nog eens van biomassa, dan mag je wel een vergunning krijgen? Mooi, dan kunnen alle boeren in Brabant dus rekenen op een vergunning van dat college. Ze hebben immers gereduceerd, produceren hoogwaardige energie voor ons als mens en dat ook nog eens van biomassa. Ik zie geen verschil. Voorzitter, hoe kan een boer investeren als geen enkele bank financiering verstrekt zonder rechtszekerheid of een haalbaar verdienmodel? Het antwoord is eenvoudig, het kan niet. Toch achten GS en meerdere partijen hier dat het wel kan. Ik wil u toch even meenemen in de werkelijkheid. Boeren opereren in een wereldmarkt die pieken en vaak vele dalen kent. Extreem lage marges zorgen ervoor dat er niet jaarlijks grote investeringen gedaan kunnen worden. Voor melkvee en kalveren valt te lezen in het onderzoek van Connecting Agri & Food dat financiering onmogelijk is. Ik wil toch ook een lans breken voor de andere sectoren. Dat prijzen en tijden goed zijn wil niet zeggen dat er winsten gemaakt worden. Vaak moeten die goede jaren de slechte weer dichten. Je zou maar boer zijn die wil extensiveren, al jaren bezig met grondverwerving en nu tonnen geld moeten weggooien om zich te committeren aan systemen waarmee ze niet weten of het genoeg is. Immers weten we dat met deze wetgeving de druk op de sector niet losgelaten wordt. Dan toch even terug op die banken. Afgelopen woensdag is er weer een gesprek geweest. Wat is daarvan de uitkomst? Zoals ik terug hoor is niemand van mening veranderd en volgt er in januari een vervolg. Kan er dan nu wel een gedegen besluit genomen worden, vraag ik het college. De provincie zou moeten wachten op landelijk beleid dat juridisch houdbaar is. Zodra rechtszekerheid is geborgd, staan banken wel klaar en kan de sector opnieuw stappen zetten. De agrarische sector vraagt niet om uitzondering, maar om stabiliteit en haalbaarheid, niet een opeenstapeling van elkaar tegensprekende regels. Voorzitter, de medewerking van de agrarische sector is geen luxe, maar een absolute voorwaarde om Brabant van het slot te halen. Daarvoor moet de provincie niet over, maar met de boeren praten. Met nieuwe verplichtingen stapelen, terwijl de kern van het probleem onaangepast blijft, de Vogel- en Habitatrichtlijn, dat is het Europese kader waar Brabant aan gehouden is. Stikstof is slechts een van de drukfactoren. Toch wijst het college consequent naar het Rijk wanneer het om financiële steun gaat, maar blijft het stil wanneer het gaat om noodzakelijke structurele oplossingen zoals herzien van de KDW-systematiek. Dat stilzwijgen heeft grote gevolgen. Boeren voelen zich klemgezet en weggezet. Het artikel in Nieuwe Oogst over de reactie van Lokaal Brabant laat het scherp zien. Ondernemers die op hun erf alle beleidsplannen tegelijk aan zien komen, worden weggezet als overbezorgd, terwijl hun zorgen reëel en begrijpelijk zijn. Wij hebben enigszins overzicht hier als Statenleden. Boeren hebben dat niet. Zij zien alleen de stapel regels die rechtstreeks hun erf binnenkomt, hun bedrijf, hun gezin en hun toekomst. De impact is groot. De geitenhouderij werd weggezet als een volksgezondheidsrisico. Akkerbouwers worden weggezet als vergifspuiters, veehouders als natuurvernietigers. Het resultaat? Wantrouwen, angst en ondernemers die uitgeput raken van de voortdurende publieke verantwoording. Voorzitter, boeren zijn geen robots, het zijn mensen met gezinnen, verantwoordelijkheden en tradities. Te vaak horen we dat weer iemand stopt of erger nog, de wanhoop niet meer aankon. Een schrijnend voorbeeld is de routekaart, een verplicht onderdeel van de Stallendeadline. Agrariërs waren verplicht om negen maanden voor 1 juli 2026 hun vergunning in te dienen om aan te tonen dat zij meewerkten. Nu komt de verplichting om

die aanvraag weer in te trekken. Voorzitter, als de provincie zulke verplichtingen oplegt dan is het niet meer dan fatsoenlijk dat de provincie ook opdraait voor de gemaakte kosten. Afhankelijk van de beantwoording van het college zullen wij hierover in de tweede termijn een motie indienen. Verplaats u eens in een boer, een bedrijf met hoge kosten, lage marges en geen enkele zekerheid over de toekomst. Ga dan natuurinclusief of biologisch boeren wordt er gezegd. Het is geen realistische optie op deze termijn, wanneer investeringen niet rond te rekenen zijn en wanneer regelgeving hen niet meewerkt of simpelweg het geld er niet is. Toch, iedere dag opnieuw, ook met kerst, oud en nieuw, Pasen, carnaval, staan zij op om dieren te verzorgen en voedsel te produceren. Nederland behoort wereldwijd tot de meest duurzame voedselproducenten, dankzij de miljoeneninvesteringen die de boeren al jaren doen. Dat verdient waardering en geen achterdocht. Voorzitter, wij zien de inzet, de innovatiedrang en de enorme bijdrage van onze boeren. Wij zijn trots op hen. Wij steunen hen en wij blijven pleiten voor beleid dat hen niet verder richting de afgrond duwt, maar hen perspectief en vertrouwen geeft. Wij zijn trots op de boer. Tot zover.

De **voorzitter**: Dank u wel. Ik geef het woord aan mevrouw Meuwissen.

Mevrouw **Meuwissen** (VVD): Dank u wel, voorzitter. Voorzitter, Brabant moet van het stikstofsloot. Brabant moet open. Dat is voor de VVD het belangrijkste punt uit het coalitieakkoord. Om dit te bereiken is stikstofreductie nodig. Immers, als er voldoende stikstof is gereduceerd, kunnen nieuwe vergunningen worden afgegeven en voorzitter, als Brabantse VVD hebben we deze zin in verschillende varianten al vaker uitgesproken, maar dit is een citaat uit de door D66 en CDA opgestelde basis voor het nieuwe regeerakkoord. Ook in Den Haag is de noodzaak inmiddels duidelijk en ook steeds breder gedragen. In Brabant was deze noodzaak al heel lang duidelijk. In 2017 zijn we immers begonnen met de versnelde verduurzaming van de landbouwsector om zo de stikstofuitstoot te reduceren. Boeren die stallen hebben, die ouder zijn dan de afschrijvingstermijn van vijftien respectievelijk twintig jaar, dienen hun stalsysteem te vernieuwen. Sinds dat moment hebben al veel boeren geïnvesteerd in nieuwe stalsystemen, overschakelingen naar biologische landbouw of recreatie. Sommige agrariërs hebben gebruik gemaakt van de stoppersregeling. De VVD is blij met deze beweging en deze koplopers en complimenteren hen voor hun veerkracht en energie. Ook de industrie heeft al vele stappen gezet om stikstof te reduceren en dit college is ook hard aan de slag om waar het kan dit proces te versnellen. Voorzitter, de VVD is blij met de stap die nu gezet wordt. In lijn met het bouwstenendocument van LTO, provincies, waterschap, BAK en anderen wordt emissiereductie de norm in plaats van depositie en zetten we de boer aan het roer met een menukaart waarin zij zelf kunnen kiezen op welke manier ze tot reductie willen komen. De VVD wil innovatieve agrariërs ook uitdagen. Zijn er geborgde manieren om stikstof te reduceren die in de ontwikkeling zijn? Of die nog niet in de menukaart staan? Dan willen wij deze daar graag in opnemen. Hiervoor dient Lokaal Brabant straks met onze steun enkele moties in. Kleine melkveehouderijen tot honderd koeien hebben een lager doel gekregen, zodat zij met voer- en managementmaatregelen en weidegang ook kunnen voldoen aan de eisen. Zij hebben immers minder draagkracht om een stalsysteem aan te kopen. De VVD is er voor die ondernemers die de bocht willen maken en willen werken aan een gezonde, duurzame toekomst. We willen daarom perspectief voor jonge boeren en zijn blij dat GS nu snel aan de slag gaat met het Actieplan Jonge Boeren. Wat de VVD betreft liggen hier misschien ook nog kansen om middels de immunisatieportefeuille te kijken hoe we leningen kunnen verstrekken aan deze groep die de toekomst van onze Brabantse agrarische sector is. Daarom zal Lokaal Brabant dadelijk een motie indienen, mede namens ons, om ook financieel te kijken waar we als provincie een rol kunnen pakken. Voorzitter, alleen door een forse en zekere beperking van stikstof kan de natuur op korte termijn herstellen en ontstaat weer juridisch houdbare ruimte voor vergunningverlening. Ook dit is een citaat uit het document van D66 en het CDA. We moeten dus aan de slag en wel direct. Daarom is de VVD voorstander van dit beleid en zullen we dit van harte ondersteunen, zodat weer vergunningen afgegeven kunnen worden en we vooruit kunnen met wonen, werken en wegenbouw. Voorzitter, ik sluit af. Wij zwichten niet voor intimidatie. Dank u wel.

De **voorzitter**: De heer Havermans.

De heer **Havermans** (BBB): Dank u wel, voorzitter. Ik heb een vraag aan de VVD. Ik herken de VVD als een echte ondernemerspartij. Er hebben ondernemers vandaag en vorige keer ook ingesproken, die leggen hier een duidelijk signaal weg dat dit beleid niet goed is. De VVD zegt dit van harte te steunen, want het kan. Hoe reflecteert de VVD op de inbreng van die insprekers en het geluid dat zij hebben laten horen?

De **voorzitter**: Mevrouw Meuwissen.

Mevrouw **Meuwissen** (VVD): Dank u wel, voorzitter. Inderdaad, de VVD is een echte ondernemerspartij. We willen ze steunen waar mogelijk en daarom is het goed dat ook diegenen die al maatregelen hebben getroffen, die boeren die al fors hebben geïnvesteerd, onze steun krijgen. De stukken die nu voorliggen bieden naar onze mening kansen om samen met partijen, samen met de boeren de handschoen op te pakken en nog langer wachten is niet aan de orde.

De **voorzitter**: De heer Havermans.

De heer **Havermans** (BBB): Ja, voorzitter. Ik hoor de VVD zeggen dat de boeren die al geïnvesteerd hebben, dat die ondersteund worden door de provincie en volgens de VVD door de VVD zelf. Zou het niet andersom moeten zijn? Kijk, ik kan niet kijken op ieder boerenbedrijf. Ik weet niet waarom een boer al wel of geen keuze gemaakt heeft en welke reden dat er ten grondslag ligt. Ik heb het al vaker gezegd, je zult maar een jonge ondernemer zijn die net een overnametraject ingegaan is en gewoon de centjes al moet tellen om überhaupt over te nemen, laat staan nog te investeren. Waarom zegt dan de VVD, ja, de mensen die iets al gedaan hebben, ja, die gaan we nog helpen? Laat u dan de rest vallen of moet het niet juist andersom zijn?

De **voorzitter**: Mevrouw Meuwissen.

Mevrouw **Meuwissen** (VVD): Dank u wel, voorzitter. Ik ben blij dat mijnheer Havermans zo goed naar mij luistert, maar ik ben misschien niet duidelijk genoeg geweest. We zijn er voor alle ondernemers en diegenen die al maatregelen hebben getroffen, daar zijn we erg van onder indruk. Diegenen die nog maatregelen gaan treffen, die gaan we verder ondersteunen en daarom zijn we ook blij met het Actieplan Jonge Boeren, dat voor jonge boeren ook toekomstperspectief gaat bieden.

De **voorzitter**: De heer Havermans.

De heer **Havermans** (BBB): Ja, dank u wel, voorzitter. Ja, een actieplan. We kunnen hier vandaag heel veel vergezichten de wereld in helpen van ja, we gaan dit nog doen en we gaan dat nog doen. Volgens mij was de oproep vandaag heel duidelijk door al die agrariërs buiten en hierbinnen, zorg dat er nu duidelijk is dat wij rechtszekerheid krijgen en dat er financiering komt. Wij hebben niks om van alles te gaan beloven, want we hebben al meer gezien dat het beleid dat nu eigenlijk opnieuw voorligt ook een belofte was dat het goed zou komen. Dat is niet gelukt. Ik vind dat nogal wat.

De **voorzitter**: Mevrouw Meuwissen.

Mevrouw **Meuwissen** (VVD): Dank u wel, voorzitter. Ik zie dat GS aan het zoeken zijn naar de mogelijkheden om in de immunisatieportefeuille ook financiële mogelijkheden en perspectief te bieden en hoe dat uitwerkt en wat de gedeputeerde daar dadelijk aan uitleg over geeft, wachten wij graag af.

De **voorzitter**: Ik ga naar de heer Van Zelst.

De heer **Van Zelst** (ChristenUnie-SGP): Ja, voorzitter, dank u wel. Ik hoorde de VVD net zeggen dat u de boeren uit wil gaan dagen, dat u innovaties op wil nemen, maar wat ik me afvraag is waarom er

nu dan geen, ja eigenlijk een soort integraal voorstel ligt waarin de rechtszekerheid geregeld is, waarin de financiën geregeld zijn, want dat komt allemaal op een later moment, daar kunnen de ondernemers, de boeren nu gewoon geen rekening mee houden. Dit terwijl in uw verkiezingsprogramma letterlijk staat, op pagina 18, op het moment dat een structurele emissiereductie wettelijk is geborgd, zorgt de overheid voor de noodzakelijke randvoorwaarden, maar die emissiereductie is wettelijk nog niet geborgd. Waarom doet u dit soort voorstellen?

De **voorzitter**: Mevrouw Meuwissen.

Mevrouw **Meuwissen** (VVD): Dank u wel, voorzitter. Ik ben blij dat u de motie die wij zullen indienen om ervoor te zorgen dat er veel maatregelen dadelijk geborgd kunnen worden en we verder spreken over invulling van de menukaart kunt steunen. Wij denken dat verder wachten op de verdere besluitvorming geen zin heeft. We zijn al sinds 2017 bezig. Er worden nu ook financiële mogelijkheden geboden. Er wordt een menukaart geboden waarop een keuzevrijheid mogelijk is. We gaan nu verder.

De **voorzitter**: Mijnheer Van Zelst.

De heer **Van Zelst** (ChristenUnie-SGP): Ja, voorzitter, dank u wel. Ja, maar waarom, en dat is eigenlijk de vraag, de menukaart, voor de veehouders, die voorziet nu eigenlijk maar in twee mogelijkheden. Waarom niet nu al die menukaart dermate uitgebreid dat ondernemers meer keuze hebben? We gaan nu een maatregel opleggen en de ondernemers moeten maar afwachten of die menukaart voor 1 juli 2026 aangepast is met allerlei andere dingen. Als dat niet gebeurt is, of op een heel laat moment gebeurt, dan kunnen ze helemaal niet meer kiezen. Hoe kijkt u daartegen aan?

De **voorzitter**: Mevrouw Meuwissen.

Mevrouw **Meuwissen** (VVD): Dank u wel, voorzitter. Dan wil ik graag nog een keer herhalen dat wij de boeren expliciet en anderen expliciet uitnodigen om de menukaart aan te vullen, dus waar zij suggesties hebben waar het beter kan of ook nog stikstofreducerende maatregelen te bedenken zijn, willen wij dat graag horen. Dank u wel.

De **voorzitter**: De heer Van Zelst tot slot.

De heer **Van Zelst** (ChristenUnie-SGP): Ja, voorzitter, tot slot. Ja, ik hoor wat u zegt mevrouw Meuwissen, maar die menukaart uitbreiden, tot wanneer kan dat? Hoe gaan we dat regelen? Wat is de wettelijke borging? Hadden we dat niet van tevoren moeten doen en dan met een compleet voorstel moeten komen?

De **voorzitter**: Mevrouw Meuwissen.

Mevrouw **Meuwissen** (VVD): Dank u wel, voorzitter. Het voorstel is compleet. Het voorziet in keuzemogelijkheid, in financiële oplossingen, in mogelijkheden om kleine melkveehouders tegemoet te komen, in oplossingen voor jonge boeren. Het is compleet, maar aanvullen kan altijd, maar we gaan nu van start.

De **voorzitter**: Ik ga naar de heer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank, voorzitter. Ja, om op dat laatste punt door te gaan. Ik hoor nu toch een grote tegenstrijdigheid. De VVD, mevrouw Meuwissen, die zegt van ja, de menukaart is compleet, maar we kunnen nog aanvullen en ze wil met de sector in overleg, met de agrarische ondernemers in overleg. Dan moet dat aan de voorkant gebeuren. Het is toch te gek dat ze nu met de rug tegen de muur worden gezet met deze maatregelen, geen kant op kunnen, een menukaart

opgedrongen krijgen, maatregelen en een Stallendeadline opgedrongen krijgen en dan te zeggen 'we gaan alsnog in overleg'? Dan staan ze nu toch al voor voldongen feiten? Had er niet gewoon eerst in overleg moeten worden gegaan met de ondernemers voordat dit pakket, deze harde, keiharde sanering aan ze wordt opgelegd?

De **voorzitter**: Mevrouw Meuwissen.

Mevrouw **Meuwissen** (VVD): Dank u wel, voorzitter. De menukaart en het beleid is opgesteld samen met de partners, gebaseerd op het bouwstenendocument. Dat is samen met de boeren opgesteld, dus wat dat betreft, we zitten samen aan tafel en er is volop gelegenheid gegeven om inbreng te hebben. U heeft gelijk dat als ik zeg dat compleet is en nog kan worden aangevuld, dat er een zekere discrepantie in zit. Dat is juist. Het is voor nu voldoende en aanvullingen kan altijd. Dat is wellicht een betere formulering. Nogmaals, daar willen we iedereen van harte toe uitnodigen om daar zelf creatieve en innovatieve oplossingen voor aan te dragen. Dank u wel.

De **voorzitter**: De heer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voorzitter, het kan toch niet zo zijn dat er wordt gezegd, de boeren hebben aan tafel gezeten? Nee, de boeren liggen nu op tafel. Ze zijn het menu vandaag. Ze zijn vandaag het kerstmenu dat opgegeten gaat worden met deze maatregelen. Heel de agrarische sector wordt op deze manier met de rug tegen de muur gezet. We hebben vandaag de insprekers gehoord, die hebben echt niet het gevoel dat ze hierin zijn meegenomen. Integendeel, ze worden totaal niet serieus genomen. Hoe kan mevrouw Meuwissen van de VVD nu volhouden dat met de sector goed overleg is geweest en dat hun wensen zijn meegenomen en ze tegelijkertijd hier massaal met tractoren voor het provinciehuis staan, hun ongenoegen te uiten hier in de zaal, als inspreker duidelijk hebben gemaakt dat ze niet vooruit kunnen, dat ze de financiering niet rond kunnen krijgen?

De **voorzitter**: Wilt u afronden, want uw punt is denk ik heel scherp en duidelijk.

De heer **Van Hattem** (PVV): Mijn punt is denk ik wel duidelijk, maar ik hoor toch graag de reactie van mevrouw Meuwissen van de VVD hoe ze dit staande kan houden.

De **voorzitter**: Mevrouw Meuwissen.

Mevrouw **Meuwissen** (VVD): Dank u wel, voorzitter. Ik denk dat wij met dit beleid niet iedereen tevreden kunnen stellen, maar met dit beleid kunnen we Brabant wel open krijgen.

De **voorzitter**: De heer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank, voorzitter. Dan hebben we vandaag een enorme dooddouner te pakken. Brabant open krijgen, voor zover dat al kan met deze maatregelen, want het is juridisch gewoon een totaal zwakgebod en dan gebeurt het ook nog eens, als het al gebeurt, over de rug van de boeren. Hoe open is Brabant nog voor onze boeren? Of wordt nu, met deze Stallendeadline, Brabant definitief op slot gegooid voor onze boeren en hebben we straks geen voedselzekerheid meer, geen agrarische sector meer en geen landschap meer, dat door onze boeren wordt onderhouden?

De **voorzitter**: Mevrouw Meuwissen.

Mevrouw **Meuwissen** (VVD): Volgens mij hoorde ik geen vraag. Dank u wel.

De **voorzitter**: Ik ga naar mevrouw Van de Ven.

Mevrouw **Van de Ven** (CDA): Ja, dank u wel, voorzitter. Ja, de VVD staat bij ons bekend als een wel gewaardeerde ondernemerspartij en de agrarische sector, de agrariërs waar we het hier over hebben, zijn ook ondernemers. U refereert aan het IPO-plan, dat door alle partijen, inclusief onze provincie, ondertekend is, maar u weet dat er op dit moment, u haalt daar een onderdeel uit en dat geeft gewoon geen 100% rechtszekerheid aan de agrarische ondernemers. Hoe duidt u dat?

Mevrouw **Meuwissen** (VVD): We halen niet één onderdeel uit het bouwstenendocument, maar een aantal onderdelen. Met die onderdelen gaan we aan de slag, dus daar gaan we mee verder.

De **voorzitter**: Mevrouw Van de Ven.

Mevrouw **Van de Ven** (CDA): Ja, dank u wel, voorzitter. U kunt zeggen wij gaan ermee verder, maar wat de voorgaande sprekers ook zeiden, een totale sector jaagt u daarmee het juridische moeras in en dat wil ik straks ook in mijn betoog aangeven, dat kan natuurlijk niet. Wat er nu gebeurt, is dat je een agrarische sector echt in een juridisch moeras jaagt. De rechter maakt gewoon gehakt van wat er nu voorligt. Mijn vraag is, als u zegt wij steunen het IPO-plan, wij staan daarachter, want als provincie staan we daarachter, waarom doet u dit dan? Waarom zegt u van, nou beste boeren, ga 1 juli maar zorgen dat je die Lely Sphere op je stal hebt gemaakt of een luchtwasser die totaal niet juridisch verankerd is, waar de rechter nog iets van kan zeggen. Van de melding kan de rechter ook nog iets zeggen en de VVD, onze ondernemerspartij, zegt, nou beste boeren, we moeten keuzes maken, dus u gaat dat maar doen. Kunt u daar nogmaals een duiding over geven?

De **voorzitter**: Mevrouw Meuwissen.

Mevrouw **Meuwissen** (VVD): Het voorstel dat nu voorligt en het initiatief om zonder natuurvergunning maar met een melding een stalsysteem te kunnen realiseren is door de provincie geopperd en vervolgens door gerenommeerde advocaten en de landsadvocaat van een advies voorzien. Zij stellen dat het juridisch houdbaar zou moeten zijn en ik denk dat met zo een advies wij verder moeten, anders blijven we bezig en hangen in het oude. Het idee dat de stallen aangepast moeten worden is er al lang, het plan is er al lang. Dat is niet van gisteren, is niet van vandaag, maar dat is van geruime tijd.

De **voorzitter**: Mevrouw Van de Ven, tot slot.

Mevrouw **Van de Ven** (CDA): Ja, dat klopt helaas, dat het plan er al lang ligt, maar hoe vaak is het al verplaatst? Hoe vaak is de deadline al verzet, omdat er door het bestuur gevraagd wordt wat totaal niet kan? Wat nu voorligt, is ook iets wat totaal niet kan en u refereert aan de advocaten inderdaad. Ik heb alles gelezen, maar zij denken dat het kan en denken, als je dat terugzoekt, dan wil dat zeggen dat er bij de rechtbank ook iets anders van gezegd kan worden. In dat moeras wordt de agrarische sector nu gezet door met name uw partij. Ik hoop echt, ik ga u dadelijk een handreiking doen als CDA, en ik hoop echt dat u die met twee handen aan gaat nemen. Dank u wel, voorzitter.

De **voorzitter**: Ik ga naar de heer Rutjens.

De heer **Rutjens** (JA21): Dank u wel, voorzitter. Ja, we hadden net een heel debat eigenlijk over de menukaart en de verschillende maatregelen die erop staan. Die zouden dan met partners al dan niet besproken zijn. De vraag die bij mij de hele tijd opkomt is, wie gaat dat betalen, Zoete Lieve Gerritje? Als je dus een luchtwasser moet gaan kopen, de banken hebben al een brief gestuurd dat ze die niet gaan betalen. De andere oplossing is dat je minder dieren gaat houden. Ik moet nog de eerste bank tegenkomen die minder dieren gaat financieren bij een bedrijf. Hoe, Zoete Lieve Gerritje, moeten we dit dan allemaal gaan betalen?

De **voorzitter**: Mevrouw Meuwissen

Mevrouw **Meuwissen** (VVD): U spreekt met een liedje, dat zal ik niet herhalen. Inderdaad waren de banken niet meteen enthousiast, dat klopt. Ik heb begrepen dat de gedeputeerde nogmaals in gesprek zou gaan met de banken. Wij zijn ook heel benieuwd als VVD wat daar de uitkomst van is en ik denk dat we dat vast zullen horen. Daarnaast heb ik net aangegeven en kunt u ook vinden in de stukken, dat GS voornemens zijn om oplossingen te zoeken in de immunisatieportefeuille, om daar middelen voor vrij te maken. Er worden oplossingen gezocht voor de jonge boeren, de kleine melkveehouders worden ontzien. Wat dat betreft denk ik dat er heel goed is meegedacht.

De **voorzitter**: De heer Rutjens.

De heer **Rutjens** (JA21): Ik hoor u net zeggen 'ja, de banken zijn niet meteen enthousiast', maar in die pagina's van de banken staat gewoon in bankentaal dat ze geen mogelijkheid zien om dit te financieren. Dat is iets heel anders dan niet enthousiast. Als dan de oplossing is van de VVD om belastinggeld ertegenaan te gooien, om dan maar weer op die manier wat geld te doen, dan ben je toch het beest achter de wagen aan het spannen.

De **voorzitter**: Het paard. Mevrouw Meuwissen.

De heer **Rutjens** (JA21): Die ging ook naar Den Bosch toe.

Mevrouw **Meuwissen** (VVD): U zegt het geld van de belastingbetaler, zo kunt u het verwoorden. Ik zou het willen zien als dat de provincie ook een handreiking doet om de boeren te ondersteunen in de maatregelen die nu getroffen moeten worden. Ik denk dat dat een hele zinvolle besteding is van een deel van ons belastinggeld.

De **voorzitter**: De heer Rutjens tot slot.

De heer **Rutjens** (JA21): Ja, de provincie die een handreiking doet is inderdaad een vertaalslag voor belastinggeld, belastinggeld weggooien. Waar gaan we het aan weggooien? Aan niet werkende luchtwassers of het verminderen van het aantal koeien. Daar blijft nog steeds de vraag staan dat banken het niet gaan financieren. Dat u net doet alsof dat allemaal niet waar is en dat de oplossing is dat er belastinggeld tegenaan gesmeten moet worden. Dat betekent dus dat deze maatregelen gewoon voor geen meter deugen.

De **voorzitter**: Mevrouw Meuwissen, in de afronding.

Mevrouw **Meuwissen** (VVD): Gisteren heb ik diverse voorstellen gehoord, andere voorstellen, waar ook banken niet bereid waren om te financieren en waar de provincie wel een duit in het zakje heeft gedaan. Ik denk dat wij in deze zaal samen de afweging kunnen maken of middelen hieraan besteden, of dat een zinloze actie is, of echt een handreiking aan de boeren. Dank u wel.

De **voorzitter**: Dank u wel. Ik ga naar mevrouw Van der Linden.

Mevrouw **Van der Linden** (GroenLinks): Voorzitter, GroenLinks voelt een hele grote verantwoordelijkheid om samen te werken aan een toekomstbestendig Brabant. We zijn blij dat we met voorliggende wijzigingen aan de Omgevingsverordening weer een belangrijke stap zetten. We moeten zorgen dat we onze stikstofuitstoot drastisch verminderen om onze natuur te herstellen en de vergunningverlening weer op gang te krijgen. Onze Omgevingsverordening en hetgeen hierover beschreven over veehouderij is hierbij een belangrijk instrument. Op dit moment zit de vergunningverlening klem. Den Haag werkt alleen maar tegen en heeft geen haast om te komen tot oplossingen, maar in Brabant kunnen we daar niet op wachten en moeten we door. We moeten door met het verminderen van de stikstofuitstoot die neerslaat op onze kwetsbare natuur en we moeten door

met werken aan perspectief. We steunen dit college dan ook volledig dat het op zoek gaat naar een andere manier om op korte termijn de uitstoot van stikstof fors te reduceren. GroenLinks ziet de wijzigingen over de emissiereductie-eis aan huisvestingssystemen dan ook als een stap naar verdere feitelijke reductie van stikstof. We vinden het belangrijk dat voor uitbreiding van productiecapaciteit een vergunning nodig blijft. Hiermee blijft het aannemelijk dat het echt een stap is naar minder emissie. Het zal niemand verbazen, maar GroenLinks blijft pleiten voor het stimuleren van biologische natuurinclusieve en extensieve vormen van landbouw. We zijn blij dat biologische natuurinclusieve bedrijfsvoering en bedrijfsvoering van minder dieren ook een manier is om aan de Omgevingsverordening te voldoen en boeren die willen omschakelen verdienen onze volledige steun. Ik zal even wachten.

De **voorzitter**: Het hoeft niet hoor, maar goed. De heer Van Hattem heeft dan toch nu maar het woord.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank, voorzitter en dank mevrouw Van der Linden dat ze inderdaad even wacht, want ik heb een interruptie juist op dit punt. Ik hoor pleiten voor de biologische boeren, maar we hebben daarstraks ook een biologische boer horen inspreken, die juist zegt: ja, wij hebben die slag gemaakt, maar we kunnen nog steeds niet vooruit met de regels die nu worden neergelegd, want bijvoorbeeld varkens die vrije uitloop hebben en dat soort dingen, die komen toch weer in de knel met deze regelgeving. Hoe kan mevrouw Van der Linden van GroenLinks nu volhouden dat op deze manier de boeren worden geholpen en ook de biologische boeren worden geholpen, want ook zij staan nu met de rug tegen de muur.

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Linden.

Mevrouw **Van der Linden** (GroenLinks): Ja, voorzitter, ik ken niet de specifieke details van het bedrijf van de spreker zojuist. Wat ik wel weet is dat we afgelopen jaar, en volgens mij heeft de PVV dat toen ook gesteund, meerdere moties en opdrachten aan het college hebben gegeven om met extra mogelijkheid en ook steun te komen richting de biologische boeren. Een van die aangenomen moties is ook verwerkt in deze wijziging en daar ben ik ontzettend blij mee. Ik ben zeker benieuwd waar de specifieke spreker van zojuist tegen aanloopt. Dan wil ik zeker met hem meedenken en ik gok dat het college ook altijd openstaat voor goede feedback natuurlijk, maar dat sommige boeren op dit moment nog niet vooruit kunnen, dat zal zo zijn. Het is echt een work in progress. We doen ons best om de menukaart zo goed mogelijk uit te breiden. Er zullen innovaties blijven komen en daar moeten we altijd naar blijven kijken.

De **voorzitter**: De heer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ja, dank, voorzitter, met zoveel woorden zegt mevrouw Van der Linden van GroenLinks eigenlijk, we hebben nu een halfbakken besluit, want ja, er moet nog van alles gebeuren en er is nog veel onduidelijk. Waar de boeren tegen aanlopen, en dus ook de biologische boeren, is dat er nu zulke strenge regels worden gesteld aan de ammoniakemissie en juist als jij met een open stalsysteem werkt, waar je niet alles helemaal luchtdicht wil afsluiten, en bijvoorbeeld varkens de mogelijkheid wil geven om in een modderpoel lekker buiten te zitten, dan wordt het nog extra problematisch. Als er juist wordt gekozen voor die biologische richting, dan staan die nu ook met de rug tegen de muur. Eigenlijk zouden we dan moeten zeggen, we zetten deze regels even aan de kant en we gaan kijken wat er echt nodig is. Is mevrouw Van der Linden met mij eens dat we nu de stap moeten zetten om eerst met de sector, ook met de biologische sector en met alle andere veehouders in gesprek te gaan voordat we nu rigoureuze maatregelen nemen waarvan we niet eens weten hoe ze uit gaan pakken?

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Linden.

Mevrouw **Van der Linden** (GroenLinks): Daar ben ik het niet mee eens en ook niet mee eens dat ik zojuist insinueer dat dit een halfbakken oplossing is, want dat denk ik niet. Ik denk dat we hiermee een hele belangrijke stap zetten. Ik denk dat we de afgelopen jaren ook belangrijke stappen hebben gezet om de biologische natuurinclusieve boer te helpen. We zijn met uitzonderingen gekomen. Die zitten ook in de menukaart en het kan zijn dat inderdaad voor een bepaalde bedrijfsvoering er nu geen oplossing is, dan hoor ik graag van die ondernemers waar het probleem zit. Ik ben altijd bereid om mee te denken, want het is zo dat biologische boeren onze koplopers zijn. Op een integrale manier, zorgen zij juist voor het herstel van biodiversiteit, leveren zij een ontzettende belangrijke bijdrage aan het versterken van onze natuur en de waterkwaliteit onder andere. Ik ben altijd benieuwd waar zij tegen aanlopen en ik denk altijd graag met hen mee.

De **voorzitter**: Tot slot.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ja, dank, voorzitter. Waar ze tegen aanlopen is onder andere het beleid dat er nu wordt neergelegd met die randzones rond Natura 2000-gebieden waar bijvoorbeeld ook biologische boeren actief zijn. Daar worden ze nu ook nog verder met de rug tegen de muur aan gezet met deze maatregelen in plaats van dat ze geholpen worden. De vraag aan mevrouw Van der Linden van GroenLinks is, als je nu met die randzones gaat werken rond Natura 2000-gebieden, worden juist die boeren die al die stap hebben gezet nu niet eigenlijk gewoon twee stappen teruggezet?

Mevrouw **Van der Linden** (GroenLinks): Ja, voorzitter, als je gaat kijken naar de overgangszones moet je heel goed gaan kijken wat nodig is om de natuur te laten herstellen, want je kan niet alleen zeggen dat je maatregelen treft in het Natura 2000-gebied. Je kan ook niet alleen zeggen dat je dit in het Natura 2000-gebied doet en in de overgangszones, dus je hebt altijd ook nog generiek beleid nodig. Het eerlijke verhaal is wel dat er inderdaad scherpe keuzes nodig zijn in de overgangsgebieden. Dat betekent dat sommige bedrijven inderdaad verplaatst moeten worden. Dat is niet leuk om te horen, maar dat zal wel moeten gaan gebeuren. We kunnen daarvan weggijken, maar niet kiezen is ook een keus maken en dan blijf je in deze situatie zitten dat er geen enkele ruimte is voor ontwikkeling en ook geen enkel perspectief voor de agrarische sector.

De **voorzitter**: Ik ga naar de heer Havermans.

De heer **Havermans** (BBB): Ja, dank u wel, voorzitter. Ik hoorde het bij de vorige spreker ook al en bij GroenLinks ook. We moeten dit doen, want vergunningverlening stopt, Brabant zit op slot, maar volgens mij is de onderliggende oorzaak, en waar ik ook aan refereer in mijn tekst, uiteindelijk de natuur en de Vogel- en Habitatrichtlijn waar dit alles uit vandaan komt. Hoe kan dan GroenLinks ons garanderen of eigenlijk al die boeren, dat als dit gedaan is, dat het dan goed is?

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Linden.

Mevrouw **Van der Linden** (GroenLinks): Ja. Hoe kan de BBB mij garanderen dat als we dit niet doen, we ook Brabant open krijgen? Kijk, we kunnen altijd naar elkaar blijven wijzen en afvragen of het voldoende is, maar het is een feit dat we nu gewoon echt een forse stap zetten om te komen tot natuurherstel. Of het voldoende gaat zijn, dat moet nog blijken. Overigens is GroenLinks altijd heel duidelijk, het is niet alleen de agrarische sector die moet bijdragen aan het terugdringen van de stikstofuitstoot. Wij vinden het belangrijk dat de andere sectoren daar ook echt aan bijdragen, maar het is gewoon een feit dat de stikstof fors naar beneden moet en anders zal de natuur zeker niet herstellen.

De **voorzitter**: De heer Havermans.

De heer **Havermans** (BBB): Voorzitter, dat feit onderschrijf ik nog niet zozeer. Volgens mij is er op dit moment maar één feit en dat is dat er eigenlijk al bijna wel zwart-op-wit is dat, of het is dus een feit

dat we het nooit gaan halen met de huidige juridische wetgeving en jurisprudentie. Hoe gaat GroenLinks daaraan... Want dat kunnen we niet gaan doen door maar reducties te blijven vragen, daar heb ik al aan gerefereerd in mijn bijdrage. Dit is een druk die altijd op die sector zal blijven, als het doel waar we naartoe gaan onhaalbaar is en daar kunnen we misschien van mening verschillen, maar volgens mij wordt het onderhand wel tijd, ook gezien de antwoorden die de provincie zelf geeft, dat we daar aandacht op vestigen en dat we daar samen in optrekken om bij het Rijk te pleiten voor gewoon haalbare wetgeving, wat helemaal niet hoeft te zeggen dat verduurzaming niet meer aan de orde is en wat ook niet zegt dat wij dat helemaal niet zouden willen.

Mevrouw **Van der Linden** (GroenLinks): Voorzitter, ik wil heel graag pleiten bij het Rijk, maar niet om te pleiten voor haalbare wetgeving, want ik denk dat de wetgeving haalbaar is, maar we moeten wel allemaal de verantwoordelijkheid nemen om ook stappen te zetten naar echt stikstofreductie. Ik denk dat als het Rijk samen met de provincie aan de slag gaat om te zorgen dat we de stikstof fors reduceren, dat we zorgen dat we ook gaan kijken naar wateronttrekkingen, juist in Natura 2000, maar ook eromheen, want let op, dat zorgt ook voor een hele belangrijke aanslag eigenlijk, op onze natuur daar. We moeten naar verschillende factoren gaan kijken. Dat kunnen we alleen halen als we samenwerken met Den Haag, dus ik ben het ermee eens dat als wij als provincie er alleen voor zouden staan, het ons niet zou lukken, maar ik heb goede hoop, ook gezien het positieve verhaal uit het Haagse de laatste weken, dat er wel degelijk stappen gezet gaan worden en dat we hopelijk zo meteen vanuit Den Haag ook een partner hebben die meewerkt en niet alleen tegenwerkt.

De **voorzitter**: De heer Havermans.

De heer **Havermans** (BBB): Voorzitter, ik heb in ieder geval al één fractie die voor mijn motie van een besprekingsstuk later gaat stemmen, hoor ik hier nu, maar waar ik op terug wil pakken, u zegt dat deze wetgeving haalbaar is. Dan zeg ik dus, eigenlijk zegt u nu tegen heel Brabant, op de lange termijn zult u allemaal keer aan de beurt komen, want u moet weg, want op dit moment ligt de casus hier nog gewoon, staat zwart-op-wit op antwoorden van de provincie, dat alles, al zouden we Brabant leegvegen, komen we er nog niet. Dat is dan wat u voorstelt, nou dat is ook een antwoord.

Mevrouw **Van der Linden** (GroenLinks): Voorzitter, ik geloof niet dat wij het niet kunnen halen. Ik geloof dat als je samen zegt wij zetten onze schouders eronder en nemen dit serieus, we hebben niet voor niks afgesproken dat we onze natuur beschermen. Dat doen we niet alleen omdat we dat in Europa belangrijk vinden, maar dat doen we ook omdat we dat gewoon überhaupt intrinsiek belangrijk vinden. We hebben een verantwoordelijkheid richting de toekomstige generaties om een fatsoenlijke, leefbare planeet over te laten. Al zou het niet alleen gaan over de Natura 2000-doelstellingen, dan nog zouden wij zeggen, let op, we hebben ook onze natuur te beschermen, maak niet kapot wat zo kwetsbaar is en zo belangrijk is voor het voortbestaan van deze planeet.

De **voorzitter**: De heer Van Zelst.

De heer **Van Zelst** (ChristenUnie-SGP): Voorzitter, dank u wel. Mevrouw Van der Linden, ik hoorde u net zeggen wij werken graag samen met het Rijk en plannen die daar vandaan komen, maar waarom kunnen wij hier in Brabant dan niet wachten tot het Rijk met de plannen komt die voor heel Nederland eigenlijk van toepassing zouden moeten gaan zijn, waar ook het IPO-bouwstenenrapport aan ten grondslag ligt, waarin draagvlak is vanuit alle partijen? Dat draagvlak, ja, gehoord de sprekers, is er hier in Brabant nou niet echt. Waarom kunnen we niet wachten op die regelgeving vanuit Den Haag?

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Linden.

Mevrouw **Van der Linden** (GroenLinks): Ja, voorzitter. We hebben die luxe niet om te wachten, dus denk bijvoorbeeld ook aan de intrekkingsverzoeken die wij straks moeten gaan honoreren als wij, provincie, niet keuzes durven te maken, dan hebben we geen regie meer als provincie. Kijk, ik geloof

heel erg dat we moeten samenwerken met Den Haag en ik houd altijd hoop dat het ook gaat gebeuren, maar denk bijvoorbeeld aan het Nationaal Programma Landelijk Gebied. We waren hartstikke hard bezig juist om integraal vanuit die gebieden samen te werken en te zorgen voor natuurherstel, te zorgen voor waterkwaliteit, perspectief voor de boeren. We probeerden het allemaal samen te doen en je ziet wat er gebeurt. Als er een andere wind gaat waaien in Den Haag gaat het zo de prullenbak in. Ik heb goede hoop dat er inderdaad samen met Den Haag stappen gezet kunnen gaan worden, maar we kunnen niet wachten en we kunnen zeker niet op die onzekerheid daarop aan. We hebben die luxe niet, we moeten door.

De **voorzitter**: De heer Van Zelst.

De heer **Van Zelst** (ChristenUnie-SGP): Ja, voorzitter, als ik de ontwikkeling in Den Haag zie, en de partijen die daar op dit moment aan de touwtjes trekken, dan denk ik dat erop zich hele hoge verwachtingen gesteld kunnen worden aan het Rijk en we beginnen zo meteen aan nieuw beleid en dat zal echt niet zo heel erg lang op zich laten wachten. Ik denk dat we die tijd nog wel hebben, zeker gezien de partijen die zich daarmee bemoeien, die voor natuurherstel gaan, D66, maar de VVD praat mee voor de ondernemers, dus die moeten samen tot een mooi programma komen. Denkt u dat we daar echt onvoldoende tijd voor hebben? Volgens mij is die tijd er echt wel namelijk.

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Linden.

Mevrouw **Van der Linden** (GroenLinks): Ja, ik denk dat er geen tijd is voor vertraging. Ik noem bijvoorbeeld de intrekkingsverzoeken. Ik vind dat wij een verantwoordelijkheid hebben om ons echt als Staten in te spannen om te zorgen voor die forse stikstofreductie. Ik hoop inderdaad, net als u, dat er in Den Haag een andere wind gaat waaien die bijvoorbeeld met hele belangrijke financiële middelen richting de provincie komt om die boeren ook beter te kunnen ondersteunen in de transitie. Ik heb goede hoop dat dat wellicht komt. Wellicht weer een nieuw transitiefonds. Dan hoop ik dat daarna niet weer een BBB-minister komt die het dan vervolgens in de prullenbak schuift. Nee, ik hoop op andere wind en ik hoop dat we gaan samenwerken en dat we niet tegengewerkt worden.

De **voorzitter**: Tot slot.

De heer **Van Zelst** (ChristenUnie-SGP): Ja, tot slot. Mevrouw Van der Linden komt nu met een nieuw argument, dus ik moet mijn vraag even goed formuleren, voorzitter. U zegt, ik hoop dat er geld vanuit Den Haag gaat komen, maar ik hoop toch ook dat wij hier in de provincie Noord-Brabant op dit moment al wel middelen ter beschikking hebben, want daar wordt over gesproken. We gaan kijken hoe we de boeren kunnen ondersteunen. Als er geen geld vanuit Den Haag komt, dan zullen we het zelf op moeten hoesten. Denkt u dat wij de middelen hebben om de boeren te gaan ondersteunen bij de nieuwe plannen als er geen geld uit Den Haag komt?

Mevrouw **Van der Linden** (GroenLinks): Mijn collega van de VVD heeft net ook al aangegeven dat er vanuit de immunisatieportefeuille wordt gekeken of er eventueel leningen verstrekt kunnen worden. Ik denk dat dat een goede stap is. Ook de middelen die ik vanuit Den Haag hoop te gaan krijgen zijn bijvoorbeeld juist ook om het verdienmodel aan te vullen, dus dat boeren... Ook het omschakelen naar biologisch, natuurinclusief, extensief, in combinatie met natuur- en landschapsbeheer, wellicht zelfs met structurele financiering voor die ecosysteemdiensten, ik zie daar echt een hele grote kans en dat betekent dat we daar wel echt een pot geld van het Rijk voor nodig hebben.

De **voorzitter**: De heer Rutjens.

De heer **Rutjens** (JA21): Dank u wel, voorzitter. Ja, ik hoorde mevrouw Van der Linden net zeggen dat ze heel erg blij was dat we in de provincie met de stikstofreductie aan de slag gaan. Ik vraag me zo af, hoe duidt GroenLinks dan het feit dat afgelopen woensdag bekend werd dat er een nieuwe vergunning is verstrekt door de provincie Brabant aan de Amercentrale om bomen te stoken? Dat

betekent dus extra stikstofuitstoot als je bomen verstoekt in plaats van andere middelen. 20% meer CO₂ ten opzichte van steenkool, wat op zich ook al een hele vieze vorm is van energie opwekken. Dat in dezelfde week dat hier dus boeren te horen krijgen dat ze op allerlei andere manieren stikstof moeten reduceren. Dat valt toch niet te rijmen?

Mevrouw **Van der Linden** (GroenLinks): Voorzitter, GroenLinks vindt het belangrijk dat we vanuit alle sectoren gaan kijken hoe we naar minder stikstof kunnen en ook naar minder CO₂, dus laat dat duidelijk zijn. Ja, je hebt als overheid, als er een vergunning aangevraagd wordt, moet je toetsen op hetgeen geregeld is en je moet kijken naar de best beschikbare technieken en dan kan je niet zomaar zeggen ik ben tegen biomassa, wat ik misschien als GroenLinkser op zich wel ben, om dan te zeggen we weigeren die vergunning. Je hebt gewoon te toetsen aan de regels die er zijn. Die vergunning van de Amercentrale voldoet. Daar kan ik daar heel erg politiek over gaan zeggen dat ik dit geen fijne manier van energieproductie vind, maar dat is te makkelijk.

De **voorzitter**: De heer Rutjens.

De heer **Rutjens** (JA21): Die vergunning is door de rechter afgewezen tot aan de Raad van State. Nu is er een nieuwe vergunning verstrekt. Daar is nog geen rechterlijke uitspraak over, maar het is eigenlijk precies hetzelfde. Er wordt gezegd dat er stikstof wordt bespaard, wat niet waar is, omdat er verwezen wordt naar de latente ruimte van een ketel van een vergunning in 2011 en een ketel die in 2015 is gestopt, dus tien jaar geleden al latente ruimte had. Een beetje hetzelfde verhaal wat we vandaag met boeren hebben. We gaan latente ruimte afpakken, ze moeten stikstof besparen, maar de Amercentrale, de bomen stoken, daar niet. Dat is een nieuwe vergunning van de provincie. Afgelopen woensdag.

Mevrouw **Van der Linden** (GroenLinks): Ja, weet u, voorzitter, ik hoor niet echt een vraag. Wij kijken wat de best beschikbare technieken zijn. Daar wordt op getoetst. We kijken of de vergunning inderdaad, of er ruimte zit om inderdaad ook daar af te romen. Wij vinden als GroenLinks het heel belangrijk dat we naar alle sectoren kijken. De industrie levert ook een belangrijke bijdrage aan die forse stikstofuitstootreductie en ja, we kunnen hierover blijven praten, maar misschien is het anders beter om nog een keertje een themabijeenkomst aan te vragen over hoe het werkt met de vergunningverlening en waar je je als provincie allemaal aan te houden hebt. Het is niet zomaar van dit vind ik leuk, dit vind ik niet leuk. Het moet goed geregeld zijn, je moet toetsen aan de regels die je hebt en zo werken we hier.

De **voorzitter**: De heer Rutjens tot slot.

De heer **Rutjens** (JA21): Ja, maar mevrouw Van der Linden hoort geen vraag, dat klopt misschien, maar ze hoort wel de wanhoop van mij in de stem dat we bomen blijven verbranden, de wanhoop van al die boeren hier op het voorplein die wel stikstof moeten besparen en de Amercentrale, die dat dus niet moet. Dan kun je zeggen, laten we een themavergadering houden, maar het feit blijft dat de provincie Brabant afgelopen woensdag een nieuwe vergunning heeft verleend voor boomverbranding.

De **voorzitter**: Uw concrete vraag aan mevrouw Van der Linden?

De heer **Rutjens** (JA21): Interrupties mogen ook een statement zijn en bij dezen dus.

De **voorzitter**: Kort, nou, dan gaat mevrouw Van der Linden verder.

Mevrouw **Van der Linden** (GroenLinks): Ja, dank u wel, voorzitter. Dan ga ik nog even positiever, want ik wilde nog heel even aanvullen dat de biologische boeren, natuurinclusieve boeren, de boeren met minder dieren, het zijn onze koplopers als het gaat om produceren voedsel in balans met de omgeving, leveren een belangrijke bijdrage aan de biodiversiteit en zijn een belangrijke sleutel naar

een gezond en toekomstbestendig landelijk gebied. Wat GroenLinks betreft is er geen tijd voor uitstel en vertraging, heb ik net eigenlijk ook al gezegd, maar wij verwachten natuurlijk wel coulance. Als een ondernemer op 1 juli 2026 niet voldoet aan de eisen, omdat zijn systeem niet tijdig is geleverd, dan kan diegene daar natuurlijk niks aan doen. De gedeputeerde heeft ons tijdens de themabijeenkomst hierover gerustgesteld. Wanneer wij als politiek geen moeilijke besluiten durven te nemen, wordt er voor ons gekozen. Wanneer we deze maatregelen zouden schrappen als provincie, verdwijnt onze verweerlijn als sneeuw voor de zon en ondernemers kunnen dan enkel hopen dat er geen intrekkingsverzoek wordt ingediend. Je raakt als provincie alle regie kwijt. Dat vinden wij pas echt onverantwoord en daarmee zorg je pas echt voor onzekerheid. We hebben als Brabant niet de luxe om te duiken voor onze verantwoordelijkheden. Ja, de maatregel die in 2017 is ingezet voor strengere emissiereductie eisen doet veel bedrijven pijn. Het is geen lichtzinnig besluit toen geweest en ook niet alle keren daarna dat we erover besloten hebben. Er is geen alternatief waarmee we perspectief kunnen bieden aan Brabant, aan onze natuur, aan ontwikkelingen en aan de agrarische sector zelf. Voorzitter, dit voorstel dat voorligt vandaag gaat om meer dan de emissiereductie-eis. GroenLinks is blij dat we eindelijk een stap zetten om niet-benutte stikstofruimte, de latente ruimte, te gaan intrekken. We zien de voorgestelde wijzigingen op het punt van het laten vervallen van latente ruimte in vergunningen die drie jaar of langer niet zijn gebruikt dan ook als een belangrijke stap. Hier pleit GroenLinks al jaren voor. Niet omdat we het leuk vinden om deze stikstofruimte in te trekken, maar omdat we hiermee voorkomen dat er nog meer stikstof neerdaalt op onze natuur en we daarmee al onze inspanningen om stikstofuitstoot te verminderen, tenietdoen. Niet dweilen met de kraan open, maar zorgen dat de stikstofpositie echt daalt en we onze natuur de kans geven om te herstellen. Ook is GroenLinks blij dat we de grondwaterheffing verbreden. Dit is iets waar we ons als GroenLinks al langer voor inzetten. De wijzigingen in de Omgevingsverordening zijn een stap in de goede richting en we lossen hiermee een stukje van de puzzel op, maar de opgaven in het landelijk gebied zijn groter en complexer. We blijven het college dan ook oproepen om opgaven zoveel mogelijk in gezamenlijkheid aan te pakken, ambitie en lef te tonen en te doen wat nodig is voor een gezonde leefomgeving, het herstellen van onze natuur en ervoor te zorgen dat er weer ruimte is voor duurzame ontwikkeling in onze provincie.

De **voorzitter**: De heer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank, voorzitter. Tussen de vele dooddoeners door hoor ik mevrouw Van der Linden van GroenLinks zeggen dat de natuur moet herstellen en dat daarvoor de stikstofuitstoot omlaag moet, maar we hebben juist de afgelopen jaren en zelfs decennia gezien dat de stikstofuitstoot al fors verlaagd is. Ondertussen zien we een omgekeerd evenredig effect dat de natuur nog steeds, als ik de natuurbeheerders moet geloven, achteruitgaat, zoals mevrouw Van der Linden van GroenLinks het zelf ook benoemt. Er is eigenlijk gewoon geen directe relatie te leggen tussen die stikstofdaling vanuit de veehouderij en het verslechteren van de natuur. Waarom zou dat nu dan wel moeten gebeuren?

Mevrouw **Van der Linden** (GroenLinks): Ja, voorzitter, volgens mij heeft het geen zin om een discussie te voeren als je het niet eens bent over de feiten, als je een natuurdoelanalyse niet onder ogen wil zien, als je een metingen niet onder ogen wil zien. Ik heb geen idee hoe ik hierop zou moeten reageren.

De **voorzitter**: De heer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank, voorzitter. Mevrouw Van der Linden van GroenLinks heeft gewoon geen idee wat er nu eigenlijk feitelijk aan de hand is, want we horen hier feitelijk dat de natuur verslechtert, terwijl de stikstofuitstoot al jarenlang daalt. Dan is er toch geen duidelijk verband tussen beide meer te zien? Dan zijn we toch iets aan het uitvoeren, onze boeren onder druk aan het zetten om stikstofmaatregelen te nemen, terwijl de natuur er helemaal niet van verbetert? Wat heeft het dan voor zin en wat is dan überhaupt nog het doel van deze maatregelen?

Mevrouw **Van der Linden** (GroenLinks): Voorzitter, als je kijkt naar de natuurdoelanalyse, zie je dat soorten verdwijnen doordat er te veel stikstof neerdaalt in onze natuur. Betekent misschien inderdaad wat u zegt, dat de stikstof minder is neergedaald de afgelopen jaren dan de jaren ervoor, maar betekent dat er nog steeds te veel stikstof neerdaalt in onze natuur en we kunnen alleen zorgen dat dat minder wordt en de natuur kan herstellen als we zorgen dat die stikstofdeken minder wordt en tegelijkertijd maatregelen treffen om natuur te herstellen, ook gaan kijken naar water, want verdroging is ook vaak een probleem. Als je zeg maar niet onderschrijft wat er vastgesteld wordt, gewoon geconstateerd in de natuurgebieden, wat terechtkomt in zo een natuurdoelanalyse, wat voor gesprek hebben wij dan?

De heer **Van Hattem** (PVV): Voorzitter, ja, als mevrouw Van der Linden van GroenLinks het al heeft over een stikstofdeken, dan is het al klinkklare onzin, want er bestaat niet zoiets als een stikstofdeken, dus als we het dan toch over feiten hebben, maar als er één soort dreigt te verdwijnen door deze maatregelen, is het de boer. De boer dreigt te verdwijnen, dat is een soort die dreigt uit te sterven. Dan vraag ik aan mevrouw Van der Linden, is het het waard om te zeggen we hebben zoveel onzekerheden rond de natuur, ze geeft zelf aan, verdroging speelt ook een rol, et cetera, om nu alles op stikstofmaatregelen te gooien waarvan het een heel onduidelijk, onbekend effect heeft, of het juridisch überhaupt haalbaar is, en dan te zeggen, daar zetten we onze boeren mee onder druk, daarmee maken we onze boer tot een bedreigde diersoort, omwille van dat misschien klein beetje effect op de natuur, het veronderstelde effect op de natuur. Is het dat, mevrouw Van der Linden waard, om daar onze boer tot een bedreigde diersoort voor te maken?

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Linden.

Mevrouw **Van der Linden** (GroenLinks): Voorzitter, ik sloot net mijn betoog af met de woorden dat ik juist hoop dat het college blijft kijken naar integrale oplossingen. Hoe kunnen we in dat landelijk gebied op zoek gaan naar hoe we de wateropgave aanpakken, samen met de stikstofopgave, samen met de natuurherstelopgave, dat we al deze grote opgaven integreren met elkaar en niet alleen kijken naar stikstof. Dat is precies ook waarom ik zo pleit ben dat we juist biologische boeren, natuurinclusieve boeren stimuleren. Ook zij doen ontzettend veel belangrijke natuurherstelwerkzaamheden, doen ecosysteemdiensten die ontzettend belangrijk zijn voor onze provincie. We zijn het niet eens over wat de feiten zijn. We zijn het ook niet eens hoe we kunnen zorgen dat we naar een gezonde, toekomstbestendige landelijk sector, sorry, landelijk gebied gaan. De sector is niet gebaat, absoluut niet gebaat bij meer onzekerheid. Het eerlijke verhaal is ook, en dat weet de heer Van Hattem prima, dat als er geen keuzes worden gemaakt uiteindelijk de boer daar ook de dupe van is.

De **voorzitter**: Dank u wel. U was aan het einde van uw verhaal volgens mij. Dan ga ik naar de heer Deckers.

De heer **Deckers** (PvdA): Dank, voorzitter. Het is goed dat wij vandaag weer bij elkaar zijn en te spreken over dit ingewikkelde en langslpende thema. Dank ook aan de grootst mogelijk denkbare meerderheid van de sprekers van alle verschillende partijen die hier vandaag zijn geweest en de moeite hebben genomen hier vandaag te zijn en hun kant van het verhaal te laten zien. Laat ik beginnen met te zeggen, het is goed dat wij, dat deze provincie stappen blijft zetten om de reductie van ammoniak te realiseren. Ik sta hier niet omdat ik het leuk vind, maar ik sta hier omdat ik er tot in het diepst van overtuigd ben dat het noodzakelijk is dat de provincie een stap zet. Een stap, als Den Haag jaren voor stilstand heeft gezorgd en daarmee ook geweigerd heeft een oplossing te bieden voor boeren, natuur, woningbouw en economie. Een belangrijke en noodzakelijke stap die Brabant zet is vandaag niet alleen een stap met woorden, maar vooral met richting en regels die we vandaag verankeren in onze Omgevingsverordening. Een belangrijke en noodzakelijke stap dus, die voor individuele ondernemers ingrijpend is. Ik heb het hier al vaker gezegd, dat laat mij echt niet koud. Ik begrijp uw boosheid. Ik heb mij ook ooit beschikbaar gesteld voor deze rol om mij in te zetten voor het algemeen belang. Er zijn hier heel veel Brabanders niet vandaag. Niet om in te spreken, niet om

te demonstreren en al die Brabanders die van hun provincie verwachten dat er alles aan gedaan wordt om stikstof te reduceren, om Brabant weer open te krijgen, die Brabanders vertegenwoordig ik ook. Voor die Brabanders sta ik hier ook vandaag. Een belangrijke en noodzakelijke stap die bijdraagt aan geborgde reductie van stikstof. Een belangrijke en noodzakelijke stap die op termijn bijdraagt dat Brabant weer van het slot kan, dat de natuur hersteld kan worden en dat er weer huizen kunnen worden gebouwd, wegen kunnen worden aangelegd en er ruimte is voor economische activiteit in onze provincie. Dat, voorzitter, is van cruciaal belang. Een belangrijke en noodzakelijke stap die hoe lastig ook, voor een deel zeker niet uit de lucht komt vallen. Al sinds 2017 is dit de ingezette lijn en werkt de provincie aan technologische maatregelen of zijn er stimuleringsmaatregelen om om te schakelen naar andere vormen van bedrijfsvoering. Er zijn al zoveel ondernemers in onze provincie die deze stap gezet hebben. Een belangrijke en noodzakelijke stap die ertoe bijdraagt, en het is vandaag al vaker gezegd, dat de provincie grip houdt op wat er wel en niet toegestaan is in Brabant. Mag ik iedereen hierop wijzen dat er handhavingsverzoeken zijn gedaan en zullen blijven komen? Niets doen leidt tot een juridisch moeras. Niets doen leidt ertoe dat handhavingsverzoeken onafwendbaar zullen zijn, met grote juridische onzekerheid voor alle ondernemers en ook alle agrarische ondernemers in Brabant als gevolg. Laten we, voorzitter, alstublieft voorkomen dat natuur- en milieuorganisaties via de bestuursrechter gaan bepalen wat hier wel en niet mag. Een belangrijke en noodzakelijke stap dus, die mijn fractie daarom vol overtuiging met het oog op de toekomst van onze provincie zet. Dank u wel, voorzitter.

De **voorzitter**: Dank u wel. Mevrouw Koopman.

Mevrouw **Koopman** (SP): Dank u wel, voorzitter. Vandaag spreken we wederom over een manier om Brabant van het slot te krijgen. Dat is noodzakelijk en in het belang van alle Brabanders. De SP is blij dat GS hebben gezocht naar een uitweg uit die juridische impasse waar we in zaten door out of the box te denken. In plaats van een vergunning aanvragen volstaat een melding. Daardoor is een combinatie van maatregelen ook makkelijker. We verschuiven de datum voor melkvee en kalveren en we trekken latente ruimte in die drie jaar niet gebruikt is. Vrijwel allemaal besluiten die langer geleden genomen zijn en nu geformaliseerd worden. We hebben natuurlijk ook de afgelopen jaren de vele, vele insprekers gehoord, gesprekken met boeren gevoerd en de e-mails gelezen die naar ons toe kwamen en die gaan ons aan het hart. De toekomst is onzeker. Voor velen in dit land, maar zeker voor boeren. Echter, we hebben als provincie wel te dealen met de eisen die aan ons gesteld worden en de handhavingsverzoeken die binnenkomen en met de achteruitgang van onze natuur. Gewoon doorboeren zoals onze voorouders deden, dat gaat gewoon niet meer. Veel boeren hebben dat gelukkig begrepen en zijn al jarenlang bezig met het verduurzamen en met reduceren van emissies. Complimenten daarvoor. Vaak zijn het wel de grotere bedrijven die daarvoor makkelijker de middelen hebben, terwijl de kleine boeren juist moeite hebben de kop boven water te houden als ze deze maatregelen moeten uitvoeren. Helaas sturen banken en de verschillende kabinetten al decennialang aan op investering in maatregelen die dan weer opgebracht moeten worden door steeds meer dieren, maar daardoor zijn we juist in deze situatie beland. Steeds maar meer dieren, steeds weer uitstel en nu lijkt het ineens alsof alles tegelijk op ons afkomt. De SP heeft al jaren gezegd in Brabant hebben we niet meer, niet minder, maar meer boeren nodig. Kleinschalige boeren, duurzame boeren en in combinatie met nieuwe taken, zodat zij een verdienmodel hebben. Wij denken dan ook dat in deze wijziging en de steeds uitbreidende menukaart duidelijk rekening is gehouden met kleinere boeren en dat er maatwerk kan worden toegepast, want we vragen geen onmogelijkheden en dat lijkt ons goed. We zijn vooral blij dat Brabant hierdoor van het slot kan. Dank u wel.

De **voorzitter**: Dank u wel. U wordt geïnterrupteerd door mevrouw Van de Ven.

Mevrouw **Van de Ven** (CDA): Dank u wel, voorzitter. Ja, de SP staat bij ons bekend als een partij voor de mensen. Het onmogelijke mag niet gevraagd worden. Ik heb het u in de themabijeenkomst ook al gevraagd. Het onmogelijke wordt hier gevraagd van mensen en u geeft ook aan, we willen niet meer, minder, maar meer boeren. Realiseert u zich dat door dit beleid er juist minder boeren

komen? Er komen echt niet meer boeren bij en elke boer die gestopt is, komt nooit meer terug. Wat vindt u daarvan?

De **voorzitter**: Mevrouw Koopman.

Mevrouw **Koopman** (SP): Dat is helaas het nadelige gevolg van het beleid dat de afgelopen decennia gevoerd is, door steeds weer investeringen te financieren met meer dieren. Wij denken dat dat niet de oplossing is. Inmiddels is de Rabobank ook zover. Die heeft op 1 december een statement uitgebracht dat zij wil investeren bij het helpen van boeren naar nieuwe innovaties en verduurzaming, dus daar ben ik blij mee.

De **voorzitter**: Mevrouw Van de Ven.

Mevrouw **Van de Ven** (CDA): Daar kan ik mij in vinden, maar er is een kantelpunt gekomen in investering in meer of minder, wat u aangeeft. Bent u het met mij eens dat wanneer we dadelijk een kritische massa hebben die niet meer groot genoeg is om alle aanverwante sectoren te laten draaien, dat de voedselzekerheid op het spel komt te staan, wat gaat u dan uw kiezers uitleggen?

De **voorzitter**: Mevrouw Koopman.

Mevrouw **Koopman** (SP): Voedselzekerheid is een goed argument. Voedselbetaalbaarheid is ook een goed argument. De veeteelt en ook een deel van de landbouw in Nederland wordt veelal gebruikt voor de export. De voedselzekerheid voor Nederland zal niet zo snel op het spel staan. De voedselbetaalbaarheid, dat is een andere kwestie en daarom ben ik juist blij met het inzetten van mogelijkheden uit misschien de immunisatieportefeuille, hoe we dat nog kunnen oplossen om ook de betaalbaarheid van het voedsel te verzekeren.

De **voorzitter**: Mevrouw Van de Ven.

Mevrouw **Van de Ven** (CDA): Dank u wel, voorzitter. Ja, die betaalbaarheid die wordt onbetaalbaar. Dat kan ik u sowieso meegeven. Lees het afgelopen jaar is de rundvleesprijs en de kalverprijs al gigantisch omhooggeschoten. Dat gaat met de rest ook nog wel gebeuren. Is het niet een heel egoïstische gedachte om te zeggen, voedsel is hier geen probleem? De agrarische sector produceert voor de lokale, lokaal Europa. Dat is 500 kilometer rondom ons. Dat is lokaal. Daar wonen de meeste mensen van Europa, dus het is wel een hele egoïstische gedachte om te zeggen, nou nee, de voedselzekerheid is geen probleem. Er stoppen ook heel veel boeren in Duitsland, ook heel veel boeren in België en andere landen rondom ons heen, dus die voedselzekerheid komt echt op het spel te staan. Ik wil u vragen, wat gaat u uw kiezers uitleggen als het voedsel dadelijk onbetaalbaar wordt en als er niet voldoende meer is?

De **voorzitter**: Mevrouw Koopman.

Mevrouw **Koopman** (SP): Kijk, dit is een vraag voor een hele, hele brede discussie. Moeten wij in Brabant voedsel produceren voor heel Europa? We hebben in Brabant een ruimteprobleem. We hebben een grondwaterprobleem. We hebben een droogteprobleem. We hebben allerlei problemen en dit is een van de problemen. De vraag is, moeten wij dat als Brabant voor heel Europa oplossen? Misschien is het gewoon een zaak dat elders, waar meer ruimte is, die productie op gang komt.

De **voorzitter**: U heeft al drie keer geïnterrupteerd. Dank u wel mevrouw Koopman. Ik ga naar de heer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank, voorzitter en met name ook dank aan alle boeren die hier vandaag weer aanwezig zijn. Helaas aanwezig moeten zijn en die vandaag op het voorplein hier bij

het provinciehuis staan en ook hier in de zaal zijn. Ook dank aan alle mensen, vaak veel hardwerkende boeren, die ons persoonlijk berichten hebben gestuurd. Daar wil ik allereerst mee beginnen. Ook dank aan de vele sprekers met vaak scherpe en aangrijpende bijdragen. Eigenlijk heb ik daar niet heel veel aan toe te voegen omdat een aantal sprekers de spijker op de kop slaat. Zoals de heer Spierings, melkveehouder in De Langstraat, die vroeg om een goed integraal voorstel richting de zomer in plaats van hetgeen nu door dit college afgedwongen over de schutting wordt gegooid richting deze

Staten. In plaats daarvan ligt er nu een voorstel dat juridisch zeer onzeker is, dat boeren met de rug tegen de muur zet en voor een financiering zorgt die totaal niet haalbaar is. Met deze maatregelen staan vandaag onze boeren op het menu van het kerstdiner, wat onacceptabel is. Het college schuift nu het eigen falen, het eigen bureaucratische gedrocht af op onze boeren met deze Stallendeadline. Er wordt aan de boeren een menukaart opgedrongen waar ze zelf op het menu staan. Onbetaalbare maatregelen die niets opleveren, die juridisch en technisch niet geborgd zijn en op de rotonde van drang en dwang inzet op minder dieren als enige overgebleven optie omdat andere opties gewoon technisch of praktisch niet realiseerbaar zijn. Dan is het dus willens en wetens het kapot maken van boerenbedrijven. Over de rug van boeren moet Brabant zogenaamd open, maar alleen voor andere sectoren. De Amercentrale is net al genoemd en het is veelbetekenend dat de Europese Commissie nu wel uitzonderingen wil verlenen op het stikstofbeleid voor de energietransitie. Dan telt opeens het natuurbelang niet of veel minder, om windparken maar door te kunnen drammen. Als dit kan, ga er dan ook achteraan om uitzonderingen voor onze boeren te krijgen, maar die krijgen geen kans als het aan dit college ligt. Sinds 2017 hebben opeenvolgende colleges van Gedeputeerde Staten in wisselende samenstelling, dus ook met het CDA en Forum voor Democratie erbij, doorgepakt met stikstofmaatregelen richting boeren. Als PVV Noord-Brabant hebben wij ons er altijd tegen verzet en altijd vierkant achter onze boeren gestaan en dat blijven we ook doen. Het is echter nooit genoeg voor dit college en zelfs de paardenhouderij moet er nu aan geloven. Zo kan straks het paard niet eens meer achter de wagen worden gespannen. De stikstofuitstoot is de laatste jaren al fors gedaald, maar desondanks horen we nog steeds dat het slechter zou gaan met de natuur. Kortom, er is geen aantoonbaar verband tussen de stikstofuitstoot van onze boeren en de kwaliteit van de natuur. Kunnen GS daar nou eens duidelijkheid over geven? Hoe wordt dit nu eens eerlijk afgewogen ten opzichte van onze boeren? Of blijven we dat natuurfabeltje hier maar voortdurend op de mouw gespeld krijgen, waar niet eens een duidelijk antwoord op komt? Ik kan het niet vaak genoeg zeggen, innovatieve ondernemers, zoals kalverhouder Thelosen uit Someren, hebben werkende oplossingen geboden en wordt nog steeds niet serieus genomen, nota bene met ondersteuning van de provincie. Wat bieden GS deze ondernemers nu? Of die jonge boer Cas van Zutphen uit Zijtaart, ik heb op zijn bedrijf op bezoek mogen komen, die onlangs ook kwam spreken hier. Een prachtig varkensbedrijf met een diervriendelijk stalsysteem dat eerder zelfs door de provincie onderscheiden is en waar wij jaren geleden al ooit op werkbezoek gingen om juist om te zien dat het daar een voorbeeldbedrijf was en die wordt nu juist ook met deze maatregelen niet geholpen. Boeren die zelf verder willen, die krijgen juist geen kans. De vraag is, willen GS überhaupt nog wel een kans bieden aan deze boeren of laten zij de boeren gewoon keihard in de kou staan? De provincie meet bovendien met twee maten. Als het chemische bedrijf SABIC uit Bergen op Zoom zich niet aan milieuregels houdt, dan is de provincie er niet als de kippen bij om de provinciale milieuvergunning te handhaven. Sterker nog, ze laten het gewoon jarenlang voortbestaan dat er echt giftige, schadelijke stoffen vrijkomen, worden uitgestoten, maar voor onze boeren staat de provincie wel klaar om ze kalt te stellen omwille van bijvoorbeeld 17 gram stikstof per jaar op een voetbalveld in de natuur van 12 kilometer afstand. Is dat niet een totale rechtsongelijkheid?

De **voorzitter**: Het interromperen werd even onmogelijk gemaakt, maar het gaat toch gebeuren.

De heer **Van Hattem** (PVV): D66 sloopt alles, dat is wel duidelijk.

De heer **Van Miltenburg** (D66): Ik kan bijna zeggen, dit is de invloed van de PVV, voorzitter, dat ziet u, maar ik ga ervan uit dat de techniek straks dit gaat repareren.

De **voorzitter**: Dat denk ik ook, maar de heer Van Miltenburg heeft het woord.

De heer **Van Miltenburg** (D66): Dank, voorzitter. U doet het voorkomen mijnheer Van Hattem, dat dit college niets doet bij de constatering dat er een PFAS-vervuiling bijvoorbeeld ontstaat in het westen van Brabant en in Zeeland. Dat is toch echt gewoon helemaal bezijden de waarheid? Het college heeft toch meteen geacteerd, een aantal weken, maanden geleden?

De **voorzitter**: De heer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ja, voorzitter, een paar weken, maanden, maar dit was al jarenlang aan de gang en daarom hebben wij afgelopen week ook Statenvragen erover gesteld. Blijkbaar heeft de Omgevingsdienst omwille van een provinciale omgevingsvergunning veel te veel door de vingers gezien. Als we nu zien wat er bij boeren gebeurt en daar gaat het vandaag om, die krijgen om stikstof, dat een volstrekt onschuldig product is dat wordt uitgestoten, sterker nog, zonder stikstof was er überhaupt geen leven, dan worden ze aan alle kanten geknecht, gekneveld en moeten ze dus nu door ieder hoepeltje van vergunningverlening springen. Ja, niet eens vergunningverlening, maar nu dus met zo een melding waar ze totaal geen zekerheid aan kunnen ontfen. Dat is de tegenstrijdigheid. Als het de chemische industrie is, dan is er blijkbaar een blinde vlek bij dit college, maar als het de boeren betreft, dan moet er coûte que coûte alles worden gedaan om ze met de rug tegen de muur te zetten.

De **voorzitter**: De heer Van Miltenburg.

De heer **Van Miltenburg** (D66): Ja, voorzitter, ik hoor de PVV weer de ene na de andere feitenvrije bewering deze zaal in slingeren, alsof stikstof onschuldig is voor de natuur. Ja, we kunnen een heel technisch verhaal gaan houden, maar ammoniak als stikstofverbinding is wel degelijk schadelijk voor de natuur in Brabant. Kijkt u naar de natuurdoelanalyses? Kijkt u naar de verzuring? Kijkt u naar wat er gebeurt als u tijdens een wandeling bijvoorbeeld op de Kampina loopt? Ik nodig u heel graag uit om eens een keer met mij daar te gaan wandelen. Ik kan u gewoon aanwijzen wat de resultaten zijn van overmatige stikstofemissie. Daar kunt u niet voor weglopen dus moet u ook verantwoordelijkheid gaan nemen met zovelen hier in deze zaal en het zijn pijnlijke maatregelen, maar we zullen toch iets moeten gaan doen aan natuurherstel, of vindt u dat dat gewoon belachelijk is?

De **voorzitter**: De heer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): De verzuring die ik vooral zie is vanuit de partijen als D66 en ik ben zelf midden in de natuur geboren, bij De Malpie, een Natura 2000-gebied en wat ik daar in mijn leven heb gezien is dat het er vroeger inderdaad beter bij stond, maar de laatste jaren zijn er bulldozers het gebied ingegaan om daar stukken bos om te hakken, zogenaamd om nieuwe natuurontwikkeling te creëren, om daar hele stukken af te graven, want er is een bepaalde natuurdoelstelling omdat er een plantje moet gaan groeien en wat dat stikstofbeleid doet, ja dat is om te voorkomen dat er links en rechts een paar berkenboompjes of brandnetels of bramenstruiken te veel uit de grond komen. Dat is het enige wat er mee gedaan wordt. Dat is het grote risico dat wij lopen terwijl daar genoeg andere mogelijkheden zijn, er werd daarstraks door Natuurmonumenten en het Brabants Landschap gezegd, we moeten allerlei maatregelen nemen, zoals afplaggen en dergelijke. Ik heb hier vaak genoeg gezegd, laat daar gescheperde schaapskuddes het gebied in gaan, zoals hier in Brabant al eeuwenlang het geval is. Prachtige Kempische heideschappen, die kunnen juist dat soort planten weg eten op een hele natuurlijke manier. Dan heb je een stukje cultuurhistorie dat je in stand houdt. Dat is toch veel beter dan hier met allerlei zogenaamd technisch-juridische maatregelen onze boeren het mes op de keel te zetten?

De heer **Havermans** (BBB): De heer Van Miltenburg tot slot.

De heer **Van Miltenburg** (D66): Ja, voorzitter. Het is heel jammer dat de heer Van Hattem er vorige week niet was bij het bezoek hier in Den Bosch, aan het Bossche Broek, waar echt haarfijn werd uitgelegd door ecologen en een boswachter van Staatsbosbeheer hoe dat ecologische systeem werkt, hoe dat ecosysteem werkt, waarom het noodzakelijk is van tijd tot tijd in zo een gebied werkzaamheden te verrichten, zoals u noemt, het afplaggen. Dat is simpelweg om de zadenbank die in die bodem zit met een biodiversiteit weer kans van slagen te geven en via flora, fauna, uiteindelijk weer een bloeiend ecosysteem te krijgen. Dat zouden we graag terug willen hebben. Sterker nog, dat willen we niet alleen, dat moeten we ook en waarom moeten we dat? Omdat het rechtstreeks van impact is, ook op het voortbestaan van zoveel planten en dieren. In die laatste categorie valt ook de mens, want uiteindelijk, mijnheer Van Hattem, als ik naar u kijk, dan zie ik eigenlijk een ondersoort van één van de diersoorten, namelijk de homo sapiens.

De **voorzitter**: De heer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank, voorzitter. Inderdaad, dat is een biologisch volledig correcte conclusie, maar we hadden het net over die natuurgebieden en dan komt het Bossche Broek voorbij en daar hebben we het over graslanden. Die zijn eeuwenlang gebruikt om hooi te kunnen oogsten, om de paarden te kunnen voeden, de paarden die ook met deze maatregel aan de kant worden geschoven, om bijvoorbeeld het vee te laten grazen. Het heeft altijd ook een agrarische functie gehad. Dit landschap is juist ontstaan dankzij onze boeren. Die hebben dit juist eeuwenlang op die manier in stand gehouden, beheerd en gezorgd dat überhaupt dat soort biodiversiteitsaspecten daar aanwezig kunnen zijn. Daar moeten we onze boeren juist dankbaar voor zijn. Dan moeten we niet nu allerlei maatregelen gaan nemen waardoor onze boeren verdwijnen, want die hebben het landschap juist altijd open en natuurlijk gehouden en hebben we dit aan te danken en niet aan allerlei bureaucratische maatregelen waar D66 zo prat op gaat.

De **voorzitter**: Gaat u verder.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voorzitter, het is vandaag al vaak gezegd. Geen bank is bereid om deze sloopmaatregelen te financieren. Kunnen GS daarop reflecteren en reageren? Welke zekerheid hebben GS voor onze boeren? Zeker nu we vandaag ook de BMF alweer hoorden zeggen dat ze geen vertrouwen hebben in de haalbaarheid van de maatregelen en dus de boeren ook weer tot prooi maken van deze activistische milieuclubs. Graag een reactie van GS daarop. Wat we nu zien in deze maatregelen, en ik kan er lang of kort bijilstaan, dit pakket werkt gewoon niet. We kunnen het heel technisch gaan bekijken, maar die maatwerkvoorschriften, dat is slechts een cosmetische operatie. Geen echte oplossing, want het gaat al uit van een bestaande natuurvergunning waarop teruggevallen moet worden. Het is alleen maar een procedurele tussenstap. Niemand schiet hier eigenlijk iets mee op en het zorgt alleen maar voor meer onzekerheid. We hebben al gehoord dat er een paar moties worden ingediend vandaag en zo, en op dit moment voorzie ik nog geen moties, want eigenlijk is de essentie, die moties zijn een doekje voor het bloeden bij slecht beleid. Dit slechte beleid moet eerst van tafel, want niet onze boeren moeten bloeden, maar dit plan moet gewoon van tafel af. Voorzitter, zoals het er nu uitziet, en zoals ik met zekerheid wel kan zeggen, zal de PVV-fractie tegen dit voorstel stemmen, maar we hopen nog dat eerst het college tot inzicht komt en heel dit pakket van tafel haalt en eerst met de agrarische sector zelf aan de slag gaat, eerst met hen in gesprek gaat, want zij hebben de oplossingen, zij moeten ervoor werken, zij hebben de bedrijven, zij hebben de grond, zij hebben de dieren, zij weten wat er speelt en zij hebben al eeuwenlang gezorgd dat er überhaupt natuur is in Brabant. Voorzitter, wij staan vierkant achter onze boeren en ik hoop dat dit college dat ook eens gaat doen. Tot zover.

De **voorzitter**: Dank u wel. Ik geef de heer Van Miltenburg het woord, gaat uw gang, maar ik vertel al vast eventjes dat ik voornemens ben rond 12.30 uur te schorsen, dan weet u dat al even. De heer Van Miltenburg.

De heer **Van Miltenburg** (D66): Dank, voorzitter. Het is al even geleden, maar het moet het laatste jaar van mijn middelbareschooltijd zijn geweest, dat ik een boek las van president John F. Kennedy. In dit boek uit 1956, met de mooie Engelse titel *Profiles in Politics*, geeft Kennedy portretten van enkele politici die de moed hadden om hun eigen overtuiging te blijven volgen, ongeacht de gevolgen. Dit boek kreeg in een van de Nederlandse vertalingen de titel *Moed en Karakter in de Politiek*. Moed en karakter zijn niet alleen nodig in deze politieke arena, maar ook in onze landbouw, die vandaag de dag voor ontzettend grote omschakelingen staat. Of het nu gaat om het produceren van ons dagelijks voedsel in betere balans met de natuur en met onze leefomgeving, of om het aanpakken van de stikstofcrisis, het herstellen van onze natuur en het zorgzaam omgaan met ons water. Voorzitter, Brabantse boeren hebben al eeuwenlang laten zien over een hele bijzondere veerkracht te beschikken. De uitdaging waar zij, waar wij als samenleving voor staan vragen echter meer dan ooit om samenwerking. Ook als er knopen moeten worden doorgehakt die bijzonder pijnlijk zijn en we soms de verbinding met elkaar dreigen te verliezen. Vandaag voorzitter, moeten we zo een knoop doorhakken als het gaat om de Omgevingsverordening en de emissiearme huisvestingssystemen in de veeteelt. D66 vindt het positief dat we nu een meldingsplicht in plaats van een vergunningsplicht op gaan nemen. Wij hebben het vertrouwen dat dit juridisch stand zal houden. De menukaart in bijlage 6 wordt aangepast bij nieuwe ontwikkelingen en zo hoort het ook. We willen bevorderen dat ondernemers blijven investeren in nieuwe maatregelen die daadwerkelijk effectief zijn in de emissiereductie. Voorzitter, we moeten knopen doorhakken, maar laten we daarbij wel oog hebben voor de noden van bijvoorbeeld de jonge boeren. Laten we kijken hoe we met leningen van de provincie kunnen helpen bij de verduurzaming van hun bedrijven en ik heb begrepen dat Lokaal Brabant en de VVD een motie gaan indienen, een motie over al dan niet het financieren ook vanuit de immunisatieportefeuille. Wij zullen daar zeer welwillend naar gaan kijken. Voorzitter, misschien is het gewoon handig in de tweede termijn namens D66 in te gaan op alle ingediende en nog in te dienen moties van collega-Statenleden en deze dan in samenhang te kunnen beoordelen. Laat ik wel enkele woorden wijden ook aan een ander onderwerp, namelijk het onderwerp van hoe wij met grondwater in Brabant omgaan. D66 steunt de wijziging van de Omgevingsverordening om een informatieplicht voor de waterschappen in te voeren. Een informatieplicht die betrekking heeft op de meld-, meet- en registratieverplichting voor grondwateronttrekkers en voor de doorlevering van de verkregen gegevens door de waterschappen aan GS. We moeten zeer zorgzaam omgaan met onze kostbare drinkwatervoorraad en het is dan ook niet meer dan logisch dat we meer grote grondwateronttrekkers gaan belasten. De gebruiker betaalt. Voorzitter, ik begon dit betoog met de verwijzing naar Kennedy en zijn boek over moed en karakter. Moed wordt wel eens beschreven als het vermogen om onder grote druk problemen met elegantie tegemoet te treden. De problemen in de natuur en in de landbouw zijn groot en de druk om daar iets aan te doen is hoog, maar laten we deze problemen wel samen eensgezind als één Brabant met elegantie en oplossingsgericht tegemoet treden. Tot zover.

De **voorzitter**: U wordt geïnterrupteerd door de heer Van Hattem. Hij heeft besloten zijn laatste interruptie aan u te besteden.

De heer **Van Miltenburg** (D66): Ik voel me vereerd, voorzitter.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank, voorzitter, dat doe ik met liefde en plezier, want, nou ja, senator Kennedy, die was destijds, toen hij in 1956 het boek schreef, nog senator, die heeft destijds zich juist ingezet voor de boeren om hun inkomen te verbeteren, want hij zei ook duidelijk, het is de boer die altijd de prijs betaalt in de retail en altijd, zeg maar, de dubbele prijs moet ophoesten.

De heer **Van Miltenburg** (D66): Hij werd niet geïnterrupteerd door PVV'ers. Die bestonden toen gelukkig nog niet.

De **voorzitter**: De heer Van Hattem had het woord. De heer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Het is eigenlijk wrang om te zien dat uiteindelijk een Amerikaanse president die juist opkwam voor het inkomen van de boeren hier door D66 wordt aangehaald, die de

boeren onderuit wil halen. Ik heb eigenlijk één duidelijke vraag aan de heer Van Miltenburg van D66. Hij komt nu met dit pakket van maatregelen vanuit de provincie, wat helemaal twee stappen vooruitloopt op landelijk beleid, wat voor de muziek uitloopt. Heeft de heer Van Miltenburg van D66 vertrouwen in zijn eigen partij die nu met coalitieonderhandelingen bezig is in Den Haag en die daar schijnbaar ook nog met veehouderijmaatregelen, stikstofmaatregelen moet komen? Waarom vindt hij het dan nodig om hier zover voor de muziek uit te lopen? Of zegt hij wij weten het wel beter dan wat mijnheer Jetten daar in Den Haag aan het doen is?

De **voorzitter**: De heer Van Miltenburg.

De heer **Van Miltenburg** (D66): Ja, voorzitter, we lopen absoluut niet vooruit op de muziek. We lopen niet vooruit. We lopen eigenlijk achter bij de aanpak van de problemen die zich in de decennia dat we hier te maken hebben in Brabant met intensieve veeteelt alleen maar opstapelen. Natuurlijk gaan wij kijken hoe het één hier, ons beleid in Brabant, zich gaat verhouden tot het nationale beleid. Sterker nog, we gaan proberen om dat beleid te voeden, want er zijn ambities nodig, ambities om te zorgen voor natuurherstel, ambities om te zorgen dat de landbouwsector, die ik ook een warm hart toedraag, mee kan gaan in de grote opgaves van verduurzaming. Dat is niet alleen het terugdringen van stikstofuitstoot, dan zit het ook op zorgen dat we minder methaan uitstoten, minder CO₂ uitstoten, minder fijnstof uitstoten, dat wij een relatie leggen met de volksgezondheid en zo kan ik nog wel even doorgaan, mijnheer Van Hattem, en daar vind ik u helaas nooit aan de zijde van partijen die zien dat we vooruit moeten.

De **voorzitter**: De heer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank u, voorzitter. Ik hoor de heer Van Miltenburg van D66 nu allemaal minder, minder, minder zeggen. Minder methaan, minder stikstof, et cetera, maar uiteindelijk doelt hij op minder boeren. Hij zegt, ik draag de veehouderij een warm hart toe, maar dat is absoluut niet het geval met deze maatregelen. Sterker nog, hiermee worden de boeren juist voor een blok gezet. Een partij als D66 heeft altijd de mond vol over innovatie, maar er zijn nu heel veel boeren die met innovatieve oplossingen komen, maar die worden juist met deze maatregelen totaal niet serieus genomen, die hebben helemaal geen plek op de zogenaamde menukaart. Wat is nu volgens D66 dan de oplossing voor deze boeren die zelf allerlei innovatieve oplossingen hebben aangedragen? Telt innovatie opeens niet meer als het onze veehouderijen betreft?

De **voorzitter**: De heer Van Miltenburg.

De heer **Van Miltenburg** (D66): Ja, voorzitter. Ik zou mijnheer Van Hattem bijna willen uitnodigen om de stream nog eens even terug te luisteren, want ik heb letterlijk, ik haal mijn spreektekst er even bij, gezegd dat de menukaart in bijlage 6, wordt aangepast aan nieuwe ontwikkelingen, aan nieuwe innovaties en dat dat ook zo hoort. We willen juist ook bevorderen dat ondernemers blijven investeren, maar wel in effectieve maatregelen. In geborgde maatregelen, in maatregelen die uiteindelijk helpen om die stikstofemissie terug te dringen.

De **voorzitter**: Tot slot.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voorzitter, over streaming gesproken, die was straks tijdens mijn betoog even uitgevallen, zeg ik er even voor de goede orde bij van het huis hier. Ik hoop dat iedereen het toch heeft meegekregen, maar de heer Van Miltenburg van D66 heeft het dus nu over die geborgde maatregelen en dat ze nu later in de menukaart meegenomen kunnen worden. We hebben juist gezien dat er al heel veel innovatieve ondernemers zijn hier in Brabant, ik noemde straks bijvoorbeeld de heer Thelosen al, die al werkende maatregelen hebben bedacht en die zijn nu niet meegenomen in de menukaart die vandaag voorligt. Nu moeten we wel een proces ingaan waarbij zaken worden uitgewerkt, waar een hele korte termijn voor geldt, een deadline voor geldt en dan vraag ik mij toch af, waarom zijn die nu niet al meegenomen, terwijl dit al maatregelen zijn die aantoonbaar werken,

die zelfs door de provincie ondersteund zijn. Als je dat nu niet meeneemt, dan neem je het niet serieus. Als je dat alleen maar voor je uitschuift, hebben die ondernemers toch totaal geen zekerheid. Mijn vraag is, wat kan D66 dan toch bieden voor zekerheid aan innovatieve ondernemers als zij stappen zetten en ze elke keer voor het lapje worden gehouden?

De **voorzitter**: De heer Van Miltenburg.

De heer **Van Miltenburg** (D66): Ja, voorzitter, ik hoor van alles en nog wat, maar ik denk dat er echt wel valide redenen zijn waarom bepaalde technieken die nog vaak in ontwikkeling zijn, nu op dit moment niet op de menukaart staan. Dat heeft simpelweg te maken met het feit dat er van tijd tot tijd meer onderzoek nodig is, dat er meer gemeten moet worden en natuurlijk zullen GS, maar ik hoor straks ook heel graag de reactie van GS, op het moment dat een innovatie echt effectief is, dat het geborgd kan worden, dat het een plaats heeft in de Omgevingsverordening, dan zal men daar ongetwijfeld ruimte voor maken. Dan zal de ambtelijke organisatie, want zo gaat het waarschijnlijk, meteen een seintje geven en uiteindelijk ook voorstellen doen die uiteindelijk hier ook in onze politieke arena gaan belanden. Ik kan me gewoon niet anders voorstellen, want we willen allemaal uiteindelijk hetzelfde. In ieder geval, ik hoop dat u dat ook wil, natuurherstel, via geborgde stikstofreductie.

De **voorzitter**: De heer Havermans.

De heer **Havermans** (BBB): Ja, dank u wel, voorzitter. Ik hoorde net ook in dit interruptiedebat voorbijkomen volgens mij over natuurinclusief, biologische boeren, meer boeren. Ik heb het in mijn betoog ook al aangehaald en in onze ogen als wij kijken naar dit plan zijn eigenlijk die sectoren of die boeren die daarnaartoe willen nu het hardste geraakt. Dat zijn vaak bedrijven die relatief gemiddeld zijn, die bezig zijn om te gaan investeren in meer grond om naar die extensivering toe te gaan en die nu eigenlijk een trein van links krijgen die er dwars doorheen ramt en zegt u gaat eerst investeren in dit en dan kijkt u daarna maar weer. Hoe reflecteert D66 daarop?

De heer **Van Miltenburg** (D66): Dat is heel simpel. Er zullen altijd in een transitie, want daar hebben we het over, omschakeling van de landbouw, er zullen altijd gevallen zijn die ik betitel als schrijnende gevallen. Een van die categorie gevallen zijn de jonge boeren die vaak nog niet zeg maar over het investeringsvermogen beschikken ten opzichte van de gevestigde ondernemers die al langer meedraaien. Dat is een categorie waarvan ik hoop dat we die echt ook met leningen bijvoorbeeld uit een immunisatieportefeuille, binnen de kaders die ook gesteld worden binnen het beleid rondom de immunisatieportefeuille, dat die mogelijkerwijs gesteund kunnen gaan worden. Hetzelfde geldt voor de biologische landbouw. Ik zou heel graag willen ook dat we graslanden en daar zijn GS ook al mee bezig, dat we die beschikbaar houden. Ik zou heel graag willen dat we bij de extensivering op zoek gaan naar nieuwe verdienmodellen, dat we ook zeg maar de producten echt kunnen verwaarden en dat de consument ook bereid is om daar de portemonnee voor te trekken, maar dat zullen we wel samen moeten gaan doen en dat kan niet in één dag, want we hebben te maken met een transitie. Er zullen altijd hiccups zijn, er zullen altijd obstakels zijn, er zullen helaas, zeg ik hier ook bij, want zo eerlijk moeten we zijn, altijd schrijnende gevallen zijn die bij u en bij mij aankloppen. Laten we daar proberen elke keer maatwerk voor te bieden als het gaat om oplossingen.

De **voorzitter**: De heer Havermans.

De heer **Havermans** (BBB): Ja, voorzitter, dat zie ik dan toch als een toezegging, want ik verwacht dat er heel veel van die gevallen zijn. Dan verwacht ik ook dat D66 voor al die gevallen mee in de bres springt. Ik ben toch wel verrast eigenlijk. Dit beleid is al in 2017 een keer, 2019, daar werd dit volgens mij ook eigenlijk al duidelijk dat boeren in investeringen moeten investeren die zich niet terugverdienen, waardoor dat hun andere plannen on hold gezet worden. Nu wordt gezegd, ja we moeten nu nog gaan kijken hoe we die kunnen gaan helpen. Volgens mij is dit al jaren bezig en u blijft hier maar prediken en meerdere partijen, ja we moeten meer extensiveren, meer biologisch. U had daar al lang veel werk voor kunnen maken. U weet ook dat de markt waarin zij opereren heel

weerbarstig is en dat bedrijven die daarnaartoe geforceerd worden en dat gaan we in de komende maanden nog wel vaker bespreken met de andere onderwerpen die voorliggen, dat u die gaat forceren naar een markt die al helemaal niet toereikend is en gaat u dan of net als vroeger als Mansholt zeggen, u krijgt een basisinkomen, terwijl u hier volgens mij die woorden vaak heel erg vervloekt?

De **voorzitter**: De heer Van Miltenburg.

De heer **Van Miltenburg** (D66): Voorzitter, ik hoor verschillende dingen. Ik hoor u onder andere zeggen dat we al lang in positie zouden zijn geweest om dingen te regelen, maar u bent zelf in positie geweest. Sterker nog, u bent nog in positie, u heeft een minister van Landbouw die de afgelopen tijd simpelweg op haar handen is blijven zitten. U bent vertegenwoordiger van een partij die in Den Haag er als de kippen bij was om die 24 miljard van een Transitiefonds om zeep te helpen, die nu dankzij CDA en D66, vorige week gepresenteerd, uiteindelijk weer terug moet gaan komen. We weten de financiële invulling nog niet, maar er is in ieder geval weer een opening geboden. U gaat mij hier heel gemakkelijk verwijten maken, terwijl u zelf de afgelopen tijd met uw partij in Den Haag op de handen heeft gezeten. Dat is te gemakkelijk, voorzitter.

De **voorzitter**: De heer Havermans.

De heer **Havermans** (BBB): Ja, voorzitter, ik ben niet degene die in Den Haag zit. Ik zit hier in Brabant en vertegenwoordig hier en u kunt van mij op aan dat mijn partij donders goed weet hoe ik in de wedstrijd zit en wat ik van hen hoop daar te krijgen. Ik kan u ook vertellen als u het nieuws afgelopen paar weken heeft gevolgd dat het absoluut niet aan de inzet van onze minister zou hebben gelegen om op dit dossier stappen te zetten. Het zijn misschien niet de stappen die u zou verkiezen, maar ik wil verre, verre wegwerpen dat de minister op haar handen is blijven zitten. Volgens mij zeggen de nieuwsberichten van de afgelopen tijd, meer dan genoeg, hoe en wat. Betreft dat plan, u weet net zo goed als ik, dat met opkopen er niks gaat gebeuren, ja, dan kwamen de boeren weg, maar daar is een andere nog niet mee geholpen.

De **voorzitter**: Ik vraag stilte in de zaal, want ik vind het veel te onrustig worden. We gaan straks schorsen, maar dat is nu nog niet. De heer Van Miltenburg.

De heer **Van Miltenburg** (D66): Ja, voorzitter, ik hoor geen vraag, maar dan toch wel even. Ik hoor u wel zeggen, de nieuwsberichten van de afgelopen tijd, ja, de nieuwsberichten van de afgelopen tijd, van gister zelfs nog, wijzen op een gigantisch hoogoplopend conflict tussen uw eigen BBB-ministers, minister Tieman en uw landbouwminister als het gaat om luchtkwaliteit, waterkwaliteit in relatie tot mest. De nieuwsberichten van de laatste tijd wijzen enkel en alleen op het feit dat u niet eensgezind doorpakt in Den Haag op de werkelijke maatschappelijke uitdaging van deze tijd.

De **voorzitter**: Laten we ons nu vooral focussen op het gesprek hier. Ik ga door naar de heer Minkels.

De heer **Minkels** (Forum voor Democratie): Dank u wel, voorzitter. Ik hoor de heer Van Miltenburg net zeggen, ook met dit beleid moeten boeren blijven innoveren en ook investeren. Kan de heer Van Miltenburg dan uitleggen hoe de boeren moeten investeren als er geen enkele bank is die het wil financieren?

De heer **Van Miltenburg** (D66): Banken financieren wel, op het moment dat er een goede businesscase onder ligt. Op het moment dat iemand geen bedrijfsopvolger heeft, dan gaat een bank natuurlijk niet meer tonnen investeren. U zult toch echt moeten kijken naar de casuïstiek. Ik vind het overigens veel te gemakkelijk, voorzitter, dat de Nederlandse Vereniging van Banken een brief met onder andere ook een juridische analyse naar ons stuurt, terwijl ik denk ja, in dit geval, bankier blijf bij

uw vak. U heeft misschien heel veel kennis van financiën, maar als het gaat om juristerij, dan vertrouw ik liever Hekkelman Advocaten en een landsadvocaat.

De **voorzitter**: Gaat uw gang mijnheer Minkels.

De heer **Minkels** (Forum voor Democratie): U kunt het wel heel makkelijk vinden dat de bank die brief stuurt, maar het feit is wel dat die brief gestuurd is en wat erin staat, dat ze dus geen leningen verstrekken.

De heer **Van Miltenburg** (D66): Ik denk dat het echt te gemakkelijk is. Er staat echt iets anders in. Men heeft zorgen en ik snap ook wel dat die zorgen uiteindelijk aan het briefpapier worden toevertrouwd. Onder andere ook met een agrarische lobby en een Rabobank, die ook onderdeel is van de Nederlandse Vereniging van Banken, want zo werkt het in deze wereld. Het is te gemakkelijk om nu zeg maar met die brief, die ik hier overigens bij me heb, voorzitter, te gaan wapperen en te zeggen, niets kan meer gefinancierd worden, want dat is gewoon niet de realiteit.

De **voorzitter**: De heer Minkels, tot slot.

De heer **Minkels** (Forum voor Democratie): Ja, je kunt wel zeggen dat het te gemakkelijk is en u begrijpt dat de bank zorg heeft, maar degenen die de meeste zorg hebben staan hierbuiten en dat zijn de boeren.

De **voorzitter**: Ik ga naar mevrouw Hamerslag.

Mevrouw **Hamerslag** (Partij voor de Dieren): Dank, voorzitter. Ik hoorde de heer Van Miltenburg twee tegenstrijdige dingen zeggen waar ik dan dus een vraag over heb. Aan de ene kant hoor ik hem zeggen dat... Ik hoor een harde knal hier, voorzitter, vandaar dat ik even stil was. Aan de ene kant hoor ik hem zeggen dat hij pleit voor een integrale aanpak, omdat er meer problemen zijn met landbouw dan alleen maar stikstofuitstoot. Dat deel ik natuurlijk helemaal, maar tegelijkertijd hoor ik hem ook zeggen dat deze menukaart die voorligt met eisen of manieren om stikstof te reduceren ook een goede is. Alleen deze methoden om stikstof te reduceren, dragen juist niet bij aan die integrale aanpak. Elke boer die nu een grote investering doet om zo een stikstofreductiesysteem te implementeren, die gaat natuurlijk dan dus de komende tijd niet voor een echte integrale aanpak. Hoe ziet mijnheer Van Miltenburg dit?

De **voorzitter**: De heer Van Miltenburg.

De heer **Van Miltenburg** (D66): Ja, voorzitter, misschien dan toch even in alle scherpste. U heeft mij niet horen zeggen één integrale aanpak op dit moment. U heeft mij verschillende vraagstukken horen benoemen, waaronder ook het reduceren van CO₂ en methaan, heel erg belangrijk ook in de veeteelt zoals u weet, of fijnstof of problemen rondom volksgezondheid. Die kunnen we simpelweg niet op één moment allemaal aanpakken. Er zal een zekere volgorde in zitten. We moeten op een gegeven moment knopen doorhakken. Een van die knopen moeten we vandaag doorhakken, want als we niets doen en wachten tot die hele kluwen een keer weer ontward kan worden, dan zal het waarschijnlijk wachten zijn, voorzitter, tot sint-juttemis. Sint-juttemis, want simpelweg, we moeten op een gegeven moment wel vooruit. Als we helemaal niets doen, dan krijgen we Brabant en ook Nederland niet van het slot.

De **voorzitter**: Mevrouw Hamerslag.

Mevrouw **Hamerslag** (Partij voor de Dieren): Nu snap ik wat de heer Van Miltenburg bedoelde toen hij zei dat hij hoopt dat boeren blijven investeren, want dat is inderdaad de kant waar het op gaat. Als je al die problemen apart van elkaar na elkaar gaat proberen op te lossen, dan moet je dit

jaar een investering doen voor iets tegen stikstof en volgend jaar een investering voor iets tegen fijnstof en het jaar daarna een investering voor iets tegen mest. Is dat dan inderdaad de kant die de heer Van Miltenburg op wil of deelt hij met mij het idee van dat eigenlijk je dus wel één integrale oplossing moet hebben zodat boeren niet elke keer opnieuw hoeven te investeren?

De heer **Van Miltenburg** (D66): Ja, voorzitter, in de ideale wereld heeft mevrouw Hamerslag gelijk. Alleen we leven helaas niet in die ideale wereld. In de ideale wereld zouden we zorgen dat een Rijksoverheid verantwoordelijkheid neemt en dat de provincies aan het roer staan voor de uitvoering en dat ze verder het nationaal beleid kunnen invullen vanuit provinciale belangen. Zoals ik net al heb aangegeven, ook in het debatje met de heer Havermans, ja, we hebben gewoon simpelweg de constatering met elkaar te maken dat het afgelopen jaar er helemaal niks is bereikt in Den Haag en dus leven we niet in een ideale wereld en dus zullen we uiteindelijk als Brabant onze nek moeten uitsteken, moeten zorgen dat we uiteindelijk toch zelf onze verantwoordelijkheid nemen als het gaat om Brabant van het slot te krijgen, natuurherstel en dus stikstofreductie.

De **voorzitter**: Mevrouw Hamerslag tot slot.

Mevrouw **Hamerslag** (Partij voor de Dieren): Ik deel de analyse van de heer Van Miltenburg wat betreft dat we nu niet in een ideale wereld leven, maar laten we dan samen stappen zetten richting wel die ideale wereld. Laten we die stip op de horizon zetten en die kant op bewegen en dat dan ook echt doen in plaats van met een hele grote zigzag elke keer van de een naar de andere kant kleine stukjes bewegen. Laten we samen naar die toekomst, want volgens mij delen wij wel die stip.

De heer **Van Miltenburg** (D66): Ja, dank. Eens, voorzitter en ik hoorde u zeggen ideale wereld. Ik bedoel vooral de ideale wereld, maar uw idealen zijn voor een heel groot deel ook, denk ik, de D66-idealën. Alleen het gaat er vooral om, voorzitter, hoe we die met elkaar zo snel mogelijk bereiken. Dank.

De **voorzitter**: Dank u wel. De laatste die ik het woord geef is, voor de pauze dan, mevrouw Van de Ven.

Mevrouw **Van de Ven** (CDA): Dank u wel, voorzitter. Voorzitter, collega's, agrariërs, en dank aan alle aanwezigen en aan de sprekers. Vandaag bespreken we een voorstel dat veel eerder gaat naar een technische wijziging in de Omgevingsverordening, dat veel verder gaat dan een technische wijziging in de Omgevingsverordening. Dit besluit raakt de kern van wie wij zijn als provincie. Het raakt de toekomst van onze agrarische sector, het vertrouwen in de overheid en het raakt de rechtszekerheid van duizenden ondernemers en gezinnen en dus moeten we de vraag durven stellen, wat voor provincie willen wij zijn? Een provincie die perspectief biedt en de menselijke maat hanteert? Of een provincie die met onhaalbare deadlines en juridisch wankel beleid, boeren in de hoek drukt, onzekerheid vergroot en polarisatie voedt? Laat ik beginnen met de feiten. De voorgestelde aanscherping van ammoniakemissie-eisen lijkt op papier misschien ordelijk, maar in de praktijk is het een knellend keurslijf. Ondernemers weten niet waar ze aan toe zijn. Banken zeggen 'zonder vergunning geen financiering', adviseurs waarschuwen 'deze regeling wordt een ramp', experts spreken van 'Brabant als een juridisch en politiek rampgebied' en meer dan 500 agrariërs voelen zich genoodzaakt te demonstreren. Dat doe je niet wanneer je het ergens een beetje lastig mee hebt. Dat doet de sector alleen wanneer het water hen aan de lippen staat. Voorzitter, dit is geen theoretische weerstand. Dat is een alarmsignaal. Ik vraag de coalitiepartijen eerlijk, neemt u deze signalen serieus? Graag een antwoord hierop van alle coalitiepartijen. Dan het tweede punt. De provincie wijkt af van het IPO-plan waar wij zelf een handtekening onder hebben gezet. Het IPO-plan zegt integraliteit, juridische borging, en ruimte voor de boer om zelf te kiezen hoe emissiereductie wordt ingevuld. Onze eigen commissaris van de Koning zei het letterlijk tijdens een interview bij Kockelmann. De boer moet zelf kunnen kiezen voor emissiereductie, juridisch geborgd en verankerd in de wet. Wat doet dit college? Het kiest niet voor borging, het kiest niet voor integraliteit en het kiest voor cherry-picking. Voorzitter, als je een huis bouwt maar alleen de voordeur neerzet zonder fundering kun je niet zeggen

dat het bouwplan is gevolgd. Hier gebeurt hetzelfde. Eenzijdig beleid uit het IPO-plan wordt uitvergroot, maar de juridische verankering en de keuzevrijheid, de kern van datzelfde plan, wordt genegeerd. Dan die beruchte deadline van 1 juli. Voorzitter, laten we eerlijk zijn. Dit is een datum die vooral symbolisch en politiek is, juridisch niet houdbaar en praktisch niet uitvoerbaar. Zelfs de gedeputeerde gaf aan, bronmaatregelen onderzoeken we nog, we willen meewerken aan een proefproces. Prima, maar hoe rijm je dat met een keiharde deadline? Hoe kun je ondernemers een verplichting opleggen waarvan u zelf zegt dat de juridische houdbaarheid nog moet worden getest? Wat gebeurt er zodra actiegroepen handhaving eisen? Het college zegt dat er een vrijwaring is, behalve als handhaving wordt gevraagd. Behalve als handhaving wordt gevraagd is er geen vrijwaring. Voorzitter, dat is geen vrijwaring, dat is een valkuil. Een stok om ondernemers mee te slaan en u reikt hem zelf aan. Dan durft men te zeggen, elke maatregel roept weerstand op. Nee, voorzitter. Niet elke maatregel brengt 500 boeren op de been. Niet elke maatregel leidt tot zestien plus dertien insprekers. Dat is geen normale weerstand, dat is wanhoop. Het college beweert dat deze wijziging vergunningverlening weer op gang brengt, maar deskundigen, zoals het advies van Hekkelman, zeggen letterlijk, er ontstaat wel een referentiesituatie. Dat betekent juist meer juridisch gedoe, meer vertraging en meer onzekerheid. Laten we helder zijn, dit voorstel draagt niet bij aan dierwaardigheid, het draagt niet bij aan innovatie, het draagt niet bij aan integraliteit en het draagt al zeker niet bij aan vertrouwen. Het enige dat dit voorstel doet is druk zetten om de druk zonder dat het een oplossing brengt. Dan het bestuursakkoord, voorzitter.

De **voorzitter**: Ik zie dat u wordt geïnterrupteerd door mevrouw Meuwissen. Zij heeft het woord.

Mevrouw **Meuwissen** (VVD): Dank u wel, voorzitter. Ik hoor mevrouw Van de Ven een aantal keren zeggen dat er geen keuzemogelijkheid is in het voorstel dat nu voorligt. Het kan zo zijn dat de keuzes niet bevallen, maar volgens mij zitten er zeker wel keuzemogelijkheden in. Of ziet u dat echt anders?

De **voorzitter**: Mevrouw Van de Ven.

Mevrouw **Van de Ven** (CDA): Dank u wel, voorzitter. Er zitten een klein aantal keuzemogelijkheden in, maar dat zijn end-of-pipe maatregelen. Wat de boeren hier ook allemaal aangeven, zij willen integrale oplossingen. Ze willen ook kijken naar dierwaardigheid. Ze willen gewoon integraal kunnen innoveren. Zoals Partij voor de Dieren net aan de heer Van Miltenburg vroeg, waar kunnen ze dat dan? Moeten ze dan nu tonnen investeren in een Lely Sphere, volgend jaar moeten ze weer in de dierwaardigheid gaan innoveren. Wat u vraagt is gewoon niet integraal en ik hoor het hier ook meerdere coalitiepartijen zeggen, we moeten naar integraliteit. Ook de natuurorganisaties zeggen we moeten naar integraliteit, die zojuist ingesproken hebben. Waarom luistert u daar niet naar?

De **voorzitter**: Mevrouw Meuwissen.

Mevrouw **Meuwissen** (VVD): Dank u wel, voorzitter. Volgens mij luisteren we daar heel goed naar, want volgens mij is er ook aangegeven dat de menukaart nog kan worden aangevuld met nieuwe maatregelen of innovatie. Ik zou toch willen beweren dat er wel mogelijkheid is voor innovatie en vooruitgang.

De **voorzitter**: Mevrouw Van de Ven.

Mevrouw **Van de Ven** (CDA): Dank u wel, voorzitter. Ja, de menukaart kan worden aangepast, of aangepast zegt u, maar u moet wel voor 1 juli a.s. uw innovatie op uw stal hebben geknoopt. U moet de melding doen zo snel mogelijk en dan moet u kiezen uit de Lely Sphere of uit het CowToilet of uit een van de duizend luchtwassers die op die menukaart staan nu, op dit moment. Er zijn boeren inderdaad, als Stefan Thelosen en dergelijke, die zijn met nieuwe innovaties bezig met geld van deze provincie, bronmaatregelen. Er zijn mensen die doen aan groengasbewerking, dagontmesting, die staan er niet op. Met andere woorden, als voor 1 juli, als u de deadline laat staan, die nu in deze

Omgevingsverordening staat, dan dwingt u ze om een end-of-pipe maatregel te treffen, dan hebben ze geen keuze uit het keuzemenu. Dat wil ik de VVD even meegeven. Denk daar even over na.

De **voorzitter**: Mevrouw Meuwissen.

Mevrouw **Meuwissen** (VVD): Dank u wel, voorzitter. Die datum staat al een hele tijd. Het geldt met name voor stallen die vijftien respectievelijk twintig jaar oud zijn, dus wat dat betreft hadden ook al eerder maatregelen kunnen worden getroffen. Voor bepaalde categorieën zijn andere maatregelen mogelijk om aan de reductie te voldoen, dus dit beeld deel ik niet. Dank u wel.

De **voorzitter**: Mevrouw Van de Ven gaat verder.

Mevrouw **Van de Ven** (CDA): Dank u, voorzitter. Ja, ik wil hier nog even op reageren. U zegt iedere keer de datum, die is er al sinds 2017 en sinds 2017 is hij naar voren gehaald. Hoe vaak heeft de VVD hem ook al naar achteren moeten zetten omdat uw beleid, omdat het beleid gewoon niet mogelijk is, omdat u iets vraagt wat niet kan en dat doet u nu wederom en u jaagt hiermee de agrarische sector in een juridisch moeras en dat willen wij voorkomen.

Ik ga verder, dank u wel. Voorzitter, het bestuursakkoord, de coalitiepartijen hebben in hun bestuursakkoord prachtige woorden opgeschreven. Gelijkwaardigheid, open en eerlijk, rechtsstatelijk, iedere Brabander heeft regie over zijn eigen leven en het vertrouwen in de overheid vergroten, maar dan moeten we ook eerlijk durven kijken naar wat hier vandaag voorligt, want hoe geeft dit voorstel iemand regie? Hoe is dit eerlijk? Hoe is dit luisteren en hoe is dit rechtsstatelijk? Het matcht niet en het CDA vraagt de coalitie om rechtstreeks antwoord. Waar rijmt dit besluit met uw eigen afspraken? Voorzitter, het CDA wil niet dat deze provincie nog verder afdrijft van haar boeren en van haar eigen beloftes. Wij bieden daarom een constructieve en een noodzakelijke handreiking. Wij dienen een reeks amendementen en moties in die wel leiden tot zekerheid en perspectief.

De **voorzitter**: Ja, maakt u uw verhaal even af anders, en dan geef ik de heer Van Miltenburg, u was toch al bijna klaar of niet? Oh nog niet, dan ga ik naar de heer Van Miltenburg.

De heer **Van Miltenburg** (D66): Ja, dank, voorzitter. Ik hoor u het woord rechtsstatelijkheid gebruiken, maar rechtsstatelijkheid, moeilijk woord, betekent ook dat u de Europese rechterlijke verplichting ook nakomt. Hoe reflecteert u daarop? De Natura 2000-regelgeving is onderdeel van onze rechtsstaat, is onderdeel van ons rechtsbestel. Hoe ziet u dat?

De **voorzitter**: Mevrouw Van de Ven.

Mevrouw **Van de Ven** (CDA): Dank u wel, voorzitter. U hoort mij niet zeggen dat wij daar niet aan moeten voldoen. Dat hoort u mij niet zeggen. Omwille van dat u hieraan wilt voldoen, gaat u aan een bepaald plan voorbij dat nu onze partijen landelijk hebben voorliggen. Daar ga je compleet aan voorbij door er één onderdeelje uit te pikken en te zeggen, beste Brabantse boeren, ga 1 juli maar voldoen.

De **voorzitter**: De heer Van Miltenburg.

De heer **Van Miltenburg** (D66): Ja, dan toch, voorzitter, de vraag, maar hoe gaat u aan die verplichtingen voldoen op korte termijn? Hoe gaat u voorkomen dat er handhavingsverzoeken worden ingediend die uiteindelijk ook door de rechter gaan worden getoetst en van tijd tot tijd ook gaan worden goedgekeurd? Hoe gaat u ervoor zorgen, samen met D66 in Den Haag, dat wij als Brabant het voorbeeld zijn voor hoe we de rest van Nederland weer van het slot krijgen? Hoe gaat u zorgen dat u eigenlijk in een nieuwe situatie belandt, voorzitter, waarbij u uiteindelijk toch gaat bewegen en ook vooral de beweging op de boerenerven mogelijk gaat maken?

De **voorzitter**: Mevrouw Van de Ven.

Mevrouw **Van de Ven** (CDA): Ja, dank u wel, voorzitter. Ja, deze riedel horen wij natuurlijk iedere keer. Brabant moet openblijven dit, handhaving dit en daar gaat u als D66, de boeren die hier op het plein staan voor slachtoffers, door deze wurgmaatregel te nemen? Dat kan toch niet waar zijn? Daar kunnen zij toch niet het slachtoffer van zijn? Van het feit dat hier handhavingsverzoeken in het provinciehuis liggen? Dat kan niet bestaan.

De **voorzitter**: De heer Van Miltenburg.

De heer **Van Miltenburg** (D66): Ja, voorzitter, ik heb inderdaad misschien meerdere vragen in één vraag gesteld, maar ik hoor vooral een jibak als antwoord en geen oplossingen die uiteindelijk Brabant en Nederland verder gaan brengen. Ik wil u toch echt wel vragen om eens te reflecteren, misschien moeten wij samen een keer naar Den Haag, op wat daar gebeurt, wat er nu aan onderhandelingen plaatsvindt, maar ook hoe dat zich verhoudt tot de Brabantse situatie. Brabant is uniek, is uniek in Nederland, in de zin dat wij hier niet weglopen van onze verantwoordelijkheid, maar die verantwoordelijkheid pakken, voorzitter.

De **voorzitter**: Mevrouw Van de Ven.

Mevrouw **Van de Ven** (CDA): Ja, daar wil ik graag op reflecteren, want dan legt u mij in de mond dat wij die verantwoordelijkheid niet zouden nemen. Die neemt het CDA wel degelijk, maar het kan niet bestaan dat je mensen in rechtsonzekerheid brengt door het beleid dat nu voorligt. Dat wil ik echt de coalitiepartijen meegeven. De rechtszekerheid die gewoon niet geborgd is in dit plan dat nu voorligt en dat is mijn waarschuwing. Ik ga u nu een handreiking doen. Wij hebben een aantal amendementen. Amendement Naar een realistisch juridisch houdbare invoeringsdatum 1 juli 2027. Denk daarover na beste coalitiepartijen. Dan een wijziging van artikel 3.98 dat, indien men op 1 juli niet voldoet, wat inderdaad totaal niet kan, dat men niet gehandhaafd gaat worden. Dan een motie over de financiering voor de systemen uit de menukaart, een motie over de subsidieregeling voor de vrijstellingsverordening en een motie over het vergroten van de rechtszekerheid. Voorzitter, dit is geen vertragingstactiek, dit is verstandig bestuur, dit is rechtszekerheid en dit is de menselijke maat. Tot slot, voorzitter. Wij kunnen vandaag kiezen voor beleid dat juridisch wankelt, dat ondernemers in onzekerheid duwt, dat polarisatie vergroot en dat het vertrouwen in de overheid verder ondermijnt of we kiezen voor verstandig, houdbaar, menselijk en toekomstgericht beleid. Het CDA kiest voor dat laatste en wij zullen u een hand toesteken om gezamenlijk tot een gedragen oplossing te komen. Beste D66, wij tonen moed en karakter om samen tot de gedragen oplossing te komen en laten we dankbaar en trots zijn op onze agrarische sector die voor ons voedsel zorgt. Dank u wel, voorzitter.

Amendement A29-2025 Naar een realistische en juridisch houdbare invoeringsdatum

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 12 december 2025,

Behandelend Statenvoorstel; 43/25 Vaststellen omgevingsverordening Noord-Brabant-regelwijziging tweede herzien ontwerpbesluit

Besluiten, dat in artikel 3.98, eerste lid, aanhef, van bijlage A, bij Tweede herzien ontwerpbesluit | Nota van wijziging Statenvoorstel 43/25 Vaststellen omgevingsverordening Noord-Brabant - regelwijziging 2, de tekstpassage:

"Vanwege de instandhoudingsdoelstellingen voor N2000-gebieden is het vanaf 1 juli 2026 op ieder veehouderij verplicht maatregelen te treffen als bedoeld in artikel 3.59 Besluit kwaliteit leefomgeving die ammoniakemissies verminderen zodat;"

vervalt en gewijzigd dient te worden in de volgende tekst:

Vanwege de instandhoudingsdoelstellingen voor N2000-gebieden is het vanaf 1 juli 2027 op iedere veehouderij verplicht maatregelen te treffen als bedoeld in artikel 3.59 Besluit kwaliteit leefomgeving die ammoniakemissies verminderen zodat;"

Toelichting:

In de voorliggende *Regelwijziging 2 Omgevingsverordening Noord-Brabant* een verplichting wordt opgenomen waarbij veehouderijbedrijven uiterlijk 1 juli 2026 moeten voldoen aan aangescherpte ammoniakemissie-reductie-eisen;

Naar aanleiding van input vanuit agrarische ondernemers, financiële dienstverleners en adviesorganisaties blijkt dat deze datum niet haalbaar is vanwege lopende onderzoeken naar bronmaatregelen, onduidelijke juridische borging en beperkte uitvoeringscapaciteit;

De gedeputeerde heeft aangegeven dat ze graag mee wil werken aan een proefproces dat invloed kan hebben op de juridische houdbaarheid van de regeling

Rechtszekerheid voor ondernemers een zwaarwegend principe is dat door Provinciale Staten en het College nadrukkelijk is onderschreven;

Veehouders tijd nodig hebben om passende technieken te selecteren, vergunningen te verkrijgen, verbouwingen te doen en financiering te regelen, hetgeen thans niet binnen de gestelde termijn mogelijk is;

Een onrealistische deadline leidt tot handhavingsrisico's, juridische procedures en mogelijk stilvallen van bedrijfsontwikkelingen;

Een verschuiving van de datum met één jaar geen beleidsversoepeling, maar een noodzakelijke borging van uitvoerbaarheid en rechtmatigheid betreft, indien er meer duidelijkheid is vanuit de landelijke overheid;

Dat het noodzakelijk is te bezien of een melding, alvorens structurele invoering plaatsvindt, eerst in een proefproces wordt beproefd om te beoordelen of deze juridisch, praktisch, financieel standhoudt

Met dit amendement wordt voorkomen dat ondernemers worden geconfronteerd met een niet-uitvoerbaar deadline, terwijl onderzoeksresultaten, juridische toetsing en uitvoeringskaders nog in ontwikkeling zijn. Een realistische termijn versterkt de rechtszekerheid, verlaagt het risico op juridische procedures en draagt bij aan een ordelijke invoering van emissiereductiemaatregelen en toekomstperspectief van Brabantse (jonge) agrarische ondernemers

CDA Brabant
Tanja van de Ven

Motie M191-2025 Subsidies voor milieu-investeringen uit de Menukaart via vrijstellingsverordening

"De Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 12 december 2025,

behandelend bij Statenvoorstel 43/25 - Vaststellen Omgevingsverordening Noord-Brabant (regelwijziging 2)

Constaterende dat:

- De *Menukaart* behorend bij de Omgevingsverordening diverse milieu-investeringen bevat die noodzakelijk zijn voor het realiseren van provinciale doelen;

- Voorbeelden hiervan zijn onder andere emissiereducerende systemen, brongerichte verduurzamingsmaatregelen en voer- en managementmaatregelen
- De kosten voor deze investeringen voor ondernemers aanzienlijk zijn;

Overwegende dat:

- De jaarlijkse lasten voor ondernemers toenemen door noodzakelijke milieu-investeringen, terwijl inkomsten niet evenredig meestijgen;
- De provincie bij financiële ondersteuning rekening moet houden met de Europese staatssteunregels;
- De Algemene landbouwwijstellingsverordening (LVV) ondersteuning voor milieu-investeringen mogelijk maakt met een maximaal subsidiepercentage van 65% voor ondernemers en 85% voor jonge ondernemers;
- Gerichte subsidiëring deze investeringen kan versnellen en daarmee de uitvoering van de Omgevingsverordening ondersteunt;

Van oordeel dat:

- Een provinciale subsidieregeling onder de vrijstellingsverordening ondernemers effectief kan ondersteunen bij de noodzakelijke transitie;
- De regeling ruimte moet bieden om de maximale percentages van 65% en 85% waar mogelijk te benutten;

Verzoekt het College van Gedeputeerde Staten:

- Een voorstel op te stellen voor een subsidieregeling voor milieu-investeringen uit de menukaart, gebaseerd op toepassing van de relevante vrijstellingsverordening (LVV);
- Daarbij uit te gaan van:
 - Een maximaal subsidiepercentage van 65% voor ondernemers,
 - Een maximaal subsidiepercentage van 85% voor jonge ondernemers;
- De regeling zodanig vorm te geven dat deze voldoet aan de staatssteunregels en praktische uitvoerbaarheid;
- De dekking dient gezocht te worden bij het eerstvolgende afweegmoment (perspectiefnota)
- Dit dekkingsvoorstel aan de Staten voor te leggen zo snel mogelijk na de vaststelling van de Omgevingsverordening.

En gaat over tot de orde van de dag."

CDA Brabant
Tanja van de Ven

Motie M192-2025 Financiering voor systemen uit de Menukaart

"De Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 12 december 2025, behandelend het Statenvoorstel 43/25 - Vaststellen Omgevingsverordening Noord-Brabant (regelwijziging 2)

Constaterende dat:

- in de *Menukaart* diverse maatregelen en systemen zijn opgenomen die nodig zijn om uitvoering te geven aan de Omgevingsverordening;
- Voorbeelden hiervan zijn o.a. (1) emissiereducerende systemen in de veehouderij, (2) voer- en managementmaatregelen, en (3) bronmaatregelen aangevuld met systemen en maatregelen die nog aan menukaart worden toegevoegd
- De implementatie van dergelijke systemen aanzienlijke investeringen vraagt van initiatiefnemers;

Overwegende dat:

- De financiële lasten voor betrokken partijen toenemen, terwijl hun structurele inkomsten niet meestijgen;

- Het bieden van financiële ondersteuning door de provincie zorgvuldig moet worden vormgegeven in verband met staatssteunregels;
- Het ontbreken van passende financiering de uitvoering van de Omgevingsverordening kan vertragen en daarmee de provinciale doelstellingen in de weg kan staan;
- Systemen zoals de Lely-sphere, Cowtoilet, luchtwassers etc. grote investeringen vergen van de ondernemers;

Verzoekt het College van Gedeputeerde Staten:

- Een voorstel uit te werken voor passende financiële ondersteuning voor maatregelen en systemen uit de Menukaart;
- De regeling zodanig vorm te geven dat deze voldoet aan de staatssteunregels en praktische uitvoerbaarheid;
- Daarbij leningen als instrument te onderzoeken en te betrekken, waaronder:
 - Laagrentende en revolverende leningen,
- De dekking zal gezocht dienen te worden bij het eerstvolgende afweegmoment (perspectiefnota);
- En dit dekkingsvoorstel zo snel mogelijk voor te leggen aan Provinciale Staten ter beoordeling;

En gaat over tot de orde van de dag."

CDA Brabant
Tanja van de Ven

Motie M193-2025 Vergroten rechtszekerheid

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 12 december 2025, behandelend het Statenvoorstel 43/25 Vaststellen Omgevingsverordening Noord-Brabant-regelwijziging 2

Constateernde dat:

- Het IPO heeft samen met VNG, Unie van Waterschappen, NAJK en LTO een bouwstenennotitie Emissiereductie Landbouw gemaakt.
- Er een kabinetsformatie gaande is waar hoogstwaarschijnlijk afspraken gemaakt worden over het stikstofbeleid.
- Onderdeel van het nieuwe beleid zijn waarschijnlijk generieke maatregelen en bedrijfsspecifieke doelstelling
- Vooruitlopend op de landelijke aanpak de provincie Brabant eigenstandig stállebeleid heeft ontwikkeld met bedrijfsspecifieke emissiedoelen.

Overwegende dat:

- Dat de kans aanzienlijk is dat het landelijke beleid niet helemaal gaat aansluiten bij het huidige provinciale beleid.
- Dat stikstofreductie hand in hand moet gaan met toekomstperspectief voor agrariërs
- voorkomen moet worden dat veehouders te maken krijgen met dubbele regelgeving en twee verschillende manieren van doelstelling.
- De Omgevingsverordening van Noord-Brabant regelmatig wordt aangepast.

Verzoekt Gedeputeerde Staten:

- Zodra het landelijk beleid is ingevoerd te onderzoeken of het Brabantse beleid in lijn gebracht kan worden met het landelijk beleid en zo nodig de Omgevingsverordening hierop aan te passen.
- Provinciale Staten tijdig bij deze aanpassingen te betrekken.

En gaat over tot de orde van de dag."

Fractie CDA Brabant
Tanja van de Ven

Motie M194-2025 Handhavingsperspectief voor verduurzamende veehouders

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 12 december 2025, behandelend het Statenvoorstel 43/25 "Vaststellen omgevingsverordening Noord-Brabant - Tweede Herzien ontwerpbesluit I"

Constateerende dat:

- Veehouders die aantoonbaar bereid zijn te investeren in emissie reducerende maatregelen vóór 1 juli 2026, bijdragen aan verduurzaming;
- Deze bedrijven tijdens het traject naar emissiereductie geconfronteerd kunnen worden met handhaving op overtredingen die direct samenhangen met de beoogde emissiereductie;

overwegende dat:

- Het bieden van tijdelijke rechtszekerheid kan stimuleren dat veehouders tijdig investeren in emissiereductie;
- Regels over handhaving niet in de omgevingsverordening thuishoren, maar in beleidsregels van GS;

verzoekt Gedeputeerde Staten:

- Beleidsregels op te stellen waarin wordt vastgelegd dat, indien een veehouder vóór 1 juli 2026 aantoonbaar de intentie toont om te investeren in emissiereducerende maatregelen, gedurende deze termijn geen handhaving plaatsvindt voor zover de overtreding rechtstreeks samenhangt met de situatie waarop de voorgenomen emissiereductie betrekking heeft;
- Deze beleidsregels op te nemen in het Handhavingsperspectief T&H

En gaat over tot de orde van de dag."

CDA Brabant
Tanja van de Ven

De **voorzitter**: Dank u wel, mevrouw Van de Ven. Ik schors de vergadering voor drie kwartier.

Schorsing

De **voorzitter**: Ik heropen de vergadering en geef het woord aan de heer Koevoets.

De heer **Koevoets** (Lokaal Brabant): Dank u wel, voorzitter. Misschien voordat ik echt begin, ontvang ik bericht dat ook in Zeeland, waar een debat wordt gevoerd vandaag, aandacht besteed is aan de verklaring die u heeft voorgelezen, voorzitter, en zij werpen die acties ook verre van zich en steunen ons in die verklaring. Voorzitter, er worden geen vergunningen verleend. Brabant zit al te lang op slot. Dit is slecht voor de economie, de natuur en ook voor de landbouw. Ook gaat dit ten koste van de ondernemers en het ondernemersklimaat in Brabant. We vinden het als Lokaal Brabant belangrijk dat er weer ruimte komt voor economische en maatschappelijke ontwikkelingen als woningbouw, energietransitie en verduurzaming van de land- en tuinbouw. Daarom is het noodzakelijk dat we de natuur herstellen en dat vergunningverlening weer breed en structureel op gang wordt gebracht, met rechtszekerheid en duidelijkheid voor ondernemers. Ondernemers zijn bereid om hun bijdrage te leveren aan de benodigde stikstofreductie, maar ze hebben dan wel een duidelijk meerjarig bedrijfseconomisch perspectief nodig. Juist ook de landbouw heeft dit nodig. Bovendien zijn er steeds grotere zorgen over de handavings- en intrekkingsverzoeken en er is een blijvende grote onzekerheid bij agrariërs over de stabiliteit en de continuïteit van het overheidsbeleid en daardoor kunnen ook zij niet de gewenste stappen zetten naar verduurzaming en een toekomstige bedrijfsvoering. Voorzitter, de zojuist door mij opgelezen tekst zal u bekend in de oren klinken, want het is overgenomen of geleend uit het bouwstenendocument Emissiereductie Landbouw van onder meer LTO, NAIK en IPO, maar het sluit ook naadloos aan bij de visie van Lokaal Brabant op deze problematiek. We moeten

komen tot emissiereductie om daarmee Brabant open te krijgen. Om daadwerkelijk perspectief op vergunningverlening voor alle sectoren, inclusief de landbouw, weer op gang te krijgen en we moeten nu actie ondernemen en niet wachten tot Den Haag een ei gelegd heeft op dit gebied. Het zittende kabinet heeft bewezen niet bij machte te zijn op dit gebied stappen te zetten. Een nieuw kabinet is hopelijk daadkrachtiger op dit gebied en de formatienotitie van D66 en CDA is helder en sluit aan bij het bouwstenendocument. We zien daarin goede stappen vooruit. Niet alleen sturen op een ongrijpbare kritische depositiewaarde of alleen sturen op NDA's, sturen op emissiewaarden. Zaken waar de boer zelf wel en direct de hand in heeft. Vaak heb ik de afgelopen weken horen zeggen dat Brabant een andere koers vaart dan wat is opgenomen in de door mij genoemde documenten. Voorzitter, daar zit naar de mening van Lokaal Brabant echt niet zoveel licht tussen. We zijn verheugd dat we doelen stellen die behaald moeten worden in 2035. Dat sluit al perfect aan. De boer moet aan het stuur komen. Ieder bedrijf krijgt een doelstelling. Ook meten is weten, wat we letterlijk terugvinden in de notitie van D66 en CDA, is voor ons een bekende aanpak. Waar we als Lokaal Brabant aan de coalitie zijn gaan deelnemen, hebben we gezegd dat op dit gebied geen onmogelijke eisen worden gesteld. Dat houden we vol. We hebben gezegd dat als er geen innovatieve systemen voorhanden waren er niet geëist mag worden dat stallen verduurzaamd zouden zijn. Nu zijn er systemen en managementmaatregelen beschikbaar en is het tijd dat er actie wordt ondernomen. Echter, ook nu geldt, wat Lokaal Brabant betreft, we mogen niet eisen wat niet gerealiseerd kan worden. Daarom vragen we GS wat te doen indien een veehouder wel wil innoveren, doch de adviseur, de leverancier of wellicht de provincie zelf niet in staat is te leveren voor 1 juli. In de formatienotitie van CDA en D66 treffen we ook de intentie aan om boeren gericht te ondersteunen om te verduurzamen. We zien dat GS dit ook, wellicht mede in reactie op onze vragen tijdens de themabijeenkomst, hebben opgenomen. We zouden, net als in de formatienotitie, hier verder willen gaan en we vragen door middel van een motie die we samen met de VVD indienen en met Volt, met name voor jonge boeren een financiële regeling in te richten voor veehouders en akkerbouwers. Voorzitter, om innovatie echt een kans te bieden, moet de menukaart een dynamisch document zijn. Het is al meer genoemd vandaag. Zo maken we waar dat de boer aan het stuur komt. Daarom dienen we samen met de VVD opnieuw twee moties in. Eén om het uiterste profijtvolle en met name ook als het gaat om emissiereductie groene gas te benutten en één om daar waar door middel van pilots vaak ook in combinatie met meten is weten goede en werkelijke resultaten worden geboekt die zo snel als mogelijk is toe te laten. Om daadwerkelijke emissiereductie te behalen en te borgen kan niet altijd volstaan worden met het installeren van nieuwe systemen in oude stallen. We roepen GS in een motie op om te kijken of er mogelijkheden zijn om vernieuwbouw toe te staan binnen een melding. We zien daar mogelijkheden toe indien de aanpassing enkel en alleen wordt gedaan om tot emissiereductie en dus natuurbehoud te komen. Voorzitter, we kijken uit naar de reactie van GS op onze vragen en moties en we hopen dat op basis van het bouwstenendocument en de formatienotitie snel een Haags beleid tot stand komt waar we ook in Brabant ons voordeel mee kunnen doen. We nemen hierop in Brabant een voorschot omdat stilstand ons al te ver naar achteren geworpen heeft. Tot slot, Lokaal Brabant blijft erbij dat we, ondanks de stikstofproblematiek, moeten blijven strijden voor het perspectief voor de agrarische sector. Dat we moeten blijven beseffen dat we, als we over boeren spreken, we het dan hebben over Brabanders, over mensen die een waardevolle bijdrage leveren aan onze cultuur, bestaansrecht en de economie, kortom, ons Brabants bestaan. Deze boeren verdienen een menswaardige benadering en we hebben ze hard nodig om ons vooruit te helpen om Brabant vitaal en duurzamer te maken. Dank u wel.

Motie M195-2025 Boeren verdienen een brede financiële ondersteuning

"Provinciale Staten van Noord-Brabant in vergadering bijeen op 12 december 2025, behandelend statenvoorstel 43/25 Vaststellen Omgevingsverordening

Constatierende dat:

- GS de bereidheid hebben uitgesproken om met name jonge ondernemers financieel te willen ondersteunen bij het voldoen aan de verplichtingen vanuit de Omgevingsverordening en hiervoor voorstellen te ontwikkelen;

- De agrarische sector naast reductie van ammoniakemissie ook nog diverse andere forse uitdagingen op zich af krijgt zoals de aanpak van gewasbescherming, dierenwelzijn, overgangsgebieden en klimaat;
- Dat ondernemers ook voor deze opgaven investeringen moeten doen;
- GS in de Nota van Wijziging 43/25G aangeeft dit te willen verwerken in het actieplan 'Jonge Boeren', wat binnenkort gepresenteerd wordt.

Overwegende dat:

- een sterke, duurzaam producerende en toekomstgerichte agrarische sector van groot belang is voor Brabant in verband met voedselvoorziening en een mooi en leefbaar buitengebied;
- Er door (jonge) veeboeren en akkerbouwers forse investeringen moeten worden gedaan om in te spelen op regelwijzigingen, zoals met betrekking tot beregening en gewasbescherming;
- het wenselijk is ondernemers dusdanig te ondersteunen dat zij vanuit een integrale benadering de verduurzaming van hun bedrijf kunnen vorm geven;
- dat er voorbeelden zijn als het Investeringsfonds Duurzame Landbouw van het Groenfonds die een dergelijke integrale ondersteuning vorm geven;

Verzoekt Gedeputeerde Staten om:

- Door middel van leningen uit Immunisatieportefeuille de financiële ondersteuning van jonge boeren dusdanig vorm te geven dat deze ondersteunt bij het investeren in het integraal verduurzamen van hun bedrijf
- dit te betrekken bij het Actieplan 'Jonge Boeren';

En gaan over tot de orde van de dag."

namens de Fractie van:

Lokaal-Brabant, VVD, Volt,
Hubert Koevoets Carola Meuwissen Inge Vossen-van Beers

Motie M196-2025 Dagontmesting als reducerende maatregel

"Provinciale Staten van Noord-Brabant in vergadering bijeen op 12 december 2025

Constaterende dat:

- Mest een belangrijke grondstof is voor de productie van groen gas;
- Het snel afvoeren van mest uit de stal (dagontmesting) kan leiden tot minder ammoniakemissie en meer groen gas

Overwegende dat:

- Productie van groen gas een extra economische drager kan worden in de veehouderij;
- Dagontmesting ontbreekt op de menukaart zoals opgenomen in het voorstel voor bijlage VI van de verordening in de nota van wijziging 43/25G;
- Dit het gevolg is van het op dit moment ontbreken van een voldoende onderbouwde effectiviteit voor wat betreft ammoniakemissie;
- Er op diverse fronten hard gewerkt wordt om deze onderbouwing beschikbaar te maken;
- Gedeputeerde Staten het voornemen hebben bijlage VI en de daarin opgenomen menukaart periodiek aan te passen om zo de keuzemogelijkheden voor veehouders om ammoniakemissie te reduceren zo groot mogelijk te houden

Verzoekt Gedeputeerde Staten om

- Zodra de beschikbare informatie dat mogelijk maakt dagontmesting al dan niet in combinatie met mono-mestvergisting als ammoniakemissie reducerende maatregel toe te voegen aan de menukaart;

- Waar mogelijk binnen de lopende trajecten rond ammoniakemissie-reductie en mestbewerking het beschikbaar komen van informatie te bevorderen;
- Onze Staten te informeren over de opname van dagontmesting in de menukaart

En gaan over tot de orde van de dag."

namens de Fractie van:

Lokaal-Brabant, VVD,
Hubert Koevoets Carola Meuwissen

Motie M197-2025 Perspectief voor pilots

"Provinciale Staten van Noord-Brabant in vergadering bijeen op 12 december 2025, behandelend statenvoorstel 43/25 Vaststellen Omgevingsverordening

Constaterende dat:

- In Brabant verschillende veehouders meedoen aan pilots of initiatieven om te zoeken naar alternatieven om emissies te reduceren;

Overwegende dat:

- De thans in bijlage VI Maatregelen ammoniakemissiereductie behorende bij paragraaf 3.8.5 van de Omgevingsverordening Noord-Brabant opgenomen menukaart niet voorziet in de middels deze pilots en initiatieven verkregen alternatieven;
- Dankzij het proces van "Meten is Weten" voor een aantal van deze initiatieven is komen vast te staan dat deze effectief de emissie (substantieel) verlagen;

Verzoekt Gedeputeerde Staten om

- Zodra de beschikbare informatie dat mogelijk maakt deze alternatieve procedures toe te voegen aan de menukaart;
- Waar mogelijk binnen de lopende trajecten rond emissiereductie het beschikbaar komen van informatie te bevorderen;
- Onze Staten te informeren over de opname van deze alternatieven in de menukaart

En gaan over tot de orde van de dag."

namens de Fractie van:

Lokaal-Brabant, VVD,
Hubert Koevoets Carola Meuwissen

Motie M198-2025 Vernieuwbouw mogelijk maken binnen de melding

"Provinciale Staten van Noord-Brabant in vergadering bijeen op 12 december 2025, behandelend statenvoorstel 43/25 Vaststellen Omgevingsverordening

Constaterende dat:

- De wijziging van de Omgevingsverordening boeren verplicht om in hun oude stal een nieuw huisvestingssysteem te installeren;

Overwegende dat:

- De technische en economische levensduur van zo'n oude stal vaak is verlopen;
- In een oude stal het verblijfsklimaat voor de dieren vaak niet optimaal te krijgen is, ook niet met een nieuw huisvestingssysteem;
- Het niet zeker is dat een zgn. vernieuwbouw de juridische toets kunnen doorstaan en het wel zinnig is dit uit te vinden;

Verzoekt Gedeputeerde Staten om:

- Onderzoek te doen naar de mogelijkheden om vernieuwbouw toe te passen binnen een melding maatregelen ammoniakemissiereductie zoals beschreven in de Omgevingsverordening;
- Indien nodig hiervoor op zoek te gaan naar veehouders die willen participeren in een dergelijk onderzoek, inclusief het testen van de juridische houdbaarheid;
- Waar nodig de participant(en) in dit proces tegemoet te komen indien blijkt dat de test van de juridische houdbaarheid faalt

en gaan over tot de orde van de dag."

namens de Fractie van:

Lokaal-Brabant, VVD,
Hubert Koevoets Carola Meuwissen

De **voorzitter**: Dank u wel. Mijnheer Havermans, laatste interruptie. Gaat uw gang.

De heer **Havermans** (BBB): Dank u wel, voorzitter. De laatste woorden van de heer Koevoets kan ik toch moeilijk rijmen met de rest van zijn betoog. Daarom ga ik vragen of de heer Koevoets, gezien ook de insprekers, de onzekerheid en de angst die bij hen heerst vandaag en niet over, weet ik hoeveel tijd, dat moties en amendementen allemaal uitgewerkt zijn, hoe hij reflecteert op die angst, op die onzekerheid in relatie tot dat hij wel vindt dat de mensen, zoals ook te lezen in het artikel, niet aan het onmogelijke gehouden moeten worden en dat er nu allerlei wensen nog op tafel komen die nog uitgewerkt moeten worden. Waarom is dat niet gebeurd? Kan de heer Koevoets reflecteren op de inbrengen van al die insprekers?

De heer **Koevoets** (Lokaal Brabant): Ik kan daar zeker op reflecteren, want die nemen we zeer serieus en daar hebben we ook goed naar geluisterd en we hebben gelukkig ook, behoudens van de insprekers, ook vele berichten mogen ontvangen, al in aanloop naar vandaag toe. Gelukkig spreken we ook veel mensen rechtstreeks. Ik heb dat gelukkig mogen doen, een aantal mensen ook telefonisch contact mee gehad de afgelopen weken. Dat geeft aan dat we wel degelijk luisteren naar wat daar gezegd wordt. Het is, zoals al vaker gezegd, het is ook wel vijf voor twaalf wat dit betreft. We hebben een Omgevingsverordening staan waarbij staat dat eigenlijk iedereen op 1 januari al iets moet doen. Dat leek ons geen goed idee, vandaar dat we vorig jaar een motie ingediend hebben om dit te verdagen naar 1 juli. Kennelijk duurt die uitwerking een aantal maanden en ligt nu dit voorstel voor. We denken dat er alternatieven zijn. We denken dat we, geluisterd ook naar mensen die wij hebben gesproken in de sector, met voorstellen die zij wel omarmen, waarvan zij zeggen, daar kunnen we echt meters mee maken en daar kunnen we resultaten mee halen, die worden ook bevestigd door, zoals ik al zei, de 'meten is weten'-methodiek en we denken dat we daar wel mee vooruit kunnen komen. Het is nu tijd dat we wat gaan doen, want als we dit nu niet doen en weer uitstellen tot langer, dan worden er weer geen vergunningen verleend. Ook met name niet voor die veehouders die een volgende stap willen zetten, die wellicht niet alleen om emissiereductie een bedrijf willen uitbreiden of aanpassen en daar willen we echt ruimte voor maken.

De **voorzitter**: De heer Havermans.

De heer **Havermans** (BBB): Ja, voorzitter, ik hoor hele mooie en warme woorden en geruststellingen, maar ik hoor ook een aantal vaak terug gehoorde dingen. Het is vijf voor twaalf. Volgens mij is het onderliggende beleid van dit, in 2009 werd er al gezegd het is vijf voor twaalf. We zitten nu in 2025, het is nog steeds vijf voor twaalf. Er is in 2017, met de Rav-systematiek ook gezegd, ja, maar er komen innovaties bij. Dit blijft een revolverend iets, het komt allemaal voor elkaar. We zien al de dag van vandaag dat het niet zo is. De menukaart, precies hetzelfde. Alles zou erop komen wat er maar was. Uiteindelijk komen er twee systemen op en die uiteindelijk al geborgd zijn.

Als we op die toer door blijven gaan, dan snap ik wel dat er helemaal nooit duidelijkheid komt en dan denk ik zelfs dat de mooie woorden die hier uitgesproken worden, van ja maar het gaat allemaal goed komen, we gaan het onderzoeken en het komt wel, is toen ook gezegd. De boeren staan hier op de stoep, staan hier vol wanhoop en kan ik hen nou overtuigen, of samen met u, dat dit echt gaat gebeuren? Ik kan het niet.

De heer **Koevoets** (Lokaal Brabant): Ja, ik heb ook geen kristallen bol, dus ik kan ook niet zeggen wat er gebeurt, maar ik weet wel dat er bereidheid is van dit college, dat heb ik tenminste ook op 28 november de gedeputeerde horen zeggen, dat als er systemen zijn waarvan je nu al kunt zeggen dat ze inderdaad helpen om die emissiereductie te verlagen, dat je die ook kunt toepassen. Dat is de gelijkwaardigheid die daarin zit. Het staat misschien niet op de menukaart, maar zoals u weet, in een goed restaurant kun je ook wel eens wat naast het menu bestellen en dat is wat we hier willen doen. We willen inderdaad perspectief geven, maar we moeten ook zorgen dat we die menukaart dynamisch blijven aanpassen en ik roep iedereen op om met pilots die al gehouden zijn of dingen die ze weten, om die echt naar voren te brengen en te zorgen dat die op de menukaart gezet kunnen worden.

De **voorzitter**: Mijnheer Havermans.

De heer **Havermans** (BBB): Ja, voorzitter. Deze vind ik toch wel een dooddooener, pilots zijn er al. Familie Thelosen, we hebben vanmorgen een spreker gehad die al zes jaar bekend is bij de provincie. We weten dat dagontmesting voor mestvergistings al jaren bewezen techniek is die nog veel meer doet dan alleen ammoniak. Het is er allemaal, maar het wordt niet gefaciliteerd. Die discussie hebben we met u ook al vaker gehad en er zijn mooie moties op ingediend voor de bühne, want er wordt uiteindelijk aan het echte probleem geen oplossing geboden. Daarbij twijfel ik toch zeker wel aan de bereidheid van deze coalitie en dit college of daar ooit echt nog een keer verandering in komt. Het kan, het kan nu en het kon gisteren al, maar er wordt gewoon geen uitwerking aan gegeven en als er al uitwerking aan gegeven wordt, zo dat het onmogelijk is voor bedrijven om daarin te stappen en dat de grote grootmachten ermee weggaan. Dat noemen we dan lokaal en Lokaal Brabant, ik betwijfel het.

De **voorzitter**: De heer Koevoets.

De heer **Koevoets** (Lokaal Brabant): In reactie daarop, ja ik hoorde de heer Havermans ook spreken over juridische borging en al dat soort zaken. Het is goed om te snappen dat we die zaken die we toe willen voegen aan de menukaart ook geborgd hebben. Juist omdat we die pilots die u noemt, van Thelosen enzovoorts, ook opgenomen willen worden, zo snel mogelijk opgenomen willen hebben, zo snel mogelijk in de menukaart, dienen wij de motie in om met name die pilots en alternatieve methodes op te gaan nemen in de menukaart en in het palet dat we beschikbaar hebben.

De **voorzitter**: Voordat ik mevrouw Van de Ven het woord geef, eventjes het volgende. Dat geldt voor iedereen die nog moties en amendementen indient. Noem alsjeblieft ook even het nummer.

De heer **Koevoets** (Lokaal Brabant): Ik heb geen nummer.

De **voorzitter**: De naam bedoel ik, sorry, zodat wij er een nummer aan kunnen geven.

De heer **Koevoets** (Lokaal Brabant): Oké, heel goed.

De **voorzitter**: Dan is dat handig, anders wordt het een beetje een zoekplaatje. De naam graag. Mevrouw Van de Ven.

Mevrouw **Van de Ven** (CDA): Ja, dank u wel, voorzitter. Opvolgend op wat de heer Havermans zegt, u heeft het over de menukaart, die wijzigt nog. Kunt u mij eens vertellen, wat moet nu een boer doen, want u gaat instemmen, of tenminste u geeft aan, ik wil instemmen met 1 juli a.s. 1 juli moet de innovatie op de stal zitten, moet het gerealiseerd zijn. Wat gaat u tegen een boer zeggen? Nou ga in januari maar een melding doen en dan? Stel dat hij een bronmaatregel en die komt er een keer, eind juni komt die er een keer op, wat moet hij doen?

De **voorzitter**: Graag via de voorzitter. De heer Koevoets.

De heer **Koevoets** (Lokaal Brabant): Dank u, voorzitter. Ik denk dat in antwoord op de vraag van mevrouw Van de Ven, die boer moet kijken wat voor zijn situatie van toepassing is, het beste systeem is om emissie te reduceren en hij kan kiezen uit de menukaart die er nu al is. Dan kan hij, denk ik, redelijk probleemloos een melding maken. Zo niet, dan denk ik dat hij zich inderdaad met die melding tot de provincie moet wenden, als hij een alternatief wil voorstellen en moet vragen of dat de gelijkwaardigheidstoets kan ondergaan. Wellicht kan de gedeputeerde daar wat meer richting aan geven. Wij hebben duidelijk gesteld, ook 28 november, en ook van de gedeputeerde teruggekregen, dat als de boer dat wil en als de boer ervoor gaat om die emissiereducerende maatregelen te nemen, dat hij die melding moet doen, als hij dat niet uit kan voeren voor 1 juli, dat er dan inderdaad coulance wordt toegepast en dat er dan inderdaad niet wordt gehandhaafd op dat gebied. Dat vinden wij een heel goede methodiek, want we blijven erbij, wat niet kan, dat kan niet.

De **voorzitter**: Mevrouw Van de Ven.

Mevrouw **Van de Ven** (CDA): Dat laatste, dat het 1 juli dan niet zou worden toegepast, dat staat nog niet in de Omgevingsverordening op dit moment. We hebben daar een motie voor gemaakt. Ik ga ervan uit dat u die dan steunt, dat die handhaving dan in ieder geval niet plaatsvindt op 1 juli voor die bedrijven. Dan geeft u aan, wij willen niet het onmogelijke vragen van mensen. Met zo een melding die je nu op 1 juli hebt staan, vraag je wel degelijk het onmogelijke, want er is geen rechtszekerheid. U vraagt eigenlijk van een ondernemer, ga een innovatie aanvragen, maakt mij niet uit wat u aanvraagt, de Lely Sphere, de CowToiletten, luchtwasser, maar de rechtszekerheid kunt u niet bieden. Hoe kunt u dan instemmen met deze Omgevingsverordening, met 1 juli a.s.?

De heer **Koevoets** (Lokaal Brabant): Het is in ieder geval beter dan 1 januari a.s., want dat staat nu in de Omgevingsverordening, voorzitter. We hebben dit laten toetsen. We hebben gevraagd aan GS om dat te laten toetsen, bij Hekkelman, bij de landsadvocaat en daar komt voldoende comfort uit om te zeggen dat die zekerheid er is van die melding. Kijk, voorzitter, als je een vergunning aanvraagt, dan kan die ook bestreden worden, kan die ook aangepakt worden bij de rechter en dat hebben we in het verleden al verschillende keren gezien. 100% rechtszekerheid, helaas, dat is er niet. Er is maar één echt 100% zekerheid in het leven en die kennen we allemaal. We hopen daar ver van te blijven, maar dat is de realiteit. Wij zijn voldoende gerustgesteld door de adviezen van Hekkelman en Pels Rijcken dat we met deze melding, met deze menukaart, aan de slag kunnen en dat ook boeren daarmee aan de slag kunnen en wij roepen iedereen op die een stal heeft van vijftien of twintig jaar of ouder om daarmee aan de slag te gaan en voor 1 juli op de lijn te komen bij de provincie.

De **voorzitter**: Mevrouw Van de Ven, tot slot.

Mevrouw **Van de Ven** (CDA): Ja, dank u wel. Ja, de advocaten zeggen wij denken dat het mogelijk is, dus dat is geen harde datum. Er is gewoon geen 100% rechtszekerheid, dat weet u ook. Een bestuur dat vraagt om iets te doen aan inwoners zonder 100% rechtszekerheid, dat is niet behoorlijk.

De heer **Koevoets** (Lokaal Brabant): Ja, helaas kan ik daar mevrouw Van de Ven niet bij helpen, voorzitter. Er zijn geen 100,0% zekerheden of in ieder geval niet heel erg veel in het leven en ik denk ook niet dat we die kunnen geven. Dat kunnen we ook niet geven als we zouden zeggen, we wachten nog een tijdje, want dan komen wellicht ook andere vergunningen ter discussie. Wat ons

betreft hebben wij comfort dat we hiermee verder kunnen en dat ook hier de agrarische sector mee verder kan. Dank u wel.

De **voorzitter**: Dank u wel. De heer Rutjens is al warmgelopen en die staat al klaar. Hij heeft het woord.

De heer **Rutjens** (JA21): Dank u wel, mevrouw de voorzitter. Dames en heren, Brabanders, het lijkt soms wel alsof we in parallelle en heel erg gescheiden werelden wonen. Of er een bureaucratische wereld is en een echte wereld en die contrasteren nogal. In de ene wereld ben je misschien vroeg opgestaan, hebt wat werk gedaan en bent naar het provinciehuis gekomen, al dan niet op je eigen trekker. Dan sta je op het voorplein omdat de toekomst, jouw toekomst, van die van jou en je gezin op het spel staat. In de andere wereld wacht de stekker-BMW met chauffeur zodat je op de achterbank nog wat stukken kan doornemen. Die twee werelden komen nu hier in de zaal en bij het provinciehuis bij elkaar. Dat contrast kon niet groter zijn. Net als de uitkomst, want het succes van politici nu betekent dat het woordgegochel heeft gewonnen en dat er een nieuwe verordening doorgaat, maar dat betekent een drama voor de Brabantse boeren. Brabantse boeren die misschien tegen beter weten in, denken dat het zin heeft hier de mening te verkondigen, terwijl het echte gesprek achter gesloten deuren al heeft plaatsgevonden met het maatschappelijk midden, of hoe ze die klimaat- en natuurlobbyisten ook willen noemen. Ambtenaren en dure advocaten hebben een juridische werkelijkheid geschapen in hun vergaderruimtes, terwijl mensen thuis in hun voortbestaan bedreigd zijn, wanneer de terreurgroep MOB weer eens een keer een handhavingsverzoek indient of een rechtszaak begint. Het lijkt wel op een parallelle wereld als je in de ene bureaucratische wereld het hebt over natuurdoelanalyses, een AERIUS-model, octagonen en een uitgerekende depositie die niet gemeten wordt.

De **voorzitter**: De heer Van Miltenburg.

De heer **Van Miltenburg** (D66): Voorzitter, ik richt me nu tot u. Ik vind eigenlijk de woordkeus terreurgroep gewoon niet oké.

De **voorzitter**: Ik snap dat u hier naar voren komt, want ik was inderdaad aan het nadenken en ik vind wel dat we dat niet moeten doen.

De heer **Van Miltenburg** (D66): Dank.

De **voorzitter**: Gaat u verder mijnheer Rutjens.

De heer **Rutjens** (JA21): Dank u wel. Het lijkt wel op een parallelle wereld. Als je in de bureaucratische wereld woont waar natuurdoelanalyses, AERIUS, octagonen en depositie-uitrekeningen je werkelijkheid zijn, terwijl in de echte wereld die begrippen ervoor zorgen, die ammoniakemissie-eisen, die door Brabant, door het provinciebestuur zijn verzonnen en opgelegd, dat dat betekent dat je direct wordt geschaad. Dat je geen vergunningaanvraag kan doen, maar dat je dus nu een melding moet doen voor diezelfde luchtwasser die nu dan op een lijst staat en dat je geen vergunning krijgt, maar een maatwerkvoorschrift. Dat betekent dus dat het risico en de kosten in de echte wereld voor de agrarische ondernemer zijn. Banken willen dat niet financieren. In de bureaucratische wereld zeggen GS, ze begrijpen het niet en we gaan ze het uitleggen. We zijn erg benieuwd of dat inmiddels al gelukt is. In de echte wereld worden boeren wel een stuk armer en ook niet als je dat in de bureaucratische wereld investeren noemt, heeft dat nog steeds hetzelfde gevolg. Ondertussen wordt de natuur niet beter en raakt Brabant niet van het slot. Erger nog, de zogenaamde latente ruimte wordt afgeroomd. Voor mensen die het geluk hadden nog een vergunning te krijgen, wordt dat stukje eigendom ook nog eens een keer aangetast. Dat in dezelfde week dat de Amercentrale een nieuwe vergunning krijgt. Een nieuwe vergunning voor hun ruimte die ze nog hadden. Ze hadden een vergunning in 2011 en in 2015, tien jaar geleden, hebben ze ketel 8 gesloten. Die ruimte wordt nu meegerekend om ze een nieuwe natuurvergunning te geven. Die latente

ruimte wordt meegerekend om hen wel voor die energietransitie een vergunning te geven, terwijl boeren een melding moeten doen en dan maar hopen dat ze ergens geld vandaan toveren om te kunnen voortbestaan. Vanavond gaan boeren weer terug. Teleurgesteld naar huis, de gure decembermaand in. Wij hebben een kerstdiner, gezellig, hopelijk met veel producten van Brabantse bodem. Laten we ons wel afvragen waar die inderdaad vandaan komen, door wie die worden gemaakt en of dat in de toekomst nog steeds mogelijk zal blijven. Dank u wel.

De **voorzitter**: Mevrouw Hamerslag heeft het woord.

Mevrouw **Hamerslag** (Partij voor de Dieren): Dank, voorzitter. Voorzitter, met de feestdagen in het vooruitzicht is het niet meer dan toepasselijk dat we het hebben over een menu. Wordt het soep of salade, trifle of tiramisu? Of toch maar weer gourmetten? Een menu geeft het idee dat er keuze is, maar net zoals die keer dat de familie had besloten om naar een 'all you can eat'-wokrestaurant te gaan, waar ik als veganist een feestmaal had van friet met gewokte champignons, kan schijn bedriegen. Ik wil graag een goede keuze maken voor het milieu, voor dierenwelzijn, voor mijn gezondheid, maar dat is ingewikkeld als de omgeving waar je je in bevindt gericht is op het maken van andere keuzes. Hoe groot is het contrast tussen dat wokrestaurant en mijn favoriete plantaardige restaurant in Tilburg? Het maken van een keuze wordt heel erg bepaald door de omgeving en de context waar je je in bevindt. Dat gevoel bekruipt mij ook bij de keuzes uit deze stikstofaanpak. Het is gelukkig mogelijk om te extensiveren, natuurinclusief te worden of nog beter biologisch. De enige manier van boeren die echt rekening houdt met gezondheid, milieu en dierenwelzijn. De context waarin boeren zich bevinden is niet ingericht om die keuze makkelijk te maken. Nederland heeft tot nu toe stevast gekozen voor het creëren van een context waarin megastallen normaal werden gevonden. Sterker nog, zonder megastal kon je niet meer meedoen. Elke keer als een boer een nieuwe stal wilde bouwen, moest hij intensiveren als voorwaarde voor een lening. Kleine boeren kwamen niet meer mee, werden uitgekocht of gingen failliet. Steeds meer landbouwdieren, steeds minder boeren. De omgekeerde wereld. Ook het menu aan keuzes die boeren kunnen maken in de vernieuwde ammoniakreductieaanpak is opgesteld in die context. Om de negatieve gevolgen enigszins te beperken werd gekozen voor lapmiddelen, de maagzuurremmers na de vette hap. Elke keer die lapmiddelen, om maar die ongezonde context te kunnen blijven behouden. Tovervloeren, de PAS, luchtwassers en Stallendeadlines die keer op keer verschoven werden. Nu hikken we als provincie al jaren aan tegen de vraag, welke omgeving willen wij creëren? Een die stuurt naar keuzes die goed zijn voor het milieu, dierenwelzijn en gezondheid? Of toch niet? Er wordt meerdere kanten opgestuurd. Aan de ene kant wordt natuurinclusief gestimuleerd en aan de andere kant wordt het opzetten van nieuwe vee-industrieën, kweekvissen, insecten gefaciliteerd. Echte keuzes blijven uit en de context blijft onveranderd. Deze week kwam nieuw onderzoek uit waarin bleek dat mensen in de buurt van geitenstallen wonen een vergrote kans hebben op longontsteking. Is dat een gezonde omgeving? Deze week zijn er in een stal in Uitwijk 80.000 kuikens doodgemaakt omdat daar vogelgriep was geconstateerd. Is dat een omgeving met dierenwelzijn? Het gaat deze week weer over de grote veelheid stikstof uit ammoniak. Is dat goed voor het milieu? Al deze voorbeelden hebben één ding gemeen. Megastallen. Ik mis de integrale blik op landbouw. Ja, er wordt iets geprobeerd tegen stikstof, maar daarbij zijn al die andere problemen die zijn ontstaan door tientallen jaren intensiveren nog niet weg. Er wordt nog steeds heel veel ruimte ingenomen door de industrie die voornamelijk exporteert. Er wordt steeds fijnstof en CO₂ uitgestoten en we zitten nog steeds met een overschot aan mest. Luchtwassers passen niet in een beweging naar een zorgvuldige, gezonde, duurzame en diervriendelijke landbouw. Met luchtwassers kan in theorie ammoniakemissie worden gereduceerd, maar in de praktijk gaan ze gepaard met negatieve effecten voor het welzijn van de gezondheid, de dieren, de boeren en door een ongezonder stalklimaat. Bovendien leiden luchtwassers tot hogere investeringskosten voor de agrariër en tot hoger water- en energieverbruik. Het is nog niet eens zeker of deze maatregelen voldoende effect zullen hebben. Het advies dat de provincie heeft gevraagd, laat dat zien. Draagt dit bij aan gezondheid, milieu of dierenwelzijn? In de oordeelsvormende themabijeenkomsten heb ik me gematigd positief uitgelaten tegenover GS. Met de Omgevingsverordening, zoals die vandaag voorligt, mag de vrijgekomen stikstofruimte niet worden opgevuld met meer dieren. Dat je niet aan de ene kant kan proberen iets te doen aan stikstofuitstoot,

maar tegelijkertijd meer dieren kan houden, dat was mijn partij al lang duidelijk. Zoals ik toen ook al zei, langzaam bewegen GS een beetje richting de Partij voor de Dieren, maar nog niet genoeg. Om nog een stap in de goede richting te doen, dienen wij het amendement Luchtwassers dragen niet bij aan duurzame landbouw in, waarmee de Omgevingsverordening nog steeds verre van perfect is, maar wel weer een stukje duurzamer wordt. Het is eigenlijk jammer dat er zoveel verschillende maatregelen tegelijk worden besproken vandaag, die gezamenlijk worden opgenomen in de Omgevingsverordening. Wij vinden het intrekken van ongebruikte stikstofruimte een hele belangrijke maatregel en we zijn heel blij met de boringsvrije zone voor drinkwaterreservering. Fijn dat deze stappen gezet worden voor de Brabantse gezondheid en natuur. De luchtwassers zijn vergelijkbaar met het vinden van een stuk witlof in je chocolademousse. Het verpest toch je gerecht. Ik sluit af, voorzitter, met de volgende woorden, want een verpest gerecht hoeft nog niet te betekenen dat ook de hele avond verpest is. Als je het niet met elkaar eens bent, kan je met respect en liefde met elkaar omgaan. De sfeer aan tafel maken we samen, wat daar ook op ligt. Tot zover.

Amendement A30-2025 Luchtwassers dragen niet bij aan duurzame landbouw

"Provinciale Staten van Noord-Brabant in vergadering bijeen op 12 december 2025,

behandelend Statenvoorstel 43/25 Vaststellen Omgevingsverordening Noord-Brabant - regelwijziging 2;

besluiten, dat in bijlage A, behorende bij artikel I, van het Tweede Herzien Ontwerpbesluit I 43/25 H, artikel 5.56, vierde lid, wordt geschrapt, luidende:

"4. Het eerste lid onder b blijft buiten toepassing voor zover een bouwwerk wordt opgericht om te voldoen aan een wettelijke verplichting om maatregelen te treffen die emissies beperken en is aangetoond dat het treffen van die voorziening feitelijk niet mogelijk is door het saneren van een aanwezig bouwwerk of door de voorziening in pandig te realiseren."

Toelichting:

Luchtwassers passen niet in de beweging naar een zorgvuldige, gezonde, duurzame en diervriendelijke landbouw.

Met luchtwassers kan in theorie de ammoniakemissie worden gereduceerd, maar in praktijk gaan ze gepaard met negatieve effecten voor het welzijn en de gezondheid van de dieren en boeren, door een ongezonder stalklimaat. Bovendien leiden luchtwassers tot hogere investeringskosten voor de agrariër, en tot hoger water- en energieverbruik.

Nikky Hamerslag,
Partij voor de Dieren

De **voorzitter**: Dank u wel. Mevrouw Vossen.

Mevrouw **Vossen** (Volt): Fijn dat we elkaar zo kunnen helpen. Dank u, voorzitter. Anders kan ik echt mijn bijdrage niet lezen. Voorzitter, de situatie waarover we vandaag besluiten moeten nemen is zeer complex. Aan de ene kant moeten we als Brabant stappen gaan zetten om van het stikstofsloot af te komen en vergunningverlening weer op gang te brengen. Aan de andere kant raakt dit voorstel veel boeren die nog niet volledig hadden, kunnen of wilden investeren in verduurzaming en stikstofemissieverlaging. Dit is een enorme opgave en ik wil hier echt bij stilstaan. Achter elk bedrijf zit een familie, zit een toekomstplan, zit een levenswerk. Die impact voelen we en erkennen we ook zeker als Volt Brabant. Tegelijkertijd kunnen we in Brabant niet langer wachten. De complexiteit van dit dossier is niet ontstaan door deze wijziging van de Omgevingsverordening, maar door decennia van uitstel, uitzonderingen en half beleid. Dat doet echter niets af aan de zwaarte van dit moment voor ondernemers, maar het verklaart wel waarom handelen nu noodzakelijk is. Daarnaast zijn er boeren die al wel noodzakelijke maatregelen hebben getroffen en zij verdienen onze erkenning. Voorzitter, in de voorbereiding heeft Volt Brabant gesprekken gevoerd met boeren, jonge boeren,

organisaties en betrokkenen om een zo helder mogelijk beeld te krijgen van de gevolgen. Deze gesprekken waren respectvol en open. Ik wil daar mijn waardering voor uitspreken. Dat gesprek is waardevol en nodig, want de stilstand die we in Brabant nu zien is de afgelopen jaren door Den Haag niet opgelost en Brabant kan niet langer stilzitten. Deze gesprekken maken het maken van een keuze voor Volt Brabant ook ingewikkeld. Wij erkennen de problemen en de gevolgen. Voorzitter, in de formatienotitie uit Den Haag zien we ook contouren van een plan voor de landbouw en het stikstofdossier. Mijn indruk is dat het voorstel waar we vandaag over stemmen hiermee voor een deel in lijn is. Kan de gedeputeerde toelichting geven hoe zij die verhouding ziet tussen deze wijziging van de Omgevingsverordening en de plannen zoals die in de formatienotitie zijn benoemd? Voor Volt Brabant is bieden van perspectief juist aan jonge boeren een belangrijk uitgangspunt. Zij begrijpen dat veranderingen noodzakelijk zijn, maar de bijbehorende investeringen zijn voor hen vaak een grote financiële drempel. We weten dat het Actieplan Jonge Boeren eraan komt, maar we willen graag weten hoe dit actieplan zich dan verhoudt tot de keuzes die we vandaag gaan maken. Om deze jonge boeren niet alleen woorden, maar ook middelen te bieden, dienen wij vandaag samen met Lokaal Brabant en VVD de motie Boeren verdienen brede financiële ondersteuning mede in, want er komt veel op hen af. Overgangsgebieden, dierenwelzijn, klimaatopgaven, gewasbescherming. Alleen met een integrale brede ondersteuning kunnen zij blijven investeren in een toekomstbestendig bedrijf. Laat ik ook iets van hoop uitspreken. Volt Brabant hoopt dat de gesprekken met de organisaties zoals de BAK en de ZLTO blijven bestaan. Ook wanneer we elkaar niet volledig kunnen vinden is dit gesprek waardevol, want juist in dat gesprek ontstaat begrip. Iets waar deze groep jonge boeren enorm veel behoefte aan heeft. Voorzitter, deze keuze is moeilijk, maar niets doen is geen optie en we weten het allemaal, de stikstofuitstoot moet omlaag. De natuur mag niet verder verslechteren en Brabant moet van het slot, zodat ook toekomstige generaties perspectief houden. Dat maakt deze stap niet gemakkelijk, maar wel logisch en noodzakelijk. Dank u. Dan kan ik hem weer afzetten.

De **voorzitter**: Dank u wel, mevrouw Van de Ven.

Mevrouw **Van de Ven** (CDA): Ja, dank u wel, voorzitter. U sprak zojuist over de financieringsmogelijkheden, uitsluitend voor jonge boeren. Waarom niet voor alle boeren?

Mevrouw **Vossen** (Volt): Als u de motie heeft gelezen, ziet u dat de titel is, dan moet ik hem goed lezen, Boeren verdienen brede financiële ondersteuning. Volt Brabant wil zich voornamelijk richten op die jonge boeren die wel die inzet aan het plegen zijn, die mee willen denken en vooruit willen.

De **voorzitter**: Mevrouw Van de Ven.

Mevrouw **Van de Ven** (CDA): Ja, maar ik zeg al, de ouders moeten ook de innovatie kunnen maken, anders kan de jonge boer waarschijnlijk ook niet aan de slag als die nog niet mee in het bedrijf zit. Waarom alleen, wij hebben een motie gemaakt met voor alle boeren een subsidieregeling of een leningsfaciliteit, dus waarom alleen jonge boeren? Dat is mijn vraag.

Mevrouw **Vossen** (Volt): Dat is een politieke keuze die wij maken.

Mevrouw **Van de Ven** (CDA): U bent voornemens in te stemmen zoals ik u hoor? Hoe kijkt u tegen de rechtszekerheid aan die er nu totaal niet is voor de ondernemers?

Mevrouw **Vossen** (Volt): Rechtszekerheid, het is al hier een paar keer gezegd, is nooit 100% te geven. Rechtszekerheid betekent ook niet dat regels niet veranderd kunnen worden, alleen dat regels voorspelbaar moeten zijn en voor iedereen gelijk moeten zijn. Er is een Europese wetgeving en daar hebben wij ons ook toe te verhouden. Als we dat niet doen, dan komt, denk ik, voor mijn gevoel, die rechtszekerheid in gevaar. Ik denk dat we juist door deze stap te zetten ervoor gaan zorgen dat die rechtszekerheid er wel gaat zijn. Daarnaast heb ik bij een vergadering gezeten waarbij zowel de landsadvocaat als bedrijf Hekkelman duidelijk aangaf dat we ons daar geen zorgen over hoefden te

maken. Ik ga van vertrouwen uit. Ik neem aan dat die mensen precies weten waar ze het over hebben.

De **voorzitter**: Oké, dank u wel. Dat was uw laatste interruptie, mevrouw Van de Ven. Dan weet u dat eventjes. Ik ga naar de heer Minkels.

De heer **Minkels** (Forum voor Democratie): Dank u wel, voorzitter. Vandaag bespreken we de wijziging van de Omgevingsverordening, die diepgaande gevolgen met zich meebrengt in het leven van 1000 Brabantse boeren. Een voorstel dat door 248 zienswijzen is neergesabeld. Vooral wegens één harde realiteit. Dit beleid is een politieke keuze, geen juridische noodzaak. Er is geen fatsoenlijke omgang met onze agrarisch sector. Sterker nog, de provincie verkoopt ons een verhaal dat simpelweg niet klopt. We worden verteld dat de EU ons dwingt om Natura 2000 uitsluitend te beschermen door boeren op te zadelen met nieuwe ammoniak- en stikstofnormen. Wat blijkt? De juridische adviezen die de provincie zelf heeft opgevraagd, stellen het tegenovergestelde. Lidstaten hebben beleidsruimte. De EU schrijft niet voor hoe je beschermt, alleen dat je beschermt. Toch kiest dit college ervoor om één sector, en alleen die sector, als zondebok neer te zetten. Geen industrie, geen mobiliteit, lucht- of scheepvaart, alleen de boeren. Alsof het natuurherstel in Brabant afhankelijk is van een melkkoe die straks maar twee keer per jaar een scheet mag laten. Dan de onderbouwing van de staat van Natura 2000-gebieden. We hebben het over modellen, aannames, rekenwerk dat gebaseerd is op gemiddelden, schattingen en theoretische depositie, maar geen empirische metingen in het veld. Geen monitoring.

De **voorzitter**: U wordt geïnterrupteerd. Mijnheer Van Miltenburg.

De heer **Van Miltenburg** (D66): Ja, voorzitter. Ik hoor hier iets heel wonderlijks. Ik hoor u zeggen scheepvaart. Ja, ik weet niet of u de ligging van Brabant ziet, maar even los van Moerdijk, we hebben niet zo heel veel te maken met zeer vervuilende zeescheepvaart. Het zou misschien anders zijn als we in Rotterdam-Rijnmond zouden zitten. Kunt u dat nader toelichten?

De **voorzitter**: De heer Minkels.

De heer **Minkels** (Forum voor Democratie): Heel scherp, mijnheer Van Miltenburg. Nee.

De heer **Van Miltenburg** (D66): Ja, voorzitter. U bent hier toch een serieus betoog aan het opbouwen? Of heeft iemand uw tekst geschreven en staat u niet achter de tekst?

De heer **Minkels** (Forum voor Democratie): Ja, ik ben zeker een heel serieus betoog aan het houden en ik probeer ook de boeren te helpen. Als u hier een woordje in mijn tekst wil opblazen tot iets anders, ja, dat kan.

De **voorzitter**: De heer Van Miltenburg tot slot.

De heer **Van Miltenburg** (D66): Ja, ik hoor u ook zeggen in uw vervolgbetoog, empirische data, maar u bent het toch met mij eens dat er gewoon harde feiten aan ten grondslag liggen, aan het beleid dat we nu willen gaan invoeren, namelijk natuurdoelanalyses en dat de staat van de natuur het noodzaakt om maatregelen te nemen?

De **voorzitter**: De heer Minkels.

De heer **Minkels** (Forum voor Democratie): Ja, de harde feiten zijn ook dat de stikstofdepositie al jaren daalt en de natuur nog steeds verslechtert.

De **voorzitter**: Gaat u verder mijnheer Minkels.

De heer **Minkels** (Forum voor Democratie): Voorzitter, dit is alsof je iemand een boete geeft omdat het model zegt dat hij misschien te hard gaat rijden. Daarbovenop legt deze provincie een verplichting op waarvan zij zelf erkent dat de technieken onvoldoende beschikbaar zijn, innovaties niet erkend zijn en vergunningen vastlopen. Ondertussen blijven we doen alsof boeren nog een keus hebben. Nee, dat hebben ze niet. We duwen ze richting kapitaalvernietiging, onteigening door regelgeving en het verlies van toekomstperspectief. Het gaat zelfs verder. Door deze verplichtingen tot beheersmaatregelen te bestempelen, wordt het normale vergunningsspoor omzeild. Dat betekent, boeren krijgen de plicht, maar niet de bescherming. Geen rechtszekerheid, geen referentiesituatie, geen garantie dat hun investeringen ook in de toekomst nog geldig zijn. Voorzitter, dit is niet alleen slecht beleid, maar onbetrouwbaar bestuur. Het ergste van alles, de stikstofdepositie daalt al jaren, maar in plaats van beleid baseren op feiten blijft deze provincie vasthouden aan een rekenrealiteit waar je de natuur niet meer redt, maar wel de boeren mee sloopt. Als laatste richt ik de aandacht op de voedselzekerheid. We kunnen lang praten over stikstof, ammoniak en modellen, maar laten we vooral niet weggijken van wat echt op het spel staat, onze voedselzekerheid. De voorgestelde wijzigingen jagen boeren het systeem uit. Niet een paar, maar veel, heel veel boeren. Wie massale productiecapaciteit uit regio's sloopt, creëert geen natuurbeleid, maar een risico voor de bevolking. We produceren hier en leveren binnen een straal van 500 kilometer. Dat is lokaal. Dat voedt Brabant, Nederland en Vlaanderen. Deze provincie doet alsof voedsel van Brussel export is, terwijl binnen de EU vrij verkeer van goederen en diensten bestaat. Als het gaat om het verdienmodel van de boeren, dan kijkt de provincie ineens naar de Nederlandse landsgrenzen en niet naar de Europese regels. Ondertussen importeren we eieren en graan uit een oorlogsgebied buiten de EU zonder onze standaard. Voorzitter, dat creëert afhankelijkheid en dat is ook gevaarlijk in tijden van geopolitieke onzekerheid in de regio. Als je regionale productie afbreekt en tegelijk inzet op import uit een instabiele regio, dan speel je niet met stikstof, dan speel je met de basisvoorzieningen in een tijd dat er in Brabant overal flyers rondvliegen met de tekst bereid je voor op een noodsituatie. Denk vooruit. Zonder boeren komen we inderdaad echt in noodsituaties terecht en de boeren nu de nek omdraaien met deze verordening is een doodzonde. Dan kunnen we straks niet eens een noodpakket samenstellen. Tot zover.

De **voorzitter**: Dank u wel. Ik ga naar de heer Brouwers.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Voorzitter, dank aan alle sprekers. Bedankt ook voor alle mails die wij ontvangen hebben. Ik sta hier als bompapa of opa die de wereld goed wil achterlaten voor zijn kinderen en zijn kleinkinderen natuurlijk niet te vergeten. Daarom kan ik me ook zo goed voorstellen en me verplaatsen in de boer met zijn gezin, zijn kinderen en zijn toekomst. Je zult maar boer zijn. Ik begrijp al die emoties. 50PLUS zegt al, bijna zo lang als ik hier zit, zeg maar zes jaar, volg het landelijk beleid, praat met de boeren in plaats van over de boeren en daarom, dat kan ik alvast verklappen, zullen wij deze aanpassing van de Omgevingsverordening niet steunen. Maar wij zijn ook Statenleden die zonder last en in vrijheid mogen praten. Een gerechtsdeurwaarder hoort daar niet bij en ook daar, mag u best weten, is veel emotie ontstaan. De heer Bens, hij zit er nog, van de ZLTO, had het over de spreuk, doe nimmer iets waar je aan twijfelt. Ik moet de heer Bens helpen, want er hangen hier nog meer spreken. Wat je doet, doe dat goed en niemand heeft hier de wijsheid alleen in pacht. Ook in deze Staten, voorzitter, is er helaas een meerderheid die anders denkt. Dat kan, als je daar niet mee eens bent, zul je anders moeten gaan stemmen bij de volgende verkiezingen. Voorzitter, technisch gezien, daar praat ik natuurlijk over, de hoeveelheid stikstofvermindering, juridisch gezien, Hekkelman en Pels Rijcken, economisch gezien, de banken en sociaal, de gezinnen van de boeren, staan we hier voor grote onzekerheden. Ik wil eindigen met twee vragen, maar ook met een nieuwe definitie van biodiversiteit. Wij willen veel planten en beestjes terug. Dat snap ik, maar de soort boer verdwijnt helaas. De boer verdwijnt van het menu. Het is straks geen gerecht meer. Ik wil eindigen met, wat ik al zei, twee vragen. De eerste vraag is, en die is al een beetje door anderen gesteld, wat is de financiële ondersteuning voor de bedrijven die maatregelen nu niet kunnen bekostigen? De andere vraag is, is er toch geen mogelijkheid om een onafhankelijke toets te doen vooraf op de juridische houdbaarheid? Dat was mijn eerste termijn, voorzitter.

De **voorzitter**: De heer Rutjens.

De heer **Rutjens** (JA21): Voorzitter, ik heb maar één vraag. Bent u nou voor of tegen?

De heer **Brouwers** (50PLUS): Het zal met uw leeftijd te maken hebben. Misschien hebt u nog minder haar dan ik, maar ik heb heel duidelijk gezegd dat ik tegen dit voorstel ben.

De heer **Rutjens** (JA21): Dank u wel, want de rest van het verhaal had ik wat moeite om dat te volgen. Dank u wel.

De **voorzitter**: De heer Brouwers was daarmee begonnen, dus dank u wel. Ik ga naar de heer Van Zelst.

De heer **Van Zelst** (ChristenUnie-SGP): Ja, voorzitter, u ziet het goed. Ik heb het boek van Jip en Janneke meegenomen en daar wil ik vandaag graag een hoofdstuk aan toevoegen. Niet om het probleem dat we vandaag bespreken te bagatelliseren, maar om in eenvoudige taal uit te leggen wat hier nu eigenlijk allemaal misgaat en waarom we dit besluit niet moeten nemen. Boven het hoofdstuk staat Jip en Janneke op de boerderij. Jip en Janneke, een jonge boer en boerin, kijken samen naar hun toekomst. Die toekomst blijkt in gevaar te komen. De provincie Noord-Brabant heeft namelijk hele moeilijke plannen gemaakt. Plannen die juridisch niet haalbaar lijken te zijn. Plannen die zoveel geld kosten dat Jip en Janneke geen geld meer hebben om voer te kopen voor hun dieren Takkie en Siepie. Zelfs bij de bank kunnen ze hier geen geld meer voor lenen. Ze zullen Takkie en Siepie dus moeten verkopen. Dat scheelt weer wel in de uitstoot, maar dat is dan ook het enige voordeel, voorzitter. Alhoewel, is dat een voordeel? Als ze Takkie en Siepie verkopen, dan is er wel minder uitstoot op de boerderij, maar de uitstoot blijft bestaan. Nu maar even overgaan op de grotemensentaal. Met de huidige plannen is het eigenlijk hetzelfde. We halen uitstoot weg bij de boeren. De natuur gaat herstellen, is dan het uitgangspunt en daar staan wij achter. Het andere uitgangspunt is natuurlijk om Brabant weer van het slot te halen, dus boeren moeten uitstoot verminderen, op zich prima. De natuur gaat dan herstellen en vervolgens gaat Brabant de economie aanjagen. Dat betekent dat er weer stikstof uitgegeven gaat worden. Dat is namelijk de enige manier om Brabant van het slot te halen. Is dit geen verkapte manier van extern salderen? Dat is door de hoogste rechterlijke instantie toch inmiddels verboden? We kunnen Takkie en Siepie dus wel verkopen, uitstoot is dan op de boerderij waar Takkie en Siepie samen met Jip en Janneke wonen wel weg, maar Takkie en Siepie blijven uitstoot geven, alleen op een andere plaats en wel door de bouw van een fabriek of het nieuwbouwhuis waar de nieuwe eigenaren van Takkie en Siepie wonen. De conclusie is dus kort door de bocht gesteld dat de boeren weg moeten om de verdere economie van Brabant op gang te helpen. Als we dit voorstel uit gaan voeren is er over twintig jaar geen boer meer over. Hoe moet dit dan? Als er geen boeren meer zijn dan zijn er ook geen bloemrijke akkerranden meer. De biodiversiteit die Jip en Janneke graag ondersteunen is dan ook verdwenen. De stikstof die nu door Jip en Janneke gebonden wordt middels hun grasland en de gewassen die ze daarop verbouwen of kunnen verbouwen is dan ook verdwenen. Met dit voorstel gaan we er dus in alle opzichten op achteruit. Immers, nieuwbouwhuizen en fabrieken binden geen stikstof, wat Jip en Janneke wel kunnen. Waar halen we dan de stikstof over twintig jaar vandaan om de economie op gang te houden? Is dit de manier? Hoe is het dan gesteld met onze voedselzekerheid en betaalbaarheid van voedsel? Eten we dan groenten en vlees uit het buitenland, waar in de meeste gevallen geen of weinig controle is op de voedselveiligheid? Is dat een visie naar de toekomst? In de ogen van de fractie van de ChristenUnie-SGP in elk geval niet. Voorzitter, dan willen wij nog twee moties indienen. Ik zal het even toelichten. Eerder diende de VVD een motie in, geen taken zonder knaken. Die richtte zich op natuurherstel en de daarmee gepaard gaande kosten. Diezelfde motie, geen taken zonder knaken, dient de fractie van de ChristenUnie-SGP vandaag in, waarbij, mits het nu voorliggende voorstel aangenomen wordt, er geen taken voor de boeren komen zonder dat er knaken tegenover staan. Dat moet de VVD toch aanspreken? Of wil de VVD de rekening van Brabant van het slot halen volledig bij de agrarische sector leggen? Dat kan ik me niet voorstellen. Ik ga er

dan ook van uit dat de grootste coalitiepartij tegen dit voorstel gaat stemmen en mee in gaat zetten op een integraal, uitvoerbaar en juridisch houdbaar voorstel, waarbij bijvoorbeeld het IPO-bouwstenenrapport het uitgangspunt kan zijn. Uit dat rapport blijkt namelijk dat Jip en Janneke, onze jonge boeren, onze toekomst voor de landbouw, voedselzekerheid en natuurherstel, samen met andere partijen, draagvlak creëren voor een gezonde agrarische sector. Voorzitter, naar aanleiding van het inspreken van vanmorgen over Kopros, hebben wij nog een motie gemaakt om Kopros op te nemen op de menukaart. Wij dienen dus twee moties in. Zonder knaken, geen taken voor de agrarische sector en motie Kopros op de menukaart. Dank u wel, voorzitter.

De **voorzitter**: Dank u wel. De heer Van Miltenburg heeft het woord.

De heer **Van Miltenburg** (D66): Ja, dank, voorzitter. Fijn dat u inderdaad niet meteen de interruptie toestond, want ik denk waar komt nou het toekomstgerichte verhaal? Dat bleef uit en ja, dat is dan weer het fijne van internet tegenwoordig, het laatste verhaal van Jip en Janneke dateert van 7 september 1957. Het moet me toch een beetje van het hart, voorzitter, dat wat ik van u hoor lijkt ook wel een klein beetje of u in de tijd bent blijven hangen. Dat verbaast me echt hogelijk, want ik had juist van uw partij verwacht dat u woorden in de mond zou nemen als rentmeesterschap. Hoe gaan we om met Brabant, ook als het gaat om onze toekomstige generaties? We willen toch ook de natuur veiligstellen. Wat zijn uw reflecties nou op een toekomstgericht beleid waarbij we inzetten op natuurherstel? Dan wil ik graag wel antwoorden, niet uit 1957, maar uit 2025, voorzitter.

De **voorzitter**: De heer Van Zelst.

De heer **Van Zelst** (ChristenUnie-SGP): Voorzitter, dank u wel. U heeft het over 1957. Volgens mij was dat de periode waarin het Rijk ging stimuleren dat boeren uit gingen breiden, gingen vergroten en van alles en nog wat. Inderdaad, ik vraag me af of het laatste verhaal van Jip en Janneke uit 1957 is, maar als dat zo is, dat zou kunnen, dan vind ik het heel vernieuwend van de ChristenUnie-SGP om daar in 2025 een nieuw verhaal aan toe te voegen. U weet hoe wij erin staan, dus dat hoeft ik verder niet uit te leggen. Dank u wel.

De **voorzitter**: Mijnheer Van Miltenburg.

De heer **Van Miltenburg** (D66): Ja, maar dan toch, voorzitter. Ik ben toch echt heel benieuwd naar uw visie. Wat gaan wij gewoon vandaag, morgen doen om te zorgen dat de Brabantse natuur herstelt? Dat we die natuur ook kunnen doorgeven aan onze kinderen en kleinkinderen? Dat we, ja, ik noem dat dan toch maar rentmeesterschap kunnen betrachten. Wat is nou de visie van ChristenUnie-SGP hierop? Dan ook wel graag duidelijke antwoorden.

De **voorzitter**: Mijnheer Van Zelst.

De heer **Van Zelst** (ChristenUnie-SGP): Voorzitter, dank u wel. Mijnheer Van Miltenburg, dat heb ik aan het einde ook uitgelegd. Wij willen graag een integraal, een uitvoerbaar, een juridisch houdbaar voorstel, waarbij draagvlak is en dat herken ik in het IPO-bouwstenenrapport en hier in Brabant willen we weer op de muziek vooruitlopen. Ik ben er voorstander van om even af te wachten waar het Rijk mee komt. Wij willen echt ook de natuur herstellen, dat heb ik ook benadrukt. Ik heb ook aangegeven dat onze jonge boeren daar enorm bij kunnen helpen, want als wij die jonge boeren nou weerstand gaan geven en ze kunnen niet verder, dan hebben we dadelijk geen biodiversiteit meer, dan hebben we geen bloemrijke akkerranden meer, dan hebben we geen weidevogelgebieden meer. We moeten die jongens en meiden de ruimte geven en nu wordt het alleen maar ingekort en denk ik dat er steeds meer boeren om gaan vallen. Daar heb ik problemen mee en die visie hebben wij en ik zeg wacht op de dingen die dadelijk vanuit het Rijk gaan komen en sluit daarbij aan.

De **voorzitter**: De heer Van Miltenburg.

De heer **Van Miltenburg** (D66): Ja, voorzitter, ik ben heel benieuwd welke maatregelen die nu op de menukaart staan u wel kunt steunen.

De heer **Van Zelst** (ChristenUnie-SGP): Ik kan straks alleen maar voor- of tegenstemmen. Wat er nu op papier staat, daar gaan wij dus tegenstemmen, omdat ik vind dat het geen integraal beleid is.

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Linden.

Mevrouw **Van der Linden** (GroenLinks): Dank u wel. Ik ben wel benieuwd of ChristenUnie-SGP in jip-en-janneketaal kan uitleggen hoe de provincie moet gaan reageren op intrekkingverzoeken als we onze volledige juridische verweerlijn slopen.

De heer **Van Zelst** (ChristenUnie-SGP): Ja, Jip en Janneke zijn jonge boeren en zijn geen juristen, dus ik heb daar geen antwoord op mevrouw Van der Linden.

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Linden.

Mevrouw **Van der Linden** (GroenLinks): Ja, ik zei jip-en-janneketaal. Ik zei niet Jip en Janneke als de figuren zoals de heer Van Zelst hen zojuist heeft bedoeld. U wilt stoppen met de maatregelen die we als provincie nemen om stikstof te reduceren. Het betekent dat we als provincie geen verweer meer hebben op intrekkingverzoeken. Het betekent dat we als provincie de regie kwijtraken. Hoe legt u uit naar al die mensen die zo meteen ontzettend kwetsbaar zijn, die wij niet langer kunnen helpen?

De **voorzitter**: De heer Van Zelst.

De heer **Van Zelst** (ChristenUnie-SGP): Ja, ik begrijp uw vraag op zich wel en dan ga ik hem proberen uit te leggen. Daar zullen problemen mee ontstaan. Daar komen juridische procedures van. Gelukkig duren die juridische procedures allemaal erg lang, dat weten we allebei en hebben we misschien voor die tijd wel een oplossing vanuit het Rijk uit Den Haag en dan kunnen we verder.

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Linden tot slot.

Mevrouw **Van der Linden** (GroenLinks): Ja, voorzitter, ik hoor alleen maar dat de ChristenUnie-SGP deze agrariërs die een intrekkingverzoek aan hun broek krijgen, nog meer onzekerheid geeft, nog minder perspectief en totaal geen oplossing voor de sector.

De heer **Van Zelst** (ChristenUnie-SGP): Ja, sorry, voorzitter.

De **voorzitter**: Gaat uw gang.

De heer **Van Zelst** (ChristenUnie-SGP): Laatste reactie. Dat is inderdaad een kleine groep en met het besluit dat we nu gaan nemen pakken we heel de groep en daar pas ik voor. Dank u wel.

Motie M199-2025 Zonder knaken geen extra taken voor de agrarische sector

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 12-12-2025, behandelend het Statenvoorstel 43/25 Vaststellen Omgevingsverordening Noord-Brabant - regelwijziging 2;

Constateernde dat:

- Op pagina 1 van de Nota van Wijziging gerefereerd wordt aan de Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof (BOS 2.0) en bijbehorende maatregelen die in 2026 uitgerold gaan worden;
- In dezelfde passage aangegeven wordt dat dit hoogstwaarschijnlijk extra taken en verantwoordelijkheden voor de agrarische sector oplevert;

- Hierbij ook aangegeven wordt dat dit kan zorgen voor extra spanning op het al bestaande spanningsveld van de overspannen agrarische sector met de ontwikkelingen op het gebied van natuur, stikstof en vergunningverlening;
- In het bestuursakkoord de doelstelling is opgenomen om Brabant, waar het gaat om vergunningverlening, zo snel mogelijk van het slot te krijgen.

Overwegende dat:

- De doelstelling om Brabant zo snel mogelijk open te krijgen, met extra taken voor de agrarische sector niet dichterbij komt;
- Extra regels en plannen vanuit Gedeputeerde Staten ervoor kunnen zorgen dat de focus op herstel van de natuur zal verwateren;
- Gedeputeerde Staten de laatste tijd vaker taken overdraagt of oplegt aan de agrarische sector, zonder dat daar de bijbehorende middelen aan gekoppeld zijn;
- Het signaal richting Gedeputeerde Staten helder moet zijn: Zonder knaken, geen taken!

Verzoekt Gedeputeerde Staten:

Extra provinciale middelen in te zetten om de agrariërs bij de uitvoering van dit beleid te ondersteunen en hierin maatwerk te leveren.

En gaan over tot de orde van de dag."

ChristenUnie-SGP Brabant

Henk van Zelst

Motie M200-2025 Motie Kopros op de menukaart

"Provinciale Staten van Noord-Brabant in vergadering bijeen op 12 december 2025, behandelend Statenvoorstel 43/25 Vaststellen Omgevingsverordening

Constaterende dat:

- Brabant van het slot moet;
- Het college een menukaart heeft opgesteld waaruit ondernemers kunnen kiezen om tot de gevraagde 46% reductie te komen;
- Deze menukaart een beperkt aantal keuzemogelijkheden heeft waardoor veel ondernemers geen opties hebben die past bij hun bedrijfsvoering.

Overwegende dat:

- Kopros een zeer effectief, biologisch middel is dat op de stalvloer en in de mest ammoniak opneemt en vastlegt;
- Dit middel betaalbaar is waardoor alle boeren die dit willen de kans krijgen om door te gaan zonder van zware financiering afhankelijk te zijn;
- De luchtkwaliteit in en rondom de stal sterk verbeterd;
- De bodem door toevoeging van Kopros gezonder wordt waardoor gewasopbrengsten stijgen en de kwaliteit van het ruwvoer verbeterd;
- Het effect van dit middel dubbel is, er wordt zowel in de stal als op het land ammoniakuitstoot verminderd.

vragen het college:

Het middel Kopros toe te voegen aan de menukaart van Bijlage VI van zodat agrarische ondernemers de mogelijkheid hebben dit als maatregel tegen ammoniakuitstoot in te zetten en zo de gevraagde 46% reductie te behalen.

En gaan over tot de orde van de dag."

Henk van Zelst
ChristenUnie-SGP

De **voorzitter**: Dank u wel. Dat was het einde van uw verhaal. Daarmee zijn we het einde gekomen van de eerste termijn van uw Staten. Omdat er een aantal nieuwe moties zijn ingediend, moet het college daar nog naar kijken, dus we schorsen een kwartier.

Schorsing

De **voorzitter**: Dames en heren, ik verzoek u plaats te nemen. We zijn toe aan de eerste termijn van het college. Het is 14.30 uur. Het woord is aan gedeputeerde Dirken. Ik vraag stilte in de zaal.

Mevrouw **Dirken** (GS, VVD): Dank u wel, voorzitter. Voorzitter, laat ik beginnen met nogmaals klip-en-klaar uit te spreken dat landbouw onderdeel is van onze Brabantse economie. Wij zien veel ondernemers binnen en buiten de landbouw die willen verduurzamen en we zien een groep jongeren die klaar staat voor de toekomst. Dat is goed om te zien, want nogmaals, landbouw is onderdeel van onze Brabantse economie. Dat laat allemaal onverlet dat we op dit moment geen vergunningen kunnen verlenen in Brabant vanwege de juridische situatie waar we met elkaar in zitten, terwijl tegelijkertijd alle ondernemers, zowel agrarische als andere, vooruit willen. We hebben huizen nodig, wegenprojecten die wachten. Kortom, het is in ieders belang dat we zo snel mogelijk weer in een situatie terechtkomen, die ik dan maar noem, waarin we gewoon in Brabant vergunningen kunnen verlenen, waarin we weer gewoon door kunnen met elkaar. Deze situatie waarin we nu zitten betekent dat er keuzes gemaakt moeten worden en dat zijn altijd moeilijke keuzes, want wij beseffen ook als college heel goed dat dit gaat over mensen en over bedrijven. Dat besef wil nog niet zeggen dat wij de luxe hebben om geen keuze te maken. Sinds 2017, toen we de zogenaamde Stallendeadline met elkaar vaststelden, weten we dat er in Brabant veel emissies zijn en veel overbelaste Natura 2000-gebieden. Daarom hebben we toen maatregelen genomen, maar hebben we vervolgens ook enkele malen de datum uitgesteld. Gelukkig hebben we ook gezien dat er intussen ondernemers in de sector waren die zelf al verduurzamingsmaatregelen hebben genomen en daar hebben wij ook veel waardering voor, want zij zijn de voorlopers die al vroeg verantwoordelijkheid hebben genomen. Na de uitspraken van de Raad van State vorig jaar over salderen, kwam Brabant alsnog grotendeels op slot te zitten, waar we al lang bang voor waren. We hebben vervolgens eerst de resultaten van de landelijke commissie afgewacht, de commissie MCEN, maar, en dat weten we ook, er volgden te weinig resultaten op korte termijn, terwijl de urgentie voor onze provincie alleen maar groeide. Niet alleen vanwege het stilvallen van de vergunningverlening, maar ook vanwege handhavingsverzoeken die we kregen en waartegen het steeds lastiger werd om een verweerlijn te hanteren. Stilzitten is simpelweg geen optie, want als provincie zijn wij verantwoordelijk voor de uitvoering van de Habitatrichtlijn. Ja, daarom hebben wij als IPO samen met maatschappelijke partners als de LTO, het NAK en nog vele natuurorganisaties een bouwsteen landbouw en een bouwsteen natuur opgesteld om aan het kabinet handvatten aan te reiken hoe Nederland van het slot zou kunnen. In Brabant hebben we deze bouwsteen als leidraad gehanteerd binnen de wettelijke mogelijkheden en binnen de kaders die wij nu hebben. Een van die kaders is ook de BOS 2.0, u welbekend. Daarin hebben we het uitgangspunt reductie naar evenredigheid en we zien dat in de industrie de nodige reductie plaatsvindt, zoals u ook heeft kunnen zien in de onlangs toegezonden stikstofcijfers die u heeft gekregen in de Statenmededeling. Verder zijn er nog heel veel maatregelen uit de BOS in uitvoering of in voorbereiding, daar komen we ook nog over te spreken, door alle sectoren heen. Het feit blijft echter ook dat in Brabant de landbouw voor 46% van de emissies verantwoordelijk is, ook al is er sinds 2019 in deze sector al de nodige reductie gerealiseerd. Dat bestrijden we ook niet. Natuurlijk snappen wij dat de vraag leeft waarom we nou niet even op landelijk beleid wachten. Dat nieuwe beleid moet eerst nog door een nieuw kabinet vormgegeven worden en zoals we weten, nieuwe wetten maken duurt een hele tijd. Zoals ik al zei, gelet op de Brabantse situatie, is daarop wachten geen optie meer. Bovendien geeft ook het landelijke document van CDA en D66 klip-en-klaar aan, dat er eerst reductie moet plaatsvinden en daarna kunnen er weer vergunningen verleend worden. Daarmee lijkt de landelijke lijn dan ook voorlopig in overeenstemming

te zijn met onze provinciale. Vandaag heb ik helaas weer een aantal misverstanden gehoord en die wil ik toch nog een keer uit de weg ruimen. Allereerst, laat voor iedereen helder zijn, ook de mensen die buiten of thuis meeluisteren, dat wij niet iedereen verplichten om elke stal die er maar is in Brabant per 1 juli 2026 aan te passen. Dat wil ik nadrukkelijk nog een keer zeggen. Het gaat om aanpassingen als er sprake is van huisvestingen die in gebruik zijn, die ouder zijn dan vijftien jaar of in het geval van de rundvleessector twintig jaar. Dat was ook al het geval in de huidige geldende verordening. Een ondernemer hoeft ook niet per se dat oudere systeem aan te passen. Het gaat erom dat er op locatieniveau een reductie gerealiseerd wordt conform de eisen die in bijlage 6 staan. Nee, je raakt ook niet, zoals we in sommige media hebben gezien, je vergunning kwijt. Er wordt, nadat je een melding hebt gedaan, een maatwerkvoorschrift aan je vergunning toegevoegd. Die vergunning blijft dus bestaan. Het maatwerkvoorschrift is dan een handelingsverplichting of een handelingsgebod, hoe je het ook maar wil noemen. Met die opgenomen verplichting in dat maatwerkvoorschrift borgen we dat je conform die verplichting gaat handelen. Zoals gezegd, ook landelijk is er aangegeven, er is reductie nodig voordat we vergunningen kunnen verlenen. Dat is waarom we nu gaan werken met de passende maatregel en die passende maatregel is op zichzelf vergunningvrij. Dat is heel belangrijk. Via toepassing van die passende maatregel kan dan de stikstofreductie vorm krijgen die nodig is om bijvoorbeeld additionaliteit aan te tonen of op een later moment weer vergunningen te kunnen verlenen. Dat is ook belangrijk, bijvoorbeeld als er handhavingsverzoeken zijn, zodat we aan kunnen tonen dat er in Brabant wel degelijk een neergaande lijn van emissie is. Om die reden, omdat er zo een haast is in Brabant om te zorgen dat we aan kunnen tonen dat we die lijn van emissiereductie bestendigen, ontraden wij amendement A29 van het CDA, want het uitstellen van een datum zorgt er alleen maar voor dat we nog langer geen vergunningen kunnen verlenen en dat het het verweer bij handhavingsverzoeken alleen maar nog moeilijker gaat maken. We werken met elkaar toe naar een moment waarop er weer vergunningen verleend kunnen worden. Het is niet zo dat we nu stikstofruimte af zouden nemen die vervolgens aan andere mensen in andere sectoren beschikbaar gesteld zou worden. We moeten met elkaar tot een reductie komen voordat we in algemeenheid aan wie dan ook weer vergunningen kunnen verlenen. Wanneer dat is, daar kan ik geen klip en klare datum voor geven. Dat heb ik ook in de themabijeenkomst verteld en een aantal keer daarvoor ook. Het zal voor elk Natura 2000-gebied in Brabant op een ander moment in de tijd zijn, maar we hopen daar wel met elkaar snel te komen. Als het gaat om systemen en technieken is het niet zo dat we laten kiezen uit een discutabele lijst en ondernemers zomaar in het diepe gooien. Integendeel. Wij hebben in bijlage 6 technieken en maatregelen opgenomen en dat zullen we ook steeds blijven doen, we blijven die aanvullen, waarvan het effect onderbouwd kan worden, onafhankelijk vastgesteld en waarvan de toepassing geborgd kan worden. Toch zeggen we niet dat dit systeem 100% juridisch zeker is. Dat komt omdat wij als provincie niet vooraf aan de Raad van State advies kunnen vragen, zoals de ministeries dat wel kunnen. Onze juridische adviseurs, waaronder de landsadvocaat, zijn van mening dat er sprake is van een houdbaar systeem. Ondanks dat zij dat vinden, geldt, zoals dat voor elk provinciaal en gemeentelijk beleid geldt, dat we dat pas écht zeker weten als de Raad van State een uitspraak heeft gedaan.

De **voorzitter**: Ik ga u nu even onderbreken voor mevrouw Van de Ven.

Mevrouw **Van de Ven** (CDA): Ja, dank u wel, want u ging in op ons amendement. 1 juli 2027 hebben wij daarin staan. Dat hebben wij erin staan omdat ik..., eigenlijk wil ik dan eens duidelijkheid vragen over 1 juli 2026. Wat er nu in de Omgevingsverordening staat is dat het 1 juli 2026 gerealiseerd moet zijn. Nu hoor ik partijen mooie woorden zeggen van nou ja goed 1 juli als dat niet haalbaar is dan moeten sommigen denken dat je dan de melding gereed moet hebben of de melding gedaan moet hebben. Nee, er staat nu in de verordening 1 juli moet het gerealiseerd zijn dus moet met name de Lely Sphere op jouw stal zitten. Kunt u dat eens even toelichten ook voor alle partijen waar die 1 juli 2026 nu precies voor staat?

Mevrouw **Dirken** (GS, VVD): Dat zal ik in het kort doen en mijn collega van vergunningen, toezicht en handhaving zal daar zo ongetwijfeld ook nog wat verder op ingaan. In juridische zin moeten wij opschrijven dat je op, in dit geval 1 juli 2026, moet voldoen aan hetgeen wij opschrijven. Zoals wij

daar al onder de huidige verordening bij verteld hebben, is dat wij mensen alleen verantwoordelijk kunnen houden voor zaken waar zij zelf verantwoordelijk voor te houden zijn. Dat betekent dat wij van ondernemers vragen dat zij alles doen wat in hun macht ligt om zo dicht mogelijk tot die realisatie te komen. Dat betekent dat een ondernemer op tijd een melding in moet dienen, waarin staat wat die ondernemer gaat doen. Op het moment dat die melding geaccepteerd is, kan die ondernemer de volgende stappen gaan zetten. Los daarvan gaat de procedure voor het maatwerkvoorschrift lopen, maar daar hoeft die ondernemer niet op te wachten om verdere stappen te gaan zetten om ofwel voor- en managementmaatregelen te nemen of het systeem te bestellen dat die ondernemer wil gaan gebruiken. Als blijkt dat de leverancier, dus als de ondernemer een afspraak heeft gemaakt met de leverancier, maar de leverancier die zegt ik kan pas in januari 2027 dat systeem komen bouwen, dan kan die ondernemer daar niks aan doen. Dat erkennen wij en dat betekent dat wij begrijpen dat een ondernemer op dat moment nog niet het systeem in gebruik kan hebben, omdat er een situatie is die buiten zijn macht ligt. Dat is niet iets wat wij nieuw bedenken. Dat is hoe de jurisprudentie rondom handavingsverzoeken al jarenlang werkt. Het gaat erom of iemand bewust niet voldaan heeft aan een regel of dat iemand niet voldoet aan een regel door omstandigheden waar diegene zelf niks aan kon doen.

Mevrouw **Van de Ven** (CDA): Dank u wel. Ja, u verankert de datum, de deadline, op dit moment zo in de wet. U zegt dat er geen jurisprudentie over is. Nu wil ik weten bij wie u nu het risico neerlegt. Ligt het risico volledig bij de boeren? Volgens mij wel, maar kunt u dat ontkennen?

Mevrouw **Dirken** (GS, VVD): Nee, dat ga ik niet ontkennen, want in elke wetgeving in Nederland waarin datums voorkomen, is dat altijd een opdracht aan degene die aangesproken wordt door die rechtsregel. Dat is niet uniek voor deze situatie. Dat geldt voor heel veel rechtsregels die we in dit land hebben en daarmee wordt er altijd aan iemand gevraagd om voor datum X iets te doen.

De **voorzitter**: Mevrouw Van de Ven, tot slot.

Mevrouw **Van de Ven** (CDA): Dank u wel, voorzitter. Samenvattend, 1 juli 2026 moeten ze voor de wet voldaan hebben. Het is niet zo dat ze dan een melding gedaan moeten hebben. Het risico ligt voor 100% bij de boeren zelf, dus ik wil dat even heel goed samengevat hebben zodat alle partijen dit weten. Dank u wel.

De **voorzitter**: Mevrouw Dirken.

Mevrouw **Dirken** (GS, VVD): Waarbij ik een suggestie in uw stem meen te horen die, denk ik, geen recht doet aan wat ik u net heb verteld. Wat ik heb verteld, is dat het in het wettelijk systeem in Nederland gebruikelijk is dat we bepaalde datums vastleggen waarop wetten in werking treden of waarop we vragen of mensen aan bepaalde zaken willen gaan voldoen, maar daarbij altijd geldt als er buitengewone omstandigheden zijn, zoals de Raad van State dat noemt, waardoor iemand niet kan voldoen aan die regel, dat je daar rekening mee kunt houden en dat is wat we ook zullen doen. Dat hebben wij vorig jaar verteld en dat zeggen we nu opnieuw.

De **voorzitter**: De heer Havermans.

De heer **Havermans** (BBB): Ja, dank u wel, voorzitter. Ik hoor hier eigenlijk twee zaken. Eerst zegt u heel duidelijk, we moeten dit juridisch opschrijven en daarmee lijkt het te suggereren dat dat dus puur voor een verweerlijn is bij de rechter. Dan vraag ik me af waarom de Rijksoverheid wel de ruimte gekregen heeft tot 2035 en waarom Brabant dan die ruimte ineens niet meer heeft. Volgens mij zijn we één Nederland. Daarbij hoor ik u ook zeggen, als het systeem niet geleverd kan worden of gemaakt kan worden, dan bent u gevrijwaard, maar het is dus ook als er geen financiering vrijkomt. Kan het dan zo zijn dat een boer die tot in 2050 geen financiering krijgt, ook in 2050 gevrijwaard wordt als wel de melding gedaan is?

De **voorzitter**: Mevrouw Dirken.

Mevrouw **Dirken** (GS, VVD): Kijk, wat u aangeeft over de landbouwbouwsteen. Ik denk dat er één heel belangrijk ding is om u te realiseren en dat geldt ook voor het document dat nu landelijk voorbereid wordt door de partijen. Daarin staat het wat. Wat willen we? Wat we willen, is dat we toewerken naar een systeem van doelsturing waarbij in 2035 een bepaalde emissiereductie is gerealiseerd. Wat allebei die documenten niet zeggen, dat is hoe we dat gaan doen. Dat is wat we nu in Brabant al wel gedaan hebben. Ik snap dat u constateert dat daar verschillen in zitten, maar op het moment dat het hoe uitgewerkt moet worden door het nieuwe kabinet, zullen daar ook dit soort vraagstukken aan de orde zijn. Ik denk niet dat wij daarmee zoveel afwijken van wat we op dit moment van de bouwsteen hadden kunnen invullen. Wat wel van belang is, is dat, en dat geldt in elke wetgeving, in elke sector, en zelfs ook buiten industrie, mobiliteit, noem maar op, ook in het algemeen burgerlijk verkeer niemand wordt gehouden aan buitengewone omstandigheden, maar als iemand zegt, ik moet in juli 2026 voldoen omdat één van mijn huisvestingssystemen op mijn bedrijf vijftien of twintig jaar oud is en ik heb tot 2050 daaraan... of heb ik geen kans om daaraan te voldoen, dan heeft u denk ik niet zo een heel goed verhaal. Dan gaat op enig moment meewegen, als er een verzoek om handhaving is, dat wel degelijk mensen vanaf 2017 op de hoogte zijn dat er op enig moment een reductie moet plaatsvinden. Als iemand dan alleen een melding heeft ingediend, maar het werkelijk waar in 25 jaar tijd niet voor elkaar zou kunnen krijgen, terwijl er inmiddels al andere stallen waarschijnlijk ook vijftien of twintig jaar oud zijn, om iemand te vinden die een nieuw systeem kan implementeren of dat te financieren, dan is dat in juridische zin geen houdbaar verhaal. Er zit een grens en die zal voor elk geval anders zijn. Daarom zal dat altijd maatwerk zijn en gaat mijn collega daar ook echt met de Omgevingsdiensten goed naar kijken. Er zal altijd sprake zijn van maatwerk. In hoeverre er bij een ondernemer een paar maanden lang of wat langer, misschien zelfs een jaar of twee jaar lang, sprake kan zijn van een situatie van overmacht, maar dat is altijd maatwerk.

De **voorzitter**: De heer Havermans.

De heer **Havermans** (BBB): Ja, voorzitter, betreffende het eerste stuk, u refereert meteen aan het bouwstenendocument, dat heb ik overigens niet gedaan, ik refereer gewoon aan een Greenpeace-uitspraak die gezegd heeft van we gaan van 2030 naar 2035, want bij de Rijksoverheid is dit document nog verre van uitgewerkt en ik heb nog nergens gehoord dat ook het Rijk gaat zeggen tegen alle boeren in Nederland per 1 juli 2026 moet je voldoen, dus vandaar de vraag waarom schrijft dan provincie Brabant dat wel op en hoeft de Rijksoverheid daar nog geen datum per se aan te hangen, als zijnde het streven naar een tussenmeetmoment 2030 en een eindmoment in 2035. Betreffende die financiering, kunt u ons dan nu al toezeggen dat de provincie mensen die daarmee in de klem komen, gaat helpen?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

Mevrouw **Dirken** (GS, VVD): Mijnheer Havermans, ik kom zo in mijn reactie nog wel op het financiële verhaal. Wat betreft het landelijke verhaal, de Greenpeace-uitspraak heeft zich echt gericht tot de Rijksoverheid, niet tot de provinciale overheden. Het klopt dat het Rijk zegt, we kijken naar 2030 als ijkmoment en 2035 als verder in de tijd gelegen moment, maar ook daarvoor geldt, als je een tussentijds ijkmoment inbouwt, dan wil je dat er tussentijds wel aan emissiereductie wordt gedaan. Daarom zei ik net, dat is het verschil tussen het wat en het hoe. Ook het Rijk zal moeten bedenken hoe zij uiteindelijk gaat zorgen dat er in 2030 iets te ijken is.

De heer **Havermans** (BBB): Ja, voorzitter. Dan maakt het in mijn ogen..., heb ik nog steeds geen helder antwoord over waarom dan 1 juli 2026 bij de provincie zo kneiterhard is en het Rijk daar nog geen uitspraken over doet.

Mevrouw **Dirken** (GS, VVD): Zoals ik net gezegd heb, is het in Brabant geen optie om nog langer te wachten om maatregelen te nemen. U ziet dat ook andere provincies inmiddels hun eigen

maatregelen hebben genomen, passend bij de maatregelen die in die specifieke provincie nodig zijn. U ziet dat in Utrecht, waar pas een heel programma is gepresenteerd. U ziet dat in Limburg, u ziet dat in Zuid-Holland, u ziet dat in Gelderland. Al die provincies hebben inmiddels eigen maatregelen genomen of aangekondigd, omdat zij ook allemaal geen vergunningen meer kunnen verlenen, omdat ook al die provincies op slot zitten. Daarom heeft er niemand de mogelijkheid om te wachten tot het Rijk met maatregelen komt. Wij hadden allemaal gehoopt dat die maatregelen er al waren. Die zijn er niet. We hebben niet de luxe om allemaal onze eigen provincies nog langer op slot te laten staan. Daarom kiezen wij nu al voor een datum. Daarom hebben andere provincies ook de maatregelen genomen die ze genomen hebben of gaan nemen, omdat we met elkaar als verantwoordelijken voor de uitvoering van de Habitatrichtlijn ook te zorgen hebben dat er iets gebeurt.

De **voorzitter**: Gaat u verder.

Mevrouw **Dirken** (GS, VVD): Dank u wel.

De **voorzitter**: Toch niet. De heer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank, voorzitter. Ik hoor de gedeputeerde de hele tijd zeggen van we moeten het reduceren, een reductie. Een reductie is letterlijk iets terugbrengen naar een bepaald punt. Dan vraag ik me af tot welk punt moet iets worden teruggebracht? Wat is daar dan de maatstaf voor? Tot welk niveau moet dat? Wat is daarvoor leidend om echt tot een reductie te komen?

Mevrouw **Dirken** (GS, VVD): Bijlage 6 staat vol met reductiepercentages voor elke deelsector en dat is ten opzichte van het jaar 2019.

De **voorzitter**: Mijnheer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dat is een heel concreet antwoord, maar wat betekent dat dan, want we hoorden net over de Habitatrichtlijn, voor de stand van de natuur? Dat is uiteindelijk de doelstelling van deze maatregelen. Als we dan kijken naar hoe de situatie van de natuur is... Ik hoorde laatst nog bij een werkbezoek dat bijvoorbeeld in de Loonse en Drunense Duinen er op dit moment al te veel dassen zijn, dus dat het met bepaalde soorten eigenlijk te goed gaat. Hoe wordt die natuur precies afgemeten ten aanzien van die reductiedoelstellingen?

Mevrouw **Dirken** (GS, VVD): Zoals we destijds al besproken hebben toen de BOS 2.0 werd vastgesteld, een jaar geleden, hebben we te maken met twee lijnen. De ene lijn gaat over natuurherstel. Dat is waar mijn collega Roijackers elke dag hard mee aan het werk is, om te zorgen dat we voldoende voortgang boeken in het natuurherstel. De andere lijn is de lijn van de emissiereductie. Zoals we in de BOS hebben opgenomen, een heel simpel grafiekje met twee lijnen, één opgaande lijn, één dalende lijn en op het punt dat die twee lijnen elkaar kruisen, is er weer sprake van een situatie waarin we vergunningen kunnen verlenen. Dat is het punt waar we naartoe moeten werken in Brabant. Dat is nadrukkelijk niet het moment waarop we de KDW hebben gehaald. Dat is een ander moment waarop we echt aan kunnen tonen dat er sprake is van die opgaande lijn in natuurherstel en echt dat we aan kunnen tonen dat er sprake is van een geborgde daling in emissies.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voorzitter, dat antwoord ken ik, dat van die kruisende lijnen is bekend, maar het is maar zeer de vraag hoe die lijnen..., in hoeverre die zich echt tot elkaar verhouden. Het kan zomaar zijn dat de gedeputeerde voor natuurherstel misschien niet de goede maatregelen neemt om tot dat herstel te komen. Dat hoeft misschien helemaal niks met stikstof te maken te hebben. Zoals ik net al zei, er lopen op sommige plaatsen al te veel dassen rond of er wordt op sommige plaatsen een verkeerd maaibeleid toegepast of er zijn andere factoren die ervoor zorgen dat de natuur niet op die manier herstelt zoals volgens het ideaaltypische bureaucratische modelplaatje zou moeten gebeuren. Hoe kan er worden geborgd, als we het dan toch over borging hebben, dat we dan zeker

weten dat het ook een-op-een samenhangt met de te nemen stikstofmaatregelen die nu aan onze boeren worden opgedrongen?

Mevrouw **Dirken** (GS, VVD): Zoals ik net al zei, mijn collega is daar elke dag hard mee aan het werk. Die informeert u ook regelmatig over alles wat zij in dat kader aan het doen is. Volgens mij heeft u ook regelmatig de gelegenheid om met haar daarover het gesprek aan te gaan of u zelf ook vindt dat dat de goede maatregelen zijn. Daarnaast geldt ook dat op landelijk niveau de minister hard aan het werk is om een natuurtool te realiseren om ook te zorgen dat er op een andere, nieuwere manier gekeken kan worden naar de toestand van de natuur, zodat we hopelijk ook op een sneller moment in de tijd kunnen kijken of die lijnen al dicht genoeg bij elkaar zijn om weer vergunningen te gaan verlenen.

De **voorzitter**: Gaat u verder. U heeft drie keer gehad. Ja, gaat u verder.

Mevrouw **Dirken** (GS, VVD): Dank u wel en ik was bezig bij bijlage 6 en ik heb twee moties gekregen, motie 197 over pilots en motie 198 over vernieuwbouw die eigenlijk allebei min of meer vragen om via pilots te gaan onderzoeken wat de bandbreedte kan zijn van het toepassen van de passende maatregel. Zoals ik in de themabijeenkomst al heb aangegeven, zijn wij als college zeker bereid om dat samen met ondernemers op te gaan pakken. Dat zullen we ook gaan doen, dus ik heb geen bezwaar tegen deze moties. Wat betreft motie 200 over Kopros, deze ondernemer hebben we al vaker in de Staten ontmoet en inmiddels zijn er al velen van ons, denk ik, ook op bezoek geweest. Voor deze ondernemer geldt ook dat het product zeker in bijlage 6 opgenomen kan worden, alleen, er geldt voor alle maatregelen, ook voor alles wat nu nog niet in bijlage 6 staat, maar wat wel in ontwikkeling is, dat wij alles op kunnen nemen als er sprake is van een effect dat echt onderbouwd kan worden door onafhankelijke deskundigen en er sprake is van een toepassing die ook in dat maatwerkvoorschrift geborgd kan worden. Op het moment dat aan allebei die voorwaarden is voldaan, zijn wij van harte bereid om elke maatregel die denkbaar is, die in ontwikkeling is, aan de menukaart toe te voegen.

De **voorzitter**: De heer Van Zelst.

De heer **Van Zelst** (ChristenUnie-SGP): Dank u wel, voorzitter. Bedoelt u dan, mevrouw Dirken, dat er een RAV-codering geleverd moet worden? Of als er een wetenschappelijke onderbouwing is dat het effect daar is, dan heeft u daar voldoende aan? Dat is eigenlijk de eerste vraag. De tweede vraag is, stel dat boeren Kopros in gaan zetten en daar blijkt mee dat zij stikstof reduceren, want u gaat meten waarschijnlijk en ze voldoen dan aan de 46%. Is dat dan oké?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

Mevrouw **Dirken** (GS, VVD): Waar het om gaat is dat er een onderbouwd effect is dat door onafhankelijke deskundigen daadwerkelijk is geconstateerd. Dat is zeker geen RAV-code, want ik heb al vaker gezegd, RAV-codes zijn voor mij niet de enige manier om vast te stellen dat innovaties ook werken. Er moet echt sprake zijn van onafhankelijke deskundigen die vast kunnen stellen dat er een onderbouwd effect is. Het helpt enorm als daar metingen kunnen zijn die onderbouwen dat het effect ook daadwerkelijk optreedt en hoe groot dat effect is.

De **voorzitter**: De heer Van Zelst. Oh sorry.

Mevrouw **Dirken** (GS, VVD): Dat betekent als, want u had twee vragen tegelijk gesteld, dat betekent als ondernemers ervoor kiezen om Kopros in te zetten, dat wij ook van hen vragen, als zij dit al zouden doen zonder dat Kopros in bijlage 6 is opgenomen, om middels metingen die door onafhankelijke deskundigen beoordeeld kunnen worden aan te tonen dat er sprake is van die gelijkwaardige oplossing. Er geldt niet dat ze dan 46% moeten doen, want het hangt van het type

veehouderij af onder welk regime in de tabel van bijlage 6 zij vallen. 46% is wat we over de hele veehouderij gezamenlijk gemiddeld vragen.

De **voorzitter**: De heer Van Zelst, nu wel.

De heer **Van Zelst** (ChristenUnie-SGP): Ja, dank u wel, voorzitter. Op zich een helder antwoord, maar stel we hebben een melkveehouder en die laat metingen doen door een onafhankelijk instituut hoe de toestand op zijn bedrijf nu is. Vervolgens komt 2030 eraan en dan gaan we evalueren en dan laat die boer opnieuw metingen doen door een onafhankelijk instituut en dan blijkt dat hij met die Kopros voldoet aan het percentage zoals dat in de Omgevingsverordening gesteld is. Is dat dan voldoende?

Mevrouw **Dirken** (GS, VVD): Ja, u vraagt nou precies naar de reden waarom bijlage 6 eruit ziet zoals die er nu uit ziet. Wij willen dat ondernemers die gebruik maken van alle methoden die nu op de kaart staan ook geen discussie meer hoeven voeren over het feit of wat er staat ook daadwerkelijk reduceert. Dat is de zekerheid die we mensen ook willen geven. Wat u vraagt, is dat we mensen het eerst laten toepassen en dat we daarna eens gaan kijken wat het percentage is dat het reduceert. Dat is een onzekere juridische situatie en op die manier willen wij geen methodes, technieken of maatregelen in bijlage 6 zetten. Wij vinden dat wij zaken in bijlage 6 moeten vermelden waarvan bewezen is dat er een mate van reductie is zodat ondernemers er ook op mogen vertrouwen dat zij dat toe kunnen passen. Het moet wel in de goede volgorde.

De heer **Van Zelst** (ChristenUnie-SGP): Oké, laatste vraag, voorzitter. Ik had voor de tweede termijn nog een motie voor een mono-vergister. Die is ook al ingediend door Lokaal Brabant eerder. Die staat ook niet in bijlage 6. Krijgen we daar dan straks dezelfde reactie op?

Mevrouw **Dirken** (GS, VVD): Ik kom daar zo op. Ik zal er geen cliffhanger van maken, maar het komt wel ongeveer op hetzelfde neer. Zodra we weten dat er onafhankelijk aangetoond kan worden dat er een bepaald effect is en dat dat geborgd opgenomen kan worden in de meldingen en het maatwerkvoorschrift, dan van harte bereid. Wat ik ook al eerder gezegd heb... via de gelijkwaardige oplossing waaraan wij mee kunnen werken via de hardheidsclausule willen wij het ook mogelijk maken om op een geborgde wijze innovaties mogelijk te maken. Dan moet wel aangetoond worden dat de reductie die we vragen voor deze deelsector, ook gehaald wordt voor deze techniek. Ondanks dat die dan nog niet in bijlage 6 staat, als er voldoende metingen zijn, kan dat via de gelijkwaardige oplossing altijd aangevraagd worden met een hardheidsclausule en daarna waarschijnlijk verwerkt worden in bijlage 6.

De **voorzitter**: Gaat u verder.

Mevrouw **Dirken** (GS, VVD): Dank u wel. Waarmee ik eigenlijk op verzoek van mijnheer Van Zelst al antwoord heb gegeven op motie 196 over de dagontmesting, want op dit moment is het ons of onze adviseurs nog niet bekend hoe systemen met dagontmesting en alles wat daarbij hoort geborgd tot de gevraagde reductie kunnen leiden. Als in de nabije toekomst blijkt, zoals ik net ook zei, of het nou voor deze of voor daarmee samenhangende innovaties is, dat het effect echt onderbouwd kan worden, onafhankelijk vastgesteld en de toepassing geborgd kan worden, uiteraard kunnen we dan in eerste instantie via de gelijkwaardige maatregel en daarna via opname op de menukaart de toepassing daarvan mogelijk maken. In die zin hebben we geen bezwaar tegen motie 196. In de categorie methoden en technieken heeft de Partij voor de Dieren via amendement A30, u zit net achter de microfoon, sorry, gevraagd om de aanpassing van artikel 5.56 te schrappen. Dat amendement ga ik ontraden, omdat juist deze wijziging van de regel het voor ondernemers in de gebieden met beperking in veehouderij in bepaalde gevallen wel mogelijk maakt om ammoniakreductie te gaan realiseren, die ze anders niet zouden kunnen doen en daar hadden we nou juist deze wijziging voor nodig, want anders kunnen zij eigenlijk met geen enkele techniek in ieder geval aan de reductie voldoen. Om die reden ontraden we dit amendement.

De **voorzitter**: Mevrouw Hamerslag.

Mevrouw **Hamerslag** (Partij voor de Dieren): Ja, voorzitter, dat was inderdaad precies het punt waarom wij dit amendement hebben ingediend, omdat wij niet willen dat deze systemen gebruikt worden voor ammoniakreductie, omdat wij vinden dat dit niet een integrale oplossing is voor alle problemen van de veehouderij. Daarom wil ik graag aan de gedeputeerde vragen hoe zij luchtwassers ziet met het oog op dierenwelzijn.

Mevrouw **Dirken** (GS, VVD): De luchtwasser is een bewezen techniek die echt zorgt dat er heel veel ammoniak verminderd wordt, heel veel emissie verminderd wordt. Ik denk dat het goed is om u te realiseren, dat door deze wijziging wij alleen in een aantal gebieden in Brabant waar beperkingen waren, het mogelijk maken om ook de luchtwasser buiten te bouwen en dat gaat over kleine stukken Brabant. Al zouden we deze wijziging niet doorvoeren, dan blijft het in hele grote gebieden van Brabant mogelijk om nog steeds die luchtwasser toepassen.

Mevrouw **Hamerslag** (Partij voor de Dieren): Voorzitter, dat realiseren wij ons. Wij willen gewoon een stapje in de goede richting doen zonder direct alle verwijzingen naar die bijlagen uit de Omgevingsverordening te halen, want dat zou een heel technisch, heel ingewikkeld amendement worden en we willen natuurlijk wel amendementen indienen die kloppen. Daarom dachten we, oké, wij gaan doen wat binnen ons kunnen ligt. Vandaar dit amendement, dus dit realiseren wij ons. Het is geen antwoord op mijn vraag. Mijn vraag is namelijk hoe de gedeputeerde luchtwassers ziet met oog op dierenwelzijn.

Mevrouw **Dirken** (GS, VVD): Ik heb in de themavergadering uw vraag hierover heel goed gehoord en dat u geen voorstander bent van luchtwassers. Zoals ik in het begin van mijn betoog al zei, het loket makkelijke oplossingen en het loket makkelijke keuzes, dat is al een tijdje dicht in Brabant. Wij vinden op dit moment het belang van emissiereductie zo groot om te zorgen dat we echt stappen kunnen zetten in het totaal van alles wat er speelt rondom stikstof, rondom natuurherstel, rondom Brabant open krijgen, dat wij het van belang vinden dat op dit moment die luchtwassers gebouwd kunnen worden.

De **voorzitter**: Dan ga ik... Volgens mij had u...

Mevrouw **Hamerslag** (Partij voor de Dieren): Dit waren er twee toch?

De **voorzitter**: Ja, dan geef ik u nog een keer het woord.

Mevrouw **Hamerslag** (Partij voor de Dieren): Dank, voorzitter. Dit is weer geen antwoord op mijn vraag. Laat mij een voorzetje doen. Bij luchtwassers worden stallen volledig potdicht gemaakt, waardoor dieren nog minder frisse lucht krijgen. Bijvoorbeeld varkens die in een volle stal zitten met gemiddeld 4.700 varkens tegelijkertijd in één stal, in een potdicht systeem. Zij zullen nooit zonlicht zien en zij zullen nooit de wind in hun gezicht voelen. Dat is waar we het hier over hebben. Ik hoor de gedeputeerde hier zeggen, kan zo zijn, vinden wij gewoon op dit moment even niet zo belangrijk, maar daar praat ze heel erg omheen. Vertaal ik dit zo goed, zegt u, of zegt de gedeputeerde, deze luchtwassers zijn inderdaad slecht voor dierenwelzijn?

Mevrouw **Dirken** (GS, VVD): Dat hoort u mij nou niet meteen zeggen. Wat ik wel heb gezegd, is dat wij op dit moment het zo belangrijk vinden dat er überhaupt aan emissiereductie wordt gedaan, dat wij ondernemers ook de mogelijkheid blijven geven om die luchtwasser toe te passen. Dat er daarnaast ondernemers zijn die kiezen voor de optie die u noemt, waarbij dieren meer de mogelijkheid krijgen om in de buitenlucht te zijn, of andere zaken die u noemt, daarover laten wij de keuze aan de ondernemer. Als daarmee ook de reductie gehaald kan worden die we vragen van een ondernemer, als een ondernemer zegt ik ga meer biologisch werken, dat mag allemaal, maar waar

het ons op dit moment om gaat, is dat we deze ondernemers ook de ruimte willen bieden om via die luchtwasser aan die reductie te voldoen.

De **voorzitter**: De heer Koevoets.

De heer **Koevoets** (Lokaal Brabant): Dank u, voorzitter. Ik zou graag willen vragen via u aan de gedeputeerde of wat voor luchtwassers geldt, gezien het feit dat u zoveel belang toekent aan de emissiereductie, ook bijvoorbeeld geldt voor een ander onderdeel van het systeem? Ik denk bijvoorbeeld aan de unit van de Lely Sphere die buiten de stal geplaatst wordt. Geldt daar hetzelfde, kan ook die geplaatst worden op dezelfde wijze zoals in dit artikel voorzien wordt voor eigenlijk alle emissiereducerende maatregelen?

De **voorzitter**: Mevrouw Dirken.

Mevrouw **Dirken** (GS, VVD): Ja, ik snap, denk ik, de achtergrond van uw vraag. In de verordening is het op een aantal plekken, zeker binnen beperkingen veehouderij, vaak niet mogelijk om, zeker bij de varkenshouderij, binnen de bestaande bouwblokken nog te bouwen. In de rundvleessector is dat niet altijd zo een groot zelfde probleem. Er kunnen zich echter wel situaties voordoen waardoor inderdaad de situatie op zou kunnen treden zoals u nu zegt. Ook daarvoor geldt dat we serieus gaan kijken of zich nog meer van dit soort beperkingen voordoen, omdat dat nou net iets is wat we geen belemmering willen laten zijn voor ondernemers om aan die maatregelen te kunnen voldoen.

De **voorzitter**: Gaat u verder.

Mevrouw **Dirken** (GS, VVD): Dank u wel. Dan zijn er een heleboel zaken die u gevraagd heeft die onder andere te maken hebben met de banken. Het klopt dat we deze week een gesprek hebben gevoerd met de Nederlandse Vereniging van Banken en het verbaast mij een beetje dat kennelijk verschillenden van u al door hen daarover zijn geïnformeerd. Goed, om te zorgen dat iedereen dezelfde informatie heeft over dit gesprek, over en weer hebben wij een toelichting gegeven, zijn onduidelijkheden die er waren over de brief die uw Staten van de banken hebben gekregen, weggehaald. Overigens had u ook al die brief voordat wij die als GS hadden wat ook fascinerend bijzonder was. Het was een goed gesprek en onze afdrank is dat banken altijd zoveel mogelijk garanties willen, dat zij rente en aflossing op een lening gegarandeerd terug zullen krijgen en dat ze daarbij zoveel mogelijk risicomijdend willen werken. Tegelijkertijd hebben ze ook aangegeven dat ze het belang van verduurzaming in de sector zien en ondersteunen en hebben ze aangegeven dat ze met hun brief vooral aan hebben willen geven dat ze landelijk beleid wel heel erg fijn zouden vinden als bank, want er zijn nu verschillende provincies met verschillend beleid en dat vindt de bank vervelend. Wij hebben toegelicht dat wij als twaalf provincies uitvoering aan de Habitatrichtlijn te geven hebben, dat die uitvoering bij ons ligt en dat dat nu eenmaal een gegeven is. Verder hebben de banken aangegeven dat ze alleen financieringen willen verstrekken aan legale ondernemingen en daarom hebben wij nogmaals uitgelegd dat de passende maatregel op zichzelf vergunningvrij is en daarmee dus legaal om toe te passen, maar dat wij heel goed snappen dat ondernemers zeggen dat ze iets in handen willen hebben vanwege de rechtszekerheid en dat we daarom vragen om een melding te doen en dat dat echt niet te vergelijken is met de PAS-melding van weleer, omdat de PAS-melding een versimpeling was van de bestaande vergunning in het toen geldende rechtssysteem en dat we nu een melding vragen waar eigenlijk een vergunningvrije activiteit is en dat dit bovendien een melding is onder het systeem van de Omgevingswet, wat echt een heel ander systeem is dan voorheen. Kortom, we hebben afgesproken dat wij de vraag nogmaals schriftelijk aan de bank zullen stellen en dat de banken daar dan nogmaals op gaan reageren, gehoord hebbende al deze overwegingen.

De **voorzitter**: De heer Minkels.

De heer **Minkels** (Forum voor Democratie): Dank u wel, voorzitter. Ik hoorde mevrouw net iets zeggen over de juiste volgorde hanteren. Vindt u dat het de juiste volgorde is om eerst beleid te maken en dan pas de bank zo ver te krijgen om leningen te gaan verstrekken?

De **voorzitter**: Mevrouw Dirken.

Mevrouw **Dirken** (GS, VVD): Mijnheer Minkels, een oud adagium hier in huis luidt: eerst beleid dan geld. Daarnaast hebben wij aan de banken gevraagd voordat alle ondernemers dat zelf gaan doen, want het is uiteindelijk aan ondernemers om zelf ook in gesprek met de banken te gaan, of zij daar in algemene zin op konden reageren. We hebben nu ook gesproken met de Vereniging van Banken, niet met banken afzonderlijk. Wat ons duidelijk is, is dat de banken eigenlijk elke aanvraag op zich gaan bekijken, zoals ze dat ook doen als u of ik een hypotheek aanvragen. Dat snap ik.

De **voorzitter**: De heer Minkels.

De heer **Minkels** (Forum voor Democratie): Volgens mij was het een betere volgorde geweest om eerst met de banken aan tafel te gaan zitten en die zover te krijgen om leningen te verstrekken met het beleid en daarna het beleid pas in te voeren.

Mevrouw **Dirken** (GS, VVD): Ja, dan verschillen we daarover van mening.

De **voorzitter**: De heer Rutjens.

De heer **Rutjens** (JA21): Dank u wel, voorzitter. Ja, ik begrijp dat individuele banken die aan individuele bedrijven een lening geven..., dat is eigenlijk best wel duidelijk. We hebben ook de Vereniging van Banken die ons een brief heeft gegeven, op grond waarvan we zeiden van, dat ziet er toch wel dubieus uit. Nu hoor ik dat er een nieuwe brief komt. Die hebben we dus nog niet gehad. Zou het dan niet veel verstandiger zijn als we pas stemmen over dit voorstel nadat we die brief hebben gezien als Statenleden?

De **voorzitter**: Mevrouw Dirken.

Mevrouw **Dirken** (GS, VVD): Mijnheer Rutjens, die vraag zag ik wel aankomen, maar dat lijkt me bijzonder onverstandig om de redenen die ik zojuist aangaf. Dit gaat om de Vereniging van Banken. Dat is een hele club met een aantal banken die allemaal actief zijn, ook in deze sector, maar dat zegt helemaal niks over of een individuele ondernemer volgende week naar een bank kan gaan of niet.

De heer **Rutjens** (JA21): Ja, dat was me duidelijk. Een individuele ondernemer bij een individuele bank, maar wij zijn de Provinciale Staten van Brabant. Wij waren uiterst verontrust op grond van de vorige brief voor de financiering van de boeren, 1.943 boeren, die allemaal zo een melding moeten doen en daar misschien een lening voor nodig hebben. Het punt is, als die nieuwe brief nou substantieel anders is, dan zou dat misschien een overweging kunnen zijn om voor of tegen dit voorstel te stemmen. Dat kunnen we nu dus niet, want we hebben die brief niet.

Mevrouw **Dirken** (GS, VVD): Mijnheer Rutjens, ik hoop zelfs dat de nieuwe brief substantieel anders is, want in de brief die we nu gekregen hebben, heb ik geen antwoord gekregen op de vraag die wij gesteld hadden. Die vraag luidde simpelweg: heeft u voldoende informatie over ons beleid om aan ondernemers die in staat zijn om hun rente en aflossing te betalen een lening te verstrekken? Op die vraag heb ik geen antwoord gekregen.

De **voorzitter**: De heer Rutjens tot slot.

De heer **Rutjens** (JA21): Ja, dat kan kloppen, die vraag die u gesteld heeft, maar de vraag die wij hadden, wat vinden banken hiervan, was wel degelijk beantwoord, namelijk ze zagen een risico, het had een impact op al dan niet leningen verstrekken, et cetera. Daarom zijn wij zo ontzettend verontrust geraakt op dat punt.

Mevrouw **Dirken** (GS, VVD): Ja, zoals ik ook in de themavergadering heb toegelicht, staat in de brief van de banken vooral wat zij voor opinie hebben en dat zij vinden dat vooral landelijk beleid vorm zou moeten worden gegeven. Dat mogen zij vinden, dat is hun goed recht, alleen daarmee hebben ze geen antwoord op de vraag gegeven.

De **voorzitter**: De heer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank, voorzitter. Dat de banken geen antwoord op de vraag hebben gegeven die vanuit het college ook gesteld is, is des te verontrustender. Nu krijgen we een situatie dat, als straks onze boeren aan deze regels moeten voldoen als dit besluit vandaag zou worden vastgesteld, ze dus naar een duur adviesbureau moeten stappen om zaken in orde te maken, om de melding te kunnen doen, om alles in touw te zetten. Daar moeten ze al flinke kosten voor maken. Vervolgens moeten ze naar de bank stappen met die plannen. Ja, dan zitten ze eigenlijk gewoon met een zwart gat te kijken van ja, we weten niet wat er gaat gebeuren. Zou het dan niet gewoon veel zorgvuldiger zijn dat wij hier eerst weten hoe de banken, de financiële sector, de Vereniging van Banken, maar in ieder geval ook hoe de banken zelf staan ten aanzien van deze maatregelen, of dit überhaupt financieel haalbaar is of dat we nu beleid gaan vaststellen waarbij de boeren straks nul op het rekest krijgen en wat dan? Kunnen ze dan hier terug stappen naar de provincie en gaat deze gedeputeerde dan nieuwe regels maken, regels terugdraaien of zegt u tegen de agrarische sector, zoekt u het maar uit?

Mevrouw **Dirken** (GS, VVD): Mijnheer Van Hattem, om te beginnen is er, en dat heb ik ook al de vorige keer verteld, niet voor alle maatregelen die in de bijlage staan een uitgebreide financiering nodig. Om te beginnen zijn er maatregelen die heel weinig financiering vragen. Daarnaast zijn er ook, en dat blijkt ook uit het rapport van Connecting Agri, grote groepen ondernemers die zelf liquide middelen hebben om de investeringen te doen die nodig zijn. Dan zal er een groep ondernemers overblijven die een beroep zal doen op een lening van de bank. Daarin zijn, zoals in elke andere sector, in de hele economie in heel Nederland, ondernemers waartegen de bank zal zeggen: wij zien dat u een bedrijf bent waaraan wij een lening kunnen verstrekken en er zullen helaas ook ondernemers zijn die een ander antwoord zullen krijgen. Het ging mij om het basisprincipe om aan alle banken van heel Nederland gezamenlijk de vraag te stellen of zij voldoende informatie hadden over het beleid van Noord-Brabant om aan de ondernemers die de rente en aflossing kunnen betalen ook de lening te kunnen verstrekken omdat zij voldoen, simpelweg, aan wat de banken zeggen, wij willen graag dat wij, vrij vertaald, ons geld terugkrijgen en dat er sprake is van een legale situatie.

De **voorzitter**: De heer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ja, voorzitter, tegelijkertijd zegt de gedeputeerde er is ook nog geen antwoord op de vraag die wij gesteld hebben. Dat maakt het gewoon zeer onduidelijk. Dat is het zwarte gat waar de agrarische ondernemers, onze boeren nu worden ingeduwd met dit beleid. Dan hoor ik de gedeputeerde zeggen, ja in de sector zijn er genoeg met voldoende liquide middelen. Het is ook nog eens zo dat ze dat niet allemaal nodig hebben. Een deel ervan heeft het wel degelijk nodig. Die zullen bepaalde stalvloeren moeten installeren, die zullen die innovatieve maatregelen, die CowToilets en die Lely Sphere-producten moeten gaan aanschaffen en die luchtwassers moeten plaatsen met alle kosten van dien. Dan vraag ik me wel af, als niet duidelijk is of dit gefinancierd kan worden, dan zet je die boeren toch met de rug tegen de muur? Wat gebeurt er dan? Als dan na het vaststellen van dit besluit mocht blijken, want dat is de eerste vraag die ik straks stelde, dat het niet door de banken gefinancierd gaat worden, wat gaat dit college dan doen? Gaat u dan zeggen tegen de boeren van ja, sorry, maar ja, dat had u maar uit moeten zoeken met de banken en het is niet ons

probleem. Of wordt het beleid dan teruggedraaid en herzien? Als je dat in het achterhoofd hebt, moeten we ons dan niet op dit moment afvragen of we het zover willen laten komen?

De **voorzitter**: Mevrouw Dirken.

Mevrouw **Dirken** (GS, VVD): Ja, nogmaals. Uiteindelijk is het altijd die afweging, de afweging die een individuele bank maakt in een gesprek met een individuele ondernemer. Het gesprek dat wij met de vereniging hebben gehad, is een gesprek en dat was een vraag over de bovenliggende uitgangspunten, zodat aan de voorkant helder is wat ons beleid inhoudt en wat het niet inhoudt, zodat niet elke bank opnieuw apart naar de provincie hoeft te bellen als zij een vraag krijgt van een ondernemer om te vragen waar het nu eigenlijk om gaat. Het is een gesprek op een wat hoger abstractieniveau geweest, maar uiteindelijk zal elke bank afzonderlijk met zijn eigen ondernemer het gesprek hebben.

De **voorzitter**: Tot slot.

De heer **Van Hattem** (PVV): Tot slot, voorzitter, maar dat was mijn vraag niet. Mijn vraag was: wat gaat er nou gebeuren als die gesprekken gaan plaatsvinden en die ondernemers die krijgen van die banken te horen van sorry, maar dit gaan wij niet financieren, wat dan? Gaat dan dit college zeggen van ja dan gaan we het beleid alsnog herzien of is het dan alleen maar van ja u kunt op de rotonde van maatregelen en op de menukaart maar één richting uit en dat is misschien minder dieren of stoppen of er wordt misschien nog ergens iets uit de immunisatieportefeuille getrokken om de boeren uit te kopen of wordt dan het beleid herzien?

De **voorzitter**: Uw vraag is wel helder, denk ik.

Mevrouw **Dirken** (GS, VVD): Mijnheer Van Hattem, dit is een vraag die op elk beleid van deze provincie voor elke sector van toepassing is. Nogmaals, dat is altijd uiteindelijk een afzonderlijke transactie tussen een bank en een individuele ondernemer in welke sector in Nederland dan ook.

De **voorzitter**: Gaat u verder.

Mevrouw **Dirken** (GS, VVD): Dank u wel. Zoals ik al eerder heb aangegeven willen wij via het actieplan Jonge boeren leningen uit de immunisatieportefeuille mogelijk gaan maken. Daarnaast hebben we bijvoorbeeld regelingen voor ondernemers die hun bedrijfsvoering willen extensiveren of die natuurinclusief willen werken. Daarnaast bestaan er nog andere, verschillende provinciale en landelijke regelingen. Denk daar bijvoorbeeld ook aan regelingen die er zijn voor omschakelen. Denk daarbij aan de brede middelen die het Rijk ons al heeft toegezegd in de PIL, gesprekken die lopen rondom de regio Brainport om ook nog een rijksbijdrage te krijgen, waarbij de minister heeft gezegd maatregelen die landen op het erf, dat zijn maatregelen waarbij we echt kunnen kijken welke ruimte we daarvoor kunnen bieden. Als ik nou kijk naar motie 195 over financiële ondersteuning, die gaat in op de invulling van het actieplan Jonge boeren en vooral de manier waarop wij daar dan via de immunisatieportefeuille invulling aan willen geven. De motie vraagt nadrukkelijk om een aantal zaken daarbij specifiek aandacht te geven en we zijn blij dat u die vraag ook stelt. We zullen die zeker meenemen en we hebben geen bezwaar tegen deze motie. Motie 191 vraagt om een subsidieregeling te maken. Zoals ik net al zei, er zijn meerdere financiële instrumenten. We bezien, zoals ik net al zei, via de immunisatieportefeuille het actieplan Jonge boeren. Wat ons betreft gaat een subsidieregeling te ver en daarom ontraden we deze motie. Motie 192 vraagt eigenlijk om meerdere zaken en voor zover het gaat om passende financiële ondersteuning vraagt u eigenlijk om een hele brede opdracht. Als daarmee subsidie wordt bedoeld, dan moeten we dat deel van het dictum ontraden, maar wat betreft uw suggestie om leningen als instrument in te zetten, zie ik eigenlijk aanknopingspunten bij de motie 195 van Lokaal Brabant en ik doe u de suggestie om tussen deze termijn en de volgende termijn aansluiting te zoeken en te kijken of u daar samen één motie van kunt maken. In de huidige vorm ga ik de motie ontraden. Hetzelfde advies om aansluiting te zoeken bij

motie 195 geef ik ook aan ChristenUnie-SGP ten aanzien van motie 199, want ook motie 199 vraagt in hele algemene zin om middelen beschikbaar te stellen zonder dekking voorstel, maar ik denk dat ook als strekking hetzelfde is bedoeld wat eigenlijk in motie 195 is opgenomen. Ik wil u aanraden om met elkaar te kijken of u tot één voorstel kunt komen, maar in huidige vorm ga ik motie 199 ontraden. Zoals gezegd, ons beleid is erop gericht om zo snel mogelijk voor iedereen Brabant open te krijgen en dus kunnen we niet wachten op kabinetsbeleid. In antwoord op motie 193 die gaat over rechtszekerheid, die vraagt om nog te maken landelijk beleid op enig moment naast het Brabantse beleid te leggen en waar nodig met voorstellen tot aanpassing van onze verordening te komen, daarop zeg ik ja, dat is ook wat u van ons mag verwachten dat we dat doen. Daar hebben we geen bezwaar tegen. Wel zeg ik daarbij voor de helderheid, als wij die twee dingen uiteindelijk naast elkaar leggen, kan het voorstel ook zijn dat wij vanwege de Brabantse situatie toch tot de conclusie zullen komen dat we op onderdelen af moeten wijken, maar met die notie daarbij hebben wij geen bezwaar tegen motie 193.

De **voorzitter**: Mevrouw Van de Ven.

Mevrouw **Van de Ven** (CDA): Ja, dank u wel, voorzitter. U gaf aan, de subsidieregeling gaat ons te ver. We hebben hier goed advies over ingewonnen. Kunt u dat toelichten?

Mevrouw **Dirken** (GS, VVD): Als college zijn wij bereid om, zoals we ook in het bestuursakkoord hebben opgeschreven, het actieplan Jonge boeren vorm te geven. Wij hebben inmiddels bedacht dat we daarbij willen onderzoeken welke mogelijkheden we hebben om daarmee de immunisatieportefeuille ook in te zetten. Dat gaat altijd om leningen en dat betekent dat het voor en door Brabant werkt. Met subsidies geven we eenmalig geld en dat doen we ook niet in andere sectoren. Vandaar dat wij zeggen, wij willen echt nadenken over op welke manier we vanuit de immunisatieportefeuille ondersteuning willen geven, maar als college denken wij dat het onverstandig is om met subsidies te werken.

Mevrouw **Van de Ven** (CDA): Dank u wel, voorzitter. Ja, dat u geen subsidies verleent, er worden weleens leningen in één keer vrijgegeven zonder dat ze ze terug hoeven te betalen. Dat is ook een vorm van subsidie en volgens mij is daar die vrijstellingsverordening voor. Ik zou toch wel even willen vragen of GS dit nog even willen bespreken en dan met betrekking tot de andere motie, die gaat bij ons ook puur over financiering, over vreemd vermogen, over financiering, niet over subsidies. U zegt dat wij met Lokaal Brabant daarover moeten praten. Dat willen we best, maar wij zouden wel de leeftijdsdiscriminatie eruit willen halen. Hoe kijkt u daar tegenaan?

Mevrouw **Dirken** (GS, VVD): Nogmaals, ik zei net wat ik zei. Ik geef u zeker in overweging om te kijken of u daar één brede motie met elkaar van kunt maken, want volgens mij hoor ik echt een aantal partijen in deze Staten daar hetzelfde over zeggen. Het eerste deel van het dictum in uw huidige motie heeft echt een breedte waarmee we alle kanten op kunnen. Vandaar dat ik dat deel van de motie wil ontraden en u echt in overweging geef om voor dat overige deel echt met elkaar te kijken of u tot één motie kunt komen.

Mevrouw **Van de Ven** (CDA): Dat gaan we in ieder geval proberen. Dan heb ik nog een andere vraag, als ik mag, voorzitter. U geeft aan dat in juridische zin opgeschreven moet worden dat maatregelen per 1 juli 2026 opgeschreven moeten zijn. Kunt u ook opschrijven dat bijvoorbeeld in dit tijdspad maatregelen moeten worden ingediend, tijdig moeten worden ingediend, dat die ook tijdig opgeschreven zijn? De maatregelen die in de menukaart staan, dat die ook op een bepaalde datum erop moeten staan? Kijk, mensen worden gehouden aan de deadline van 1 juli 2026. Op welke termijn worden die maatregelen op die menukaart ingevuld?

Mevrouw **Dirken** (GS, VVD): 1 juli 2026, even nog een keer in alle scherpheid, geldt voor de huisvestingssystemen die op dat moment vijftien of twintig jaar oud zijn, dus er komt ook weer een 1 juli 2027, 2028, 2029, et cetera. Zo zal ook steeds gelden voor de menukaart dat daar continu,

zoals ik al eerder heb verteld, systemen, technieken, maatregelen die voldoende effectief en voldoende geborgd zijn aan toegevoegd zullen worden. Waar wij naar streven is om dat twee keer per jaar te doen. Dat heeft ermee te maken dat we daar ook weer een hele procedure voor moeten voeren, maar zoals ik heb gezegd, als er nou in die tussentijd iets beschikbaar komt waarvan iemand zegt, ja, maar ik zie nu dat dat gewoon geborgd is en dat dat effectief is en dat is wat ik toe wil passen..., daarom hebben we juist de gelijkwaardige maatregel in bijlage 6 opgenomen, zodat dan tussentijds aan het college voorgelegd kan worden of die ondernemer deze maatregel mag toepassen. Zo hopen we te voorkomen wat u, denk ik, bedoelt, dat je net in het systeem van de komende 1 juli zou vallen en dat er pas op 2 juli, bij wijze van spreken, een wijziging zou zijn. Juist om die reden hebben we die gelijkwaardige maatregel opgenomen, om dat te voorkomen.

De **voorzitter**: De heer Van Miltenburg.

De heer **Van Miltenburg** (D66): Dank, voorzitter. Toch even terugkomend op motie 193, als ik het goed zeg uit mijn hoofd, over de rechtszekerheid. De appreciatie van GS is geen bezwaar, maar is het niet een motie met een heel hoog opendeurengehalte, voorzitter? We moeten in de rechtsstaat Nederland ons sowieso conformeren aan regelgeving van hogere overheidslagen van het Rijk en als uiteindelijk het Rijk de ruimte biedt aan de provincie om af te wijken, dan zijn we eigenlijk nog gewoon conform rechtszekerheid bezig. Ik vraag mij eigenlijk af waarom de appreciatie geen bezwaar wordt gegeven, want is de gedeputeerde het met mij eens dat deze motie eigenlijk gewoon overbodig is?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

Mevrouw **Dirken** (GS, VVD): Als er in zijn algemeenheid zou staan om te zijner tijd eens een keertje op het moment dat het uitkomt te onderzoeken of... dan had ik u daar misschien nog wel gelijk in gegeven, maar omdat de motie ons ook oproept zodra het landelijk beleid is ingevoerd..., dus daarmee wordt echt een oproep gedaan om daar snel op te reageren, kan ik die oproep ook onderschrijven en daarnaast vraagt het dictum om u als Staten tijdig bij een eventuele aanpassing te betrekken en dat vraagt net wat meer dan wat u normaal van ons mag verwachten. In algemeenheid begon ik ook met te zeggen, u mag van ons verwachten dat we dat doen, maar omdat er net een aantal extra oproepen in staan, kan ik me heel goed vinden in wat de indieners zeggen. Even los van dat ik de naam van de motie misschien niet helemaal de goede naam geef maar uiteindelijk moet ik me aan het dictum houden. Ik begrijp heel goed wat de indieners hiermee willen zeggen en daar hebben wij ook geen bezwaar tegen.

De heer **Van Miltenburg** (D66): Duidelijk verhaal, voorzitter, dus met deze uitleg van de gedeputeerde neem ik deze motie mee terug de fractie in. Dank.

De **voorzitter**: Gaat u verder.

Mevrouw **Dirken** (GS, VVD): Voorzitter, ik was aan het einde van mijn deel gekomen. Mijn collega zal op een aantal andere vragen die gesteld zijn nog antwoord geven.

De **voorzitter**: Eerst wil mevrouw Hamerslag u nog interromperen.

Mevrouw **Hamerslag** (Partij voor de Dieren): Voorzitter, de gedeputeerde begon haar betoog met zeggen dat landbouw een economische sector is, volgens haar. Nu is de landbouw als economische sector..., ik weet het niet specifiek voor Brabant, maar in ieder geval in Nederland, draagt deze bij aan zo een 2% van het bruto binnenlands product. Ik vind het niet een fijne maatstaf om te gebruiken, maar ik geloof dat de gedeputeerde van een partij is die daar nog wel enigszins heil in ziet. Tegelijkertijd gebruikt de landbouw 70% van het land in Nederland en dan nog is driekwart van al het land dat gebruikt wordt voor de landbouw in Nederland in het buitenland, omdat er bijvoorbeeld heel veel veevoer geïmporteerd wordt en natuurlijk ook andere voedingsmiddelen. Tegelijkertijd heeft

de landbouw een enorme druk op de leefomgeving, waardoor er in ieder geval al 24 miljard nodig werd geacht om enigszins de natuur te versterken. Ja, landbouw moet voedsel produceren voor de Nederlanders. Daar zijn we het allemaal over eens, maar moeten we niet constateren dat de intensieve landbouw juist als economische sector gewoon failliet is?

De **voorzitter**: Mevrouw Dirken.

Mevrouw **Dirken** (GS, VVD): Die stelling laat ik graag aan u, mevrouw Hamerslag. Wij zien dat de landbouw een economische sector is of onderdeel is van de economische sector die wij in Brabant kennen. Als college zien wij ook dat we de economie niet alleen op Brabantse schaal, Nederlandse schaal, maar soms zelfs op Europese of een nog grotere schaal moeten bekijken en dat betekent dat we soms in het ene land heel goed zijn in het ene product en in een ander land weer in het andere product. Wij zien landbouw in ieder geval als een onderdeel van de economie in Brabant. Daarnaast constateer ik dat u uw cijfers enorm goed in uw hoofd heeft zitten.

De **voorzitter**: Mevrouw Hamerslag.

Mevrouw **Hamerslag** (Partij voor de Dieren): Dank voor dit compliment. Dat komt namelijk doordat dit probleem mij enorm aan het hart gaat, want ja, de landbouw kan je ook breder economisch bekijken. Bijvoorbeeld dat als driekwart van alle grond die wij nodig hebben voor de landbouw, die we hier in Nederland hebben in het buitenland ligt, dan betekent dat dus dat we ook enorm afhankelijk zijn van andere landen voor onze landbouw en dus voedselvoorziening. Juist ook in dat bredere economische plaatje is het huidige landbouwsysteem, zoals we dat nu hebben in Brabant en in Nederland, dat zo intensief is dat dit allemaal noodzakelijk is, toch niet economisch houdbaar?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

Mevrouw **Dirken** (GS, VVD): Ja, dit leidt tot een breed filosofisch gesprek, denk ik, en daar is het de tijd van het jaar ook wel voor. Als ik het terugbreng tot het voorstel dat we vandaag hebben liggen, dan kijken we in ieder geval naar een situatie waarin er op dit moment sprake is van overbelasting van de natuur en van een overmaat aan stikstofemissie. Dat is waar een van de onderdelen van het voorstel dat vandaag voorligt over gaat, namelijk hoe brengen wij met elkaar de emissies binnen deze sector terug?

De **voorzitter**: Tot slot.

Mevrouw **Hamerslag** (Partij voor de Dieren): Ja, tot slot. Daar ben ik het natuurlijk helemaal mee eens, maar het is dus juist een heel groot probleem dat de volledige landbouwsector zo een druk legt op die natuur. We kunnen natuurlijk aan de ene kant inderdaad wel aan één knop draaien en dit een heel klein beetje verminderen, maar dat kan je ook weer niet los zien van dat grotere geheel waarbij gewoon ook nog steeds wel een heleboel stikstof wordt uitgestoten en ook met bijvoorbeeld landbouwgif ook op andere manieren de natuur wordt geschaad. Juist als we de landbouw zien als economische sector, moeten we toch die omschakeling in gang zetten, omdat die 2% van dat bbp het toch gewoon niet waard is, al die schade?

De **voorzitter**: De gedeputeerde in de afronding van haar betoog ook.

Mevrouw **Dirken** (GS, VVD): Nogmaals, voor ons is landbouw onderdeel van onze economie. Ik hoor uw oproep om tot een omschakeling over te gaan, zoals ik al eerder zei. Binnen het systeem dat we nu mogelijk maken, geven wij echt de keuze aan ondernemers of zij via technieken en maatregelen tot een reductie willen komen of op de manier die uw partij volgens mij liever ziet. Die keuze laten wij graag aan de ondernemers zelf.

De **voorzitter**: Dank u wel. Dan geef ik het woord aan gedeputeerde Boelema.

Mevrouw **Boelema** (GS, D66): Ja, voorzitter. Er rest mij nog op een paar punten in te gaan. Allereerst een motie van het CDA, net is daar ook al heel even aan gerefereerd in de bijdrage van gedeputeerde Dirken, over het handhavingsperspectief. Het verzoek zoals dat er staat, kan niet, omdat het handhavingsperspectief volgt uit beleidsregels die we opstellen, dus dat kan niet vermengd worden met elkaar. Er komt een aangepast handhavingsperspectief in 2026 en ik heb u volgens mij in de oordeelsvormende bijeenkomst ook al toegezegd en dat zeg ik nu weer toe, dat op het moment dat je gekozen hebt uit de menukaart als ondernemer en dat je een melding hebt gedaan, maar dat je nog niet aan bepaalde zaken van die melding kunt voldoen, maar dat wel aantoonbaar kunt maken, bijvoorbeeld dat je de offerte al wel hebt opgevraagd, maar dat de luchtwasser nog niet geplaatst kan worden, als dat bijvoorbeeld een maatregel is, dat we dat natuurlijk op 3 juli, als er gehandhaafd zou worden, niet als handhaving inzetten, omdat je dan aannemelijk kunt maken dat je het wel van plan was, maar door omstandigheden daar niet aan kunt voldoen. Zo moet u dat lezen en dat handhavingsperspectief wordt later ook nog vastgesteld. Als ik het zo mag lezen en deze toezegging mag doen, denk ik dat dan daarmee de motie overbodig is. Dan is er best wel een en ander gewisseld over een ander dossier dat hier enige relatie mee heeft, want in deze verordening gaat het ook over het intrekken van latente ruimte en wordt er een parallel getrokken met een nieuwe vergunning voor de Amercentrale die vergund..., tenminste waar het voornemen voor ligt om die te vergunnen en waar de ontwerpvergunning over een aantal weken door de Omgevingsdienst ter inzage wordt gelegd. Waarom dat een andere situatie is dan de situaties die we hier in de breedte bespreken bij het aanpassen van deze Omgevingsverordening is omdat er wel degelijk sprake is van een daling en het effectueren van de latente ruimte intrekken, zoals we ook hebben gezegd dat we dat voor de industrie met beleidsregels zouden gaan doen al vanaf ingang van dit jaar. Het gaat hier om een daling van het volume van 73% van de uitstoot en daarbij komt dat deze energievoorziening ook eigenlijk, en dat is de motivatie die eronder ligt, van een hoog openbaar belang is. Er zijn ook zo een 40.000 huishoudens afhankelijk van deze energievoorziening voor hun warmtevraag in de winterperiode. Dat is de reden waarom we daar op een andere manier naar kijken en we konden helaas..., er ligt nog een Algemene Maatregel van Bestuur bij het Rijk om juist in deze verduurzamingsslagen die gemaakt worden ook te kunnen kijken hoe het wel kan. Ook Brussel dringt daar sinds deze week op aan. Dit is eigenlijk vooruitlopend op datgene..., omdat we helaas daar nog niet juridisch gezien een beroep op kunnen doen, hebben wij het voornemen deze vernieuwde vergunning met een hele forse reductie dan alsnog wel te verlenen.

De **voorzitter**: Mevrouw Van de Ven.

Mevrouw **Van de Ven** (CDA): Dank u wel, voorzitter. Even terugkomend op het handhavingsperspectief over onze motie die u ontraadt of waar u een toezegging op doet. Gaan PS dat handhavingsperspectief vaststellen, wij als PS?

Mevrouw **Boelema** (GS, D66): Bevoegdheid voor het handhavingsperspectief, voorzitter, zit altijd bij GS. Dat is ook nooit anders geweest.

Mevrouw **Van de Ven** (CDA): Kunt u aangeven wanneer dit vastgesteld gaat worden? Is dat ruimschoots voor 1 juli? Dat is denk ik wel van wezenlijk belang.

Mevrouw **Boelema** (GS, D66): Ja, voorzitter, ja. Dat zal in het eerste kwartaal zijn.

De **voorzitter**: Mevrouw Van de Ven.

Mevrouw **Van de Ven** (CDA): U had het over integraal onderdeel van dit beleid, dat het ruimhartig wordt vastgesteld. In hoeverre moeten we dat duiden?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

Mevrouw **Boelema** (GS, D66): Ik kan die vraag nog niet helemaal duiden, voorzitter.

De **voorzitter**: Misschien kunt u het nog iets scherper toelichten. Het pasje. Dat heb ik ook wel eens, dat ik mijn eigen handschrift ook niet helemaal meer kan lezen. De heer Havermans.

De heer **Havermans** (BBB): Daar heb ik nou nooit last van. Voorzitter, betreft de Amercentrale. Kijk, ik hoor de gedeputeerde zeggen, ze hebben een grote reductie gedaan en daarom achten wij dit mogelijk. Volgens mij is de reductie gewoon gedaan omdat ze tien jaar geleden of iets een oven zeg maar, een centrale stil gegoooid hebben. Ik heb de parallel getrokken in mijn betoog met de landbouw, daar wordt ook hoogwaardige energie geproduceerd voor mensen middels voedsel van biomassa. Ik hoor nu eigenlijk, de landbouw heeft ook al een groot deel gereduceerd. Er zijn ook opkoopregelingen geweest en miljarden aan gespendeerd. Waarom is dat dan niet toch dezelfde onderbouwing als in dit geval?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

Mevrouw **Boelema** (GS, D66): Omdat hier meerdere doelen mee gediend worden. Aan de ene kant is het dus die reductie, aan de andere kant de CO₂-opslag en vermindering van die uitstoot. Tegelijkertijd zijn er gewoon ook heel veel mensen afhankelijk van deze energieproductie. Wat daar ook gebeurt, is het uitmiddelen van de netspanning en dat is ook heel noodzakelijk om te zorgen dat wij een stabiel net houden. Dat ligt toch iets anders dan en daarbij komt dat de industrie ook gewoon... We hebben het toch evengoed dat alle sectoren..., staat ook in ons bestuursakkoord, is ook rijksbeleid, dat alle sectoren een bijdrage moeten leveren. Dit zit hierin. Wij zijn ook met de latente ruimte aan de gang, de industrie. Wij hebben met drie grote uitstoters, waarvan dus Amercentrale er één was, ook aparte overeenkomsten gesloten of zijn we aan het sluiten om die latente ruimte ook in te trekken. Dat zit hier ook dus in.

De **voorzitter**: De heer Havermans.

De heer **Havermans** (BBB): Ja, voorzitter, ik hoor nog steeds eigenlijk de gelijkenis, want de Brabantse boeren zorgen ook voor een voedselvoorziening voor Brabanders. Daarbij wil ik ook opmerken dat bijvoorbeeld als je groen gas gaat produceren uit mest, dan hebben we reductie, heb je die latente ruimte, dat ligt nu toch al voor en vervolgens heb je ook een uitvlakking van onze netcongestie want het gasnet is nog zwaar genoeg om dat allemaal aan te kunnen. Dat dient dan toch ook gewoon de oplossing voor de hoger gelegen doelen die we nu hebben?

Mevrouw **Boelema** (GS, D66): Ja, voorzitter, we gaan nog spreken over het energieperspectief onder de bezieling van gedeputeerde Maes. Daar is al ongetwijfeld in die mix van energie waar u nu op doelt...zit dit ook, maar dit gaat natuurlijk wel over een hele andere orde van grootte dan, zal ik maar zeggen, waar we het in dit geval bij de Amercentrale over hebben en dat is dus ook geen vergelijk.

De **voorzitter**: Volgens mij heeft u drie keer geïnterrupteerd.

De heer **Havermans** (BBB): Nee toch? Dit is toch mijn derde vraag?

De **voorzitter**: Nee? Twee keer? Oké, gaat uw gang.

De heer **Havermans** (BBB): Tot slot, voorzitter, ik ben geen rekenwonder. Ik meen me te herinneren dat in de Uitvoeringsagenda Mest van Brabant staat dat 80% van de mest verwerkt zou moeten worden. Volgens mij, als je dat allemaal vergist dan heb je misschien nog wel meer dan wat de Amercentrale produceert.

Mevrouw **Boelema** (GS, D66): Voorzitter, dan tot slot. Op dit moment zijn die 40.000 huishoudens niet daarop direct aangesloten. Dat is echt van een volstrekt andere orde. Dit gaat natuurlijk over het warmtenet dat ligt in drie gemeenten en waar die gemeenten de huishoudens op dit moment, nou zo koud is het niet, maar toch wordt er gewoon gestookt, mee verwarmen, met deze restwarmte die daar geproduceerd wordt.

De **voorzitter**: Ik weet dat netcongestie en energie een onderwerp is waar we het uitgebreid nog over gaan hebben het komend jaar. Ik ga naar de heer Rutjens.

De heer **Rutjens** (JA21): Dank u wel, voorzitter. Drie punten. Allereerst toch een correctie of een nuancering. Er wordt soms net geroepen alsof er 73% minder wordt uitgestoten bij de Amercentrale, maar dat is alleen ten opzichte van de vergunning uit 2011. Dat is niet daadwerkelijk minder uitstoot. Het tweede punt, waar ik graag even bij wililstaan, is dat we dus wel de energietransitie naar meer bomenverbranding van algemeen belang vinden maar de voedselvoorziening van Brabanders niet. Dat wordt gevolgd door het derde punt, dat is een vraag aan de gedeputeerde. Er wordt gesteld dat alle sectoren hun bijdrage leveren maar die Amercentrale gaat dus niet minder bomen verbranden. Het enige wat er nu gebeurd is, of wat gaat gebeuren is dat ze een vergunning krijgen om bomen te verbranden. Ze gaan niet minder bomen verbranden. Hoe ziet u dat?

Mevrouw **Boelema** (GS, D66): Ja, voorzitter, ik constateer toch gewoon dat er een reductie plaatsvindt op verschillende facetten, zowel op NO_x als op CO₂. Daar gaat het uiteindelijk om. Dat is waar we dat op doen. Uiteindelijk is het niet in de weging van het afgeven van zo een vergunning, zal ik maar zeggen dat je weegt, wat je daar nou inhoudelijk van vindt. Kijk, dat is hetzelfde als SABIC, door een aantal van u ook aangehaald. Daar acteren we natuurlijk wel op het moment dat we zien dat die lozingen... en die norm is echt aangestraft. Dat is ook de reden dat SABIC ook weer bezwaar heeft aangetekend tegen het in stand laten van de vergunning door de rechter. Vinden we het leuk dat we die norm niet op nul kunnen krijgen? Nee, maar zolang er geen verbod is op PFAS in Europees verband kan je niet anders dan toch een hele beperkte lozing toestaan. Het gaat niet altijd over wat je politiek-inhoudelijk te duiden hebt in vergunningverleningen. Het gaat ook over hoe onze regels eruitzien en of je dan binnen die regels die er zijn een vergunning wel of niet kunt afgeven. Kijk, intern salderen, het liefst hadden wij ook dat anders gezien. We zijn nu een jaar later. Het liefst hadden wij gezien dat er een aantal vergunningverleningen nog steeds in stand konden blijven, in stand gehouden konden blijven, zodat we inderdaad nog steeds bijvoorbeeld voor woningbouwprojecten of iets dergelijks ook vergunningen konden blijven afgeven. Dat is nog steeds op dit moment niet het geval en wij proberen toch te kijken naar hoe krijg je een reductiepad om uiteindelijk wel die vergunning te verlenen zonder dat je echt een compleet inhoudelijk debat hebt over wat je daarvan vindt.

De **voorzitter**: De heer Rutjens.

De heer **Rutjens** (JA21): Mijn vragen en opmerkingen gingen niet over SABIC, gingen ook niet over woningbouw, maar gingen over de Amercentrale en er wordt gesteld dat er een reductie is. Als je het hebt over reductie moet je zeggen ten opzichte van wat? De reductie van 73% klinkt heel veel, maar is ten opzichte van de vergunning in 2011. Die reductie is behaald door het sluiten van ketel 8. Dat wordt nu vergund. Er is geen daadwerkelijke reductie. Er is een reductie die al sinds 2015 behaald is. Al tien jaar lang is er een latente ruimte bij de Amercentrale die dus niet wordt gebruikt en die wordt nu in een vergunning meegenomen. Er wordt dus niet gereduceerd en toch wordt dat gesuggereerd. Daarom zeg ik nog een keer, hoe kan dat nou in het algemeen belang zijn om meer bomen te verbranden? Is het dan niet zo dat de Amercentrale daadwerkelijk ook zou moeten bijdragen? Dat doen ze nu niet. Ze krijgen alleen een vergunning voor een bestaande situatie.

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

Mevrouw **Boelema** (GS, D66): Ja, voorzitter. Daar kan je over twisten. Uiteindelijk is het wel een reductie. In ieder geval is het ook het afnemen van die latente ruimte die in die vergunning zit. Dat was ook onderdeel van waar u nu hopelijk in meerderheid mee gaat instemmen, namelijk het aanpassen van de Omgevingsverordening waar het gaat over latente ruimte. Daar hebben we ook vorig jaar over gewisseld. Dat zit hier ook in. Dat betekent dus ook dat dat in potentie ook niet uiteindelijk weer terug kan neerslaan op onze Brabantse natuur. Zo moet u dat lezen en ik denk dat het een beetje te ver uitweidt om ons helemaal op deze vergunning op dit moment in dit debat te concentreren. Ik wil daar best op een ander moment nog een keer met u over wisselen, maar wat deze zaak ook anders maakt, is dat hier, het woord is hier ook al regelmatig gevallen in deze zaal vandaag, een handhavingszaak over was, waarin de rechter ons dwingt om uiteindelijk een nieuw besluit te nemen en dat is wat we nu gedaan hebben. Diezelfde handhavingszaken proberen wij te voorkomen door nu ook een aantal zaken juist wel in beleid te gieten waardoor handhavingszaken op willekeurige basis voorkomen worden in de toekomst. Dat is waarom dit net een beetje een andere casus is dan een aantal andere.

De heer **Rutjens** (JA21): Graag praten we daar een volgende keer verder over en als we er dan verder over praten, zou ik toch willen suggereren dat we het ook hebben over hoeveel latente ruimte er is afgepakt, want niet het volledige wordt afgepakt want die boomverbranding blijft nog steeds mogelijk. Die ruimte wordt nu gebruikt om dus bomen te verbranden en de rest wat ze daar niet voor nodig hebben sinds 2011 dat wordt dan afgeroomd. Dat hadden ze toch al niet nodig. Dat is daar degelijk een hele andere situatie dan wat nu in de Omgevingsverordening voor boeren wordt voorgesteld.

De **voorzitter**: Ik zou u trouwens allemaal willen vragen om wat meer rust in de zaal te hebben. Ik begrijp dat iedereen denkt dat we hier al lang zitten. Dat klopt namelijk ook. Desalniettemin heeft gedeputeerde Boelema nog steeds het woord.

Mevrouw **Boelema** (GS, D66): Ja, voorzitter. Volgens mij heb ik de vragen beantwoord en de motie van een appreciatie voorzien.

De **voorzitter**: Dan gaan we naar de tweede termijn van uw Staten.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voorzitter. Puntje van orde.

De **voorzitter**: Ja.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ik vraag me af... We hebben nu twee gedeputeerden aan het woord gezien. Er werd straks in de termijn van gedeputeerde Dirken verwezen naar gedeputeerde Roijackers en haar beleid voor het natuurgebied. We hebben nog een gedeputeerde Van Oudenhoven die de afgelopen tijd overal koffie is gaan drinken op boerderijen.

De **voorzitter**: Uw punt is?

De heer **Van Hattem** (PVV): Mijn vraag is waarom die gedeputeerden in dit kader niet aan het woord komen.

De **voorzitter**: Volgens mij gaat het college zelf over degenen die ze aan het woord laten en dit zijn de twee gedeputeerden waar u het nu mee moet doen. Dat is wat het is. Ik stel voor om door te gaan met de tweede termijn van uw Staten. Ik kijk naar de heer Havermans.

De heer **Havermans** (BBB): Voorzitter, dank u wel. Beste boeren, burgers en buitenlui, het lijkt hier toch wel een beetje op een kleine toneelvoorstelling. Heel veel woorden, geruststellingen en comfort worden hier geboden door allebei de partijen, maar het blijven tal van beloftes. Beloftes die niemand

kan garanderen. Woorden doen ertoe, heb ik vaak gezegd, maar ook daden doen ertoe. Zo worden er volop moties ingediend om mooie beloftes kracht bij te zetten dat er nog van alles gaat komen. Mooie woorden die hun uitwerking pas gaan krijgen na 1 juli 2026, ver nadat iedereen al lang gekozen moet hebben. Denkt u dat een ondernemer over een nacht ijs die keuze kan maken als deze risico's eraan hangen? Nee, dat kan niet en zij zullen zich nu al moeten gaan voorbereiden op hetgeen ze doen als dit beleid wordt aangenomen. Voorzitter, ik wil ook terugkomen op mijn debatje met Lokaal Brabant waar beweerd wordt dat als die bronmaatregelen wetenschappelijk goed genoeg zijn ze toegevoegd worden. Voorzitter, dat is al lang. Nogmaals, familie Thelosen heeft met notabene hulp en geld van de provincie die maatregelen uitgefilterd. Ze hebben subsidie brongerichte verduurzaming gekregen, een hardheidsclausule, een proefstalstatus en toch krijgt familie Thelosen de afgelopen weken het bericht: trek je vergunning in en doe een melding voor een luchtwasser. Wat gedeputeerde Dirken dus zegt, klopt niet, dat die bedrijven bij de provincie bekend zijn en als je een proefstalstatus en hardheidsclausule hebt er naar je gekeken wordt om te komen tot maatregelen voor op de menukaart. Daarbij wil ik ook voor alle duidelijkheid het volgende vragen: als een boer een melding doet, is dat niet aan te vechten door een milieclub, bijvoorbeeld, toch, maar als het college vervolgens een besluit neemt over het maatwerkvoorschrift van die melding, dit wel aan te vechten is door anderen? Afsluitend, klopt het dat voor nagenoeg ieder systeem of managementmaatregel een maatwerkvoorschrift nodig is? Oftewel, uiteindelijk ligt nog alles mogelijk dadelijk bij de rechter. Mestvergisting wordt beaamd in de Uitvoeringsagenda Mest maar niet in de Omgevingsverordening en dus kunnen boeren daar nu niet veel mee. Er wordt hier veel over gesproken, ook in dat debat straks. Ja, we gaan ernaar kijken. Het kan al lang, het is bewezen. Frank van Genugten, onder andere een bekende ondernemer waar we laatst nog op werkbezoek geweest zijn, heeft cijfers, heeft gewoon keiharde metingen. Ze zijn eraan bezig, maar ik vraag me wel af wanneer ooit die wetenschappelijke consensus nou echt is, want volgens mij is er wel bekend dat er uiteindelijk altijd ook daarbinnen voors en tegens zijn. Ik vraag me af, gehoord de afgelopen debatten en vandaag, of de provincie en deze coalitiepartijen heel hard willen gaan werken om ervoor te gaan zorgen dat die consensus er komt. Het is wel van belang om naar de toekomst toe gedegen beleid te kunnen voeren. Voorzitter, iedereen die mij kent weet dat ik altijd bereid ben om mee te denken, oplossingen te zoeken en te werken aan een BBBeter Brabant. Echter, het lijkt hier wel vandaag tegen dovemansoren. Mestvergisting, net al over gehad. In mijn ogen worden er te weinig beloften, echt keiharde beloften gedaan en ik weet dat dat niet kan, dat heb ik zelf al gezegd, maar er is geen comfort vandaag om aan de boeren buiten, ik weet niet of ze er nog zijn, te zeggen van dit kunt u met een gerust hart en een geruste kerst op u af laten komen. Daarbij wil ik ook nog aanhalen dat de collega van D66 zegt dat banken investeren zodra er een goed businessmodel onder ligt, maar wanneer dat ontbreekt, zoals bij projecten als Aviolanda, kan men zonder moeite terecht bij de provincie. Dan is een zwak businessmodel ineens geen probleem. Boeren hebben die luxe niet. Zij worden geconfronteerd met stapels eisen waar in de praktijk nauwelijks aan te voldoen is en steun van de provincie blijft uit. Daarmee dringt de pijnlijke vraag zich op, vinden we onze boeren nog wel belangrijk en dus, vinden we voedselzekerheid nog wel belangrijk in een tijd van geopolitieke spanningen, waarin we zonder aarzeling investeren in defensie? Zouden we moeten afwegen, vragen waar ons eten vandaan komt als het echt misgaat? Zonder boeren is er simpelweg geen voedselzekerheid en zonder voedselzekerheid is er geen voedselveiligheid.

De **voorzitter**: De heer Van Miltenburg.

De heer **Van Miltenburg** (D66): Ja, voorzitter, de toespeling op D66 kan natuurlijk niet onbeantwoord blijven. De vraag aan mijnheer Havermans: ziet u toch ook wel juridisch het verschil tussen steun aan een individuele ondernemer en steun aan een businesspark waar we zelf medeaandeelhouder van zijn?

De heer **Havermans** (BBB): Voorzitter, volgens mij moet deze provincie voor al haar inwoners en haar bedrijven zorgen en zie ik daar in die zin geen verschil in. Kijk, dat wij participeren in zo een project, dat is goed, maar volgens mij participeert Brabant in veel meer projecten en is overal de

vraag anders te stellen of dat daar via de immunisatieportefeuille leningen moeten worden verstrekt als het businessmodel en de markt..., dus de marktpartijen niet willen financieren.

De **voorzitter**: Gaat uw gang.

De heer **Van Miltenburg** (D66): Ja, voorzitter, de vraag is toch eigenlijk: bent u geen appels en peren aan het vergelijken? Aan de ene kant een investering in een businesspark, waar we het eerder over hebben gehad, gisteravond, of aan de andere kant zorgen dat we steun gaan bieden aan een individuele ondernemer met ook de toetsing aan staatssteunregels, die toch echt in een ander verband moet gaan plaatsvinden. Dat is toch appels met peren vergelijken?

De heer **Havermans** (BBB): Voorzitter, volgens mij is het allemaal even belangrijk. Volgens mij hebben wij de boeren heel hard nodig voor onze Brabantse voedselvoorziening en onze veiligheid en onze zekerheid daarop en zie ik daar niet zoveel verschil in.

De heer **Van Miltenburg** (D66): Oké, duidelijk dat we hier echt van mening verschillen. Dank.

De heer **Havermans** (BBB): Dat mag gelukkig in dit huis.

De **voorzitter**: De heer Havermans, was u ongeveer tot een...

De heer **Havermans** (BBB): Ik ben aan een afronding aan het komen, want, voorzitter, betreffende de Amercentrale vind ik dat er niet zoveel licht tussen zit, tussen hetgeen dat het van belang is... En ja, wij onderschrijven heel hard, en daar hebben wij ons vaker hard voor gemaakt, dat die warmtelevering aan die huishoudens overeind moet blijven. Wij zien ook, ik zelf zie ook in de omgeving, dat er al heel veel op gedaan wordt, maar ik wil echt vragen of de provincie nog eens goed overweegt, want ik heb net in het debatje niet veel tegenstribbelingen gehoord, waarom de Amercentrale nou heel veel anders is dan al die boeren hier in Brabant. Voorzitter, als laatste wil ik toch nog wat toevoegen over de agrarische..., het sociale vlak. Er is vanmorgen in een heel toch wel binnenkomend betoog van de heer Patrick Spierings over gesproken. Dit is het aspect thuis. Ik heb het hier al vaker gezegd, ik maak dat ook vaak mee. Ik kom ook bij de boeren thuis aan de keukentafel, tijdens het werk. Het gaat altijd hierover. U moet zich voorstellen als u hier dag en nacht mee bezig bent, al jarenlang, wat dat met iemand doet. Voorzitter, ik wil er ook voor pleiten dat de agrarische sector in Brabant meer doet dan alleen het land bewerken. Ze lenen hun schuren uit om carnavalsverenigingen hun carnavalswagen te laten bouwen. Ze sponsoren de voetbalclub of de lokale evenementen zijn op hun gronden. Ze regelen een trekker als er iemand in de sloot ligt of gegleden is met de sneeuw of iets. Ze zijn er altijd en je hoeft maar een keer te bellen. Ze trekken de huifkar van de lokale vereniging voort en dat moeten we niet vergeten, dat ook die sociale cohesie van de boeren komt. Als dat in grote getalen in ons buitengebied verdwijnt, ben ik bang voor wat er terugkomt. Tot zover onze tweede termijn.

De **voorzitter**: Dank u wel. Ik kijk naar de VVD.

Mevrouw **Meuwissen** (VVD): Dank u wel, voorzitter. In de eerste termijn zijn er door de andere fracties ook goede aanvullingen gegeven voor de menukaart. Dat geeft vertrouwen en dat geeft ook een garantie voor een goede toekomst. Bijvoorbeeld het middel Kopros, om dat aan de menukaart toe te voegen, dat zouden wij als VVD op zich graag willen steunen, alleen de bewezen effectiviteit is naar wij weten nog niet vastgesteld en daarom kunnen wij de motie zoals die er nu ligt niet steunen. Misschien kan daar een aanvulling op plaatsvinden. Daarnaast hoor ik, en daar ben ik blij mee, brede steun voor het voorstel. Niet iedereen is enthousiast, maar toch wel een aantal fracties in deze zaal. Tot slot wil ik graag de complimenten overbrengen aan gedeputeerde Dirken, voor het innovatieve beleid en het zoeken naar oplossingen in deze situatie. Dank u wel.

De **voorzitter**: Dank u wel. Op de valreep, mevrouw Van de Ven.

Mevrouw **Van de Ven** (CDA): Dank u wel, voorzitter. We hebben als CDA een handreiking gedaan richting de coalitiepartijen, daar hoort u ook bij, middels een amendement en een aantal moties. Ik zou daar graag een reactie op hebben vanuit uw partij.

Mevrouw **Meuwissen** (VVD): Ik zal niet op iedere motie ingaan, maar bijvoorbeeld het amendement om het voorstel en de inwerkingtreding uit te stellen, dat zullen wij zeker niet steunen.

Mevrouw **Van de Ven** (CDA): Kunt u dat ook toelichten?

Mevrouw **Meuwissen** (VVD): Brabant zit op slot, er moet nu iets gebeuren en het is ook belangrijk om, andere partijen hebben dat ook aangegeven, een duidelijk beleid te hebben om handhavingsverzoeken te kunnen afwijzen, om aan te geven dat we wel degelijk koersvast met de agrarische sector bezig zijn en met stikstof.

De **voorzitter**: Mevrouw Van de Ven.

Mevrouw **Van de Ven** (CDA): Bent u het met mij eens dat we de boeren in het juridische moeras duwen hiermee natuurlijk? Aan de andere kant handhavingsverzoeken en dergelijke, u kunt dat toch niet op het bord van de boeren leggen om dat op te lossen?

Mevrouw **Meuwissen** (VVD): Ik vind het vervelend dat u steeds spreekt over juridisch moeras. We hebben een regeling die is getoetst door een gerenommeerd advocaat en nagelezen door de landsadvocaat en zij denken dat het haalbaar is. Ja, dat klopt. Dat is denken. Dat is vaak zo met innovatie, maar juridisch moeras vind ik dan niet van toepassing.

De **voorzitter**: Ik ga naar de heer Van Zelst.

De heer **Van Zelst** (ChristenUnie-SGP): Ja, voorzitter, dank u wel. Mevrouw Meuwissen, u zegt wij zien de innovatie van Kopros ook. Het is duidelijk dat de gedeputeerde aan heeft gegeven dat het moet voldoen aan bepaalde eisen. Ik heb het inmiddels opgezocht. Op de site staat dat er gevalideerde meetrapporten zijn, geaccrediteerde meetrapporten zijn. Ik stel toch voor dat u mee gaat stemmen met die motie Kopros en ik ga van de week bij Kopros aan de gang om te zorgen dat die gevalideerde en geaccrediteerde rapporten waar ze het over hebben bij de gedeputeerde komen en dan zit er snelheid in de zaak. Wat vindt u daarvan?

Mevrouw **Meuwissen** (VVD): Als die rapporten beschikbaar zijn waaruit dat blijkt, dan kunnen wij daarnaar kijken en wellicht meegaan. Dat zal ik met mijn fractie bespreken.

De heer **Van Zelst** (ChristenUnie-SGP): Die rapporten heb ik op dit moment niet. Ik heb op de site gekeken en op de site staat dat die rapporten er zijn. Het is een motie. GS kunnen dat naast zich neerleggen, maar als ik in de komende weken zorg dat Kopros de goede rapporten bij GS legt, dan kunnen ze snelheid maken en dan weet iedereen ook waar die aan toe is. Daarom vraag ik eigenlijk uw steun daarvoor en blijken ze niet juist te zijn. Sorry, ik heb er geen aandelen in.

Mevrouw **Meuwissen** (VVD): Dat is in ieder geval heel goed om te weten dat u daar geen aandelen in heeft. Wij zullen ons daarop beraden. Dank u wel.

De **voorzitter**: Mevrouw Van de Ven, we gaan langzamerhand... Dank u. Ja, het kan over een ander onderwerp gaan? Wat is het punt? Mevrouw Van de Ven, u bent wel bijna, zo meteen door uw interrupties heen in de tweede termijn, maar dat is een keuze. Mevrouw Van de Ven.

Mevrouw **Van de Ven** (CDA): Dank u wel. Ja, ik had ook nog een vraag over onze andere moties. Over de subsidieregeling, de financieringsmogelijkheden. Kunt u daar ook even een duiding over geven?

Mevrouw **Meuwissen** (VVD): Daar zullen wij ons over beraden. Dat heb ik zo niet meteen paraat.

De **voorzitter**: Oké, dank u wel. Dan ga ik naar GroenLinks. Nee, dan ga ik naar PvdA.

De heer **Deckers** (PvdA): Ja, voorzitter, dank u wel. Ik wil het kort houden. In de eerste termijn sprak ik over een belangrijke en noodzakelijke stap. Wat mij opvalt in de eerste termijn van deze Staten, dit debat is dat ik veel partijen hier hoor zeggen dat de boer moet boeten. U kunt de boer toch niet alleen verantwoordelijk stellen voor stikstofreductie? Ik hecht eraan in deze tweede termijn nog een keer te zeggen: nee, dat klopt en daarom, en ik was blij dat gedeputeerde Boelema dat ook al aanhaalde zojuist, hebben we hier het beleid dat wij naar evenredigheid bijdragen en ik zou het mooier willen maken als ik het kon, maar ik kan er niet omheen dat by far de grootste uitstoot van stikstofreductie vanuit de agrarische sector komt. Vandaar dat we hier staan en dat is niet leuk, maar wel nodig. Het CDA deed nog een oproep in de eerste termijn om te reageren op de vraag of de coalitiepartijen de insprekers serieus zouden nemen. Ja, zou ik via uw voorzitter tegen het CDA willen zeggen. Eerst waren er vergunningen nodig om in actie te komen om stikstofreducerende maatregelen te nemen. Nu niet meer. Ik neem niet alleen de insprekers serieus, voorzitter, maar ook alle mensen, ik zei het in mijn eerste termijn al, die hier vandaag niet zijn, neem ik serieus. Mensen die rekenen op de provincie om Brabant van het stikstofslot te krijgen. Ik neem ook onszelf serieus, voorzitter, want vanaf 2017 is deze lijn ingezet en hier gaan wij wat mij betreft dan ook mee door. Ik zou dus ook een compliment willen maken aan dit college voor de standvastigheid op zowel dit dossier, maar ook de andere dossiers waar gedeputeerde Boelema voor verantwoordelijk is, die ook in deze verordening zijn verwerkt. Tot slot heb ik nog één vraag aan het college, voorzitter, en wel aan gedeputeerde Dirken. Het gaat over de motie vernieuwbouw, motie 198 is dat. Dat klinkt natuurlijk heel sympathiek. Mijn vraag is eigenlijk de volgende, als ik de adviezen van Hekkelman lees, dan begrijp ik dat zij zeggen dat voor stikstofreducerende maatregelen een meldingsplicht volstaat. Nu wilt u gaan onderzoeken met veehouders om te kijken of ook het verbouwen van een stal of nieuwe stal neerzetten daar ook binnen zou kunnen vallen. Mijn beeld is dat het bouwen van een stal geen stikstof reduceert. Heeft u, is mijn vraag, niet het antwoord al gehad op deze sympathiek klinkende motie? In hoeverre acht u het enigszins kansrijk om dit ook te gaan doen? Dank u wel, voorzitter.

De **voorzitter**: Oké, dank u wel. Dan heeft mevrouw Koopman het woord en ik wil u nogmaals vragen, als u iets met elkaar te bespreken heeft, doe dat buiten de deur, want er zijn andere mensen die daar heel veel last van hebben. Nogmaals, ik begrijp dat het laat is, dat we hier al erg lang zitten, dus ik zou ook eenieder willen vragen om niet in herhaling te vallen van debatten die al zijn geweest. Ik geef mevrouw Koopman het woord.

Mevrouw **Koopman** (SP): Dank u wel, voorzitter. In eerste termijn heb ik niets gezegd over de grondwaterheffing, maar eenieder die de SP al langer heeft horen spreken over wateronttrekkingen weet dat wij altijd aandrongen op het terugdringen van grote onttrekkingen, op het voorzichtig zijn met boren voor geothermie, op het zorgen voor minder droge natuur, et cetera. Wij denken dus dat dat een goed besluit is. Zoals ik als antwoord op een interruptie al zei, is het voorstel regelgeving 2 een stap in een complexe puzzel die Brabant tegenwoordig is. We vinden het goed dat de gedeputeerde een deel van de onrust weet weg te nemen. Er is veel feitenrijke informatie in omloop en ik vroeg u in de themavergadering al of u dat kon rechtzetten. De SP realiseert zich dat het hardnekkig is, maar wij vragen de gedeputeerde, is het mogelijk een soort Q&A te publiceren? Dank u wel.

De **voorzitter**: Dank u wel, de heer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank, voorzitter. Our farmers deserve praise, not condemnation and their efficiency should be cause for gratitude, not something for which they are penalised, President John F. Kennedy, om maar eventjes aan te halen dat we onze boeren dankbaar moeten zijn richting D66, mijnheer Van Miltenburg. Waar we ook dankbaar voor moeten zijn voor onze boeren is dat ze vandaag een prachtige kerstboom voor het provinciehuis hebben neergezet. Er staat er dit jaar geen in de hal hier vanwege de verbouwing, maar een prachtige boom staat hier nu wel voor het provinciehuis dankzij onze boeren. Dank daarvoor, maar de aanleiding daarvoor is dieptriest. Dat ze dit als een vorm van protest hier neer moeten zetten om te laten zien hoe zwaar hun sector in het verdomhoekje wordt geplaatst door de maatregelen van dit college. Voorzitter, ik ben er ook niet echt op gerustgesteld. Als ik de beantwoording van het college net in de eerste termijn van het college heb gehoord, dan hoor ik heel veel onduidelijke antwoorden. Ik hoor omtrekkende bewegingen. Ik hoor vaagheden. Kortom, je zult maar boer zijn en dit verhaal aan moeten horen, dan denk je toch van, ja, wat vragen ze nu van ons? Er komt helemaal geen duidelijkheid en wij moeten nu wel allerlei maatregelen gaan nemen op een hele korte termijn. Je staat nu echt met de rug tegen de muur. Ik vraag toch aan het college, kunnen we iets meer duidelijkheid krijgen? Wij hebben het niet alleen gevraagd, maar ik hoorde vandaag ook mevrouw Dingemans van de BMF inspreken. Die zei eigenlijk ook van ja, op het gebied van de haalbaarheid hebben we, ook heel veel zorgen en we vragen ons af of dit wel daadwerkelijk gaat bijdragen. De BMF is wel, de overigens door de provincie gesubsidieerde club die allerlei rechtszaken kan gaan starten en ook vanuit hun achterban om zulke soort maatregelen weer af te dwingen, dus ik hoor toch graag van het college hoe het daar tegenover staat qua haalbaarheid. Dan, voorzitter, waar ik nog geen reactie op heb gehad, is op het punt van de paardenhouderij. Die is ook nog in de stukken voorbijgekomen. Nu moet de paardenhouderij er ook in een keer aan gaan voldoen. Ik hoor toch nog graag wat dat gaat betekenen. Moet straks iedere manege ook allerlei systemen gaan aanschaffen en hun hokken dicht gaan maken en zo? Iedereen die een paar prachtige paarden heeft, wat gaat dat voor gevolgen hebben? Dan is er gesproken over de stijgende lijn voor de natuur ten opzichte van de dalende lijn voor de stikstofafname. Die dalende lijn voor de ammoniakemissies, die moet dan concreet worden vastgelegd. Hoe gaat die stijgende lijn voor de natuur concreet worden gemaakt? Kan daar iets meer duidelijkheid in worden gegeven dat het ook meetbaar, concretiseerbaar en toetsbaar is? Ik hoor het graag. Dan hebben we net gehoord dat er niet mag worden gesproken over een juridisch moeras, maar volgens mij is er wel duidelijk sprake van een financieel moeras, want er kwam nog niet het begin van een antwoord van de gedeputeerde over wat er straks gaat gebeuren als onze boeren geen financiering krijgen van de banken voor deze afgedwongen maatregelen. Dat wordt een groot zorgpunt en tegelijkertijd is het misschien dan geen juridisch moeras, maar wel nog erger, een juridische slangenkuil. De boeren zijn straks aan de grillen overgeleverd van allerlei rechtszaken die er kunnen komen zonder dat ze weten wat hieruit gaat komen en ze worden misschien tien stappen teruggeworpen, alle investeringen ten spijt. Vanwege dat juridische of dat financiële moeras dat er nu ligt en die onduidelijkheid over de financierbaarheid wil ik in deze termijn toch een motie indienen om die duidelijkheid te krijgen over de financierbaarheid, dat er dus eerst duidelijkheid moet komen over de financierbaarheid door banken voordat er een besluit wordt genomen over de bij dit Statenvoorstel voorgestelde maatregelen en daarbij wil ik ook het verzoek indienen om eerst over deze motie te stemmen voordat wij over het Statenvoorstel zullen stemmen. Voorzitter, tot slot. Wij zullen alle moties en amendementen die zijn ingediend op hun merites beoordelen, maar ik heb in eerste termijn ook al gezegd, eigenlijk moet heel dit voorstel gewoon van tafel, want dit zijn gewoon kleine doekjes voor het bloeden en kleine aanpassingen op een systeem dat aan alle kanten piept, kraakt, onduidelijk is, slecht in elkaar zit en onze boeren met de rug tegen de muur zet, die hen tot maatregelen dwingt waar ze niks aan hebben, die hen alleen maar geld zullen kosten, die niet financierbaar zijn en die ook nog eens een keer uiteindelijk gaan dwingen richting stoppen, minder dieren en dat soort zaken, waardoor de prachtige boerensector in Brabant naar de Filistijnen gaat en daar zitten we als PVV absoluut niet op te wachten. Hoe dan ook zullen wij tegen dit Statenvoorstel stemmen. Voor ons tot zover in tweede termijn.

Motie M201-2025 Duidelijkheid over financierbaarheid

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op vrijdag 12 december 2025, ter bespreking van Statenvoorstel 43/25 Vaststellen Omgevingsverordening Noord-Brabant - regelwijziging 2

Constaterende dat:

- Is gebleken dat er momenteel nog geen duidelijkheid is over de financierbaarheid door banken van de ingrepen en systemen die nodig zijn om aan de maatregelen behorende bij dit Statenvoorstel te voldoen;

Overwegende dat:

- Het onverantwoord en onbehoorlijk is om besluiten te nemen over deze ingrijpende maatregelen, zonder absolute zekerheid over de financiële haalbaarheid;

Spreken uit:

- Dat er eerst duidelijkheid over financierbaarheid door banken moet zijn voordat er een besluit wordt genomen over de bij dit Statenvoorstel voorgestelde maatregelen;

en gaan over tot de orde van de dag."

Alexander van Hattem
PVV Noord-Brabant

De **voorzitter**: Dank u wel, de heer Van Miltenburg.

De heer **Van Miltenburg** (D66): Ja, dank, voorzitter. Ik had in de eerste termijn gezegd dat ik zou terugkomen op een aantal moties. Ik kan heel kort zijn, met de uitleg van de gedeputeerde zullen we de motie van het CDA, motie M193 over rechtszekerheid, kunnen steunen. De moties van Lokaal Brabant en VVD en anderen die vermeld worden over onder andere de brede financiële ondersteuning aan onze boeren, die verdienen dat, ook dat onderschrijven we. Het is behoedzaam geformuleerd. Hetzelfde geldt voor dagontmesting als reducerende maatregel waarbij wij wel de kanttekening willen plaatsen dat op hele grote schaal overgaan tot mono-vergisters echt niet wenselijk is. Het gaat echt ook met de behoedzame formulering dat dagontmesting, al dan niet in combinatie met mono-vergisting, uiteindelijk mogelijkerwijs toegevoegd kan worden aan de menukaart.

De **voorzitter**: De heer Havermans.

De heer **Havermans** (BBB): Ja, voorzitter, dank u wel. Ik ben het niet vaak met de heer Van Miltenburg eens, maar ik hoor hier toch iets goeds wat u zegt, grote mestvergisting moeten we niet willen, dus we moeten het terugbrengen naar bij de boer op het erf of iets kleiner. Alleen u weet dat de Omgevingsverordening dat op dit moment niet toelaat en eigenlijk wel grootschalige mestvergisting stimuleert.

De **voorzitter**: Gaat uw gang.

De heer **Van Miltenburg** (D66): Ja, voorzitter, volgens mij... de Omgevingsverordening is zoals die nu is en we hebben niet een debat nu over energie, we hebben een debat nu over uiteindelijk de menukaart. Wat mij betreft gaan we deze discussie op een ander moment aan, wat wel en wat niet uiteindelijk wenselijk is en volgens mij is dat ook al eerder aan de orde gekomen. Er komt een energieperspectief met gedeputeerde Maes. Laten we dat debat ordentelijk op die manier gaan voeren en niet nu, ook gezien de tijd.

De heer **Havermans** (BBB): Voorzitter, dit is natuurlijk een grote drogreden, want mestvergisting gaat over energie, maar ook over ammoniakreductie. Volgens mij hebben we het daar heel deze dag al over, dus ik vind dit nogal een rare vergelijking om nu te zeggen, doe maar bij mijnheer Maes en

we gaan het vooral nu niet bespreken. Volgens mij zouden wij dit juist op moeten kunnen pakken vanuit die ammoniakreductie en daarom pleit ik er dus voor, met u samen, begrijp ik nu, dat we GS gaan vragen om de Omgevingsverordening aan te gaan passen zodat op kleinere schaal mestvergisting mogelijk wordt in plaats van op categorie 5 industrieterreinen.

De **voorzitter**: De heer Van Miltenburg.

De heer **Van Miltenburg** (D66): Volgens mij heeft de motie, en daar ga ik me nu toch op richten, het simpelweg over dagontmesting als reducerende maatregel in relatie tot de menukaart. Daar wil ik het ook gewoon bij laten, voorzitter, want anders gaan we een heel groot debat voeren over groen gas, over mono-vergisters, over wat er dan vervolgens allemaal wel of niet mogelijk is binnen de huidige kaders, wat er dan wel of niet in de Omgevingsverordening moet worden aangepast. Het lijkt me echt gewoon zaak dat u daar met onze woordvoerder op een gepast moment over in debat gaat.

De heer **Havermans** (BBB): Ja, voorzitter. Ik hoor u de hele dag al, we moeten alles integraal bekijken en nu gaan we in één keer helemaal terug naar een motie en willen we het niet meer integraal bekijken. Dat vind ik nogal raar.

De heer **Van Miltenburg** (D66): Waarvan akte, voorzitter. Dan deel ik wel de zorg van de PvdA als het gaat om motie 198 over de vernieuwbouw. Daar zou ik met de heer Deckers toch ook wel toelichting willen hebben van het college. We balanceren, denk ik, met deze motie wel een klein beetje op wat juridisch mogelijk is, maar ik hoor heel graag de appreciatie toch nog een keer van het college. Wij neigen ernaar om deze te steunen, omdat we ook wel de zorgen begrijpen vanuit de sector, maar aan de andere kant, het is ook belangrijk zoveel mogelijk juridische duidelijkheid te hebben, alvorens we ook moties als D66 steunen. Dan mijnheer Van Hattem tot slot. U refereerde weer aan Kennedy. Ik ben heel erg blij dat we aan het eind van dit debat toch in ieder geval bij de woorden van een democraat stilstaan en dat u daar een groot voorbeeld aan neemt. Dank.

De **voorzitter**: Mevrouw Van de Ven.

Mevrouw **Van de Ven** (CDA): Dank u wel, voorzitter. Na het debat in eerste termijn is voor het CDA nog duidelijker geworden dat de zorgen die wij hebben uitgesproken breed in deze Staten worden gedeeld, maar helaas nog onvoldoende worden onderkend door het college en zijn partijen. We hebben veel woorden gehoord over noodzaak, over verantwoordelijkheid, over tempo, maar op de kernpunten die vandaag centraal staan, rechtszekerheid, uitvoerbaarheid, juridische houdbaarheid en vertrouwen, blijven de antwoorden van het college onvoldoende concreet of overtuigend. Voorzitter, dat is geen politiek ongemak, dat is een bestuurlijk risico. Laat ik beginnen met het college. We hebben gehoord dat altijd moeilijke keuzes gemaakt moeten worden, de deadline 1 juli nodig zou zijn om de druk te houden, de handhaving niet het doel is en dat juridische borging later nog komt. Voorzitter, dit zijn geen geruststellingen, dit zijn waarschuwingen, want als de gedeputeerde zelf aangeeft dat de bronmaatregel nog onderzocht moet worden, dat men bereid is mee te werken aan een proefproces, dat er onzekerheid is bij individuele bedrijven en dat men afhankelijk is van toekomstige landelijke borging, dan kan één conclusie worden getrokken. Dit beleid is nog niet af. Niet juridisch, niet praktisch en niet bestuurlijk. Als het beleid niet af is, dan is het onredelijk om ondernemers wel afgerekend te laten worden op deadlines die daaruit voortkomen. Voorzitter, dat is precies het punt dat wij proberen te adresseren met onze amendementen en moties. We zijn samen met vele insprekers, individuele agrariërs en ook een aantal gemeenten die ons brieven hebben gestuurd over de deadline van 1 juli. Het college stelt dat 1 juli haalbaar zou moeten zijn, maar niemand kan uitleggen waarom die datum zo heilig is, behalve dat het politiek handig uitkomt en in eerdere afspraken is genoemd. De realiteit is dat vergunningverlening niet vastloopt door de datum, maar door juridische onzekerheid. Banken en adviseurs geven aan dat zij geen ruimte zien onder de huidige regels en 500 boeren komen niet naar het provinciehuis omdat een datum even tegenvalt. Voorzitter, wij moeten hier eerlijk in zijn, een politieke deadline is geen bestuurlijke strategie. Het amendement van het CDA zoekt geen vertraging, maar herstel van realisme, een datum die juridisch

houdbaar is en ondernemers de tijd geeft die het college zelf nog nodig heeft om zijn beleid af te maken. Over de juridische borging en het IPO-plan, het college blijft zeggen dat men handelt binnen de geest van het plan, maar de geest van het plan is niet selectieve uitwerking, dat moet integrale borging zijn. Het IPO-plan draait om juridische verankering. Het draait om integraliteit en keuzevrijheid voor de boer in de wijze van emissiereductie. Voorzitter, dat zijn niet drie vrijblijvende gedachten. Dat zijn drie bouwstenen die elkaar nodig hebben. Als je er één uittrekt, valt het bouwwerk om en precies dat gebeurt nu. Een deel wordt er uitgelicht en uitvergroot, terwijl de andere essentiële onderdelen later wel komen. Voorzitter, geen enkele sector, niet de industrie, niet de bouw, niet de logistiek, zou zo behandeld mogen worden en dus ook niet onze agrarische sector. Het college blijft beweren dat dit voorstel vergunningverlening versnelt, maar het advies van onder meer Hekkelman zegt dat er een nieuwe referentiesituatie ontstaat. Wie de recente jurisprudentie een beetje kent, weet dat de nieuwe referentiesituatie langere procedures, extra onderzoeken, meer juridische geschillen en dus vertraging betekent. Voorzitter, dit is niet het CDA dat het zegt, dat zijn juristen, dat zijn experts en adviesbureaus die hier al maanden voor waarschuwen. Ik moet eerlijk zeggen, ik heb van het college geen enkel overtuigend tegenargument gehoord dat de praktijk of de rechtspraak weerspreekt. Dan de menselijke maat. Meerdere partijen verwezen in eerste termijn naar het belang van vertrouwen en terecht, maar vertrouwen ontstaat niet door te zeggen dat iets wel meevalt. Vertrouwen ontstaat door concrete duidelijkheid, door voorspelbaarheid, door eerlijke afwegingen en door het erkennen van risico's die er werkelijk zijn. Voorzitter, wat ik vandaag gemist heb, is erkenning, erkenning dat boeren in een uitzonderlijk moeilijke positie zitten, erkenning dat de provincie extra verantwoordelijkheid heeft omdat landelijke regels nog ontbreken, erkenning dat de juridische onzekerheid vaak zwaarder weegt dan beleidsoptimisme en erkenning dat het beleid alleen werkt als het ook uitvoerbaar is. Het CDA staat hier niet om een politiek punt te maken. Wij staan hier omdat wij weten dat dit beleid niet houdbaar is uiteindelijk, en dat beleid dat niet houdbaar is, uiteindelijk iedereen schaadt. De ondernemer, de natuur en ja ook de overheid zelf. Dan over onze amendementen. Wij zullen deze in stand houden en die amendementen en motie hebben wij samen met de ChristenUnie-SGP ingediend, dus dat wilde ik nog even zeggen. Dit zijn constructieve voorstellen en wij proberen niet te blokkeren, wij proberen te repareren. Tot slot, voorzitter, we kunnen vandaag twee kanten op. We kunnen kiezen voor een koers die politiek misschien stevig oogt, maar juridisch onzeker is en ondernemers in een onbetaalbare positie drukt of we kunnen kiezen voor beleid dat houdbaar is in de rechtszaal, uitvoerbaar is in onze stallen, beheersbaar is voor de provincie en eerlijk is naar onze inwoners. Het CDA kiest voor dat laatste. Voorzitter, ik doe een oprecht appel op de coalitie. Neem deze amendementen en moties niet als aanval, maar als een uitgestoken hand, als een kans om samen beleid te maken dat wel werkt. Beleid dat recht doet aan de agrarische sector, recht doet aan onze eigen afspraken en recht doet aan wat wij hier als volksvertegenwoordigers behoren te doen. Laat vandaag niet de dag zijn waarop we de kloof nog verder verdiepen. Laat vandaag de dag zijn waarop we kiezen voor zekerheid, voor samenwerking en voor beleid dat de tand des tijds kan doorstaan. Dank u wel.

Amendement A29a-2025 Naar een realistische en juridisch houdbare invoeringsdatum

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 12 december 2025, behandelend Statenvoorstel; 43/25 Vaststellen omgevingsverordening Noord-Brabant-regelwijziging 2

Besluiten te wijzigen het voorstel *Regelwijziging 2 Omgevingsverordening Noord-Brabant*.

Besluiten, dat de tekstpassage:

"Vanwege de instandhoudingsdoelstellingen voor N2000-gebieden is het vanaf 1 juli 2026 op ieder veehouderij verplicht maatregelen te treffen als bedoeld in artikel 3.59 Besluit kwaliteit leefomgeving die ammoniakemissies verminderen zodat;"

vervalt en gewijzigd dient te worden in de volgende tekst:

Vanwege de instandhoudingsdoelstellingen voor N2000-gebieden is het vanaf 1 juli 2027 op iedere veehouderij verplicht maatregelen te treffen als bedoeld in artikel 3.59 Besluit kwaliteit leefomgeving die ammoniakemissies verminderen zodat;""

Toelichting:

Met dit amendement wordt voorkomen dat ondernemers worden geconfronteerd met een niet-uitvoerbare deadline, terwijl onderzoeksresultaten, juridische toetsing en uitvoeringskaders nog in ontwikkeling zijn. Een realistische termijn versterkt de rechtszekerheid, verlaagt het risico op juridische procedures en draagt bij aan een ordelijke invoering van emissiereductiemaatregelen en toekomstperspectief van Brabantse (jonge) agrarische ondernemers

CDA Brabant
Tanja van de Ven

ChristenUnie-SGP
Henk van Zelst

Motie M191a-2025 Subsidies voor milieu-investeringen uit de Menukaart via vrijstellingsverordening

"De Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 12 december 2025,

behandelend bij Statenvoorstel 43/25 - Vaststellen Omgevingsverordening Noord-Brabant (regelwijziging 2)

Constateerende dat:

- De *Menukaart* behorend bij de Omgevingsverordening diverse milieu-investeringen bevat die noodzakelijk zijn voor het realiseren van provinciale doelen;
- Voorbeelden hiervan zijn onder andere emissiereducerende systemen, brongerichte verduurzamingsmaatregelen en voer- en managementmaatregelen
- De kosten voor deze investeringen voor ondernemers aanzienlijk zijn;

Overwegende dat:

- De jaarlijkse lasten voor ondernemers toenemen door noodzakelijke milieu-investeringen, terwijl inkomsten niet evenredig meestijgen;
- De provincie bij financiële ondersteuning rekening moet houden met de Europese staatssteunregels;
- De Algemene Groepsvrijstellingsverordening (AGVV) ondersteuning voor milieu-investeringen mogelijk maakt met een maximaal subsidiepercentage van 65% voor ondernemers en 85% voor jonge ondernemers;
- Gericht subsidiering deze investeringen kan versnellen en daarmee de uitvoering van de Omgevingsverordening ondersteunt;

Van oordeel dat:

- Een provinciale subsidierегeling onder de vrijstellingsverordening ondernemers effectief kan ondersteunen bij de noodzakelijke transitie;
- De regeling ruimte moet bieden om de maximale percentages van 65% en 85% waar mogelijk te benutten;

Verzoekt het College van Gedeputeerde Staten:

- Een voorstel op te stellen voor een subsidierегeling voor milieu-investeringen uit de Menukaart, gebaseerd op toepassing van de relevante vrijstellingsverordening (AGVV);
- Daarbij uit te gaan van:
 - Een maximaal subsidiepercentage van 65% voor ondernemers,
 - Een maximaal subsidiepercentage van 85% voor jonge ondernemers;
- De regeling zodanig vorm te geven dat deze voldoet aan de staatssteunregels en praktische uitvoerbaarheid;
- De dekking te zoeken uit de Algemene Reserve en immunisatieportefeuille

- Dit voorstel aan de Staten voor te leggen zo snel mogelijk na de vaststelling van de Omgevingsverordening, uiterlijk voor maart 2026

En gaat over tot de orde van de dag."

CDA Brabant ChristenUnie-SGP
Tanja van de Ven Henk van Zelst

Motie M192a-2025 Financiering voor systemen uit de Menukaart

"De Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 12 december 2025, behandelend het Statenvoorstel 43/25 - Vaststellen Omgevingsverordening Noord-Brabant (regelwijziging 2)

Constateernde dat:

- In de *Menukaart* diverse maatregelen en systemen zijn opgenomen die nodig zijn om uitvoering te geven aan de Omgevingsverordening;
- Voorbeelden hiervan zijn o.a. (1) emissiereducerende systemen in de veehouderij, (2) voer- en managementmaatregelen, en (3) bronmaatregelen aangevuld met systemen en maatregelen die nog aan menukaart worden toegevoegd
- De implementatie van dergelijke systemen aanzienlijke investeringen vraagt van initiatiefnemers;

Overwegende dat:

- De financiële lasten voor betrokken partijen toenemen, terwijl hun structurele inkomsten niet meestijgen;
- Het bieden van financiële ondersteuning door de provincie zorgvuldig moet worden vormgegeven in verband met staatssteunregels;
- Het ontbreken van passende financiering de uitvoering van de Omgevingsverordening kan vertragen en daarmee de provinciale doelstellingen in de weg kan staan;
- Systemen zoals de Lely-sphere, Cowtoilet, luchtwassers etc. grote investeringen vergen van de ondernemers;

Verzoekt het College van Gedeputeerde Staten:

- Een voorstel uit te werken voor passende financiële ondersteuning voor maatregelen en systemen uit de Menukaart;
- De regeling zodanig vorm te geven dat deze voldoet aan de staatssteunregels en praktische uitvoerbaarheid;
- Daarbij leningen als instrument te onderzoeken en te betrekken, waaronder:
 - Laagrentende en revolverende leningen,
- De dekking zal gezocht dienen te worden bij het eerstvolgende afweegmoment (perspectiefnota);
- En dit dekkingsvoorstel zo snel mogelijk voor te leggen aan Provinciale Staten ter beoordeling;

En gaat over tot de orde van de dag."

CDA Brabant ChristenUnie-SGP
Tanja van de Ven Henk van Zelst

Motie M193a-2025 vergroten rechtszekerheid

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 12 december 2025, behandelend het Statenvoorstel 43/25 Vaststellen Omgevingsverordening Noord-Brabant-regelwijziging 2

Constateernde dat:

- Decentrale overheden inclusief Noord-Brabant hebben samen met NAIK en LTO een bouwstenennotitie Emissiereductie Landbouw gemaakt.

- Er een kabinetsformatie gaande is waar hoogstwaarschijnlijk afspraken gemaakt worden over het stikstofbeleid.
- Onderdeel van het nieuwe beleid zijn waarschijnlijk generieke maatregelen en bedrijfsspecifieke doelsturing
- Vooruitlopend op de landelijke aanpak de provincie Brabant eigenstandig stallenbeleid heeft ontwikkeld met bedrijfsspecifieke emissiedoelen.

Overwegende dat:

- Dat de kans aanzienlijk is dat het landelijke beleid niet helemaal gaat aansluiten bij het huidige provinciale beleid.
- Dat stikstofreductie hand in hand moet gaan met toekomstperspectief voor agrariërs
- Voorkomen moet worden dat veehouders te maken krijgen met dubbele regelgeving en twee verschillende manieren van doelsturing.
- De Omgevingsverordening van Noord-Brabant ieder jaar wordt aangepast.

verzoekt Gedeputeerde Staten:

- Bij de aanpassing van de Omgevingsverordening te onderzoeken of het Brabantse beleid in lijn gebracht kan worden met het landelijk beleid, zodra het landelijk beleid is ingevoerd.
- Provinciale Staten tijdig bij deze discussie te betrekken.

En gaat over tot de orde van de dag."

Fractie CDA Brabant
Tanja van de Ven

ChristenUnie-SGP
Henk van Zelst

Motie M194a-2025 Handhavingsperspectief voor verduurzamende veehouders

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 12 december 2025, behandelend het Statenvoorstel 43/25 "Vaststellen omgevingsverordening Noord-Brabant - Tweede Herzien ontwerpbesluit I"

Constaterende dat:

- Veehouders die aantoonbaar bereid zijn te investeren in emissie reducerende maatregelen vóór 1 juli 2026, bijdragen aan verduurzaming;
- Deze bedrijven tijdens het traject naar emissiereductie geconfronteerd kunnen worden met handhaving op overtredingen die direct samenhangen met de beoogde emissiereductie;

Overwegende dat:

- Het bieden van tijdelijke rechtszekerheid kan stimuleren dat veehouders tijdig investeren in emissiereductie;
- Regels over handhaving niet in de omgevingsverordening thuishoren, maar in beleidsregels van GS;

Verzoekt Gedeputeerde Staten:

- Beleidsregels op te stellen waarin wordt vastgelegd dat, indien een veehouder vóór 1 juli 2026 aantoonbaar de intentie toont om te investeren in emissiereducerende maatregelen, gedurende deze termijn geen handhaving plaatsvindt voor zover de overtreding rechtstreeks samenhangt met de situatie waarop de voorgenomen emissiereductie betrekking heeft;
- Deze beleidsregels op te nemen in het Handhavingsperspectief T&H

En gaat over tot de orde van de dag."

CDA Brabant
Tanja van de Ven

ChristenUnie-SGP
Henk van Zelst

De **voorzitter**: Dank u wel. De heer Koevoets.

De heer **Koevoets** (Lokaal Brabant): Voorzitter, wij danken het college voor de antwoorden en hebben geen verdere bijdrage in de tweede termijn. Dank u.

De **voorzitter**: Dank u wel, de heer Rutjens.

De heer **Rutjens** (JA21): Dank u wel, voorzitter. Dames en heren, Brabanders, soms is het lastig om tussen wat als woordengegoochel overkomt of wat bureaucratische taal te ontdekken waar het nou echt over gaat. Wat heel vaak opvalt, is dat we de woorden moet en moeten horen. Als je dan gaat denken, wat is er nu eigenlijk aan de hand? We hebben een Vogel- en Habitatrichtlijn. We hebben in Brabant 21 Natura 2000-gebieden. Er is een soort wenstoestand van die gebieden vastgelegd en dat wordt zelfs gemeten in natuurdoelanalyses. Er zijn stikstofnormen vastgesteld en die worden in een model bijgehouden en er volgen allerlei stallende deadlines en andere maatregelen daaruit om aan dat model te voldoen. Al die punten die ik zojuist noemde zijn keuzes, politieke keuzes. Dat zijn geen keuzes die moeten, maar het zijn wel politieke keuzes die tot een moeten in juridische zin leiden. In die zin is het ook wel interessant te kijken, wat nou zo een rechter zegt bijvoorbeeld in april van dit jaar nog, de rechtbank Oost-Brabant. Die zei tegen tien boeren, u moet nu in overleg, ik vertaal het even, met onder andere de MOB en andere natuurorganisaties, laten we het zo noemen, want de luchtconcentratie is niet gedaald in Brabant, in dat gebied waar u vandaan komt. Dat is natuurlijk wel heel raar, want het aantal dieren is wel gereduceerd, maar de luchtconcentratie niet. Die is hetzelfde, dat zien we in andere plekken in Nederland ook. Daar is het aantal dieren gedaald, maar de luchtconcentratie van stikstof is niet gedaald. In Schiermonnikoog is het aantal dieren zelfs drastisch gedaald, maar is de luchtconcentratie toegenomen. Dat is natuurlijk met elkaar in tegenspraak. Sterker nog, de depositie, want daar hebben we het vaak over, die wordt gemodelleerd, wordt niet gemeten in de natuur. Natuurorganisaties, ook in Brabant, zijn bezig met bossen hakken, zandverstuivingen maken, maar niet met het meten van deposities in de natuur. Er worden honderden miljoenen euro's uitgegeven aan allerlei natuurbeheermaatregelen, maar er wordt niet gemeten. Wat we nu gaan doen, is 1.943 boeren opdracht geven om een melding te doen en dat heeft natuurlijk hele nare connotaties, onder andere met het PAS-melden. We gaan dadelijk stemmen en dan is er beleid goedgekeurd, maar Brabantse boeren dragen daarvoor het risico en het geld. Wij als fractie gaan kijken naar de moties die zijn ingediend en er zijn een aantal..., er zijn eigenlijk geen dramatische moties, er zijn alleen doekjes voor het bloeden. In zoverre die enigszins onze boeren kunnen helpen, zullen we daarvoor stemmen, maar zodra er belastinggeld in de diepe stikstofput wordt gegooid, zullen we daartegen stemmen. Dank u wel.

De **voorzitter**: Dank u wel. Mevrouw Hamerslag.

Mevrouw **Hamerslag** (Partij voor de Dieren): Dank, voorzitter. Nieuwe stalsystemen als de Lely Sphere worden door verschillende sprekers en collega-Statenleden genoemd en juist over dit systeem heeft recent een artikel in de Volkskrant gestaan waarin de problemen met die stalsystemen goed worden geschetst. Er stond beschreven dat de Lely Sphere eigenlijk alleen maar optimaal werkt wanneer het systeem net nieuw is. De scheiding van mest en urine waar het allemaal om draait werkt alleen als de stalvloer zo schoon is dat de super kleine gaatjes in die toervloer niet verstopt komen te zitten met mest. Tijdens de testperiode zorgt men er wel voor dat dit goed gaat, maar in de praktijk, de realiteit, valt dat vaak anders uit en kan niet worden uitgegaan van die 70% reductie. Dit systeem, voortgestuwd door het ministerie van Landbouw, Friesland Campina en andere belanghebbenden, moet het systeem van de toekomst worden, zoals we er al meer hebben gezien. Het zal me niet verbazen als binnenkort ook dit middel vergunningvrij wordt gemaakt, maar ook dit is dus niet een oplossing waar we op kunnen vertrouwen in de praktijk. Dat systemen alleen maar voldoende werken als ze perfect gebruikt worden, geldt ook voor luchtwassers. Brabantse boeren hebben een cursus nodig van de provincie Noord-Brabant om te leren hoe ze met luchtwassers moeten omgaan, dagelijks gebruik en onderhoud. Deze e-learning cursussen zijn ontwikkeld om de tranentrekkende resultaten van combi-luchtwassers omhoog te schroeven. Daarom hebben wij een amendement

ingediend, want juist het ook nog eens uitbreiden van stallen met een luchtwasser, om hier maar zoveel mogelijk dieren in te kunnen houden, gaat volledig in tegen ons streven naar een Brabant dat gezondheid, milieu en dierenwelzijn bevordert. De gedeputeerde is van mening dat een keuze voor een systeem aan de ondernemer is, maar de consequenties van deze keuzes zijn van ons allemaal. De kosten voor het oplossen van de gevolgen van de uitstoot van CO₂, methaan en fijnstof komen uit gemeenschapsgeld. Het probleem is juist dat het prima wordt gevonden om 80.000 kippen in één stal te stoppen die dan allemaal tegelijk worden gedood op het moment dat er onvermijdelijk een ziekte uitbreekt. Zij, die kippen, hebben geen keuze. Wij zijn zacht gezegd niet blij met dit vasthouden aan lapmiddelen. Het zijn allemaal kunstgrepen die alleen maar het beoogde rendement behalen wanneer zij optimaal functioneren en erger nog, het zijn middelen die niets doen voor het dierenwelzijn en die de intensieve veehouderij alleen maar bestendigen. Wat de Partij voor de Dieren betreft, leiden alle gerechten op de menukaart alleen maar af van de enige echte oplossing voor het stikstofprobleem, veel minder landbouwdieren. Kennedy is al breed naar voren gekomen in dit debat, maar wij citeren liever een andere groot politica: "Voorts ben ik van mening dat er een einde moet komen aan de bio-industrie." Dank u wel.

De **voorzitter**: Mevrouw Vossen.

Mevrouw **Vossen** (Volt): Dank u, voorzitter. Ik heb verder niets meer toe te voegen.

De **voorzitter**: De heer Minkels.

De heer **Minkels** (Forum voor Democratie): Dank u wel, voorzitter. Ik weet dat het laat is, maar ik ga nog een laatste poging doen om de boeren te helpen en daarvoor dien ik drie moties in. De eerste roept op om de staat van Natura 2000 te baseren op concrete veldmetingen in plaats van op modelmatig giswerk. De tweede stelt dat de voorgestelde verplichtingen onhaalbaar, onuitvoerbaar en disproportioneel zijn. De derde stelt dat de voedselzekerheid een randvoorwaarde moet zijn bij de wijziging van de Omgevingsverordening. Dat je de voedselzekerheid eerst moet toetsen en dan moet besluiten.

Motie M202-2025 Empirische onderbouwing Natura 2000

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 12 december 2025, behandelend het Statenvoorstel 43/25, Vaststellen Omgevingsverordening Noord-Brabant -regelwijziging 2.

constaterende dat:

- De staat van Natura 2000-gebieden in belangrijke mate wordt vastgesteld op basis van modelberekeningen in plaats van empirische veldmetingen;
- Het gebruik van modelmatige deposities aanzienlijke onzekerheden kent en daardoor geen zuivere basis vormt voor ingrijpend provinciaal beleid;
- Andere lidstaten wél werken met meetnetwerken en monitoring om gebiedsgericht natuurherstel te onderbouwen;

overwegende dat:

- Ingrijpende verplichtingen voor boeren uitsluitend gerechtvaardigd kunnen worden op basis van feitelijke, aantoonbare ecologische noodzaak;
- Provinciale Staten niet kunnen sturen op natuurkwaliteit zolang niet duidelijk is welke schade feitelijk optreedt en welke maatregelen daadwerkelijk effectief zijn;

verzoeken Gedeputeerde Staten:

1. om de staat van Natura 2000-gebieden voortaan primair te baseren op empirische veldmetingen, aangevuld met modelberekeningen waar nodig;
2. om een voorstel uit te werken voor een provinciaal meetprogramma, inclusief kosten, uitvoeringsplanning en samenwerkingspartners;
3. en hierover voor 1 juli 2026 aan Provinciale Staten te rapporteren;

4. en tot de juiste veldmetingen en de werkelijke staat van de natuur bekend is, de omgevingsverordening NIET te wijzigen, maar aan te houden tot die tijd.

En gaan over tot de orde van de dag."

Jozef Minkels

Forum voor Democratie Noord-Brabant

Motie M203-2025 Onhaalbaarheid en disproportionaliteit van emissieverplichtingen

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 12 december 2025, behandelend het Statenvoorstel 43/25, Vaststellen Omgevingsverordening Noord-Brabant -regelwijziging 2.

constaterende dat:

- De voorgestelde ammoniak- en stikstofverplichtingen voor veehouderijen per 2026 verplicht worden gesteld;
- De provincie in de eigen Nota van Inspraak erkent dat er onvoldoende bewezen staltechnieken beschikbaar zijn;
- Vergunningverlening voor innovatieve systemen structureel vastloopt;
- Boeren in grote financiële onzekerheid verkeren over investeringen die mogelijk niet worden erkend of niet uitvoerbaar blijken;

overwegende dat:

- Een verplichting die feitelijk onuitvoerbaar is, leidt tot grote economische schade, juridische conflicten en verlies van vertrouwen;
- Handhaafbaarheid een voorwaarde is voor verstandig en uitvoerbaar beleid;
- De provincie beleidsruimte heeft om alternatieven en fasering te kiezen;

verzoeken Gedeputeerde Staten:

1. de invoering van de nieuwe ammoniak- en stikstofverplichtingen uit regelwijziging 2 aan te houden tot uitvoerbaarheid, beschikbaarheid van technieken en juridische houdbaarheid aantoonbaar zijn;
2. alternatieve maatregelen te onderzoeken die minder belastend zijn en wel uitvoerbaar;
3. Provinciale Staten hierover binnen zes maanden te informeren.

En gaan over tot de orde van de dag."

Jozef Minkels

Forum voor Democratie Noord-Brabant

Motie M204-2025 Voedselzekerheid als randvoorwaarde bij de wijziging van de Omgevingsverordening

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 12 december 2025, behandelend het Statenvoorstel 43/25, Vaststellen Omgevingsverordening Noord-Brabant -regelwijziging 2.

Constaterende dat:

- De voorgestelde wijziging van de Omgevingsverordening leidt tot grote financiële en technische verplichtingen voor agrarische ondernemers
- De provincie zelf erkent dat deze verplichtingen kunnen leiden tot versneld bedrijfsbeëindigen
- De regionale landbouwproductie binnen een straal van 500 km grotendeels voorziet in voedselbehoeften van zowel Brabant, de rest van Nederland als Vlaanderen;
- Nederland voedsel uit Oekraïne importeert, een land buiten de EU, met lagere standaarden en grote geopolitieke risico's;

Overwegende dat:

- Vermindering van regionale productiecapaciteit de voedselzekerheid aantoonbaar onder druk zet;
- Afhankelijkheid van import uit instabiele regio's risico's creëert voor de continuïteit en veiligheid van de voedselvoorziening;
- Voedselzekerheid door de Europese Commissie wordt aangemerkt als strategisch belang;
- Provinciaal beleid, dat productiecapaciteit beïnvloedt ook verantwoordelijk is om de gevolgen voor de voedselzekerheid mee te wegen;

Verzoekt Gedeputeerde Staten:

1. om de effecten van de voorgestelde wijziging van de Omgevingsverordening op de regionale voedselzekerheid expliciet in kaart te brengen;
2. om voor besluiten die leiden tot daling van landbouwproductie een voedselzekerheidstoets uit te voeren;
3. de onderdelen van de wijziging die forse productie-uitval veroorzaken niet door te voeren voordat deze toets is afgerond;
4. Provinciale Staten vóór 1 september 2026 te informeren over de uitkomsten en mogelijke alternatieven.

En gaan over tot de orde van de dag."

Jozef Minkels

Forum voor Democratie Noord-Brabant

De **voorzitter**: Dank u wel. Dan ga ik naar de heer Brouwers.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Dank u wel, voorzitter. Ik stond hier vanochtend als bompas of als opa. Toch even een praktijkvoorbeeld, ik werd gebeld door mijn kinderen, van pap hoe gaat het nou? Ik kan me ook voorstellen dat dat bij de boeren ook zo gaat. Ik weet niet of ik dat moet zeggen, maar een kleinkind zei tegen mij, van hoe gaat het nou? Ik zeg, nou het gaat, het is best ingewikkeld. We hebben een hele moeilijke stemming. Toen zei hij tegen mij six seven. Toen heb ik hem toch even moeten uitleggen dat dat toch iets anders in elkaar zit, want de boer is gewoon de pineut, heel simpel. Ik moet zeggen, zoals de gedeputeerde de antwoorden heeft gegeven...

De **voorzitter**: Het was wel aardig gevonden, maar zo grappig was het toch ook weer niet? Sommige mensen hebben hier gewoon de slappe lach van. Mijnheer Brouwers.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Daarom zei ik ook dat de boeren toch de pineut zijn. Dat heb ik geprobeerd mijn kleinkind ook uit te leggen, maar toch, op zich als ik zie hoe de gedeputeerde antwoorden geeft, dan kan ik niet anders zeggen dan complimenten. Ook in alle rust zoals die beantwoord worden, maar dat heeft 50PLUS niet overgehaald om straks voor dit voorstel te stemmen. Mijnheer Rutjens, hebt u het gehoord? Oké, dan is het goed. We blijven dus bij het landelijk beleid. We hadden een paar vragen gesteld en één vraag is volgens mij nog niet beantwoord, maar even anders voor de zekerheid. Dat is die onafhankelijke toets vooraf op de juridische houdbaarheid en als u het wel verteld hebt, heb ik het misschien niet gehoord. Zou u het nog een keer willen vertellen? Sorry.

De **voorzitter**: Dat was uw inbreng, dan weten we dat in ieder geval. Dan ga ik nu de heer Koevoets het woord geven.

De heer **Koevoets** (Lokaal Brabant): Dank u, voorzitter. Ik hoorde de heer Brouwers zeggen dat hij niet gaat instemmen met het voorstel, maar beseft de heer Brouwers dan dat de oude datum, de oude deadline, om die termen van stal te halen, dat die gewoon blijft staan? Dat wil dus zeggen dat over

twintig dagen al die boeren een emissiearme stal moeten hebben. Hoe denkt u dat ze dat gaan doen, mijnheer Brouwers?

De heer **Brouwers** (50PLUS): Ik heb dat aan de boeren gevraagd, mijnheer Koevoets, dat weet u en die hebben gezegd dat als zij mogen kiezen, ze niet kiezen voor deze nieuwe aanpassing, maar willen ze de oude behouden.

De **voorzitter**: Oké, dank u wel. Dan ga ik tot slot, de heer Van Zelst.

De heer **Van Zelst** (ChristenUnie-SGP): Dank u wel, voorzitter. Allereerst gedeputeerde, dank voor de beantwoording. Toch hebben wij nog wel enkele dingen. We hebben het vandaag ook veel gehad over financiële ondersteuning en dat die er zou komen volgens de stukken, maar dat moet allemaal wel geregeld zijn voor 1 juli. We hebben het gehad over, ja, wanneer komt u daarmee en wat wordt dat dan? Er zijn vandaag ook moties over ingediend. We hebben motie 195 en er is motie 199 en u verzoekt om die twee moties samen te voegen, maar motie 195 zit alleen op de immunisatieportefeuille, motie 199 is breder. Daar hebben GS veel meer de kans om zelf te bepalen welke gelden ingezet kunnen worden en geen taken zonder knaken. Het ging eerder over natuurherstel, geld dat van het Rijk kwam. Ik laat hem gewoon staan en ik hoop dat de rest van de Staten die ook begrijpt en meedoet. Dat is even één. Onze motie Kopros brengen we wel in stemming en deze motie wordt ook mede ingediend door BBB. Dat moet ik even rustig uitspreken. Sorry. Dan zijn er een viertal moties ingediend door Lokaal Brabant. Qua inhoud zijn die, denk ik, allemaal aardig goed. Ik hoop alleen dat ze niet bedoeld zijn om de verordening er vandaag doorheen te krijgen, doorheen te praten, maar dat Lokaal Brabant, en dan spreek ik de gedeputeerde van Lokaal Brabant aan, in GS ook echt zijn best gaat doen om die uitvoering aan te gaan sturen. Daar moeten we dan maar op vertrouwen natuurlijk. Als laatste wil ik nog een motie indienen en die motie heet Ammoniak-eisen Omgevingsverordening Noord-Brabant en dat gaat over de mono-vergister. Op eerdere vragen geven GS aan dat mono-vergisting mogelijk is op het eigen bedrijf en bij samenwerkende melk- en rundveehouderijen, grootschalige mestbewerking is mogelijk op bedrijventerreinen en er is maatwerk mogelijk voor specifieke uitzonderingen op deze uitgangspunten. Echter de huidige regels die nu gewoon doorgaan in de nieuwe verordening belemmeren deze innovatie. Het is namelijk niet mogelijk voor kleinere bedrijven om de mest tot biogas te verwerken. Dat wordt pas interessant voor bedrijven met zo een 500 koeien en die zijn er vrijwel niet in Brabant. Wij dienen dan ook deze motie in om ook voor de kleinere bedrijven mogelijkheden te creëren om hiermee de uitstoot van stikstof te beperken. Het voordeel dat erbij komt is dat er ook vrijwel geen methaan meer in de lucht komt en dat we eerder de doelstelling kunnen halen inzake toevoegen van biogas aan het gasnet. Een extra argument is dat boeren die deel willen gaan nemen aan een samenwerkingsverband rondom de mono-mestvergister lagere investeringen aan hun stallen uit hoeven te voeren om zo toch aan de doelstellingen te kunnen voldoen. De mogelijkheden die er nu zijn, dragen niet bij aan het verdienmodel van de agrarische sector. Nu de agrarische sector voor enorme investeringen staat, is het ook belangrijk dat er op een andere wijze bijgedragen kan worden aan het resultaat van deze bedrijven. Voorzitter, dat waren de dingen die ik nog toe wilde lichten.

De **voorzitter**: Dan heeft u nog een vraag van mevrouw Vossen.

Mevrouw **Vossen** (Volt): Dank u, voorzitter. Ik had nog een vraag over de motie die ingediend wordt in verband met Kopros. Misschien ligt het aan mij hoor, maar is uw motie niet overbodig? Volgens mij heb ik begrepen dat op het moment dat deze toelaatbaar is, deze alsnog op de menukaart zal verschijnen. Wat is uw visie hierop?

De heer **Van Zelst** (ChristenUnie-SGP): Daar zou u mogelijk gelijk in kunnen hebben, maar ik houd hem toch in stand, omdat ik toch een beetje de druk op de ketel wil houden. Dank u wel.

Mevrouw **Vossen** (Volt): Geen verdere vragen.

Motie M200a-2025 Motie Kopros op de menukaart

"Provinciale Staten van Noord-Brabant in vergadering bijeen op 12 december 2025, behandelend Statenvoorstel 43/25 Vaststellen Omgevingsverordening

Constateerend dat:

- Brabant van het slot moet;
- Het college een menukaart heeft opgesteld waaruit ondernemers kunnen kiezen om tot de gevraagde 46% reductie te komen;
- Deze menukaart een beperkt aantal keuzemogelijkheden heeft waardoor veel ondernemers geen opties hebben die past bij hun bedrijfsvoering.

Overwegende dat:

- Kopros een zeer effectief, biologisch middel is dat op de stalvloer en in de mest ammoniak opneemt en vastlegt;
- Dit middel betaalbaar is waardoor alle boeren die dit willen de kans krijgen om door te gaan zonder van zware financiering afhankelijk te zijn;
- De luchtkwaliteit in en rondom de stal sterk verbetert;
- De bodem door toevoeging van Kopros gezonder wordt waardoor gewasopbrengsten stijgen en de kwaliteit van het ruwvoer verbetert;
- Het effect van dit middel dubbel is, er wordt zowel in de stal als op het land ammoniakuitstoot verminderd.

Vragen het college:

Het middel Kopros toe te voegen aan de menukaart van Bijlage VI van zodat agrarische ondernemers de mogelijkheid hebben dit als maatregel tegen ammoniakuitstoot in te zetten en zo de gevraagde 46% reductie te behalen.

En gaan over tot de orde van de dag."

Henk van Zelst
ChristenUnie-SGP

Marco Havermans
BBB Noord-Brabant

Motie M205-2025 Ammoniakeisen Omgevingsverordening Noord-Brabant

"De Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 12 december 2025;

Behandelend Statenvoorstel 43/25 Vaststellen Omgevingsverordening Noord-Brabant - regelwijziging 2;

constaterende dat:

- de huidige regelgeving het gebruik van monomestvergisters, zeker voor kleinere bedrijven, vrijwel onmogelijk maakt;
- monomestvergisters op agrarische bedrijven een relevante oplossing vormen;
- monomestvergisting een belangrijke rol kan spelen in verduurzaming van de landbouw en een grote bijdrage kan leveren aan het huidige tekort van biogas.

overwegende dat:

- de nu geldende regelgeving en eisen voor een vergunning deze innovatie, zeker voor de kleinere bedrijven, belemmeren;
- monomestvergisting op dit moment pas interessant wordt voor bedrijven met minimaal 500 stuks melkvee;
- heldere en volledige regelgeving een gelijk speelveld creëert en bijdraagt aan verduurzaming zonder onnodige administratieve lasten;
- monomestvergisting bijdraagt aan het behalen van de 20% toevoegingsdoelstelling t.a.v. biogas.

verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om:

- Te onderzoeken of de huidige regels aangaande de monomestvergisting zo aangepast kunnen worden dat ook de 'kleinere boeren' middels een samenwerkingsverband mest in kunnen zamelen en op 1 gezamenlijke plaats kunnen verwerken (zoals nu bijvoorbeeld al wel gebeurt bij Groenewoud Gas in St.-Oedenrode).
- Dit onderzoek voor 1 maart 2026 af te ronden en de conclusie bekend te maken, zodat de agrarische sector hier rekening mee kan houden bij haar besluitvorming in de te maken keuzes om te voldoen aan de nieuwe emissienormen.

En gaan over tot de orde van de dag."

Henk van Zelst
ChristenUnie-SGP

De **voorzitter**: Dank u wel. Dat was het einde, denk ik, van het betoog van de heer Van Zelst. Omdat er diverse nieuwe moties zijn ingediend die het college nog nooit gezien heeft, schorsen we de vergadering voor een kwartier.

Schorsing

De **voorzitter**: Dames en heren, we gaan verder. Beste mensen, we gaan verder, dat geldt ook voor de heer Frenken. Nu zij toch nog eventjes staan te overleggen, herinner ik jullie nog eventjes aan hetgeen we hebben afgesproken omdat men daarnaar heeft gevraagd. Als wij zo meteen tot een afronding komen van dit onderwerp, hebben we met elkaar afgesproken dat we eerst hierover gaan stemmen. Dat gaan we doen, want zo hebben we het afgesproken. Vervolgens komt de motie aan bod en dan komt het laatste bespreekstuk nog aan bod. Dat is de volgorde der dingen en aan het eind gaat over alles gestemd worden, behalve het onderwerp van nu, want daar hebben we al over gestemd op dat moment. Zo voldoende helder? Dan geef ik nu het woord aan gedeputeerde Dirken.

Mevrouw **Dirken** (GS, VVD): Dank u wel. Er zijn nog een paar vragen over die partijen mij gesteld hebben. Allereerst PvdA en D66 hebben nog wat vragen rondom de motie vernieuwbouw, want de bouw van een stal is geen stikstofreductie. Nee, dat klopt. De indieners hebben ook in de themavergadering hier al uitgebreid naar gevraagd, vandaar dat ik, denk ik, de achtergrond van de motie wat beter kon plaatsen. Nogmaals, laat ook klip-en-klaar zijn, in algemene zin geldt volgens vaste jurisprudentie van de Raad van State dat elke verandering van de bedrijfsvoering van een veehouderij wordt gezien door de Raad van State als een project in de zin van het natuurbeschermingsrecht. De PVV heeft daar ook nog technische vragen over gesteld, dus kortheidshalve zou ik u naar dat antwoord kunnen verwijzen, maar het komt erop neer dat normaal gesproken voor een project een passende beoordeling en een natuurvergunning nodig zijn, maar ondanks dat snappen wij dat er schrijnende gevallen zijn waar echt hele oude stallen zijn. Daarom willen wij als GS ook, zoals de motie vraagt, met onze juridische adviseur en de betreffende ondernemers onderzoeken of, en zo ja, onder welke voorwaarden het mogelijk is voor schrijnende gevallen de bouw van een vervangende stal toch als beheermaatregel te kwalificeren, want uiteindelijk kan alleen een beheermaatregel ook daadwerkelijk als passende maatregel worden gezien. Het gaat niet om de nieuwbouw, het gaat erom dat er dusdanige activiteiten worden verricht, waardoor ze als passende maatregel te kwalificeren zijn. Dat is nadrukkelijk de uitleg, dus misschien goed dat u daar inderdaad nu nog naar gevraagd heeft, want dan hebben we dat nog een keer uit kunnen leggen. De PVV wist dat al, want die had de vraag al eerder gesteld.

De **voorzitter**: Over de PVV gesproken, de heer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank, voorzitter en dank aan de gedeputeerde om in ieder geval in deze richting te denken, mocht het nodig zijn. Het is beter nog dat heel dit maatregelenpakket er niet komt, maar stel dat het nou blijkt dat het in lijn met die vaste jurisprudentie van de Raad van State echt

niet kan, heeft de gedeputeerde dan een plan B voor de schrijnende gevallen? Wordt er dan iets anders gezien om daar toch een zachte landing voor te maken of hebben ze dan gewoon pech gehad?

Mevrouw **Dirken** (GS, VVD): Ik denk dat we dat echt op dat moment moeten bekijken. Daar kan ik nu nog niks over zeggen.

De **voorzitter**: De heer Van Hattem, nee? Gaat u verder mevrouw Dirken.

Mevrouw **Dirken** (GS, VVD): Goed, over de PVV gesproken, die had nog een aantal extra vragen of we de natuur toetsbaar kunnen maken en dat soort zaken. Daar heb ik in de eerste termijn al antwoord op gegeven, dus korthedshalve zou ik zeggen ik herhaal eigenlijk de antwoorden die ik daarop gegeven heb. De tweede vraag is wat wij gaan doen rondom paardenhouderijen.

De **voorzitter**: De heer Havermans.

De heer **Havermans** (BBB): Ja, voorzitter. Ik wil allereerst de PVV bedanken voor die vraag, maar wij hebben het in de eerste termijn ook aangehoord. U heeft het dan over de dalende lijn van stikstof en de stijgende lijn van natuur. Wij zouden daar schijnbaar regelmatig over bijgepraat zijn, hoe ver het daarmee staat. Keiharde rapportages erover, die zijn er helemaal niet. Wij krijgen vaak te horen van, ja, er worden beheersmaatregelen genomen en we hebben vanmorgen de natuurorganisaties ook aangehoord. We zijn bezig en de rek is eruit. We horen heel veel, maar we lezen of kunnen niks tastbaars vastpakken waarvan wij dan kunnen zeggen van nou waar komt dat kruispunt, want zoals het nu lijkt komt dat kruispunt nooit omdat de stijgende lijn van natuur nergens zichtbaar is. Kunnen wij daar een toezegging op krijgen dat wij daar wel over geïnformeerd worden?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

Mevrouw **Dirken** (GS, VVD): Ik zal even met een schuin oog naar mijn collega kijken die overigens u al regelmatig op de hoogte houdt met allerlei Statenmededelingen en andere bijeenkomsten, maar als het nodig is dat u daar nogmaals een keer een samenvatting van krijgt met een nietje erdoor, dan denk ik dat dat wel mogelijk moet kunnen zijn.

De **voorzitter**: Misschien is het goed dat u daar nog eventjes overleg over hebt met elkaar, zodat in deze tweede termijn van uw college daar nog antwoord op kan komen. Dat kan ook aan het einde zijn.

De heer **Havermans** (BBB): Ja, voorzitter, want ik hoef hier per se niet al die rapportages met een nietje erdoorheen te hebben, want dat heb ik net al gezegd, wij lezen onze stukken wel gewoon. Ik hoop dat dat niet in de insinuatie was, maar daar halen wij het niet uit, want dat er opgeschreven staat... wij lezen nergens de keiharde rapportages. Het wordt hoog over beschreven wat er gebeurt. Daar is voor ons geen lijn uit te halen en dat zal misschien natuurlijk definitief ook niet kunnen, maar er is niks aan vast te binden en we horen steeds hier maar stikstof, stikstof, stikstof.

De **voorzitter**: Uw vraag is denk ik wel helder. De gedeputeerde gaat er zo meteen, als we nog even een paar minuten geschorst hebben, op antwoorden, maar eerst gaat de rest van de beantwoording plaatsvinden.

Mevrouw **Dirken** (GS, VVD): Ja en als u inderdaad niet vraagt om het nietje erdoor zal ik maar zeggen, in algemene zin geldt dat voor de natuur niet zo een beetje per dag vastgesteld kan worden of het daar beter mee gaat. Ik heb al vaker tegen u gezegd, je kunt niet naast een plantje gaan staan om te zeggen, nou, doe je best en ga eens groeien, zo werkt dat niet, dat weet u ook en dat betekent dat er met regelmaat rapportages worden gemaakt waarin echt de toestand van de natuur wordt

gemeten. Daar zijn ook nationale richtlijnen voor op welke manieren dat gebeurt, hoe dat ontwikkeld wordt. De minister van LVVN is ook bezig met de ontwikkeling van de natuurtool, juist om te zorgen dat we op een andere manier ook dat in kaart kunnen gaan brengen. Als daar uw vraag mee te maken heeft, dan wordt daar landelijk ook aan gewerkt om dat sneller inzichtelijk te krijgen met elkaar.

De **voorzitter**: De heer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ja voorzitter, dan kom ik toch terug bij de grafiek van de gedeputeerde met die kruisende lijnen. Je moet toch op een gegeven moment weten wat het beginpunt is van die lijn en als we nu niet eens weten waar die lijn gaat vertrekken van de natuur en waar die aan afgemeten wordt dan wordt dat toch wel heel lastig en dan vraag ik me toch af wat is zeg maar de nulmeting voor die lijn? Waar wordt die dan op gebaseerd en hoe kunnen we dat nou geconcretiseerd krijgen? Anders blijft het voor ons toch varen in de mist wanneer een keer dat kruispunt van die lijnen gaat komen en de vergunningverlening weer mogelijk wordt.

De **voorzitter**: Ik stel voor dat we dit onderwerp zo meteen nog even bespreken, krijgt u de ruimte, want er moet even een ruggespraak gehouden worden.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dat is goed, voorzitter. Als deze interruptie dan ook in de telling...

De **voorzitter**: Die streep ik nu even door. Het gaat erom dat we dat onderwerpje straks even pakken als er geschorst is. We gaan nu eerst even door op de andere onderwerpen van mevrouw Dirken. Daarna gaat mevrouw Boelema het woord voeren. Dat is een mooie gelegenheid voor een paar mensen nog om even te overleggen. Dan kom ik nog weer terug bij mevrouw Dirken. Zullen we het zo afspreken? Mevrouw Dirken heeft het woord.

Mevrouw **Dirken** (GS, VVD): Dank u wel. De PVV stelde de vraag wat we gaan doen met de paardenhouderij. Zoals we aangegeven hebben in de BOS vragen we aan iedereen in Brabant om een aandeel te leveren in de emissiereductie en dat geldt binnen de veehouderij en dat geldt buiten de veehouderij. Volgens mij hebben we daar al regelmatig met elkaar over gedebatteerd. We hebben het ook nog gehad over wandelen in het bos en dat soort zaken. Kortom, er zijn heel veel maatregelen die uitgevoerd worden of die in voorbereiding zijn. Los daarvan hebben we ook gekeken vanuit het hele idee van evenredigheid en iedereen doet wat. Er zijn ook nog sectoren, en dat heeft u ook in de tabel in bijlage 6 kunnen zien, die op dit moment nog niet aan emissiereductie doen. Voor de paardenhouderij geldt dat er op dit moment nog geen eisen zijn en zoals we ook aangegeven hebben in het voorstel dat u gekregen heeft, gaan we het komende jaar ook met deze sector in gesprek om te kijken op welke manier daar emissiereductie aan de orde kan zijn. Dan heeft u motie 201 ingediend, duidelijkheid over financierbaarheid. In de eerste termijn heb ik al aangegeven dat banken geen generieke toezeggingen zullen doen en dat ze uiteindelijk altijd tot die individuele beoordeling van een individuele bank met een individuele ondernemer zullen komen. In die zin ontraden we deze motie ook, omdat die niet de duidelijkheid gaat verschaffen waar u, denk ik, naar op zoek bent. Dan heb ik geconstateerd dat motie 193a niet alleen een extra partij in zich heeft, maar ook een aangepast dictum en ik denk dat u zichzelf niet echt een plezier heeft gedaan met de aanpassing van het eerste bolletje van het dictum, want de oorspronkelijke tekst van het dictum in de oorspronkelijke 193 motie was duidelijker dan de a-versie, omdat u nu zegt bij de aanpassing van de Omgevingsverordening en dat is een nogal onduidelijke opdracht die voor ons niet uit te voeren is, want de aanpassing is er niet. Om die reden moet ik de a-versie ontraden en geef ik u echt in overweging om de oorspronkelijke versie van het dictum te laten herleven, want die was prima uitvoerbaar en daar had ik ook geen bezwaar tegen, maar in de huidige vorm, 193a, ga ik die ontraden. Dan zijn er drie moties ingediend door Forum. Om te beginnen, motie 202, de empirische onderbouwing van Natura 2000. Die ga ik ontraden precies om de reden die ik eigenlijk net al aangaf. We hebben een nationale systematiek met elkaar afgesproken hoe we dit met elkaar doen en u vraagt in uw dictum onder andere om dit provinciaal te gaan doen. Ja, normaal vraagt u als we iets

provinciaals doen om het landelijk te doen. Dit is nou net iets wat we nationaal doen en dat is ook de afspraak die we nationaal met elkaar hebben om het op deze manier te doen. Om die reden ontraad ik deze motie. Dan hebben we motie 203 over de onhaalbaarheid en disproportionaliteit van de emissieverplichtingen. Daarin vraagt u om de invoering van de nieuwe ammoniakverplichtingen uit regelwijziging 2 aan te houden. Ja, dat is nogal ingewikkeld, want als u via een motie iets aan wilt houden dat zo meteen ter besluitvorming voorligt, dan moet u eigenlijk een amendement indienen. Deze motie is juridisch niet uitvoerbaar en om die reden moet ik hem ook ontraden. Dan motie 204 over voedselzekerheid als randvoorwaarde bij de wijziging van de Omgevingsverordening. Ja, heel eerlijk, dit voorstel gaat over heel veel, de wijziging van de Omgevingsverordening, maar niet over voedselzekerheid. We hebben het namelijk in deze lijn over emissiereductie. Wel kan ik u zeggen dat over voedselzekerheid zeker op landelijk niveau wordt nagedacht, maar ook binnen de provincie. Mijn collega Oudenhoven is bezig met het voorbereiden van de provinciale voedselstrategie en naar verwachting wordt die in het tweede kwartaal van 2026 ook vastgesteld. Dat betekent dat u daar dan sowieso meer over zult horen. De motie daarentegen, zoals die nu is opgesteld, moet ik ontraden, maar ik wilde u wel wat informatie meegeven. Dan hebben we motie 205 over de ammoniakkeisen Omgevingsverordening, waarin het college wordt verzocht om het een en ander rondom monomestvergiftiging uit te zoeken. Op zich is dat een mooi plan, ware het niet dat mijn collega Oudenhoven al bezig is om de onderzoeken waarom u vraagt uit te voeren, dus u bent misschien wat te vroeg met uw vraag. Inderdaad, het is een aanmoediging om daar vooral mee door te gaan. Ik denk niet dat hij die nodig heeft. Dat onderzoek komt in 2026... de resultaten van dat onderzoek komen in 2026 bij u terug. Als Staten krijgt u hier nog uitgebreid de tijd voor om het daar met elkaar over te hebben. De motie in deze vorm wordt dus ontraden. Tot zover, voorzitter.

De **voorzitter**: Mijnheer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Het kan zijn dat ik het gemist heb, voorzitter, of dat het nog aan bod komt bij een andere gedeputeerde, maar ik had nog gevraagd naar een reactie op de reactie van de BMF over de haalbaarheid van de voorstellen en wat dat gaat betekenen hiervoor?

Mevrouw **Dirken** (GS, VVD): Die heb ik inderdaad even gemist. Kijk, wij zien dat veel mensen zien dat de Hekkelman-advocaat en de landsadvocaat beiden zeggen, je weet het pas 100% juridisch zeker als het bij de rechter is geweest en in dezelfde lijn zien we de rapportages waar BMF naar verwijst van Pouderoyen, waarin staat, nou, wij denken dat dit wel de gevraagde reductie op gaat leveren. Dat is de onzekerheid waar we het over hebben, denk ik, waar de BMF vanmorgen op doelde. Levert dit nu echt wel voldoende emissiereductie op? Dat is waar nadrukkelijk ook in het rapport van Pouderoyen nogmaals een paar alinea's verderop ook van gezegd is, de provincie neemt in 2030 de totale reductie mee. Dat hebben we in de nota van wijzigingen ook nog een keer expliciet opgenomen, naar aanleiding van een aantal gesprekken die we gehad hebben, onder andere met de BAJK, omdat dat niet voldoende duidelijk was, maar wij nemen in 2030 bij de tussenevaluatie echt alles mee wat er op dat moment aan reductie in de sector heeft plaatsgevonden. Dat is niet alleen wat er gebeurt naar aanleiding van de maatregelen waar we het vandaag over hebben. Dat betekent ook, als er nog mensen zijn die besluiten te stoppen, dat we die reductie ook meenemen, mensen die omschakelen, kortom, alles wat er plaatsvindt op het gebied van emissiereductie en dat is wat Pouderoyen ook zegt, als je dat er allemaal bijtelt dan kom je op een ander getal uit. Bovendien zijn zij van het worstcasescenario uitgegaan, dus dat betekent dat zij niet meegerekend hebben dat er intussen ook wel modernere stallen aanwezig zijn dan waar zij mee gerekend hebben. Dat betekent dat we in het totale pakket, dat zeggen zij ook, waarschijnlijk echt wel die reductie halen die we met elkaar nodig hebben. Alleen hiervoor geldt hetzelfde wat ik al over andere onderwerpen gezegd heb en volgens mij zei mijnheer Koevoets het vandaag ook, ja, we hebben geen glazen bol, dus je kunt niet zeggen, nou, we weten zeker dat in 2030 er precies dit getal staat, maar het is meer dan aannemelijk dat dat gewoon wel zo gaat zijn.

De **voorzitter**: De heer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ja, dank, voorzitter. We hebben geen glazen bol en het is meer dan aannemelijk. Ik zou als boer, als veehouder dan toch wel heel erg op mijn tanden zitten te bijten als ik dit zo aanhoor, want 2030 is over amper vier jaar. Als wij hier dan weer opnieuw staan en het blijkt dat het dan toch niet behaald is, wat is dan de consequentie voor de veehouders? Moeten er dan opnieuw allerlei eisen aan hen worden opgelegd omdat de al dan niet stijgende lijn van het natuurherstel dat van ons verwacht? Hoe ziet de gedeputeerde dat voor zich? Wat wordt er dan van de veehouders gevraagd in 2030 als het scenario zich niet zo gaat ontwikkelen, zoals de gedeputeerde het voor zich ziet?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

Mevrouw **Dirken** (GS, VVD): Zoals ook in de landelijke stukken is aangegeven en zoals ook in de landbouwbouwsteen is aangegeven, betekent het toewerken naar een reductie in 2035, als je dat geborgd wilt doen, altijd dat je een ijkmoment in zult moeten bouwen en iedereen kiest daarvoor, wij ook, om dat in 2030 te doen, omdat je dan ook juridisch aan kunt tonen dat je je best doet om daadwerkelijk tot die reductie in 2035 te komen. Omdat 2030 dan een moment is waar je, als dat nodig is, een bijstelling van je beleid kunt doen. Ik kan niet eens zeggen of die bijstelling nodig is. Als ik het rapport van Pouderoyen zie, met alles wat zij verwachten dat er gaat gebeuren, zoals ik net al zei, dan hebben we een bestendige lijn tot 2035. Mocht dat niet zo zijn, om wat voor reden dan ook dan zullen we daar in 2030 opnieuw met elkaar over moeten spreken. Ik verwacht dat als dat al zo zal zijn dat je dan mogelijk per gebied gaat kijken of er dan aanvullende maatregelen nodig zijn en zo ja, welke. Nogmaals, dat is veel te vroeg om daar nu al op vooruit te lopen omdat ik ook echt geloof dat de ondernemers die willen verduurzamen dat voor die tijd ook al lang gedaan hebben.

De **voorzitter**: Ja, voorzitter, dat laatste dat klinkt heel leuk maar je zal nu agrarisch ondernemer zijn, veehouder en je krijgt dit nu te horen, je gaat die investering doen dus precies volgens die menukaart van de provincie. Je trekt er grote bedragen voor uit, je krijgt er nog geen cent extra voor terug. Dan ben je vier jaar verder en dan krijgen we te horen, ja we moeten even een herijking doen. We lopen misschien niet helemaal in de lijn zoals verwacht. Moeten die agrarische ondernemers er dan rekening mee houden dat ze dan over vier jaar opnieuw zulke investeringen moeten doen? Misschien weer een heel nieuw stalsysteem, een andere vloer, een andere luchtwasser of weet ik het wat aan moeten schaffen om weer opnieuw te gaan voldoen aan een volgende stap? Of, zegt dit college, in 2030 zijn de agrariërs die nu deze investering doen in ieder geval gevrijwaard van zulk soort investeringen?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

Mevrouw **Dirken** (GS, VVD): Ja, nou, ik stond net te denken van, goh, wat jammer dat u er iedere keer zo een doemscenario van maakt, want dat is nou precies wat we niet met elkaar aan het doen zijn. We vragen echt op de weg van de geleidelijkheid aan mensen die systemen in werking hebben, die vijftien of twintig jaar oud zijn, om iets te gaan doen. Het is echt niet zo, zoals het scenario bijna geschetst wordt vanmiddag, dat alle ondernemers per 1 juli hun hele bedrijf ondersteboven moeten zetten. Dat verwerpen wij ook nadrukkelijk. Het gaat om een geleidelijke route richting 2035, waarbij we inderdaad elk jaar vragen om voor verouderde systemen aan te passen en waarbij wij vanuit de provincie ook zeggen, als je dat systeem op enig moment aanpast, dat vijftien of twintig jaar oud was, dan ben je voor de provincie voor de komende vijftien of twintig jaar ook gevrijwaard van een aanpassing van dat systeem, waarbij ik niet kan zeggen dat daar nooit meer landelijk iets gevraagd zal worden, maar dat is ook onder de huidige verordening zo, dus dat verandert niet per vandaag.

De **voorzitter**: Ik ga naar mevrouw Van de Ven.

Mevrouw **Van de Ven** (CDA): Dank u wel, voorzitter. Even over de moties, want er is iets misgegaan denk ik met motie 193. Die zouden wij willen handhaven, dus dan moet ik even kijken bij de griffie of het dan een 193b moet worden, maar daar had tekstueel niks veranderd moeten worden,

dus er is ergens iets misgegaan. Dan 192a over de financiële middelen, indien wij dat wijzigen naar leningen, kunt u dan wel oordeel Staten geven?

Motie M193b-2025 Motie vergroten rechtszekerheid

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 12 december 2025, behandelend het Statenvoorstel 43/25 Vaststellen Omgevingsverordening Noord-Brabant-regelwijziging 2

Constateernde dat:

- Het IPO heeft samen met VNG, Unie van Waterschappen, NAJK en LTO een bouwstenennotitie Emissiereductie Landbouw gemaakt.
- Er een kabinetsformatie gaande is waar hoogstwaarschijnlijk afspraken gemaakt worden over het stikstofbeleid.
- Onderdeel van het nieuwe beleid zijn waarschijnlijk generieke maatregelen en bedrijfsspecifieke doelsturing
- Vooruitlopend op de landelijke aanpak de provincie Brabant eigenstandig stallenbeleid heeft ontwikkeld met bedrijfsspecifieke emissiedoelen.

Overwegende dat:

- Dat de kans aanzienlijk is dat het landelijke beleid niet helemaal gaat aansluiten bij het huidige provinciale beleid.
- Dat stikstofreductie hand in hand moet gaan met toekomstperspectief voor agrariërs
- Voorkomen moet worden dat veehouders te maken krijgen met dubbele regelgeving en twee verschillende manieren van doelsturing.
- De Omgevingsverordening van Noord-Brabant regelmatig wordt aangepast.

Verzoekt Gedeputeerde Staten:

- Zodra het landelijk beleid is ingevoerd te onderzoeken of het Brabantse beleid in lijn gebracht kan worden met het landelijk beleid en zo nodig de Omgevingsverordening hierop aan te passen.
- Provinciale Staten tijdig bij deze aanpassingen te betrekken.

En gaat over tot de orde van de dag."

Fractie CDA Brabant
Tanja van de Ven

ChristenUnie-SGP
Henk van Zelst

Mevrouw **Dirken** (GS, VVD): Ja, dan blijf ik bij wat ik in eerste termijn heb gezegd. Ik denk dat er dan zoveel zaken nog steeds staan die het wel een hele brede variant maken, dat ik het echt jammer vind dat u niet samen bent gaan zoeken om te kijken hoe u dit allemaal ordentelijk in één motie 195 samen vorm kon geven, omdat er hier nog steeds heel veel staat wat een hele ruime interpretatie heeft. Ik denk ook dat als u in plaats van financiële ondersteuning daar lening zegt, dan nog is dit zo breed dat ik deze motie nog steeds moet ontraden.

De **voorzitter**: Mevrouw Van de Ven.

Mevrouw **Van de Ven** (CDA): Dank u wel, voorzitter. Wat is er dan te breed aan?

De **voorzitter**: Eigenlijk is de vraag misschien wel van wanneer kunt u hem wel positief appreciëren of zit dat er gewoon niet in?

Mevrouw **Dirken** (GS, VVD): Zoals ik al zei, waar het gaat om te onderzoeken of we de leningen in het kader van de immunisatieportefeuille en het actieplan kunnen doen... U zou hem op die manier aan kunnen passen, alleen dan schrijft u eigenlijk de tekst over van motie 195. Vandaar dat ik zei, misschien kunt u beter kijken of u hem samen kunt voegen.

De **voorzitter**: Daar komt u misschien nog wel op terug. Dat kan altijd tot het einde van de beraadslagingen. U was klaar volgens mij. Ik ga naar mevrouw Boelema en dan gaat u nog eventjes overleggen met uw collega over dat kruispunt. Oh, mevrouw Boelema had geen punten. Dan schorsen we even heel kort. Vijf minuten. Loop niet te ver weg.

Schorsing

De **voorzitter**: Beste mensen, soms gaat het sneller in het leven dan je verwacht en ik zei al loop niet te ver weg. Dat geldt ook voor de heer Spapens bijvoorbeeld en anderen. Loop niet te snel weg, want de gedeputeerde heeft al antwoord op de vraag. Het woord is aan mevrouw Dirken.

Mevrouw **Dirken** (GS, VVD): Dank u wel en zoals ik al zei, mijn collega is altijd van harte bereid om met uw Staten alles te delen wat te maken heeft met de wijze waarop de voortgang in het natuurherstel plaatsvindt. Zij wees mij er net op, en dat klopt, dat zij op 7 november een toezegging heeft gedaan aan uw Staten tijdens de begroting dat zij voor de zomer van 2026 de natuurmonitoring zal laten plaatsvinden. De toezegging heeft u al dat dat daadwerkelijk voor de zomer gaat gebeuren.

De **voorzitter**: Dan had ik de heer Havermans. Gaat uw gang.

De heer **Havermans** (BBB): Ja, voorzitter, toch voor alle duidelijkheid, natuurmonitoring, dat klinkt goed. Daar wil ik wel aan toevoegen dat wij echt op zoek zijn naar wanneer volgens de Vogel- en Habitatrichtlijn de natuurgebieden..., dat die stijging erin komt. Als u kan zeggen dat dat met natuurmonitoring onomstotelijk vast komt te staan, want ik ben, en ik denk de inspreker hierna ook, echt op zoek naar dat kruispunt, want zolang dat er niet is, kunnen wij ook naar die boeren nooit zeggen van nu is het genoeg of nu hebben we gedaan wat we moeten doen.

De **voorzitter**: Mevrouw Dirken.

Mevrouw **Dirken** (GS, VVD): Wij zijn als college net zo hard op zoek naar dat kruispunt als u, mijnheer Havermans, dus daar verschillen wij absoluut niet over van mening, want dat is juist de route die we nodig hebben om meer tot vergunningverlening in Brabant te komen. Wij doen er alles aan wat in onze macht ligt om zo snel mogelijk tot alle gegevens te komen die wij nodig hebben om per Natura 2000-gebied te constateren of daar weer vergunningen verleend kunnen worden of dat dat gebied nog iets extra's nodig heeft.

De **voorzitter**: De heer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ja, dank, voorzitter. Monitoring klinkt leuk maar het gaat uiteindelijk om die grafiek en dan hoor ik toch wel graag of in die monitoring ook een nulpunt wordt gedaan, een nulmeting erin zit, maar ook een nulpunt voor de grafiek en welke waarden dan voor die toetsing worden meegenomen in die monitoring. Dat is natuurlijk wel essentieel om te weten, niet dat er alleen maar staat ja, er zijn in het gebied vijf reeën geteld en zes mestkevers. Dat klinkt leuk en aardig, maar dan moet er wel een waarde aan worden gekoppeld. Dat vind ik wel heel belangrijk om te weten, zodat we ook daadwerkelijk kunnen toetsen of er iets gebeurt of dat het alleen maar een opsomming is, een beschrijving van zaken en geen toetsbaar, meetbaar resultaat. In hoeverre wordt het ook echt meetbaar?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

Mevrouw **Dirken** (GS, VVD): Zoals volgens mij mijnheer Van Hattem ook weet zijn er in het verleden natuurdoelanalyses gemaakt. Daarmee is in kaart gebracht hoe de toestand op het beginmoment, zoals u dat noemt, eruitzag. Dat is ook vastgelegd bij de aanwijzing van de Natura 2000-gebieden,

dus volgens mij is dat nulpunt prima herleidbaar en hoe dat verder allemaal in zijn werk gaat, hoe we dat kunnen meten, dat is wat ik net aan mijnheer Havermans ook vertelde, dat gaat mijn collega dus bij de natuurmonitoring allemaal nog eens uitgebreid aan u uitleggen.

De **voorzitter**: De heer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dat is leuk, voorzitter, uitleggen, maar ik wil wel graag weten wat er nu gebeurt ten aanzien van de maatregelen die nu met de ammoniakemissie worden voorgesteld, hoe zich dat concreet tot elkaar gaat verhouden? Kan dus ook echt op basis van die natuurmonitoring, want dat wordt nu het vaste criterium waar het dus aan vastgeklikt wordt, een-op-een die koppeling worden gemaakt straks? Is daar een duidelijk pad in te vinden? Of wordt er straks weer iets anders bijgehaald waardoor het weer een schimmenspel wordt?

Mevrouw **Dirken** (GS, VVD): Ja, u heeft het over mist en over schimmen, dat vind ik niet helemaal bij de tijd van het jaar passen, maar goed. Waar het op neerkomt, is dat we aan de ene kant, en dat hebben we in de BOS ook nadrukkelijk uitgelegd en daar hebben we het al heel vaak met elkaar over gehad, moeten zorgen dat de drukfactoren die er zijn op de natuur verminderen. Daar is stikstof er een van, we hebben hydrologie, daar hebben we het ook al vaker met elkaar over gehad. Daar wordt in het kader van de aanpak van de GGA's wordt er hard aan gewerkt om dat in gebieden allemaal op orde te krijgen en dat betekent dat we aan de ene kant hard aan het werk zijn aan die drukfactoren waaronder het reduceren van de stikstofemissies en dat er aan de andere kant gewerkt wordt aan natuurherstel. Uiteindelijk komen die twee bij elkaar. U weet, denk ik, ook wel in alle bijeenkomsten waar we het daar met elkaar over gehad hebben, dat het een heel breed palet is. Ik stel voor dat we dat niet allemaal nu hier gaan behandelen. Nogmaals, mijn collega gaat u voor de zomer volledig op de hoogte stellen. U kunt daar ook vragen over stellen, over alles wat u dan van belang vindt, wat daarin voorkomt. Zij gaat u piekfijn uitleggen, niet in dit tijdbestek, want dat is te kort, wat er allemaal bij aan de orde is.

De **voorzitter**: Tot slot.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank, voorzitter, voor de zomer is in ieder geval heel duidelijk wat dan het moment wordt, dat het van kracht wordt. Het wordt dus ook voor 1 juli, wat de beoogde inwerkingtreding is van de Stallendeadline die we nu hebben, zodat het ook op dat moment, dan ga ik dus uit voor de zomer, dus ook voor 1 juli, toetsbaar is en dat we ook weten waar we aan toe zijn. Ik hoop dat de gedeputeerde dat kan bevestigen zodat we daar in ieder geval een helder tijdspad in hebben, waarbij ik nog steeds zeg van ik hoop dat de maatregelen vandaag niet doorgaan, maar als ze doorgaan dan wil ik wel duidelijkheid hebben over dat tijdspad.

Mevrouw **Dirken** (GS, VVD): Mijn collega heeft toegezegd dat ze u dat voor de zomer gaat laten weten en dat is een toezegging.

De **voorzitter**: Dan gaan we naar mevrouw Hamerslag. Ik stel voor dat dit de laatste interrumpant is. Gaat uw gang.

Mevrouw **Hamerslag** (Partij voor de Dieren): Dank, voorzitter. Ik had nog een vraag met betrekking tot motie 195 over de leningen aan jonge boeren voor verduurzaming. Dat is natuurlijk eigenlijk precies wat ik ook al zei in mijn betoog, een integrale kijk op verduurzaming, maar nou weet ik ook dat hier in huis er nog weleens een ander idee geldt voor duurzaamheid dan hoe ik het bedoel. Dan denk ik bijvoorbeeld aan de productie van bruin gas. Ik vraag me nog wel af, als deze motie nou wordt aangenomen, wanneer zou dit dan voor GS voldoen aan integraal en duurzaam, want dat zijn ook nogal abstracte termen?

Mevrouw **Dirken** (GS, VVD): Ik denk, mevrouw Hamerslag, dat we daar zeker nog uitgebreid met elkaar over te spreken komen op een later moment, want als het gaat om leningen uit de

immunisatieportefeuille, dan komen we automatisch ook nog bij uw Staten terecht met een voorstel hoe we dat voor ons zien. Ik denk dat we op dat moment nog ruim de tijd hebben om het daar met elkaar over te hebben.

Mevrouw **Hamerslag** (Partij voor de Dieren): Dank u wel.

De **voorzitter**: Dat gezegd hebbende zijn we aan het einde gekomen van de beraadslagingen en gaan wij over naar de stemming. Hoe lang hebben we nodig om tot stemming te kunnen komen? Hoe lang moet ik schorsen? We hebben een kwartier nodig om tot stemming te kunnen komen. De vergadering is geschorst.

Schorsing

Stemming

De **voorzitter**: Beste mensen, we zijn zo ver. Ik verzoek u plaats te nemen. Ik loop eerst eventjes met u door de orde heen. Ja, het is inderdaad 18.00 uur. Dat is al laat. Ik loop eerst even met u door de orde heen. Het belangrijkste wat ik nu eerst even moet zeggen, is dat het CDA intussen motie 193b heeft ingediend. Dat was eigenlijk de oorspronkelijke motie 193 en daar heeft het college geen bezwaar op gegeven. Het is, denk ik, goed dat u zich dat even realiseert, dat ten aanzien van dat punt het zo gelopen is. Ik moet eerst nog een paar andere dingen zeggen voordat ik verder op de orde terugkom. Het bekende wat ik ga zeggen, maar ik moet het toch zeggen, op de microfoonpost voor u ziet u de drie knoppen voor, tegen of onthouden. Ten aanzien van dit onderwerp heeft niemand aangegeven dat hij zich onthoudt op grond van artikel 28 Provinciewet. U weet het, ik geef straks de zaak in stemming en u kunt uw stem nog wijzigen zolang de stemming nog niet is afgesloten en ja ik zal..., we krijgen zo meteen eerst amendementen, na die amendementen kunt u een stemverklaring afgeven. Daarna, maar daar kom ik zo nog even op terug, moties kunt u een stemverklaring afgeven, het voorstel zelf stemverklaring en daarna moties stemverklaring. Per blokje gaan we het doen, want anders voert dat ver. Dan ga ik weer eventjes..., want alles loopt door elkaar heen. Er zijn een paar moties ingediend waarvan de griffie adviseert om die te beschouwen als een soort ordepunten. Dat zijn moties 201, 202, 203 en 204. Dat zijn moties die allemaal om uitstel vragen of iets van die strekking. De griffie adviseert dat voor de stemming te doen over het ontwerpbesluit. Dan weet u dat. We gaan natuurlijk ook eerst over de amendementen stemmen.

Ontwerpbesluit I Statenvoorstel 43/25 Vaststellen Omgevingsverordening Noord-Brabant – regelwijziging 2

De **voorzitter**: Dan gaan we nu tot de stemming over. Ik breng als eerste amendement A29a in stemming. Naar een realistische en juridisch houdbare invoeringsdatum. De stemming is geopend. Ik had het ook kunnen zijn. De stemming is gesloten. Voor 22, tegen 33 en daarmee verworpen.

Voor hebben gestemd de leden: Berkvens, Brouwers, Buiks, Damen, Van Dommelen, Frenken, Van Hattem, Havermans, De Heer, Van der Kammen, Langman, Leeger, Minkels, Van Nostrum, Nuijten, Rijvers, Rutjens, Sluiters, Tolsma, Van de Ven, Van den Wildenberg, Van Zelst. (22)

Tegen hebben gestemd de leden: Bijl, Van den Broek, Deckers, Van Eck, Gremmen, Hamerslag, Heijmans, Hordijk, Jansen, Koevoets, Koopman, De Kort-Jaegers, Kuiper, De Lange, Van de Langenberg, Lauwen, Lepolder, Van der Linden, Ludwig, Meuwissen, Meylink, Van Miltenburg, Van Nuland, Philippart, Van der Pluijm, Putman, Schellekens, Sheikkariem, Spapens, Stoot, Vossen, Van Wijk, Zwart. (33)

De **voorzitter**: Aan de orde is amendement A30, Luchtwassers dragen niet bij aan duurzame landbouw. De stemming is geopend. De stemming is gesloten. Voor 6, tegen 49 en daarmee verworpen.

Voor hebben gestemd de leden: Hamerslag, Van Hattem, Van der Kammen, Langman, Putman, Sluimers. (6)

Tegen hebben gestemd de leden: Berkvens, Bijl, Van den Broek, Brouwers, Buiks, Damen, Deckers, Van Dommelen, Van Eck, Frenken, Gremmen, Havermans, De Heer, Heijmans, Hordijk, Jansen, Koevoets, Koopman, De Kort-Jaegers, Kuiper, De Lange, Van de Langenberg, Lauwen, Leeger, Lepolder, Van der Linden, Ludwig, Meuwissen, Meylink, Van Miltenburg, Minkels, Van Nostrum, Nuijten, Van Nuland, Philippart, Van der Pluijm, Rijvers, Rutjens, Schellekens, Sheikkariem, Spapens, Stoot, Tolsma, Van de Ven, Vossen, Van Wijk, Van den Wildenberg, Van Zelst, Zwart. (49)

De **voorzitter**: Is er iemand die behoefte heeft om een stemverklaring af te leggen over een van beide amendementen? De heer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank, voorzitter, over amendement A30 over de luchtwassers. Het gaat ons niet om de duurzaamheidsidealen die erin zitten, maar het gaat erom dat boeren niet gedwongen moeten worden om een luchtwassersysteem te moeten installeren, wat inderdaad nadelige effecten heeft.

De **voorzitter**: Dank u wel. Zijn er anderen? Ja, ik zie BBB.

De heer **Havermans** (BBB): Ja, voorzitter, dank u wel. We hebben amendement 29a gesteund, omdat wij ervoor zijn om hier langer de tijd voor te nemen, ondanks dat we het niet eens zijn met het huidige beleid. Die tijd zit hem dus in om verder dingen uit te zoeken.

De **voorzitter**: Dank u wel. Dan zie ik Volt.

Mevrouw **Vossen** (Volt): Dank u, voorzitter. Wij hebben tegen amendement 30 gestemd. Ook wij zien wel dat luchtwassers niet bijdragen aan dierenwelzijn, maar wij willen ook vooruit en kijken naar de lange termijn. Boeren hebben ook andere mogelijkheden om aan dierenwelzijn te doen.

De **voorzitter**: Dan ga ik naar Forum.

De heer **Minkels** (Forum voor Democratie): Dank u wel, voorzitter. Wij hebben tegen motie 30a gestemd, omdat sommige boeren nu vergunning hebben juist hierdoor.

De **voorzitter**: Ik kijk nog even rond of er nog andere stemverklaringen zijn. Dat is niet het geval. Dan gaan we naar de vier ordemoties toe. Motie M201, Duidelijkheid over financierbaarheid. De stemming is geopend. Ik wacht nog op één stem. Ja, de stemming is gesloten. Voor 21, tegen 34 en daarmee verworpen.

Voor hebben gestemd de leden: Berkvens, Buiks, Damen, Van Dommelen, Frenken, Van Hattem, Havermans, De Heer, Van der Kammen, Langman, Leeger, Minkels, Van Nostrum, Nuijten, Rijvers, Rutjens, Sluimers, Tolsma, Van de Ven, Van den Wildenberg, Van Zelst. (21)

Tegen hebben gestemd de leden: Bijl, Van den Broek, Brouwers, Deckers, Van Eck, Gremmen, Hamerslag, Heijmans, Hordijk, Jansen, Koevoets, Koopman, De Kort-Jaegers, Kuiper, De Lange, Van de Langenberg, Lauwen, Lepolder, Van der Linden, Ludwig, Meuwissen, Meylink, Van Miltenburg, Van Nuland, Philippart, Van der Pluijm, Putman, Schellekens, Sheikkariem, Spapens, Stoot, Vossen, Van Wijk, Zwart. (34)

De **voorzitter**: Dan ga ik naar motie M203, Onhaalbaarheid en disproportionaliteit van de emissieverplichtingen. De stemming is geopend. Oh, ik maak een fout. Sorry, ik maak een fout. Ik ga te snel. We moeten even terug. Het gaat om 202. Ik was iets te snel bij het doorkrassen hier. Het gaat

om motie 202, Empirische onderbouwing Natura 2000. Dat is de motie waarover nu gestemd kan worden. De stemming is geopend. Er staat een andere? Nee, dit is wel goed. Motie 202. De stemming is gesloten. Voor 15, tegen 40 en daarmee verworpen.

Voor hebben gestemd de leden: Damen, Van Dommelen, Frenken, Van Hattem, Havermans, Van der Kammen, Langman, Minkels, Van Nostrum, Nuijten, Rijvers, Rutjens, Sluiters, Tolsma, Van den Wildenberg. (15)

Tegen hebben gestemd de leden: Berkvens, Bijl, Van den Broek, Brouwers, Buiks, Deckers, Van Eck, Gremmen, Hamerslag, De Heer, Heijmans, Hordijk, Jansen, Koevoets, Koopman, De Kort-Jaegers, Kuiper, De Lange, Van de Langenberg, Lauwen, Leeger, Lepolder, Van der Linden, Ludwig, Meuwissen, Meylink, Van Miltenburg, Van Nuland, Philippart, Van der Pluijm, Putman, Schellekens, Sheikkariem, Spapens, Stoot, Van de Ven, Vossen, Van Wijk, Van Zelst, Zwart. (40)

De **voorzitter**: Dan komt nu de motie waar ik het net over had, motie 203, Onhaalbaarheid en disproportionaliteit van de emissieverplichtingen. De stemming is geopend. De stemming is gesloten. Voor 16, tegen 39 en daarmee verworpen.

Voor hebben gestemd de leden: Berkvens, Damen, Van Dommelen, Frenken, Van Hattem, Havermans, Van der Kammen, Langman, Minkels, Van Nostrum, Nuijten, Rijvers, Rutjens, Sluiters, Tolsma, Van den Wildenberg. (16)

Tegen hebben gestemd de leden: Bijl, Van den Broek, Brouwers, Buiks, Deckers, Van Eck, Gremmen, Hamerslag, De Heer, Heijmans, Hordijk, Jansen, Koevoets, Koopman, De Kort-Jaegers, Kuiper, De Lange, Van de Langenberg, Lauwen, Leeger, Lepolder, Van der Linden, Ludwig, Meuwissen, Meylink, Van Miltenburg, Van Nuland, Philippart, Van der Pluijm, Putman, Schellekens, Sheikkariem, Spapens, Stoot, Van de Ven, Vossen, Van Wijk, Van Zelst, Zwart. (39)

De **voorzitter**: Dan de laatste motie in dit blokje, motie 204, Voedselzekerheid als randvoorwaarde bij de wijziging van de Omgevingsverordening. De stemming is geopend. De stemming is gesloten. Voor 20, tegen 35 en derhalve verworpen.

Voor hebben gestemd de leden: Berkvens, Buiks, Damen, Van Dommelen, Frenken, Van Hattem, Havermans, De Heer, Van der Kammen, Langman, Leeger, Minkels, Van Nostrum, Nuijten, Rijvers, Rutjens, Sluiters, Tolsma, Van de Ven, Van den Wildenberg. (20)

Tegen hebben gestemd de leden: Bijl, Van den Broek, Brouwers, Deckers, Van Eck, Gremmen, Hamerslag, Heijmans, Hordijk, Jansen, Koevoets, Koopman, De Kort-Jaegers, Kuiper, De Lange, Van de Langenberg, Lauwen, Lepolder, Van der Linden, Ludwig, Meuwissen, Meylink, Van Miltenburg, Van Nuland, Philippart, Van der Pluijm, Putman, Schellekens, Sheikkariem, Spapens, Stoot, Vossen, Van Wijk, Van Zelst, Zwart. (35)

De **voorzitter**: Is er iemand die behoefte heeft aan een stemverklaring? Dat is niet het geval. Dan gaan we naar het voorstel zelf, Tweede herziening Ontwerpbesluit I Statenvoorstel 43/24 Vaststellen Omgevingsverordening Noord-Brabant - regelwijziging 2. De stemming is geopend. De stemming is gesloten. Voor 31, tegen 24 en daarmee aangenomen.

Voor hebben gestemd de leden: Bijl, Van den Broek, Deckers, Van Eck, Gremmen, Heijmans, Hordijk, Jansen, Koevoets, Koopman, De Kort-Jaegers, Kuiper, De Lange, Van de Langenberg, Lauwen, Lepolder, Van der Linden, Ludwig, Meuwissen, Meylink, Van Miltenburg, Van Nuland, Philippart, Van der Pluijm, Schellekens, Sheikkariem, Spapens, Stoot, Vossen, Van Wijk, Zwart. (31)

Tegen hebben gestemd de leden: Berkvens, Brouwers, Buiks, Damen, Van Dommelen, Frenken, Hamerslag, Van Hattem, Havermans, De Heer, Van der Kammen, Langman, Leeger, Minkels, Van

Nostrum, Nuijten, Putman, Rijvers, Rutjens, Sluimers, Tolsma, Van de Ven, Van den Wildenberg, Van Zelst. (24)

De **voorzitter**: Wie heeft er behoefte aan een stemverklaring? Partij voor de Dieren.

Mevrouw **Hamerslag** (Partij voor de Dieren): Voorzitter, wij zien wel dat dit ontwerpbesluit een stap in de goede richting is, maar alles waarbij boeren toch nog steeds worden gestimuleerd om een luchtwasser te nemen, daar zijn wij het niet mee eens. Zeker nu ook ons amendement is weggestemd, dat ook maar een klein stapje in de goede richting doet.

De **voorzitter**: Daarom heeft u voor- of tegengestemd?

Mevrouw **Hamerslag** (Partij voor de Dieren): Excuus, daarom hebben wij tegengestemd.

De **voorzitter**: Dank u wel. Andere stemverklaringen? Nee? Dan ga ik naar de moties toe. Ik ga eerst... Oh, excuus. Hoe kan ik u nou over het hoofd zien? Gaat uw gang.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Hoe kunt u mij nu vergeten? Nee, dank u wel, voorzitter. Wij hebben tegengestemd. Weliswaar begrijpen we de waterinformatieplicht, we begrijpen het beschermen van twee drinkwaterreserveringsgebieden, maar wederom de datum voor melkvee- en kalverhouderijen verschuiven naar 1 juli 2026, daar kunnen wij ons niet in vinden.

De **voorzitter**: Dank u wel. Ik zie nu verder toch hopelijk niemand over het hoofd. Nee. Dan ga ik de eerste vijf moties aan de orde stellen in het volgende blokje. Motie 191a, Subsidies voor milieu-investeringen uit de menukaart via vrijstellingsverordening. De stemming is geopend. De stemming is gesloten. Voor 14, tegen 41 en daarmee verworpen.

Voor hebben gestemd de leden: Berkvens, Buiks, Damen, Van Dommelen, Frenken, Havermans, De Heer, Leeger, Van Nostrum, Rijvers, Tolsma, Van de Ven, Van den Wildenberg, Van Zelst. (14)

Tegen hebben gestemd de leden: Bijl, Van den Broek, Brouwers, Deckers, Van Eck, Gremmen, Hamerslag, Van Hattem, Heijmans, Hordijk, Jansen, Van der Kammen, Koevoets, Koopman, De Kort-Jaegers, Kuiper, De Lange, Van de Langenberg, Langman, Lauwen, Lepolder, Van der Linden, Ludwig, Meuwissen, Meylink, Van Miltenburg, Minkels, Nuijten, Van Nuland, Philippart, Van der Pluijm, Putman, Rutjens, Schellekens, Sheikkariem, Sluimers, Spapens, Stoot, Vossen, Van Wijk, Zwart. (41)

De **voorzitter**: Dan ga ik naar motie 192a, Financiering voor systemen uit de menukaart. De stemming is geopend. De stemming is gesloten. Voor 14, tegen 41 en daarmee verworpen.

Voor hebben gestemd de leden: Berkvens, Buiks, Damen, Van Dommelen, Frenken, Havermans, De Heer, Leeger, Van Nostrum, Rijvers, Tolsma, Van de Ven, Van den Wildenberg, Van Zelst. (14)

Tegen hebben gestemd de leden: Bijl, Van den Broek, Brouwers, Deckers, Van Eck, Gremmen, Hamerslag, Van Hattem, Heijmans, Hordijk, Jansen, Van der Kammen, Koevoets, Koopman, De Kort-Jaegers, Kuiper, De Lange, Van de Langenberg, Langman, Lauwen, Lepolder, Van der Linden, Ludwig, Meuwissen, Meylink, Van Miltenburg, Minkels, Nuijten, Van Nuland, Philippart, Van der Pluijm, Putman, Rutjens, Schellekens, Sheikkariem, Sluimers, Spapens, Stoot, Vossen, Van Wijk, Zwart. (41)

De **voorzitter**: Dan ga ik naar motie 193b, Vergroten rechtszekerheid. De stemming is geopend. De stemming is gesloten. Voor 51, tegen 4 en daarmee aangenomen.

Voor hebben gestemd de leden: Bijl, Van den Broek, Brouwers, Buiks, Damen, Deckers, Van Dommelen, Van Eck, Frenken, Gremmen, Van Hattem, Havermans, De Heer, Heijmans, Hordijk, Jansen, Van der Kammen, Koevoets, Koopman, De Kort-Jaegers, Kuiper, De Lange, Van de Langenberg, Langman, Lauwen, Leeger, Lepolder, Van der Linden, Ludwig, Meuwissen, Meylink, Van Miltenburg, Van Nostrum, Nuijten, Van Nuland, Philippart, Van der Pluijm, Rijvers, Rutjens, Schellekens, Sheikkariem, Sluifers, Spapens, Stoot, Tolsma, Van de Ven, Vossen, Van Wijk, Van den Wildenberg, Van Zelst, Zwart. (51)

Tegen hebben gestemd de leden: Berkvens, Hamerslag, Minkels, Putman. (4)

De **voorzitter**: Dan ga ik naar motie 194a, Handhavingsperspectief voor verduurzaamde veehouders. De stemming is geopend. De stemming is gesloten. Voor 12, tegen 43 en daarmee verworpen.

Voor hebben gestemd de leden: Buiks, Van Hattem, De Heer, Van der Kammen, Langman, Leeger, Minkels, Nuijten, Rutjens, Sluifers, Van de Ven, Van Zelst. (12)

Tegen hebben gestemd de leden: Berkvens, Bijl, Van den Broek, Brouwers, Damen, Deckers, Van Dommelen, Van Eck, Frenken, Gremmen, Hamerslag, Havermans, Heijmans, Hordijk, Jansen, Koevoets, Koopman, De Kort-Jaegers, Kuiper, De Lange, Van de Langenberg, Lauwen, Lepolder, Van der Linden, Ludwig, Meuwissen, Meylink, Van Miltenburg, Van Nostrum, Van Nuland, Philippart, Van der Pluijm, Putman, Rijvers, Schellekens, Sheikkariem, Spapens, Stoot, Tolsma, Vossen, Van Wijk, Van den Wildenberg, Zwart. (43)

De **voorzitter**: Dan ga ik naar motie 195, Boeren verdienen brede financiële ondersteuning. De stemming is geopend. De heer Philippart. De stemming is gesloten. Voor 48, tegen 7 en daarmee aangenomen.

Voor hebben gestemd de leden: Berkvens, Bijl, Van den Broek, Brouwers, Buiks, Damen, Deckers, Van Dommelen, Van Eck, Frenken, Gremmen, Hamerslag, Havermans, De Heer, Heijmans, Hordijk, Jansen, Koevoets, Koopman, De Kort-Jaegers, Kuiper, De Lange, Van de Langenberg, Lauwen, Leeger, Lepolder, Van der Linden, Ludwig, Meuwissen, Meylink, Van Miltenburg, Van Nostrum, Van Nuland, Philippart, Van der Pluijm, Putman, Rijvers, Schellekens, Sheikkariem, Spapens, Stoot, Tolsma, Van de Ven, Vossen, Van Wijk, Van den Wildenberg, Van Zelst, Zwart. (48)

Tegen hebben gestemd de leden: Van Hattem, Van der Kammen, Langman, Minkels, Nuijten, Rutjens, Sluifers. (7)

De **voorzitter**: Heeft er iemand behoefte aan een stemverklaring? Ik ga er overigens van uit als u een stemverklaring aflegt dat u dat namens uw fractie doet, tenzij u anders vermeldt. BBB.

De heer **Havermans** (BBB): Ja, voorzitter, motie 193b kon eerst niet onze steun rekenen, nu wel omdat dit een onderzoek is dat het in lijn kan brengen en waar we ook enigszins voor gepleit hebben natuurlijk in ons betoog om het landelijke beleid aan te houden. Daarbij willen we zeggen bij motie 194, daar hebben wij tegen gestemd, omdat er al uitgelegd is dat dat op dit moment vigerend is, dat mensen die te goeder trouw handelen, uitsloten worden. Eigenlijk geldt voor alle andere moties die geweest zijn en komen, daar stemmen wij zoveel mogelijk voor als doekje voor het bloeden, voor deze verordening, om de boel toch te verlichten voor onze agrariërs.

De **voorzitter**: Dank u wel. Ik kijk verder. Partij voor de Dieren.

Mevrouw **Hamerslag** (Partij voor de Dieren): Dank, voorzitter. Stemverklaring bij motie 195. Wij zijn uiteraard voor verduurzaming en prijzen de integrale blik, dus daarom hebben wij voor deze motie gestemd. Bij de uitwerking kijken wij uiteraard ook kritisch of dat wel echt duurzaam zal zijn.

De **voorzitter**: Dank u wel. Ik kijk verder. Forum.

De heer **Minkels** (Forum voor Democratie): Dank u wel, voorzitter. Wij hebben tegen motie 193 gestemd, alleen dat was een vergissing, we hadden eigenlijk voor moeten stemmen.

De **voorzitter**: Dank u wel. Ik kijk naar de PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank, voorzitter. De moties 191, 192 en 195 gaan over financiering. Daar hebben wij tegengestemd. Dat heeft ermee te maken dat we het niet acceptabel vinden dat er aan de ene kant nu maatregelen worden genomen waarbij de boeren met de rug tegen de muur worden gezet en kapot worden gemaakt en tussentijds afgekocht worden met financiering. Dat is gewoon de omgekeerde wereld, dus daar hebben we tegengestemd. Dan hebben we motie 193b over het vergroten van de rechtszekerheid. Daar hebben we voorgestemd, maar dat is eigenlijk een motie die de omgekeerde volgorde volgt. Eigenlijk zou je nu al het landelijke beleid moeten volgen in plaats van zaken af te gaan wachten. Desondanks beter om wel het landelijke beleid te volgen in plaats van hier zelf zaken bovenwettelijk te regelen.

De **voorzitter**: Zijn er nog anderen die een stemverklaring wensen af te leggen? Ik kijk nog even die kant op. Nee, ook niet het geval. Dan ga ik verder met de stemmingen. Motie 196, Dagontmesting als reducerende maatregel. Stemming is geopend. De stemming is gesloten. Voor 42, tegen 13 en daarmee aangenomen.

Voor hebben gestemd de leden: Berkvens, Brouwers, Buiks, Damen, Van Dommelen, Van Eck, Frenken, Gremmen, Van Hattem, Havermans, De Heer, Heijmans, Jansen, Van der Kammen, Koevoets, Koopman, De Kort-Jaegers, Kuiper, Van de Langenberg, Langman, Lauwen, Leeger, Lepolder, Meuwissen, Meylink, Van Miltenburg, Van Nostrum, Nuijten, Van Nuland, Van der Pluijm, Rijvers, Rutjens, Schellekens, Sheikkariem, Sluiters, Spapens, Stoot, Tolsma, Van de Ven, Van den Wildenberg, Van Zelst, Zwart. (42)

Tegen hebben gestemd de leden: Bijl, Van den Broek, Deckers, Hamerslag, Hordijk, De Lange, Van der Linden, Ludwig, Minkels, Philippart, Putman, Vossen, Van Wijk. (13)

De **voorzitter**: Dan ga ik naar motie 197, Perspectief voor pilots. De stemming is geopend. De stemming is gesloten. Voor 52, tegen 3 en daarmee aangenomen.

Voor hebben gestemd de leden: Berkvens, Bijl, Van den Broek, Brouwers, Buiks, Damen, Deckers, Van Dommelen, Van Eck, Frenken, Gremmen, Van Hattem, Havermans, De Heer, Heijmans, Hordijk, Jansen, Van der Kammen, Koevoets, Koopman, De Kort-Jaegers, Kuiper, De Lange, Van de Langenberg, Langman, Lauwen, Leeger, Lepolder, Van der Linden, Ludwig, Meuwissen, Meylink, Van Miltenburg, Van Nostrum, Nuijten, Van Nuland, Philippart, Van der Pluijm, Rijvers, Rutjens, Schellekens, Sheikkariem, Sluiters, Spapens, Stoot, Tolsma, Van de Ven, Vossen, Van Wijk, Van den Wildenberg, Van Zelst, Zwart. (52)

Tegen hebben gestemd de leden: Hamerslag, Minkels, Putman. (3)

De **voorzitter**: Dan ga ik naar motie 198, Vernieuwbouw mogelijk maken binnen de melding. De stemming is geopend. De stemming is gesloten. Voor 53, tegen 2 en daarmee aangenomen.

Voor hebben gestemd de leden: Berkvens, Bijl, Van den Broek, Brouwers, Buiks, Damen, Deckers, Van Dommelen, Van Eck, Frenken, Gremmen, Van Hattem, Havermans, De Heer, Heijmans, Hordijk, Jansen, Van der Kammen, Koevoets, Koopman, De Kort-Jaegers, Kuiper, De Lange, Van de Langenberg, Langman, Lauwen, Leeger, Lepolder, Van der Linden, Ludwig, Meuwissen, Meylink, Van Miltenburg, Minkels, Van Nostrum, Nuijten, Van Nuland, Philippart, Van der Pluijm, Rijvers, Rutjens,

Schellekens, Sheikkariem, Sluiter, Spapens, Stoot, Tolsma, Van de Ven, Vossen, Van Wijk, Van den Wildenberg, Van Zelst, Zwart. (53)

Tegen hebben gestemd de leden: Hamerslag, Putman. (2)

De **voorzitter**: Dan ga ik naar motie 199, Zonder knaken geen extra taken voor de agrarische sector. De stemming is geopend. De stemming is gesloten. Voor 14, tegen 41 en daarmee verworpen.

Voor hebben gestemd de leden: Berkvens, Buiks, Damen, Van Dommelen, Frenken, Havermans, De Heer, Leeger, Van Nostrum, Rijvers, Tolsma, Van de Ven, Van den Wildenberg, Van Zelst. (14)

Tegen hebben gestemd de leden: Bijl, Van den Broek, Brouwers, Deckers, Van Eck, Gremmen, Hamerslag, Van Hattem, Heijmans, Hordijk, Jansen, Van der Kammen, Koevoets, Koopman, De Kort-Jaegers, Kuiper, De Lange, Van de Langenberg, Langman, Lauwen, Lepolder, Van der Linden, Ludwig, Meuwissen, Meylink, Van Miltenburg, Minkels, Nuijten, Van Nuland, Philippart, Van der Pluijm, Putman, Rutjens, Schellekens, Sheikkariem, Sluiter, Spapens, Stoot, Vossen, Van Wijk, Zwart. (41)

De **voorzitter**: Dan ga ik naar motie 200a, Kopros op de menukaart. De stemming is geopend. De stemming is gesloten. Voor 22, tegen 33 en daarmee verworpen.

Voor hebben gestemd de leden: Berkvens, Brouwers, Buiks, Damen, Van Dommelen, Frenken, Van Hattem, Havermans, De Heer, Van der Kammen, Langman, Leeger, Minkels, Van Nostrum, Nuijten, Rijvers, Rutjens, Sluiter, Tolsma, Van de Ven, Van den Wildenberg, Van Zelst. (22)

Tegen hebben gestemd de leden: Bijl, Van den Broek, Deckers, Van Eck, Gremmen, Hamerslag, Heijmans, Hordijk, Jansen, Koevoets, Koopman, De Kort-Jaegers, Kuiper, De Lange, Van de Langenberg, Lauwen, Lepolder, Van der Linden, Ludwig, Meuwissen, Meylink, Van Miltenburg, Van Nuland, Philippart, Van der Pluijm, Putman, Schellekens, Sheikkariem, Spapens, Stoot, Vossen, Van Wijk, Zwart. (33)

De **voorzitter**: Dan ga ik naar motie 205, Ammoniakeisen Omgevingsverordening Noord-Brabant. De stemming is geopend. De stemming is gesloten. Voor 21, tegen 34 en daarmee verworpen.

Voor hebben gestemd de leden: Berkvens, Buiks, Damen, Van Dommelen, Frenken, Van Hattem, Havermans, De Heer, Van der Kammen, Langman, Leeger, Minkels, Van Nostrum, Nuijten, Rijvers, Rutjens, Sluiter, Tolsma, Van de Ven, Van den Wildenberg, Van Zelst. (21)

Tegen hebben gestemd de leden: Bijl, Van den Broek, Brouwers, Deckers, Van Eck, Gremmen, Hamerslag, Heijmans, Hordijk, Jansen, Koevoets, Koopman, De Kort-Jaegers, Kuiper, De Lange, Van de Langenberg, Lauwen, Lepolder, Van der Linden, Ludwig, Meuwissen, Meylink, Van Miltenburg, Van Nuland, Philippart, Van der Pluijm, Putman, Schellekens, Sheikkariem, Spapens, Stoot, Vossen, Van Wijk, Zwart. (34)

De **voorzitter**: Wie kan ik het woord geven voor een stemverklaring over de afgelopen moties? De PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank, voorzitter. Dan hebben we de moties 196, 197, 198 en 200a, die zetten in op innovaties en ondanks dat we dit maatregelenpakket niet zien zitten, vinden we wel dat die ruimte geboden moet kunnen worden voor boeren die maar aan de gang willen, dus daar hebben we voorgestemd. Dan hebben we motie 199, daar hebben we tegengestemd, want dat is wederom een motie die alles met financiering moet gaan afdoen, maar die maatregelen moeten gewoon van tafel en niet met een financieel afhechtingsplaatje.

De **voorzitter**: Anderen? Nee, dat is niet het geval. Dan gaan we nog naar Ontwerpbesluit II Statenvoorstel 43/25 Delegatiebesluit wijzigen voorbeschermingsregels. De stemming is geopend. Oh ja, de heer Buiks is intussen vertrokken, dus dan is het goed dat zijn pasje weg is, want anders zitten we hier morgen nog. De stemming is gesloten. Voor 37, tegen 17 en daarmee aangenomen.

Voor hebben gestemd de leden: Bijl, Van den Broek, Brouwers, Deckers, Van Eck, Gremmen, Hamerslag, De Heer, Heijmans, Hordijk, Jansen, Koevoets, Koopman, De Kort-Jaegers, Kuiper, De Lange, Van de Langenberg, Lauwen, Leeger, Lepolder, Van der Linden, Ludwig, Meuwissen, Meylink, Van Miltenburg, Van Nuland, Philippart, Van der Pluijm, Putman, Schellekens, Sheikkariem, Spapens, Stoot, Van de Ven, Vossen, Van Wijk, Zwart. (37)

Tegen hebben gestemd de leden: Berkvens, Damen, Van Dommelen, Frenken, Van Hattem, Havermans, Van der Kammen, Langman, Minkels, Van Nostrum, Nuijten, Rijvers, Rutjens, Sluiter, Tolsma, Van den Wildenberg, Van Zelst. (17)

De **voorzitter**: Is er iemand die behoefte heeft aan een stemverklaring ten aanzien van dit besluit? Dat is niet het geval.

Actualiteiten

Actuele motie Geitenhouderijen

De **voorzitter**: Dan zijn de stemmingen op dit moment voorbij en gaan wij over tot de motie vreemd. Of de actuele motie, zo kan je het ook noemen. Mevrouw Koopman staat er al. Ik neem u even mee in de orde der dingen. De indiener van de motie die krijgt twee minuten tijd om een toelichting te geven op de motie. Vervolgens kunnen andere fracties binnen één minuut een vraag stellen over de motie. Vervolgens gaan GS reageren, kan de indiener nog een keer reageren en GS. Dat is de orde van dit moment. Mevrouw Koopman heeft het woord. Ik vraag stilte in de zaal, want de vergadering is nog niet afgelopen.

Mevrouw **Koopman** (SP): Dank u wel, voorzitter. We gaan het zo snel mogelijk doen. Kortgeleden zaten we hier in het provinciehuis bij een bijeenkomst over Q-koorts. Iedereen is het erover eens dat er toen eerder ingegrepen had moeten worden. Afgelopen jaren praatten we over de risico's voor omwonenden van geitenhouderijen. Als Brabant hebben we al sinds 2017 een stop op nieuwe geitenstallen. De SP is helemaal tevreden met de inspanningen van dit college, maar we willen als PS een extra signaal geven, want het is echt belangrijk dat er nu snel landelijk beleid komt. Belangrijk voor de volksgezondheid, voor geplande huisbouw, maar ook belangrijk voor duidelijkheid in de sector. Met deze motie willen SP, PvdA, GroenLinks, 50PLUS, Partij voor de Dieren, D66 en Volt graag dat PS van de provincie met de meeste geitenhouderijen voor het Kamerdebat in januari een duidelijk signaal geven aan alle Tweede Kamerleden en het kabinet dat er haast bij is. Het zou fijn zijn als partijen deze motie onder de aandacht van hun eigen Kamerleden brengen. De laatste vier partijen staan overigens niet op de motie, wel op mijn motie, omdat ik gisteren niet op tijd heb ingediend blijkbaar en daarom staan alleen maar drie partijen erop. Dat vind ik jammer, ik had dat graag anders gezien. Dank u wel.

Motie M206-2025 Geitenhouderijen

"Provinciale Staten van Noord-Brabant in vergadering bijeen op 12 december 2025,

Constateernde dat:

- Het RIVM op 4 februari 2025 het rapport "*Veehouderij en gezondheid omwonenden (VGO-III)*" heeft gepubliceerd.
- Het RIVM heeft vastgesteld dat er een verhoogd risico is op longontsteking bij inwoners die binnen 2 km van een geitenhouderij wonen.

- De minister van VWS aan de Gezondheidsraad heeft gevraagd om nader advies uit te brengen over de gezondheidsrisico's voor omwonenden alvorens stappen te ondernemen.
- Er in Brabant ruim 365.000 inwoners binnen een straal van 2 kilometer van een geitenhouderij (uitgaande van een bedrijf met meer dan 50 geiten) wonen.
- Er in Noord-Brabant grote woningnood is en er nog steeds woningen gebouwd worden binnen een straal van 2 km van een geitenhouderij.
- We in Noord-Brabant al jarenlang strenge maatregelen hebben maar landelijke maatregelen noodzakelijk zijn.

Overwegende dat:

- De Gezondheidsraad nu ook heeft vastgesteld dat mensen die binnen 500 meter van een geitenhouderij wonen 73% meer kans hebben op een longontsteking.
- De Gezondheidsraad de politiek oproept om omwonenden te beschermen tegen de uitstoot van geitenhouderijen.

Sprekende uit:

- Dat Provinciale Staten van Noord-Brabant er bij Tweede Kamer en kabinet op aandringen om zo spoedig mogelijk maatregelen ter bescherming van omwonenden te nemen.

En gaan over tot de orde van de dag."

SP,	PvdA,	GL,
Irma Koopman	Fiona Bijl	Tom Ludwig

De **voorzitter**: Ze doen gewoon mee, dus dat telt. Ik ga de fracties langs. BBB. Ja, is niet verplicht. VVD, GroenLinks, PvdA, SP. Oh nee, die slaan we over. PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ja, dank, voorzitter, het is op zich terecht dat er aandacht is voor de Q-koorts-patiënten, daar hebben we eerder ook aandacht voor gevraagd. Alleen nu wordt er wel weer heel eenzijdig de focus gelegd op de veehouderij en dit zijn onderzoeken die al langer lopen en die ook al langer bekend zijn. Ik vraag toch aan de indieners van de motie, wat is nu de toegevoegde waarde van dit verhaal? Het tweede is, er wordt gevraagd om het onder de aandacht te brengen van de Tweede Kamer en ik heb de indruk dat dit al onder de aandacht is van de Tweede Kamer, ook bij de Eerste Kamer. Daar heeft het namelijk afgelopen dinsdag al bij de gecombineerde commissie van VWS en LNV op de agenda gestaan. Ik vraag toch aan de indieners, wat voegt deze motie überhaupt nog toe? Is die niet gewoon overbodig?

De **voorzitter**: D66, CDA, als ik niks hoor ga ik door. Lokaal Brabant, JA21.

De heer **Rutjens** (JA21): Ja, dank u wel, voorzitter. We hebben al eens eerder hierover gesproken, ook in de Provinciale Staten. Sindsdien is er geen nieuw onderzoek geweest, wel een nieuwe publicatie, eigenlijk op grond van dezelfde data die er al eerder waren. Daar zijn nogal wat methodologische problemen bij, waaronder het verschil tussen correlatie en causaliteit. Dat laatste, wat niet is vastgesteld, dus wij blijven hetzelfde probleem hebben wat wij meerdere maanden geleden al hebben genoemd. Als er inderdaad een causaal verband zou zijn aangetroffen, dan zou je inderdaad moeten overwegen er wat mee te doen, maar op dit moment is dat niet het geval. Bovendien, zoals al eerder opgemerkt, is er al voldoende aandacht voor deze problematiek.

De **voorzitter**: Dank u wel. Partij voor de Dieren, Volt, Forum, 50PLUS, ChristenUnie-SGP.

De heer **Van Zelst** (ChristenUnie-SGP): Ja, voorzitter, dank u wel. Ik sluit aan bij de woorden van mijnheer Van Hattem. Wij vinden de motie ook overbodig. Dank u wel.

De **voorzitter**: Dan ga ik naar het college, mevrouw Boelema.

Mevrouw **Boelema** (GS, D66): Ja, voorzitter, dit is natuurlijk een motie die vooral de Staten oproept om iets te doen. Wat de inzet van het college is, mag ook duidelijk zijn. We hebben ook niet stilgezeten. Ik heb ook niet stilgezeten deze week. De pers heeft ons ook weten te vinden, omdat wij ons als Brabant altijd buitengewoon hebben uitgesproken over deze onderzoeken, die methodologisch zeker zeer verantwoord zijn. Ik raad u toch nog een keertje aan om het filmpje te kijken van drie minuten op de website van het RIVM, zeer inzichtelijk over hoe dat onderzoek is uitgevoerd en daar is verder ook geen speld tussen te krijgen. Het klopt, er is inderdaad een causaal verband. De vraag is even waar het nou precies zit, maar dat je van A naar B komt, zal ik maar zeggen, dat is wel echt evident aangetoond. Dat is wat de Gezondheidsraad nogmaals heeft bevestigd. Dat is ook aangeboden aan de Eerste Kamer. Dat is nog wat anders dan dat daar inhoudelijk over gesproken is. 14 januari, en dat is denk ik waar deze motie op doelt, is er een Kamerdebat over zoönose. Ook daarvan mag duidelijk zijn dat de inzet van ons als college is om daar ook nogmaals de problematiek onder de aandacht te brengen. 12 januari kan ik u ook aanraden om het webinar te volgen dat we samen voor gemeentes organiseren als provincie, waarin we nogmaals hierover praten, want uiteindelijk valt het in ruimtelijke zin ook heel vaak bij hen, zal ik maar zeggen, in het dilemma tussen uitbreiding van woonwijken en geitenhouderijen, dus ik roep u ook vooral op om daar uw kennis te delen en die kennis op te doen. Verder is het aan u hoe u hiermee omgaat, maar ik denk dat alle beetjes helpen om dit echt onder de aandacht te brengen, want het is nodig, want er is toch ook heel veel scepsis over en dat is absoluut niet aan de orde. Ook als je kijkt naar de hoop commentariële artikelen in de afgelopen weken in de kranten zie je dat er toch echt wel gewoon voor deze problematiek aandacht moet zijn en belangenafweging tussen gezondheid en landbouw in betere harmonie genomen dient te worden in dit debat over geitenhouderijen. Daarbij komt inderdaad dat we het hier ook al vaker hebben gehad over Q-koorts. Het is niet iets, het is iets anders, maar het is dezelfde diersoort en ook daarvoor geldt dat we proberen stappen te zetten. Daar heeft uw Staten ook mij toe opgeroepen en dat neem ik ook ter harte. Het is aan u wat u daarmee doet, maar het helpt ons wel.

De **voorzitter**: De appreciatie is oordeel Staten begrijp ik. Oké, dan had ik dat goed. Dan ga ik naar mevrouw Koopman.

Mevrouw **Koopman** (SP): Dank u wel, voorzitter. Ja, het is een spreek-uit-motie, dus ik ging er sowieso wel vanuit dat appreciatie niet nodig was.

De **voorzitter**: Desalniettemin heb ik dat graag duidelijk.

Mevrouw **Koopman** (SP): Ja, nou ja, de volgorde der dingen. De vraag van de PVV over dat het geen nieuw onderzoek is. In de Gezondheidsraad is het afgelopen zondag uitgelekt, het was dinsdag aangeboden. Daar staat toch wel degelijk het verzoek, het dringende verzoek van de Gezondheidsraad in om als politiek je in te zetten om dat te doen. Brabant is de provincie met de meeste geitenhouderijen en dus ook met de meeste slachtoffers op het gebied van longontsteking door geiten. Ik denk, we kunnen een signaal geven, doen we niet vaak. We spreken ons uit richting de Kamerleden als Provinciale Staten, niet als GS, want dat doen zij al naar tevredenheid. Ik denk dat het een versteviging is en ik ben dankbaar dat de gedeputeerde dat ook zo vindt.

De **voorzitter**: Dank u wel. Ik denk niet dat het nodig is dat de gedeputeerde nog een keer het woord voert. Dan sluit ik de beraadslaging over de motie en we schorsen even heel kort om uiteindelijk het stemgeheel voor elkaar te krijgen. De vergadering is kort geschorst, maar loop niet weg.

Schorsing

De **voorzitter**: Beste mensen, ik verzoek u weer plaats te nemen want we zijn toe aan de stemming. Aan de orde is de actuele motie. De stemming is geopend. De stemming is gesloten. Voor 36, tegen 18 en daarmee aangenomen.

Voor hebben gestemd de leden: Bijl, Van den Broek, Brouwers, Deckers, Van Eck, Gremmen, Hamerslag, De Heer, Heijmans, Hordijk, Jansen, Koevoets, Koopman, De Kort-Jaegers, Kuiper, De Lange, Van de Langenberg, Lauwen, Leeger, Lepolder, Van der Linden, Ludwig, Meuwissen, Meylink, Van Miltenburg, Van Nuland, Philippart, Van der Pluijm, Putman, Schellekens, Sheikkariem, Spapens, Stoot, Vossen, Van Wijk, Zwart. (36)

Tegen hebben gestemd de leden: Berkvens, Damen, Van Dommelen, Frenken, Van Hattem, Havermans, Van der Kammen, Langman, Minkels, Van Nostrum, Nuijten, Rijvers, Rutjens, Sluiter, Tolsma, Van de Ven, Van den Wildenberg, Van Zelst. (18)

De **voorzitter**: Is er iemand die behoefte heeft aan een stemverklaring? Ik zie BBB.

De heer **Berkvens** (BBB): Dank u wel, voorzitter. Wij hebben begrip voor de zorgen die worden geuit in de motie. We herkennen de impact van de VGO-onderzoeken alleen we zien tegelijkertijd weinig nieuwe feiten in de adviezen van de Gezondheidsraad en we vinden het daarom eigenlijk ook niet actueel genoeg en eigenlijk ook een beetje misschien wel pijnlijk om op een dag als deze waar we al heel veel pijnlijke maatregelen voor de geitensector hebben besproken om daar mee in te stemmen.

De **voorzitter**: Dank u wel. Zijn er, ja ik zie Lokaal Brabant.

De heer **Sheikkariem** (Lokaal Brabant): Dank u wel, voorzitter. Voorzitter, Lokaal Brabant heeft voorgestemd, enigszins met wat twijfel, maar overgehaald door de toezegging van gedeputeerde dat het gaat om aandacht te vragen, omdat er hier eenzijdig alleen maar gesproken wordt over maatregelen voor de omwonenden. Wij willen onze zorg uiten dat het niet alleen gaat over maatregelen voor de omwonenden, maar ook voor de geitenhouderij zelf. Daar zullen we ook in het vervolg op toezien. Dank u.

De **voorzitter**: Dank u wel. Ik kijk verder rond, de PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ik kan me aansluiten bij de stemverklaring van de BBB, met dien verstande dat we inderdaad ook goede aandacht moeten hebben voor Q-koorts-patiënten, maar deze motie ziet ook wel te sterk op de aanpak van de geitenhouderijen. Bovendien vinden we de motie overbodig, omdat dit al genoegzaam bekend is, onder de aandacht is bij de Tweede Kamer.

De **voorzitter**: Dank u wel. Zijn er nog anderen? Dat is niet het geval.

Beperkte besprekstukken

31/25 Verordening Grondwaterheffing Noord-Brabant 2026

De **voorzitter**: Dan gaan we over naar de bespreking. Het laatste beperkte besprekstuk van Statenvoorstel 31/25, de verordening Grondwaterheffing Noord-Brabant 2026. Het woord is aan de heer Havermans.

De heer **Havermans** (BBB): Dank u wel, voorzitter. Boeren, burgers en buitenlui, boeren zijn netto infiltrateurs. Daar heb ik in onze inbreng bij de themabijeenkomst uitgebreid bij stilgestaan. Om die reden vinden wij dat de boeren hun tegelwippen al genoeg gedaan hebben en dus coulance moeten krijgen op hun onttrekkingen. Het zal u dan ook niet verrassen dat wij dit voorstel niet kunnen steunen.

Ja, tromgeroffel voorzitter, want daar is hij weer. De tunnelbak in Best, een infrastructureel kunstwerk dat 1 miljoen kuub ondiep grondwater onttrekt per jaar, om niet te gaan drijven. We spreken veel over grondwater. Van drinkwater tot beregeningsbeleid, van Droogteagenda tot Grondwaterconvenant, al deze dossiers gaan over de puzzel van ons grondwatersysteem. Nu ook Brabantse Delta en De Dommel, de waterschappen de kleine grondwateronttrekkingen in beeld hebben en Aa en Maas hier ook op inzet is nog maar een stukje van de puzzel onduidelijk en dat zijn alle onttrekkingen van kelders, infrastructurele kunstwerken, enzovoort, enzovoort. Wat BBB betreft is het anno 2025 tijd dat ook dit in beeld komt en we de gehele puzzel kunnen leggen. Daarom dienen wij motie Alle grondwateronttrekkingen in beeld in. Daarin vragen we GS zich in te spannen om samen met het Rijk en waterschappen de benodigde info bij elkaar te brengen. Tot zover.

Motie M207-2025 Alle grondwateronttrekkingen in beeld

"De Provinciale Staten van Noord-Brabant in vergadering bijeen op 12 december 2025 behandelend het Statenvoorstel 31/25 Verordening Grondwaterheffing Noord-Brabant 2026

Constaterende dat:

- De provincie de grondwaterheffing verbreedt;
- Samen met de waterschappen en belangenorganisaties vanuit natuur en landbouw aan een koersdocument beregeningsbeleid wordt gewerkt;
- De provincie, samen met de partners in het Breed Bestuurlijk Grondwateroverleg:
 - het grondwaterconvenant heeft ondertekend;
 - het rapport 'zonder water geen later' heeft ondertekend;
 - de Droogteagenda 2040 heeft vastgesteld;
- De provincie de burger, boer en bedrijven stimuleert meer groen te maken en minder grijs;

Overwegende dat:

- De permanente grondwateronttrekkingen voor Infrastructurele kunstwerken, kelders enz. onvoldoende in beeld zijn;
- Om de gehele puzzel te kunnen leggen dienen ook deze onttrekkingen in beeld te komen;
- De overheid het goede voorbeeld moet geven en dus ook haar eigen onttrekkingen in beeld moet brengen;
- Door de waterschappen Brabantse Delta en Dommel nu ook de kleine onttrekkingen in beeld zijn gebracht;
- Het grondwaterconvenant, rapport 'zonder water geen later' en de droogteagenda streven naar minder grondwateronttrekkingen voor zowel industrie als drinkwaterbedrijven en de agrarische sector;
- Vóór september 2026 een besluit dient te worden genomen over het onder de heffing brengen van de grondwateronttrekkingen voor infrastructurele werken enz.
- Dat de waterschappen bevoegd gezag zijn voor grondwateronttrekkingen voor infrastructurele werken enz. en dat er, met betrekking tot onderstaand verzoek aan GS, een grote afhankelijkheid bestaat van de informatie die de waterschappen beschikbaar kunnen stellen

Verzoekt het College van Gedeputeerde Staten:

- Om alle permanente grondwateronttrekkingen/bemalingen van infrastructuur, parkeergarages, kelders etc. in kaart te brengen over heel provincie Noord-Brabant.
- Een lobby te starten bij de Brabantse waterschappen en het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat om de benodigde gegevens voor de grondwaterpuzzel te verkrijgen.
- Uiterlijk Q4 2026 haar bevindingen terug te rapporteren aan PS.

En gaat over tot de orde van de dag."

Namens de BBB-Brabant fractie,

Marco Havermans

De **voorzitter**: Dank u wel. Mevrouw Koopman.

Mevrouw **Koopman** (SP): Voorzitter, ik heb hier in het vorige onderwerp al wat over gezegd en het leek mij voldoende.

De **voorzitter**: De heer Sluimers.

De heer **Sluimers** (PVV): Dank u wel, voorzitter. Voorzitter, met deze zienswijze reageer ik namens de PVV op het onderwerp van de verordening grondwaterheffing Noord-Brabant 2026, waarin wordt voorgesteld om de grondwaterheffing ook te laten gelden voor kleinere onttrekkingen en daarmee de verlaging van de heffingsvrije voet juridisch te verankeren. De PVV kan niet instemmen met het voornemen om ook kleine grondwateronttrekkingen onder de heffing te laten vallen. Deze maatregelen vergroten de administratieve lasten aanzienlijk voor onze agrarische ondernemers. Het registreren, bijhouden en rapporteren van dergelijke kleinschalige onttrekkingen vraagt extra tijd, administratie en kosten die niet in verhouding staan tot de omvang van de onttrekking zelf. De voorgestelde regeling legt een nieuwe rompslomp neer bij de boeren die al te maken hebben met een groot aantal verplichtingen op het gebied van water, bodem, mest en natuurbescherming. De provincie zou zich moeten afvragen of de beoogde milieuwinst in verhouding staat tot de extra lasten die hiermee worden opgelegd. Het onderliggende doel om via de heffingen meer grip te krijgen op de onttrekkingshoeveelheden acht de PVV niet realistisch. Agrarische ondernemers hebben er zelf geen enkel belang bij om hun eigen land, bodem of gewassen te laten verdrogen. Boeren hebben juist een sterk eigen belang bij zorgvuldig watergebruik en een gezonde bodem. Het idee dat deze groep standaard gemonitord of gecorrigeerd moet worden via een heffing doet geen recht aan de praktijk en het vakmanschap van de sector. Om eerdergenoemde reden kan de PVV dan ook niet akkoord gaan met het voorstel. Tot zover, voorzitter.

De **voorzitter**: Dank u wel. Mevrouw Schellekens.

Mevrouw **Schellekens** (D66): Ik zie af van de termijn.

De **voorzitter**: Mevrouw Van de Ven.

Mevrouw **Van de Ven** (CDA): Dank u wel, voorzitter. We spreken ons vandaag duidelijk uit tegen het Statenvoorstel, de voorgestelde verordening Grondwaterheffing 26. Het college voert als belangrijkste reden aan dat deze heffing nodig is om grondwateronttrekkingen te verminderen. Laten we helder zijn, de meeste onttrekkingen in de agrarische sector hebben een maatschappelijk doel. Ze zijn noodzakelijk voor productie van plantaardig voedsel en het in stand houden van fijn groen. Beide zijn basisbehoeften. Bovendien, wanneer gewassen verdrogen, verdroogt juist ook de bodem. Dat verergert klimaatproblemen in plaats van ze op te lossen. De agrarische sector draagt volgens de waterbalanscijfers als enige netto water toe aan het systeem. Zij brengen meer water terug in het gebied dan dat zij onttrekken. Waarom zouden we dan juist die sector financieel straffen? Beregenen is de beste garantie voor gezonde gewassen, sterke wortels en een bodem die biomassa vastlegt en daarmee CO₂ opslaat. Een heffing op beregenen bevordert juist het tegenovergestelde. Het leidt tot risico op meer uitspoeling van mineralen en daarmee slechtere waterkwaliteit en slechtere bodemkwaliteit. Het college zegt dat deze maatregel moet omdat het in het bestuursakkoord staat, maar dat argument toont vooral aan dat dit geen noodzaak is, maar een politieke keuze. Een keuze die geen recht doet aan de feiten, niet aan de boeren en uiteindelijk ook niet aan het klimaat en de bodem die we willen beschermen. Voorzitter, met dit voorstel kiest men niet voor waterkwaliteit, niet voor klimaat en niet voor voedselzekerheid. Daarom stemmen wij tegen. Dank u wel.

De **voorzitter**: Dank u wel. Ik ga naar de heer Sheikkariem. Nee. De heer Rutjens.

De heer **Rutjens** (JA21): Dank u wel, mevrouw de voorzitter. Dames en heren Brabanders, volgens dit voorstel moeten ook zogenaamde kleine onttrekkers een grondwaterheffing gaan betalen. In het voorstel en in de begeleidende stukken wordt wel iets genoemd over grote onttrekkers, maar die worden niet extra aangepakt of belast. Nog niet. Wel gaat de provincie nu heel veel extra moeite doen om die kleine onttrekkers, vaak middelgrote boerenbedrijven, aan te pakken met uiteindelijk weinig daadwerkelijke impact op het resultaat. Voor die kleinere boeren betekent dat veel extra bureaucratie, kosten betalen voor meetapparatuur, minstens de helft, en gemiddeld zo een € 6.000 extra per bedrijf aan heffingskosten. Hoeveel moeten boeren in Brabant nog meer over zich heen krijgen?

De **voorzitter**: Een korte interruptie zie ik, mevrouw Schellekens.

Mevrouw **Schellekens** (D66): Dank u wel. Toch hebben we informatie gekregen dat juist die kleinere onttrekkingen een heel groot onderdeel uitmaken van de totale onttrekking aan grondwater. Waar baseert u op dat het geen effect heeft om dit te doen?

De **voorzitter**: De heer Rutjens.

De heer **Rutjens** (JA21): Dan heb ik me verkeerd uitgedrukt, het relatieve effect. Je gaat dus een hele hoop mensen een heffing opleggen voor een relatief weinig effect. Een effect dat je bij de grote onttrekkers veel meer zou kunnen halen.

De **voorzitter**: Mevrouw Schellekens.

Mevrouw **Schellekens** (D66): Dan is het nog steeds zo dat je dan dus, als ik het goed zeg, uit mijn hoofd 40% zegt, dat laten we dat maar gewoon gebeuren zonder dat we er iets aan doen.

De heer **Rutjens** (JA21): Wij kiezen inderdaad, we zouden er inderdaad voor kiezen om als je er wat aan wil doen eerst naar de grote onttrekkers te kijken en dan inderdaad heel veel middelgrote bedrijven, zoals nu dus het plan is om die te gaan belasten met meetapparatuur en heffingen et cetera. Dat is een keuze inderdaad.

Mevrouw **Schellekens** (D66): Ja, dan vindt u het dus een goed plan om de verdroging maar deels aan te pakken?

De **voorzitter**: De heer Rutjens.

De heer **Rutjens** (JA21): Nu legt u mij woorden in de mond die ik niet heb gezegd. Ik zeg alleen maar voor de enorme moeite die de provincie gedeeltelijk moet doen, met name al die kleine onttrekkers, daarvoor is de impact wat ons betreft te klein. Dat is wat we zeggen.

De **voorzitter**: Dan ga ik naar mevrouw Putman, Partij voor de Dieren.

Mevrouw **Putman** (Partij voor de Dieren): Dank u wel voorzitter. Met de verordening Grondwaterheffing Noord-Brabant 2026 wordt het mogelijk gemaakt om alle grondwateronttrekkingen vanaf 50.000 kuub per jaar een heffing op te leggen. Deze heffing is een verdere stap naar 'de gebruiker betaalt'. Positief. Ook positief dat de provincie en de waterschappen meer met elkaar gaan afstemmen en samenwerken ten aanzien van deze heffing. Dat juichen wij sowieso toe, samenwerking tussen provincie en waterschappen. Of dit het grondwaterverbruik echt terugdringt is nog maar de vraag, want 50.000 kuub is ongeveer de hoeveelheid van een klein binnenmeer. Zo klein is dat niet, zeg ik tegen uw Staten. Dat kan dus jaarlijks zonder heffing worden opgepompt. De heffing bedraagt slechts 0,039 cent per belastbare kubieke meter. Een lachertje voor iets kostbaars als water. Water dat van levensbelang is voor alle levende wezens. Ter vergelijking,

een kuub cola kost de consument € 2039. Ook voor sommige mensen van levensbelang in deze Staten, ter vergelijking. Hoe serieus nemen we dit probleem als zoiets als een meldplicht bij alle Brabantse waterschappen nog steeds niet geregeld is. Wat de Partij voor de Dieren betreft is meer nodig. Grondwater gaat immers steeds schaarser worden. In 2028 wordt er geëvalueerd, na afstemming met de waterschappen, of een verdere verlaging van de drempel wenselijk en uitvoerbaar is. Wat ons betreft hoeft niet gewacht te worden op een evaluatie in 2028. Wat ons betreft is een verdere verlaging van de drempel en een verhoging van het tarief niet alleen wenselijk, maar noodzakelijk. Zonder water immers geen later.

De **voorzitter**: Dank u wel. De heer Minkels.

De heer **Minkels** (Forum voor Democratie): Dank u wel, voorzitter. Vandaag bespreken we de verordening Grondwaterheffing Noord-Brabant 2026, een voorstel dat de provincie presenteert als oplossing voor het droogteprobleem, maar laten we eerlijk zijn, dit is geen eerlijk beleid, maar een eenzijdige last op de schouders van onze boeren en ondernemers. Een heffing vastgesteld op basis van de Omgevingswet. Dit alles gedreven door Brusselse richtlijnen, zoals de Kaderrichtlijn Water en de Vogel- en Habitatrichtlijn, die onze lokale economieën opofferen. Wat steekt? De dubbele standaard. De agrarische sector, die al worstelt met bureaucratie en peperdure investeringen, draagt de bulk van de kosten, maar de verbreding van de heffing brengt duizenden boeren in beeld, zonder dat opbrengsten sectorspecifiek terugvloeien. In de technische vragen van BBB wordt duidelijk, nee, er is geen borging dat de inkomsten uit landbouw teruggaan naar de anti-verdrogingsmaatregelen voor hen. Volgens de provincie zelf komt het merendeel van drinkwaterbedrijven en grote industrieën. Waarom dan niet dezelfde meetplicht en transparantie voor industrie- en grootverbruikers, zoals de datacenters, die in Brabant 20 tot 50 miljoen liter water, vaak drinkwater... Maar ontsnappen aan deze heffing? Waar is de rechtvaardigheid? Voorzitter, dit beleid zadelt onze boeren weer op met extra kosten en toezicht.

De **voorzitter**: Dan ga ik tot slot naar de heer Brouwers.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Ik zie af van mijn spreektijd, voorzitter.

De **voorzitter**: Dank u wel. Dan ga ik naar de gedeputeerde, mevrouw Boelema.

Mevrouw **Boelema** (GS, D66): Ja, dank u wel, voorzitter. Ja, we hebben over dit onderwerp al inmiddels bijna drie keer behandeld, één keer een jaar geleden bij de aankondiging, daarna twee weken geleden ook nog over beregeningsbeleid, wat een afgeleide is, zal ik maar zeggen, waar we op terugkomen, en ook over deze aanpassing van de verordening. Laat ik even helder zijn, wij als college, ik wil dit heel graag en waarom? Omdat het aantal onttrekkingen enorm is toegenomen als je kijkt naar de balans vanaf 2014 tot nu, als je naar de kaartjes kijkt, zijn er gewoon enorm veel onttrekkingen van het grondwater bijgekomen. Het grondwaterlichaam is ook een KRW-lichaam, dus we zullen ook moeten zorgen dat dat in balans blijft met elkaar. Mijn politieke keuze is het heel nadrukkelijk en het was ook, en dat is volgens mij ook geen geheim, heb ik ook met u gedeeld, dat ik eigenlijk verder zou willen gaan dan de stap die nu is afgesproken. Goed, we hebben het waterschap nodig en dat regelen we met deze verordening om überhaupt deze heffing op te kunnen leggen bij deze verbreding en we hebben met elkaar afgesproken dat we in 2028 kijken hoe dat gaat. Juist ook om te kijken hoe het zit met die administratieve last die op zichzelf heel beperkt is, want het is gewoon één keer per jaar en heel veel boeren doen dat nu al. Als je een grote onttrekker bent, moet je dit nu ook al invullen, dus zo ingewikkeld is dat niet. Het is één melding per jaar met die inschatting en sterker nog, meten is weten. We gaan in ons beregeningsbeleid, waarin ook de ZLTO met ons samenwerkt, samen met waterschappen en de natuurpartijen ook zeggen, we gaan ook veel beter monitoren met de biedmeters, dus dan is het helemaal een fluitje van een cent en geen extra grote administratieve last die opgelegd wordt. Goed, in 2028 gaan we kijken of we nog een stap zouden kunnen doen, want nogmaals, 50.000 kuub is echt nog steeds een hele grote onttrekking. We weten inmiddels ook iets van de kleine onttrekkers, de putten die sommige mensen in hun achtertuin hebben.

Wie weet ook wel een aantal Statenleden. Ook daarvan ben ik zeer bereid om te kijken in de balans tussen wie belasten we, want het grondwater is van ons allemaal, een collectief goed dat nu eigenlijk geen beprijzing kent, wil ik daar heel erg naar kijken. Dat brengt mij ook tot de motie van de BBB, want ja, ik ben het van harte eens dat we al die onttrekkingen in beeld moeten brengen, mijnheer Havermans, en dat betekent dus ook we moeten kijken naar die infrastructurele werken. Daar hebben we al vaker over gewisseld. Ik voel daarin met u mee dat ook daarnaar gekeken moet worden, want uiteindelijk gaat dat ook over diezelfde onttrekking.

De heer **Havermans** (BBB): Ja, dank u wel, voorzitter. Heel fijn om te horen van de gedeputeerde. Ik hoor dadelijk ook nog graag de echte appreciatie van het college, maar ik wil hier ook wel de kanttekening bij zetten, ik hoop ook dat het college achter die kleine onttrekkingen aangaat, want ik wil hier toch nogmaals wel benadrukken, er is in het Pippelrapport een schatting gemaakt van wat die putten mogelijk onttrekken in Brabant. Zoals ik als een goed Statenlid betaamt, het goede voorbeeld moet geven, heb ik ook onze twee putten thuis opgegeven, maar die worden nooit meer gebruikt. Er is misschien wel nu uit de duim gezogen wat daar misschien per jaar nog uit verdwijnt. Ik zou graag ook zien dat dat beter gespecificeerd wordt, dat we echt weten wat het nu is, aansluitend aan die motie voor die complete grondwaterpuzzel.

Mevrouw **Boelema** (GS, D66): Voorzitter, voor die kleine putten geldt dat er inderdaad in twee van de drie waterschappen een meld- en registratieplicht is en we hebben een inschatting gemaakt in dat rapport en die is groter dan de schatting die we hadden. Dat is ook waarom ik gemotiveerd ben om daar ook iets aan te doen en te kijken hoe we met die evaluatie ook juist hier iets mee kunnen want uiteindelijk gaat het om dat collectieve goed. De appreciatie van de motie is geen bezwaar. Ik snap uw wens en die heb ik zelf eigenlijk ook, om dat goed in beeld te brengen. De enige kanttekening, maar die staat ook in uw motie, die ik wil geven is, die registratie ligt niet bij ons. Dat is primair een taak van de waterschappen, dus we moeten dit met hen afstemmen en uiteindelijk gaan zij ook over die registratie en wat ze daarin met elkaar willen, wat we daarin met elkaar aan data aan kunnen verzamelen. Met die kanttekening zeker geen bezwaar tegen deze motie. Dat helpt ons alleen maar om vanuit de Droogteagenda alles in beeld te krijgen.

De **voorzitter**: U was klaar met uw betoog? Of nog niet?

Mevrouw **Boelema** (GS, D66): Nog niet, maar...

N De **voorzitter**: Nee, maar helder. Mevrouw Putman.

Mevrouw **Putman** (Partij voor de Dieren): Ja, dank u wel, voorzitter. Waarom is gekozen om in 2028 pas te evalueren? Ik hoorde u net de KRW-doelen noemen, dus ik zou het logisch vinden om dan juist eerder, bijvoorbeeld aan het begin van 2027, een evaluatie te hebben met elkaar.

Mevrouw **Boelema** (GS, D66): Ja, voorzitter, dat heeft ermee te maken dat met het nu ingaan van die aanpassing van de verordening betekent dat eigenlijk 2026 het eerste jaar is waarin die verbreding ingaat en waarin ook die administratie zeg maar op orde moet komen. Dan heb je eigenlijk 2026 en 2027, dan heb je twee jaren waarin je met dat systeem gewerkt hebt. Dat wil natuurlijk niet zeggen dat je kan stilzitten, want je kunt na één jaar al eens kijken hoe zit het daar nou mee? We hebben nog een andere opdracht om dingen in beeld te brengen. Wat mij betreft begint die evaluatie ongeveer morgen, maar we moeten natuurlijk wel eerst, en dat vind ik ook volstrekt logisch, een jaar of twee jaar afwachten waarin je zegt, oké, hebben we dan nu alles in beeld en hoe gaat het nou met die administratieve last en hoe regelen we dat systeem nou goed in om vervolgens een volgende stap te kunnen zetten met elkaar.

De **voorzitter**: Mevrouw Putman.

Mevrouw **Putman** (Partij voor de Dieren): Ja, dank u wel, voorzitter. Ik hoor u zeggen een jaar of twee jaar. Kunt u dan niet toezeggen dat we toch na een jaar al eens even kijken waar we staan met elkaar, om daar het gevoel bij te krijgen?

Mevrouw **Boelema** (GS, D66): Sowieso rapporteren we over die grondwaterheffing. Die levert ook wat op afhankelijk van of het een nat of een droog jaar is natuurlijk. Dat komt sowieso denk ik in de P&C-cyclus wel terug. Ik zeg u ook toe dat ik in ieder geval, als we één volledig kalenderjaar met elkaar achter de rug hebben, erop terugkom hoe dat verlopen is.

De **voorzitter**: De heer Rutjens.

De heer **Rutjens** (JA21): Dank u wel, voorzitter. Ja, misschien kan de gedeputeerde ons helpen. Wij worstelen namelijk een beetje met de motie van de BBB en de appreciatie was oordeel Staten. Waar wij mee worstelen...

De **voorzitter**: Geen bezwaar.

De heer **Rutjens** (JA21): Het was geen bezwaar. In ieder geval, dat komt op hetzelfde neer. Nou ja, goed. In ieder geval, geen bezwaar.

De **voorzitter**: Geen bezwaar is een positieve appreciatie.

De heer **Rutjens** (JA21): Onze vraag, er staat nog steeds dus een oordeel Staten. Onze vraag is over het dictum, want er staat namelijk om in kaart te brengen, ik geloof alle parkeergarages, infrastructuur, et cetera en heel et cetera ook nog eens, in heel Brabant. Wij hebben zoiets van wat betekent dit nou als die motie inderdaad wordt aangenomen omdat het geen bezwaar, oordeel Staten is en wat gaat de gedeputeerde dan doen? Want dat is nogal wat, denk ik. Of is daar een natuurlijke grens van, we gaan dit wél in kaart brengen en er zijn andere dingen, natuurlijk niet, bijvoorbeeld.

Mevrouw **Boelema** (GS, D66): Het punt is, mijnheer Rutjens, dat wij die administratie niet voeren als provincie. Dat is een bevoegdheid van het waterschap. Als jij een bronbemaling doet, want daar gaat het in deze gevallen natuurlijk om, dat je probeert de boel droog te houden om water af te pompen. Ook die vergunning die je daarvoor moet aanvragen ligt bij het waterschap. Die administratie ligt daar. Dat is de slag om de arm, maar in beginsel zou die administratie er moeten zijn en moet je natuurlijk uiteindelijk ook... Net zoals dat bij beregeningsputten geldt, maak je een indicatie of een inschatting van wat je uiteindelijk wegpompt. Dat is altijd zo, want tenzij er een debietmeter op zit, dan weet je het precies, maar zal dat altijd een indicatie zijn. Dat kost misschien best wel wat tijd en tegelijkertijd ook weet ik vanuit de waterschappen dat erop aangedrongen is, ik heb dit ook al in de Waterschapsbond besproken, dat ook daar de behoefte bestaat om dit wat beter in beeld te krijgen en ook vanuit het idee, ja, iedereen moet hier op de een of andere manier aan meedoen.

De heer **Rutjens** (JA21): Dit helpt. Dank u wel, via u, voorzitter, aan de gedeputeerde, want wij dachten dat we misschien te veel gingen vragen, maar dat is dus niet het geval. Dank u wel.

De **voorzitter**: Ik neem aan over een ander punt, mevrouw Putman.

Mevrouw **Putman** (Partij voor de Dieren): Ja, dank u wel, voorzitter. Ik was nog vergeten te vragen over die kleine onttrekkingen waar mijn collega van de BBB ook aan refereerde, dat het toch gek is dat één waterschap die meldplicht nog steeds niet heeft. Kunt u toezeggen daar toch nog eens een keer met klem het gesprek over aan te gaan?

Mevrouw **Boelema** (GS, D66): Voorzitter, die toezegging heb ik volgens mij hier al drie keer gedaan in de afgelopen twee jaar. Dat is bij... Ons standpunt is heel helder bij Aa en Maas en uiteindelijk is het hun bevoegdheid om te kijken hoe ze dat gaan doen. Overigens, goede nieuws is dat ook in de wetgeving het ministerie erover nadenkt om überhaupt gewoon een meldplicht verplicht te maken voor heel Nederland. Dan is gewoon in heel Nederland deze discussie er niet meer, maar dat duurt even. Ik heb er goede hoop op dat Aa en Maas dat gaat doen. Dat wil niet zeggen dat er niet nu gewoon ook al gemeld wordt. Dat is wat anders.

Mevrouw **Putman** (Partij voor de Dieren): Dank u wel, voorzitter. De reden waarom ik het vroeg was omdat er gesproken wordt over administratieve lasten. Als die dan toch komen, dan kan het misschien een extra motivatie zijn, maar wij begrijpen elkaar. Dank u wel.

Mevrouw **Boelema** (GS, D66): Ja, dan kreeg ik nog een aantal... Oh ja, over die datacenters. Ja, daar hebben we ook al even over verhandeld in de oordeelsvormende bijeenkomst. Kijk, u zegt het zelf, sommige van die datacenters zijn aangesloten op drinkwater en zoals u weet, net als wij allemaal, betalen wij die 0,039 cent ook gewoon via Brabant Water en die factuur gaat uiteindelijk collectief naar Brabant Water en dat zit in onze grondwaterheffing. Die grondwaterheffing is trouwens een heffing. Dat is een soort doelbelasting, dus dat betekent dat wij het geld dat we daarmee ophalen ook stoppen in antiverdrogingsmaatregelen. We hebben afgelopen week ook € 9,5 miljoen gesubsidieerd aan bosrevitalisatie en dat komt ook agrariërs ten goede, want dat betekent dat je in de haarvaten van het systeem ook water vasthoudt, ook voor droge tijden en juist in die waterbalans in dat systeem, daar profiteert ook uiteindelijk iedereen van mee. Ook in de oordeelsvormende bijeenkomst heb ik al gezegd tegen het CDA, ja, overal waar geen beton ligt zal ik maar zeggen infiltreren je water. Dat doe je in je eigen achtertuin. Dat doen gemeentes door bijvoorbeeld te ontkoppelen, zal ik maar zeggen, dus de regenpijp niet meer op de riolering aan te sluiten. Dat doet onze natuur, zal ik maar zeggen, door gewoon daar water te infiltreren. We proberen met stuwen en verondiepen het water ook vast te houden, dus volgens mij draagt iedereen daar zijn steentje in bij. We proberen met elkaar netto infiltrerder te zijn, maar dat dat nog veel beter kan, is ook door gemeentes onderzocht, bijvoorbeeld als je kijkt naar West-Brabant, daar is echt nog veel meer ruimte om veel meer, ze hebben daar becijferd dat er nog 50 miljoen kuub extra vastgehouden zou kunnen worden in theorie. Dat moeten we met elkaar ook kijken, hoe we dat voor elkaar krijgen. Volgens mij heb ik dan het meeste wel beantwoord.

De **voorzitter**: Ik zie geen weerwerk, dus ik denk dat dat klopt. Dank u wel, mevrouw Boelema. Dan komen we aan het einde van de beraadslaging over dit onderwerp.

Stemming

De **voorzitter**: Dan gaan we naar de stemmingen. Daar hebben wij een paar minuten voor nodig om ons daar klaar voor te maken. Ik schors de vergadering, maar loop niet weg. De vergadering is geschorst.

Schorsing

De **voorzitter**: Dames en heren, het is zover dat wij over kunnen gaan tot de stemmingen en denk niet dat we na de stemmingen helemaal klaar zijn, dus blijf rustig zitten en pak uw spullen ook nog niet, want ik heb nog even wat mededelingen waarvan ik het wel relevant vind dat u daar ook aandacht voor heeft. We gaan dus naar de stemmingen. Ik ga niet meer precies dat hele riedeltje doen wat ik altijd doe bij de stemmingen, want dat hebben we vandaag al eerder beleefd. Het enige wat ik wel ga vertellen is dat de heer Nuijten zich gemeld heeft bij mij en medegedeeld heeft zich te zullen onthouden van de stemming bij Statenvoorstel 46/25 Procedure Wensen en Bedenkingen voor het verstrekken van een leningsfaciliteit uit de immunisatieportefeuille van Business Park Aviolanda op grond van artikel 28 van de Provinciewet. Dan weet u dat.

Ontwerpbesluit I Statenvoorstel 16/25 Slotwijziging 2025

De **voorzitter**: Dan gaan we over naar de stemmingen en we gaan eerst naar de slotwijziging. Als eerste is aan de orde ontwerpbesluit 1 Statenvoorstel 16/25 de slotwijziging 2025. De stemming is geopend. De stemming is gesloten. Voor 47, tegen 6 en daarmee aangenomen.

Voor hebben gestemd de leden: Berkvens, Bijl, Van den Broek, Brouwers, Damen, Deckers, Van Dommelen, Van Eck, Frenken, Gremmen, Hamerslag, Havermans, De Heer, Heijmans, Hordijk, Jansen, Koevoets, Koopman, De Kort-Jaegers, Kuiper, De Lange, Van de Langenberg, Lauwen, Leeger, Lepolder, Van der Linden, Ludwig, Meuwissen, Meylink, Van Miltenburg, Van Nostrum, Nuijten, Van Nuland, Van der Pluijm, Putman, Rijvers, Rutjens, Schellekens, Sheikkariem, Spapens, Stoot, Tolsma, Van de Ven, Vossen, Van Wijk, Van den Wildenberg, Zwart. (47)

Tegen hebben gestemd de leden: Van Hattem, Van der Kammen, Langman, Minkels, Sluiters, Van Zelst. (6)

Ontwerpbesluit II Statenvoorstel 16/25 Eerste wijziging Verordening leges Noord-Brabant 2026

De **voorzitter**: Dan gaan we naar ontwerpbesluit II Statenvoorstel 16/25 Eerste wijziging Verordening leges Noord-Brabant 2026. De stemming is geopend. De stemming is gesloten. Voor 47, tegen 6 en daarmee aangenomen.

Voor hebben gestemd de leden: Berkvens, Bijl, Van den Broek, Brouwers, Damen, Deckers, Van Dommelen, Van Eck, Frenken, Gremmen, Hamerslag, Havermans, De Heer, Heijmans, Hordijk, Jansen, Koevoets, Koopman, De Kort-Jaegers, Kuiper, De Lange, Van de Langenberg, Lauwen, Leeger, Lepolder, Van der Linden, Ludwig, Meuwissen, Meylink, Van Miltenburg, Van Nostrum, Nuijten, Van Nuland, Van der Pluijm, Putman, Rijvers, Rutjens, Schellekens, Sheikkariem, Spapens, Stoot, Tolsma, Van de Ven, Vossen, Van Wijk, Van den Wildenberg, Zwart. (47)

Tegen hebben gestemd de leden: Van Hattem, Van der Kammen, Langman, Minkels, Sluiters, Van Zelst. (6)

De **voorzitter**: Is er iemand die behoefte heeft aan een stemverklaring? De heer Van Zelst.

De heer **Van Zelst** (ChristenUnie-SGP): Ja, voorzitter, dank u wel. De fractie van de ChristenUnie-SGP kan niet akkoord gaan met het Statenvoorstel dat als belangrijkste doel heeft om het aantal door GS veroorzaakte begrotingsonrechtmatigheden te beperken. Instemmen met deze slotwijziging leidt tot het uithollen van het budgetrecht van PS. Dank u wel.

De **voorzitter**: Ik kijk even verder rond. Verder geen stemverklaringen? Nee.

Ontwerpbesluit Statenvoorstel 46/25 Procedure Wensen en Bedenkingen voor het verstrekken van een leningsfaciliteit uit de immunisatieportefeuille aan BPA

De **voorzitter**: Dan gaan we naar Statenvoorstel 46/25. Als eerste is aan de orde het amendement. Amendement A28 Wensen en Bedenkingen voor het verstrekken van een leningsfaciliteit uit de immunisatieportefeuille. De stemming is geopend. De stemming is gesloten. Voor 20, tegen 32 en 1 onthouding, verworpen derhalve.

Voor hebben gestemd de leden: Berkvens, Damen, Van Dommelen, Frenken, Van Hattem, Havermans, Van der Kammen, Koevoets, Kuiper, Langman, Lauwen, Minkels, Van Nostrum, Rijvers, Rutjens, Sheikkariem, Sluiters, Tolsma, Van den Wildenberg, Van Zelst. (20)

Tegen hebben gestemd de leden: Bijl, Van den Broek, Brouwers, Deckers, Van Eck, Gremmen, Hamerslag, De Heer, Heijmans, Hordijk, Jansen, Koopman, De Kort-Jaegers, De Lange, Van de Langenberg, Leeger, Lepolder, Van der Linden, Ludwig, Meuwissen, Meylink, Van Miltenburg, Van Nuland, Van der Pluijm, Putman, Schellekens, Spapens, Stoot, Van de Ven, Vossen, Van Wijk, Zwart. (32)

Onthouden heeft het lid: Nuijten. (1)

De **voorzitter**: Dan ga ik naar het ontwerpbesluit zelve van Statenvoorstel 46/25 Procedure Wensen en Bedenkingen voor het verstrekken van een leningsfaciliteit uit de immunisatieportefeuille aan BPA. De stemming is geopend. De stemming is gesloten. Voor 45, tegen 8 en 1 onthouding en daarmee aangenomen.

Voor hebben gestemd de leden: Berkvens, Bijl, Van den Broek, Brouwers, Damen, Deckers, Van Dommelen, Van Eck, Frenken, Gremmen, Havermans, De Heer, Heijmans, Hordijk, Jansen, Koevoets, Koopman, De Kort-Jaegers, Kuiper, De Lange, Van de Langenberg, Lauwen, Leeger, Lepolder, Van der Linden, Ludwig, Meuwissen, Meylink, Van Miltenburg, Van Nostrum, Van Nuland, Philippart, Van der Pluijm, Rijvers, Schellekens, Sheikkariem, Spapens, Stoot, Tolsma, Van de Ven, Vossen, Van Wijk, Van den Wildenberg, Van Zelst, Zwart. (45)

Tegen hebben gestemd de leden: Hamerslag, Van Hattem, Van der Kammen, Langman, Minkels, Putman, Rutjens, Sluiters. (8)

Onthouden heeft het lid: Nuijten. (1)

De **voorzitter**: Is er iemand die behoefte heeft aan de stemverklaring? Ik zie BBB.

Mevrouw **Van den Wildenberg** (BBB): Dank u, voorzitter. Wij hebben voor Statenvoorstel 46/25 gestemd omdat wij het belang zien voor West-Brabant en voor de technologie. Echter, verdient de manier waarop geen schoonheidsprijs en wij hebben nog steeds geen zekerheid gekregen op terugbetaling van deze lening.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant. Dat was geen reactie op de bijdrage. Dat was gewoon een bepaalde verkoudheid. Gezondheid! Lokaal Brabant.

Mevrouw **Kuiper** (Lokaal Brabant): Ja, dank u wel, voorzitter. Wij hebben voor amendement 28 gestemd, omdat wij in de war waren en dachten dat wij voor 46/25 stemden. Dat is een fout geweest. Excuus.

De **voorzitter**: Dank u wel. Dan is dat helder. De heer Van Zelst.

De heer **Van Zelst** (ChristenUnie-SGP): Voorzitter, datzelfde geldt voor mij, in aansluiting bij Lokaal Brabant. Daarnaast heb ik nog een stemverklaring op het voorstel zelf. Het gaat om een enorm bedrag waarbij niet de juiste procedure is gevolgd, maar in het belang van Defensie en ervan uitgaande dat we gedetailleerd op de hoogte worden gehouden van de ontwikkelingen, hebben we toch voorgestemd. Dank u wel, voorzitter.

De **voorzitter**: Dank u wel. Ik zie de PVV.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Dank u wel, voorzitter. Voorzitter, wij hebben tegen dit voorstel gestemd. Wij hebben namelijk wel wensen en bedenkingen, zoals onder andere ook bleek uit ons amendement dat ziet op concrete informatie en inzicht voor PS in de voortgang en prestaties van het Business Park, waar inmiddels al voor meer dan € 100 miljoen provinciaal geld in zit. Ontzettend jammer dat de collega's dat inzicht kennelijk niet willen. Verder zijn wij gewoon tegen de verstrekking van de leningen en de daarmee samenhangende risicovolle eigenvermogensstorting waarvan de risicoafdekking onder ons budgetrecht valt.

De **voorzitter**: Dank u wel. Zijn er nog andere stemverklaringen? Dat is niet het geval.

Ontwerpbesluit Statenvoorstel 54/25 Zienswijze op ontwerp gemeenschappelijke regeling Uitvoeringstaken Natuur en Omgeving

De **voorzitter**: Dan gaan we verder met de stemmingen. Het ontwerpbesluit Statenvoorstel 54/25 Zienswijze op ontwerp gemeenschappelijke regeling Uitvoeringstaken Natuur en Omgeving. De stemming is geopend. De stemming is gesloten en is unaniem aangenomen met 54 stemmen.

Voor hebben gestemd de leden: Berkvens, Bijl, Van den Broek, Brouwers, Damen, Deckers, Van Dommelen, Van Eck, Frenken, Gremmen, Hamerslag, Van Hattem, Havermans, De Heer, Heijmans, Hordijk, Jansen, Van der Kammen, Koevoets, Koopman, De Kort-Jaegers, Kuiper, De Lange, Van de Langenberg, Langman, Lauwen, Leeger, Lepolder, Van der Linden, Ludwig, Meuwissen, Meylink, Van Miltenburg, Minkels, Van Nostrum, Nuijten, Van Nuland, Philippart, Van der Pluijm, Putman, Rijvers, Rutjens, Schellekens, Sheikkariem, Sluiters, Spapens, Stoot, Tolsma, Van de Ven, Vossen, Van Wijk, Van den Wildenberg, Van Zelst, Zwart. (54)

Ontwerpbesluit Statenvoorstel 31/25 Verordening Grondwateronthefing Noord-Brabant 2026

De **voorzitter**: Dan gaan we naar het ontwerpbesluit Statenvoorstel 31/25 Verordening Grondwaterheffing Noord-Brabant. De stemming is geopend. De stemming is gesloten. Voor 34, tegen 20 en daarmee aangenomen.

Voor hebben gestemd de leden: Bijl, Van den Broek, Brouwers, Deckers, Van Eck, Gremmen, Hamerslag, Heijmans, Hordijk, Jansen, Koevoets, Koopman, De Kort-Jaegers, Kuiper, De Lange, Van de Langenberg, Lauwen, Lepolder, Van der Linden, Ludwig, Meuwissen, Meylink, Van Miltenburg, Van Nuland, Philippart, Van der Pluijm, Putman, Schellekens, Sheikkariem, Spapens, Stoot, Vossen, Van Wijk, Zwart. (34)

Tegen hebben gestemd de leden: Berkvens, Damen, Van Dommelen, Frenken, Van Hattem, Havermans, De Heer, Van der Kammen, Langman, Leeger, Minkels, Van Nostrum, Nuijten, Rijvers, Rutjens, Sluiters, Tolsma, Van de Ven, Van den Wildenberg, Van Zelst. (20)

De **voorzitter**: Dan gaan we naar de motie. Motie 207 Alle grondwateronttrekkingen in beeld. De stemming is geopend. De stemming is gesloten. Voor 48, tegen 6 en daarmee aangenomen.

Voor hebben gestemd de leden: Berkvens, Bijl, Van den Broek, Brouwers, Damen, Deckers, Van Dommelen, Van Eck, Frenken, Gremmen, Hamerslag, Havermans, De Heer, Heijmans, Hordijk, Jansen, Koevoets, Koopman, De Kort-Jaegers, Kuiper, De Lange, Van de Langenberg, Lauwen, Leeger, Lepolder, Van der Linden, Ludwig, Meuwissen, Meylink, Van Miltenburg, Van Nostrum, Nuijten, Van Nuland, Philippart, Van der Pluijm, Putman, Rijvers, Rutjens, Schellekens, Sheikkariem, Spapens, Stoot, Tolsma, Van de Ven, Vossen, Van Wijk, Van den Wildenberg, Zwart. (48)

Tegen hebben gestemd de leden: Van Hattem, Van der Kammen, Langman, Minkels, Sluiters, Van Zelst. (6)

**Ontwerpbesluit Statenvoorstel 56/25 Notulen vergadering Provinciale Staten
19 september 2025**

**Ontwerpbesluit Statenvoorstel 57/25 Notulen vergadering Provinciale Staten
10 oktober 2025**

**Ontwerpbesluit Statenvoorstel 59/25 Lijst Ingekomen Stukken Provinciale
Staten 12 december 2025**

De **voorzitter**: Dan hebben we nog een aantal besluiten waarbij ik me kan voorstellen dat we dat bij acclamatie doen. Dat zijn de notulen van de vergadering van de Staten van 19 september, de notulen van 10 oktober en het ontwerpbesluit Statenvoorstel, dat is de lijst Ingekomen Stukken van 12 december. Ik neem aan dat u daarmee akkoord bent? Dat is het geval, bij acclamatie en dan ga ik even staan en dan ga ik eventjes naar het spreekgestoelte lopen. Ik loop naar het spreekgestoelte en ik vraag Katelijne op mijn plaats te gaan zitten. Dat kijkt namelijk ook wat makkelijker. Ja precies. We komen aan het einde van deze laatste vergadering van het jaar. Ja, voordat ik de vergadering sluit, sta ik stil bij het volgende. Statenadviseur Katelijne van Thiel heeft aangegeven de provincie en onze Staten te verlaten. Vandaag was de laatste PS-vergadering van Katelijne. Katelijne was onder andere Statenadviseur voor de thema's ruimte en energie en voor velen was ze ook een heel bekend gezicht en aanspreekpunt. Een prettig aanspreekpunt staat hier. Ja kijk, dat is wel belangrijk. Vijf jaar lang heb jij je op allerlei manieren ingezet voor de Staten en niet alleen op themadagen en vergaderdagen, dan wel als boegbeeld van de pubquiz op de heidagen. We gaan je zeker ook daar missen. Namens Provinciale Staten wil ik je bedanken voor je bijdrage en ook je optimisme en ik wens je alvast heel erg veel succes in de nieuwe functie als griffier van de gemeente Eersel, waar je per februari begint. Van harte gefeliciteerd. Je zult nog een keer aanwezig zijn op de eerste themadag in januari, maar dit is je laatste Statenvergadering, dus Katelijne, enorm bedankt voor jouw inzet. We komen je weer tegen in het Brabantse. Veel succes. Dank je wel.

Applaus

De **voorzitter**: Nu komen we natuurlijk wel langzamerhand naar het einde van deze vergadering. Het was een stevige dag, een stevige vergadering, een groot en belangwekkend onderwerp. Ik wil u allemaal danken voor de inzet en inbreng. De eerstvolgende PS-vergadering vindt plaats op vrijdag 30 januari. Ik wil u allemaal een goede kerstvakantie toewensen en een goede jaarwisseling. Een deel van u, de meesten hoop ik, zie ik zo meteen nog eventjes. Mocht dat niet zo zijn, een goed uiteinde en graag tot gauw. Ik sluit de vergadering.